ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ

Δ΄

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

ΙΕΡΟΝ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟΝ
«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ»
ΣΟΥΡΩΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
2002

Α΄ Ἔκδοση, Δεκέμβριος 2002

57006 Βασιλικὰ Θεσσαλονίκης
Τηλ. 23960 41320, fax 23960 41594

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μὲ τὸν παρόντα τόμο συνεχίζουμε τὴν δημοσίευση τῶν λόγων τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Παϊσίου μὲ θέματα γιὰ τὴν οἰκογένεια καὶ γιὰ τὶς δοκιμασίες ποὺ ὑφίσταται ὁ ἄνθρωπος ἐξ αἰτίας τῆς κρίσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογένειας στὴν ἐποχή μας. Ὁ Γέροντας ἔλεγε ὅτι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ γράμματα ποὺ λάμβανε προέρχονταν ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ οἰκογενειακὰ προβλήματα. Ἀπέδιδε δὲ τὰ προβλήματα αὐτὰ στὴν ἀπομάκρυνση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ στὴν φιλαυτία τους. «Παλιά, ἔλεγε, ἡ ζωὴ ἦταν πιὸ ἤρεμη καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔκαναν ὑπομονή. Σήμερα ὅλοι εἶναι τσακμάκια. Ἕναν λόγο δὲν σηκώνουν. Καὶ ὕστερα αὐτόματο διαζύγιο».

Ὁ Γέροντας ἀπὸ πολὺ νωρὶς τοποθετήθηκε ἐνεργῶς μέσα στὴν μεγάλη οἰκογένεια τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἰσθανόταν ὅτι δὲν ἀνῆκε πλέον στὴν μικρὴ οἰκογένειά του. Ἀπέκτησε θεϊκὴ ἀγάπη καὶ ἔγινε παιδὶ τοῦ Θεοῦ. Γι᾽ αὐτὸ ἔνιωθε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀδέλφια του καὶ ἀγαποῦσε τὸν καθέναν «*ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ*» (*Φιλ.* 1, 8). «Ὅταν βλέπω κάποιον ἡλικιωμένον, μᾶς ἔλεγε, λέω ὅτι αὐτὸς εἶναι πατέρας μου.Ὅταν βλέπω κάποια γιαγιά, λέω ὅτι αὐτὴ εἶναι μητέρα μου. Ὅταν δῶ μικρὸ παιδί, τὸ βλέπω σὰν ἀνηψάκι μου. Ὅλους τοὺς ἀγαπῶ. Ἄλλους τοὺς χαίρομαι, ἄλλους τοὺς πονῶ. Ξέρεις τί εἶναι αὐτό;». Ἀλλὰ καὶ γινόταν γιὰ τὸν καθέναν, ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωση, παιδί, ἀδελφός, πατέρας, παπποῦς. Καὶ ἡ εἰλικρινὴς αὐτὴ ἀγάπη βοηθοῦσε ὅποιον τὸν πλησίαζε νὰ ὑποστῇ τὴν καλὴ ἀλλοίωση, νὰ δεχθῇ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ζήσῃ σύμφωνα μὲ αὐτόν. Ὡς μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μόνον προσευχόταν μὲ πόνο γιὰ ὅσους ἀντιμετώπιζαν προβλήματα μέσα στὴν οἰκογένεια, ἀλλὰ βοηθοῦσε καὶ μὲ τὸν λόγο του, ὅταν τοῦ τὸ ζητοῦσαν, ἀκόμη καὶ στὰ πιὸ εἰδικὰ θέματα τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἂν καὶ ἐκεῖνος ζοῦσε ὡς ἀσκητής.

Ἔχοντας δοκιμασθῆ ὁ ἴδιος στὰ «πυρὰ τῶν πειρασμῶν» καὶ στὸ καμίνι τῆς ἀρρώστιας, ἡ ὁποία μὲ διάφορες μορφὲς τὸν ἐπισκέφθηκε ἀπὸ τὸ 1947 ὥς τὸ 1994 ποὺ κοιμήθηκε, συνέπασχε μὲ κάθε πονεμένο καὶ προσευχόταν μὲ πόνο γιὰ τοὺς ἀρρώστους. Γιὰ τὴν δική του ὑγεία φρόντιζε τόσο μόνον, ὅσο νὰ μπορῇ νὰ αὐτοεξυπηρετῆται καὶ νὰ ἐξυπηρετῇ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐπισκέπτονταν. Πίστευε πώς, ὅταν θὰ ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὸν δικό του πόνο, αὐτὸ θὰ συγκινοῦσε τὸν Θεὸ καὶ θὰ ἄκουγε τὴν προσευχή του γιὰ τοὺς ἄλλους ἀρρώστους. Σ᾽ ἐκείνους ὅμως συνιστοῦσε νὰ κάνουν ὅ,τι εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατό, γιὰ νὰ θεραπευθοῦν, καὶ ὅ,τι εἶναι ἀνθρωπίνως ἀδύνατο νὰ τὸ ἀφήνουν στὸν Θεό. Συγχρόνως δυνάμωνε τὴν πίστη τους, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίζουν τὴν ἀρρώστια τους μὲ ἐλπίδα στὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ λησμονοῦν ὅτι στὴν ζωὴ αὐτὴν ὅλοι εἴμαστε «*πάροικοι καὶ παρεπίδημοι*» (*Α΄ Πέτρ.* 2, 11) καὶ νὰ ἑτοιμάζωνται γιὰ τὴν αἰώνια ζωή.

Ὁ τόμος αὐτὸς – ὁ ὁποῖος ἐκδίδεται μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ποιμενάρχου μας, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Νικοδήμου – συγκροτεῖται ἀπὸ εἰσαγωγικὸ κεφάλαιο καὶ ἀπὸ ἕξι μέρη. Πολλὰ ἀπὸ τὰ θέματά του προέκυψαν ἀπὸ συζητήσεις ποὺ ἔκαναν μὲ τὸν Γέροντα ἡ Γερόντισσα καὶ ὁρισμένες Ἀδελφές. Ἂν καὶ κατὰ τὴν προτροπὴ καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ Γέροντα παραπέμπουμε ὅσους μᾶς ζητοῦν πνευματικὴ βοήθεια στὸν Πνευματικό, συχνὰ συνέβαινε – καὶ συμβαίνει – οἱ ἄνθρωποι στὴν ἐπικοινωνία τους μὲ τὴν Γερόντισσα ἢ μὲ κάποια μεγάλη Ἀδελφή,

κάτω ἀπὸ τὴν πίεση κάποιου προβλήματος, νὰ ἐκφράζουν τὸν πόνο τους καὶ νὰ ζητοῦν συμβουλές. Μερικὲς φορές, γιὰ νὰ εἴμαστε βέβαιες ὅτι ἡ ἀπάντηση ποὺ δώσαμε σὲ κάποιο σοβαρὸ ἢ δύσκολο θέμα ἦταν σωστή, ἀπευθυνόμασταν στὸν Γέροντα, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔλεγε ποιά ἦταν σὲ κάθε περίπτωση ἡ κατὰ Θεὸν ἀντιμετώπιση. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος στὶς Συνάξεις τῆς Ἀδελφότητος καὶ στὶς κατ᾽ ἰδίαν συζητήσεις μὲ τὶς ἀδελφές, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ κάποιο περιστατικὸ τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς ἢ ἀπὸ κάποια ἐρώτησή μας, συνήθιζε νὰ ἀναφέρη δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπιζαν λαϊκοί. Αὐτὸ τὸ ἔκανε, γιὰ νὰ προσευχώμαστε μὲ πόνο γιὰ τὸν κόσμο. Ἀνέφερε ἐπίσης παραδείγματα ἀπὸ οἰκογενειάρχες ἢ ἀπὸ μητέρες πού, ἐνῶ δὲν εἶχαν τὶς πνευματικὲς εὐκαιρίες τῶν μοναχῶν, ζοῦσαν ἁγία ζωή. Ἔτσι μᾶς παρακινοῦσε νὰ ἀγωνιζώμαστε μὲ περισσότερο φιλότιμο. Μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα αὐτὰ συμπληρώθηκαν μὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ ἐπιστολὲς τοῦ Γέροντα, ποὺ μᾶς ἔδωσαν κληρικοὶ καὶ εὐλαβεῖς λαϊκοί. Σ᾽

Γιὰ νὰ βοηθηθοῦν τὰ νέα παιδιὰ ποὺ προβληματίζονται γιὰ τὸν δρόμο ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν στὴν ζωή τους, προτάχθηκε στὸν παρόντα Δ΄ τόμο τὸ εἰσαγωγικὸ κεφάλαιο «Οἱ νέοι μπροστὰ στοὺς δύο δρόμους τῆς ζωῆς». Σ᾽ αὐτὸ τονίζεται πὼς καὶ οἱ δύο δρόμοι ποὺ χάραξε ἡ Ἐκκλησία μας – ἡ ἔγγαμη καὶ ἡ μοναχικὴ ζωὴ – εἶναι εὐλογημένοι. Οἱ νέοι, ἀνάλογα μὲ τὴν κλίση τους, μὲ τὶς δυνάμεις καὶ μὲ τὸ φιλότιμό τους, πρέπει ἀνεπηρέαστοι καὶ μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ νὰ διαλέξουν ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο δρόμους. Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν προκοπή τους σὲ ὅποιο δρόμο ἀκολουθήσουν εἶναι νὰ ζοῦν ἁγνὰ καὶ πνευματικά.

Στὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἕξι μέρη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὁρίζονται ὡς θεμέλια τῆς οἰκογένειας ἡ ἀρχοντικὴ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς μεταξὺ τῶν συζύγων. Ἡ ὑπομονὴ στὶς δυσκολίες τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ προσευχή, σώζει τὴν οἰκογένεια ἀπὸ τὴν διάλυση.

Στὸ δεύτερο μέρος, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὶς ὑποχρεώσεις καὶ στὴν εὐθύνη τῶν γονέων γιὰ τὴν σωστὴ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν, ἰδιαίτερα τονίζεται ἡ σπουδαιότητα ποὺ ἔχει τὸ παράδειγμα, «ἡ σιωπῶσα παραίνεσις» τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά, καὶ ὁ ρόλος τῆς μητέρας. Ἐπίσης ὑπογραμμίζεται ὅτι ἡ στοργὴ καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ παιδιὰ εἶναι βασικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν φυσιολογικὴ ἀνάπτυξή τους.

Τὸ τρίτο μέρος ἀναφέρεται στὰ παιδιά, στὶς χαρὲς καὶ στὶς δυσκολίες τους ἀπὸ τὴν βρεφικὴ ἡλικία ὣς τὴν ἐνηλικίωσή τους, καθὼς καὶ στὶς ὑποχρεώσεις τους πρὸς τοὺς γονεῖς. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς γονεῖς, ὄχι μόνον κατὰ τὴν παιδικὴ ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὥριμη ἡλικία, τοὺς ἐξασφαλίζουν τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Στὸ τέταρτο μέρος δίνονται ἁπλὲς καὶ πρακτικὲς συμβουλὲς γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ μέσα στὴν οἰκογένεια. Ἔτσι παιδιὰ καὶ γονεῖς βοηθιοῦνται νὰ βιώνουν καθημερινὰ τὸ Εὐαγγέλιο, εἴτε βρίσκονται στὸ σπίτι εἴτε στὴν ἐργασία, ἡ ὁποία πρέπει, ὅσο γίνεται, νὰ συντελῆ στὴν κατὰ Θεὸν τελείωσή τους καὶ ὄχι νὰ τοὺς πνίγη μὲ τὸ συνεχὲς ἄγχος.

Στὸ πέμπτο μέρος, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὶς διάφορες δοκιμασίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἄνθρωποι στὴν ζωή τους, τονίζεται πόση παρηγοριὰ καὶ δύναμη δίνει ὁ Θεὸς σὲ ὅσους τὶς ἀντιμετωπίζουν ὄχι μόνο μὲ ὑπομονὴ ἀλλὰ καὶ μὲ δοξολογία. Ἡ ἀρρώστια, ἡ ἀναπηρία, οἱ συκοφαντίες εἶναι εὐλογία γιὰ τὸν ἄνθρωπο

ποὺ ἔχει συλλάβει τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς. Μὲ τὶς ταλαιπωρίες ποὺ περνάει ἐξοφλεῖ ἁμαρτίες ἢ ἀποταμιεύει οὐράνιο μισθό.

Τέλος, στὸ ἕκτο μέρος περιέχονται θέματα ποὺ ἀναφέρονται στὴν σωστὴ ἀντιμετώπιση τοῦ θανάτου καὶ στὴν προετοιμασία γι᾽ αὐτόν. Ὁ Γέροντας διευκρινίζει ποιά εἶναι ἡ ἀληθινὴ παρηγοριὰ τῶν πενθούντων γιὰ τὸν θάνατο προσφιλῶν προσώπων τους καὶ ὑπογραμμίζει πόσο βοηθοῦν τὰ μνημόσυνα, οἱ προσευχὲς καὶ οἱ ἐλεημοσύνες ποὺ γίνονται γιὰ τοὺς κεκοιμημένους. Ἁπλὰ δὲ καὶ παραστατικὰ δίνει μιὰ εἰκόνα τῆς μελλούσης Κρίσεως καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Τὰ θέματα τοῦ τόμου αὐτοῦ μποροῦν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ βοηθήσουν ὅσους ἀγωνίζονται μέσα στὸν κόσμο νὰ συνεχίσουν «*τὸν καλὸν ἀγῶνα*» (*Α΄ Τιμ*. 6, 12) μὲ περισσότερο ζῆλο καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου νὰ ξυπνήσουν συνειδήσεις ἀνθρώπων ποὺ ταλαιπωροῦνται μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό, ὥστε νὰ θελήσουν νὰ γίνουν συνειδητὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ χαίρωνται μέσα στὴν μικρὴ κοινωνία τῆς οἰκογένειάς τους τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀνάπαυση ποὺ δίνει ἡ πνευματικὴ ζωή. Παράλληλα ὑπογραμμίζουν ὅτι μέσα στὸν γάμο εἶναι ἀπαραίτητη ἡ τήρηση ὅλων τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖες «*βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν*» (*Α΄ Ἰω*. 5, 3). Ἂν λ.χ. καθένας ἀπὸ τοὺς συζύγους θυσιάζη τὸ δικό του θέλημα καὶ κάνη ὑπακοή, δὲν νιώθει καταπιεσμένος, γιατὶ τὸ κάνει ἀπὸ ἀγάπη καὶ αἰσθάνεται μέσα του μιὰ γλυκειὰ παρηγοριά.

Ἴσως ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, συνηθισμένος στοὺς «χαλαροὺς νόμους» τῆς σημερινῆς κοινωνίας, νὰ θεωρήση ἀπόλυτες καὶ ἀνεφάρμοστες μερικὲς θέσεις τοῦ Γέροντα· ἀλλά, ἂν τὶς κρίνη βάσει τοῦ Εὐαγγελίου, θὰ διαπιστώση ὅτι εἶναι ἀκριβὴς ἔκφρασή του. Ὁ Γέροντας ἀποβλέπει πάντοτε στὴν κατὰ Χριστὸν τελειότητα. Μὲ τὴν φωτισμένη ὅμως ποιμαντική του μακροθυμεῖ μπροστὰ στὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία καὶ κάνει χρήση τῆς «οἰκονομίας»*[1], χωρὶς βέβαια νὰ συγκατατίθεται στὴν ἁμαρτία. Προσπαθεῖ μὲ παραδείγματα, μὲ ἀναφορὲς στὴν ζωὴ τῶν παλαιοτέρων χρόνων κ.λπ., νὰ δώση καὶ στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο νὰ καταλάβη ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ζῶν καὶ «*ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι*» (*Α΄ Κορ*. 12, 6). Δὲν ἀπαντάει μόνο στὴν μέλλουσα ζωὴ ὡς μισθαποδότης, ἀλλὰ καὶ στὴν παροῦσα ὡς στοργικὸς Πατέρας. Πρέπει ὅμως ὁ ἄνθρωπος νὰ δείξη τὴν ἀγαθή του προαίρεση μὲ τὸν μικρό του ἀγώνα. Λίγο θὰ κοπιάση, πολὺ θὰ λάβη. Ἀλλὰ αὐτὸν τὸν λίγο κόπο πρέπει νὰ τὸν κάνη, γιὰ νὰ δώση τὸ «δικαίωμα» στὸν Θεὸ νὰ ἐπεμβαίνη μὲ πολλὴ βοήθεια στὴν ζωή του.

Εὐχαριστοῦμε ὅσους διάβασαν τὰ χειρόγραφα τοῦ τόμου αὐτοῦ καὶ μὲ πολὺ σεβασμὸ διετύπωσαν ὁρισμένες σκέψεις ποὺ βοήθησαν στὴν ἀρτιώτερη μορφή του.

Εὐχόμαστε οἱ λόγοι τοῦ Γέροντα νὰ βοηθήσουν τὴν οἰκογένεια, ἡ ὁποία ἰδιαίτερα σήμερα ταλαιπωρεῖται ἐξ αἰτίας τῆς λήθης ἢ τῆς περιφρονήσεως τῶν

[1] * Στὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα ὁ ὅρος «οἰκονομία» ἐκφράζει τὴν παρέκκλιση ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια τοῦ κανόνος, τὴν ὁποία ἀποφασίζει ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἄπειρης συγκατάβασης καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ὅταν κρίνη ὅτι αὐτὸ εἶναι πρὸς πνευματικὴ ὠφέλεια.

ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, νὰ βρῇ μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας τὸν πραγματικὸ προορισμό της, ὥστε γονεῖς καὶ παιδιὰ νὰ ζοῦν ἀπὸ τούτη τὴν ζωὴ τὸν Παράδεισο.

16 Σεπτεμβρίου 2002

Μνήμη τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας

Ἡ Καθηγουμένη τοῦ Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου
Φιλοθέη Μοναχὴ
καὶ αἱ σὺν ἐμοὶ ἐν Χριστῷ Ἀδελφαὶ

Οἱ γονεῖς ποὺ γεννοῦν τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς δίνουν τὸ σῶμα πρέπει νὰ συντελέσουν, ὅσο μποροῦν, καὶ στὴν πνευματική τους ἀναγέννηση. Ὕστερα, ὅ,τι δὲν μποροῦν νὰ κάνουν οἱ ἴδιοι γιὰ τὰ παιδιά τους, θὰ τὸ ἀναθέσουν σὲ δασκάλους. Γι᾽ αὐτὸ λέει καὶ ἡ Ἐκκλησία μας «*τοὺς γονεῖς ἡμῶν καὶ διδασκάλους*». Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ πνευματικοὶ Πατέρες, ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῶν ἀνθρώπων καὶ βοηθοῦν πιὸ θετικὰ στὴν ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν.

Οἱ νέοι μπροστὰ στοὺς δύο δρόμους τῆς ζωῆς

Καὶ ἡ ἔγγαμη καὶ ἡ ἄγαμη ζωὴ εἶναι εὐλογημένες

– Γέροντα, τί πρέπει νὰ ἀπαντήση κανεὶς σὲ νέα παιδιὰ ποὺ ρωτοῦν ἂν ἡ μοναχικὴ ζωὴ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἔγγαμη;

– Κατ᾿ ἀρχὰς πρέπει νὰ τοὺς δώση νὰ καταλάβουν ποιός εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ποιό εἶναι τὸ νόημα τῆς ζωῆς. Ὕστερα νὰ τοὺς ἐξηγήση ὅτι καὶ οἱ δύο δρόμοι ποὺ ἔχει χαράξει ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι εὐλογημένοι, γιατὶ καὶ οἱ δύο μποροῦν νὰ τοὺς ὁδηγήσουν στὸν Παράδεισο, ἂν ζήσουν κατὰ Θεόν. Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι δύο ἄνθρωποι ξεκινοῦν νὰ πᾶνε σὲ ἕνα προσκύνημα. Ὁ ἕνας πηγαίνει μὲ τὸ λεωφορεῖο ἀπὸ τὸν δημόσιο δρόμο καὶ ὁ ἄλλος πηγαίνει μὲ τὰ πόδια ἀπὸ κάποιο μονοπάτι. Καὶ οἱ δύο ὅμως ἔχουν τὸν ἴδιο σκοπό. Ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἕνα τὸ χαίρεται καὶ τὸ ἄλλο τὸ θαυμάζει. Κακὸ εἶναι ὅταν αὐτὸς ποὺ πάει ἀπὸ τὸ μονοπάτι κατακρίνη μέσα του τὸν ἄλλον ποὺ πάει ἀπὸ τὸν δημόσιο δρόμο ἢ καὶ τὸ ἀντίστροφο.

Καλὰ εἶναι οἱ νέοι ποὺ σκέφτονται τὸν Μοναχισμὸ νὰ γνωρίζουν ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ μοναχοῦ εἶναι πολὺ μεγάλη· εἶναι νὰ γίνη Ἄγγελος. Στὴν ἄλλη ζωή, στὸν Οὐρανό, θὰ ζοῦμε σὰν Ἄγγελοι, εἶπε ὁ Χριστὸς στοὺς Σαδδουκαίους[1]. Γι᾿ αὐτὸ μερικοὶ πολὺ φιλότιμοι νέοι γίνονται μοναχοὶ καὶ ἀρχίζουν τὴν ἀγγελικὴ ζωὴ ἀπὸ τούτη τὴν ζωή.

Ἂς μὴ νομίση ὅμως κανεὶς ὅτι ὅσοι πᾶνε στὸ μοναστήρι θὰ σωθοῦν, ἐπειδὴ ἁπλῶς ἔγιναν μοναχοί. Ὁ κάθε ἄνθρωπος θὰ δώση λόγο στὸν Θεὸ ἂν τὴν ζωὴ ποὺ διάλεξε τὴν ἁγίασε. Παντοῦ χρειάζεται φιλότιμο. Ὁ Θεὸς δὲν κάνει προκομμένους καὶ ἀνεπρόκοπους ἀνθρώπους, ἀλλά, ὅποιος δὲν ἔχει φιλότιμο, ὅποια ζωὴ κι ἂν ἀκολουθήση, ἀνεπρόκοπος θὰ εἶναι. Ἐνῶ ὁ φιλότιμος προκόβει, ὅπου κι ἂν βρεθῆ, ἐπειδὴ ἡ θεία Χάρις βρίσκεται μαζί του. Ὑπάρχουν ἔγγαμοι ποὺ ζοῦν πολὺ ἐνάρετα καὶ ἁγιάζονται. Ἕνας οἰκογενειάρχης, ἂν ἀγαπάη τὸν Θεὸ καὶ ἕλκεται ἀπὸ τὸν θεῖο ἔρωτα, μπορεῖ νὰ κάνη μεγάλη πνευματικὴ προκοπή. Ἐν τῷ μεταξὺ προικίζει τὰ παιδιά του μὲ ἀρετές, δημιουργεῖ μιὰ καλὴ οἰκογένεια, ὁπότε θὰ πάρη διπλὸ μισθὸ ἀπὸ τὸν Θεό.

Γι᾿ αὐτὸ ὁ κάθε νέος πρέπει νὰ ἔχη στόχο νὰ ἀγωνισθῆ μὲ φιλότιμο καὶ χωρὶς ἄγχος, ὥστε τὴν ζωὴ ποὺ θὰ διαλέξη νὰ τὴν ἁγιάση. Θέλει τὸν γάμο; Νὰ παντρευτῆ, ἀλλὰ νὰ ἀγωνισθῆ νὰ γίνη καλὸς οἰκογενειάρχης καὶ νὰ ζήση ἅγια. Θέλει τὸν Μοναχισμό; Νὰ γίνη μοναχός, ἀλλὰ νὰ ἀγωνισθῆ νὰ γίνη καλὸς μοναχός. Ἂς μετρήση τὶς δυνάμεις του, ἂς δῆ τί μπορεῖ νὰ κάνη, καὶ ἀνάλογα νὰ προχωρήση σὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο δρόμους. Ἂν μιὰ κοπέλα λ.χ. βλέπη ὅτι δὲν ἔχει δυνάμεις νὰ γίνη μοναχή, τότε νὰ πῆ ταπεινὰ στὸν Θεό: «Θεέ μου, εἶμαι ἀδύναμη· δὲν μπορῶ νὰ ζήσω ὡς μοναχή· στεῖλε μου ἕναν ἄνθρωπο ποὺ θὰ μὲ βοηθάη, ὥστε νὰ κάνω μιὰ καλὴ οἰκογένεια καὶ νὰ ζῶ πνευματικά», καὶ ὁ Θεὸς τότε δὲν θὰ τὴν ἀφήση. Ἂν παντρευτῆ

[1] *Ματθ.* 22, 30.

καὶ κάνη μιὰ καλὴ οἰκογένεια, ζῆ σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν θὰ ζητήση ὁ Θεὸς περισσότερα ἀπὸ αὐτήν.

Βέβαια ὑπάρχουν νέοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ζητάει λίγα, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ἀπὸ φιλότιμο ἀγωνίζονται πολὺ καὶ Τοῦ προσφέρουν περισσότερα διαλέγοντας τὴν μοναχικὴ ζωή. Αὐτοὶ θὰ λάβουν διπλὰ στεφάνια. Ἐὰν δηλαδὴ μιὰ ψυχὴ ἔχη κλίση πρὸς τὴν ἔγγαμη ζωὴ καὶ θελήση ἀπὸ πολὺ φιλότιμο νὰ θυσιάση τὰ πάντα καὶ νὰ ἀκολουθήση τὴν μοναχικὴ ζωή, αὐτὸ πολὺ συγκινεῖ τὸν Θεό. Μόνο νὰ προσέξη τὰ ἐλατήριά της νὰ εἶναι πολὺ ἁγνά· νὰ μὴν κινηθῆ ἀπὸ ὑπερηφάνεια. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ὁ Θεὸς θὰ σκορπίση ὅλες τὶς δυσκολίες.

Ἡ ἀνησυχία τῶν νέων γιὰ τὴν ἀποκατάστασή τους

– Γέροντα, ἡ ἀνησυχία ἑνὸς νέου γιὰ τὴν ἀποκατάστασή του ὀφείλεται σὲ ἀπιστία;

– Ὄχι πάντοτε. Συχνά, οἱ νέοι ποὺ ἐνδιαφέρονται πῶς νὰ τακτοποιηθοῦν καλύτερα, ἀλλὰ καὶ νὰ βρίσκωνται κοντὰ στὸν Θεό, ἀνησυχοῦν γιὰ τὴν ἀποκατάστασή τους. Αὐτὸ φανερώνει ὑγεία. Τὸ νὰ μὴ σκέφτεται ἕνας νέος καὶ νὰ μὴν ἀνησυχῆ γιὰ τὴν ἀποκατάστασή του, φανερώνει ἀδιάφορο ἄνθρωπο, καὶ ἑπόμενο εἶναι ὁ ἀδιάφορος νὰ εἶναι καὶ ἀνεπρόκοπος. Μόνο χρειάζεται νὰ προσέξουν αὐτὴ ἡ ἀνησυχία νὰ μὴν ξεπερνάη τὰ ὅρια, γιατὶ ὁ διάβολος προσπαθεῖ νὰ τὴν διαστρέψη, νὰ τὴν κάνη ἀγωνία καὶ νὰ κρατᾶ τὸν νοῦ τους σὲ διαρκῆ σύγχυση.

Οἱ νέοι πρέπει νὰ ἐμπιστεύωνται τὸν ἑαυτό τους στὸν Θεό, γιὰ νὰ εἰρηνεύουν, γιατὶ ὁ Καλὸς Θεὸς σὰν[2] στοργικὸς Πατέρας ἐνεργεῖ ἐκεῖ ὅπου ἐμεῖς ἀνθρωπίνως δὲν μποροῦμε νὰ ἐνεργήσουμε. Δὲν χρειάζεται νὰ βιάζωνται καὶ νὰ παίρνουν ἀνώριμες ἀποφάσεις γιὰ τὴν ζωὴ ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν. Γνωρίζω παιδιὰ ποὺ ἀγωνιοῦν πολὺ καὶ προσπαθοῦν νὰ λύσουν ὅλα τὰ προβλήματα συγχρόνως. Τελικὰ μπερδεύονται καὶ ἀφήνουν τὶς σπουδές τους. Ἐνῶ ἔχουν λ.χ. νὰ τελειώσουν τὸ πανεπιστήμιο, ἀνησυχοῦν ὑπερβολικὰ γιὰ τὴν ἀποκατάστασή τους, ὁπότε καθυστεροῦν καὶ στὶς σπουδές τους καὶ ὕστερα μπλέκονται χειρότερα. Δὲν γίνονται ὅλα μαζί, οὔτε λύνονται ἔτσι τὰ προβλήματα. Γιὰ νὰ βοηθηθοῦν, πρέπει νὰ κάνουν ἕνα καλὸ ξεκαθάρισμα μέσα τους καὶ νὰ βάλουν τὰ πράγματα σὲ μιὰ σειρά. Νὰ φροντίσουν πρῶτα νὰ πάρουν τὸ πτυχίο τους, ὕστερα γιὰ τὴν δουλειά τους – τὰ ἀγόρια νὰ τελειώσουν καὶ τὸ στρατιωτικὸ – καὶ στὴν συνέχεια, ὥριμα πλέον καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἢ νὰ κάνουν μιὰ καλὴ οἰκογένεια, ἂν ἔχουν ἀποφασίσει τὴν ἔγγαμη ζωή, ἢ νὰ πᾶνε στὸ μοναστήρι ποὺ θὰ διαλέξουν, ἂν ἔχουν ἀποφασίσει τὸν Μοναχισμό.

Γι᾽ αὐτὸ λέω στοὺς νέους ποὺ σπουδάζουν καὶ ἔχουν τέτοιες ἀνησυχίες, ἐφόσον δὲν ἔχει ὡριμάσει μέσα τους τί θὰ κάνουν στὴν ζωή τους, νὰ συνεχίσουν τὶς σπουδές τους, καὶ ἐκεῖνο ποὺ θὰ ὡριμάση μέσα τους ἀργότερα καὶ θὰ τοὺς ἀναπαύη, αὐτὸ νὰ κάνουν. Ἂν ὑπάρχη καλὴ διάθεση, βοηθάει ὁ Θεὸς καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ ξεκαθαρίσουν ποιά ζωὴ εἶναι γι᾽ αὐτούς, ἡ ἔγγαμη ἢ ἡ ἄγαμη σὲ μοναστήρι, καὶ θὰ νιώσουν ἀνάπαυση.

---

[2] Ὁ Γέροντας χρησιμοποιεῖ συχνὰ σ᾽ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὸ μόριο «σὰν» ἀντὶ τοῦ μορίου «ὡς», ποὺ εἶναι τὸ ὀρθό.

Νὰ βοηθοῦμε τοὺς νέους νὰ ἀκολουθήσουν τὴν κλίση τους

Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὴν κλίση του. Ὁ Καλὸς Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο ἐλεύθερο. Ἔχει ἀρχοντιά· σέβεται τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀφήνει ἐλεύθερο τὸν καθέναν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμο ποὺ τὸν ἀναπαύει. Δὲν τοὺς βάζει ὅλους στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ μιὰ στρατιωτικὴ πειθαρχία. Γι᾽ αὐτὸ οἱ νέοι ἂς ἀφήσουν τὸν ἑαυτό τους ἐλεύθερο στὸν πνευματικὸ χῶρο τῆς ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ. Δὲν βοηθιοῦνται, ἂν ἐξετάζουν ποιά ζωὴ ἀκολούθησε ἢ θὰ ἀκολουθήσῃ ὁ τάδε ἢ ὁ τάδε. Σ᾽ αὐτὸ τὸ θέμα δὲν πρέπει νὰ ἐπηρεάζωνται ἀπὸ κανέναν.

Οἱ γονεῖς πάλι, οἱ Πνευματικοί, οἱ ἐκπαιδευτικοὶ πρέπει νὰ βοηθοῦν τοὺς νέους νὰ διαλέγουν ὅποια ζωὴ εἶναι στὰ μέτρα τους καὶ νὰ ἀκολουθοῦν τὴν πραγματική τους κλίση, χωρὶς νὰ τοὺς ἐπηρεάζουν ἢ νὰ στραγγαλίζουν τὴν κλίση τους. Ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν ζωὴ ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν πρέπει νὰ εἶναι δική τους. Ὅλοι οἱ ἄλλοι μόνον ἁπλὲς γνῶμες μποροῦμε νὰ ἐκφράσουμε καὶ τὸ μόνο δικαίωμα ποὺ ἔχουμε εἶναι νὰ βοηθοῦμε τὶς ψυχὲς νὰ βροῦν τὸν δρόμο τους.

Μερικὲς φορές, ὅταν συζητάω μὲ νέους ποὺ προβληματίζονται πάνω σ᾽ αὐτὸ τὸ θέμα, ἐνῶ βλέπω τὴν ζυγαριὰ πρὸς τὰ ποῦ γέρνει, δὲν τοὺς τὸ λέω, γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἐπηρεάσω. Ἐκεῖνο μόνον ποὺ προσπαθῶ νὰ κάνω εἶναι νὰ τοὺς βοηθήσω, ὅπως μπορῶ, νὰ βροῦν τὸν σωστὸ δρόμο καὶ τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη· νὰ ἀφαιρέσω ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τοὺς ἀναπαύει ὅ,τι βλαβερὸ ὑπάρχει, γιὰ νὰ ἀφήσω τὸ καλό, τὸ ἅγιο, ὥστε νὰ ζοῦν καὶ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ χαρούμενα, κοντὰ στὸν Θεό, καὶ στὴν ἄλλη ζωὴ πιὸ χαρούμενα. Εἰλικρινά, ὅποια ζωὴ κι ἂν ἀκολουθήσῃ ἕνας νέος ποὺ γνωρίζω, θὰ χαρῶ καὶ πάντα θὰ ἔχω τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς του, φθάνει νὰ εἶναι κοντὰ στὸν Χριστό, μέσα στὴν Ἐκκλησία μας. Θὰ νιώθω ἀδελφός του, γιατὶ θὰ εἶναι παιδὶ τῆς μητέρας μας Ἐκκλησίας.

Φυσικὰ χαίρομαι ἰδιαίτερα τοὺς νέους ποὺ ἀκολουθοῦν τὴν μοναχικὴ ζωή, γιατὶ ὄντως εἶναι σοφὸς αὐτὸς ποὺ ἀκολουθεῖ αὐτὴν τὴν ἀγγελικὴ ζωή, διότι ξεφεύγει τὸ ἀγκίστρι τοῦ διαβόλου ποὺ ἔχει ὡς δόλωμα τὸν κόσμο. Δὲν μπορεῖς ὅμως νὰ βάλῃς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους στὸ ἴδιο καλούπι. Βλέπεις, ὁ Χριστὸς δὲν ἔδωσε σὰν ἐντολὴ τὸν Μοναχισμὸ – παρόλο ποὺ εἶναι ὁ δρόμος τῆς τελειότητος -, γιατὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ σὲ ὅλους βαρὺ φορτίο. Γι᾽ αὐτό, ὅταν ὁ νεανίσκος Τὸν ρώτησε πῶς θὰ σωθῇ[3], ὁ Χριστὸς τοῦ ἀπάντησε: «*Τήρησον τὰς ἐντολάς*»[4]. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος εἶπε ὅτι τὶς τηρεῖ[5] καὶ ρώτησε «*τί ἔτι ὑστερῶ;*»[6], ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε: «*Ἕν σοι ὑστερεῖ· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι*»[7]. Δηλαδή, ἂν ἔβρισκε κανέναν φιλότιμο, τότε τοῦ μιλοῦσε γιὰ τὴν τελειότητα· δὲν ἔβαζε θηλειὰ στὸν κόσμο. Οὔτε δίδασκε τὸν Μοναχισμό, γιατὶ θὰ ἔβαζε φωτιὰ καὶ ἴσως πολλοὶ θὰ ἔτρεχαν ἀδιάκριτα νὰ γίνουν μοναχοὶ καὶ θὰ γινόταν κακό. Ἔρριξε μόνον τὴν σπίθα καί, ὅταν ἦρθε ἡ κατάλληλη στιγμή, πρόβαλε ὁ Μοναχισμός.

---

[3] Βλ. *Ματθ.* 19, 16· *Μάρκ.* 10, 17 καὶ *Λουκ.* 18, 18.

[4] *Ματθ.* 19, 17· βλ. καὶ *Μάρκ.* 10, 19 καὶ *Λουκ.* 18, 20.

[5] Βλ. *Ματθ.* 19, 20· *Μάρκ.* 10, 20· *Λουκ.* 18, 21.

[6] *Ματθ.* 19, 20.

[7] *Μάρκ.* 10, 21· βλ. καὶ *Ματθ.* 19, 21 καὶ *Λουκ.* 18, 22.

Ἔτσι καὶ ἐμεῖς δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ βιάζουμε τοὺς ἄλλους – μόνοι τους, ἐὰν θέλουν, ἂς βιάσουν τὸν ἑαυτό τους· μόνον τὸν ἑαυτό μας ἔχουμε δικαίωμα νὰ βιάσουμε, καὶ αὐτὸν πάλι μὲ διάκριση. Ἐγὼ μέχρι τώρα σὲ κανέναν νέο δὲν εἶπα οὔτε νὰ παντρευτῆ οὔτε νὰ γίνη καλόγερος. Ἂν κάποιος μὲ ρωτήση, τοῦ λέω: «Νὰ κάνης αὐτὸ ποὺ σὲ ἀναπαύει, φθάνει νὰ εἶσαι κοντὰ στὸν Χριστό». Καὶ ἂν μοῦ πῆ ὅτι δὲν ἀναπαύεται στὸν κόσμο, τότε τοῦ μιλάω γιὰ τὸν Μοναχισμό, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσω νὰ βρῆ τὸν δρόμο του.

Ἀπόφαση γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τρόπου ζωῆς

Τὰ χρόνια περνοῦν γρήγορα. Καλὰ εἶναι ὁ νέος νὰ μὴ μένη γιὰ πολὺ καιρὸ στὸ σταυροδρόμι ἀναποφάσιστος. Νὰ διαλέξη ἕναν σταυρὸ – ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο δρόμους τῆς Ἐκκλησίας μας – ἀνάλογα μὲ τὴν κλίση του καὶ τὸ φιλότιμό του καὶ νὰ προχωρήση σ᾿ αὐτὸν μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν Χριστό. Ἂς ἀκολουθήση τὸν Χριστὸ στὴν Σταύρωση, ἐὰν θέλη νὰ χαρῆ ἀναστάσιμα. Καὶ στὶς δύο ζωὲς ὑπάρχουν φαρμάκια, ἀλλά, ὅταν βρίσκεται κανεὶς κοντὰ στὸν Θεό, τὰ γλυκαίνει ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς.

Ὅταν περάση κανεὶς τὰ τριάντα, ἀρχίζει νὰ δυσκολεύεται νὰ ἀποφασίση. Καὶ ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια, τόσο πιὸ πολὺ δυσκολεύεται. Ὁ νέος προσαρμόζεται εὐκολώτερα σὲ ὅποια ζωὴ κι ἂν ἀκολουθήση. Ὁ μεγάλος ὅλα τὰ ἐξετάζει μὲ τὴν λογική του. Ἔχει πιὰ διαμορφωθῆ ὁ χαρακτήρας του καὶ δύσκολα ἀλλάζει· εἶναι χυμένο μπετόν. Καὶ βλέπεις, αὐτοὶ ποὺ τακτοποιοῦνται σὲ μικρὴ ἡλικία, εἴτε στὴν ἔγγαμη εἴτε στὴν μοναχικὴ ζωή, μέχρι τὰ γεράματά τους διατηροῦν μιὰ παιδικὴ ἁπλότητα καὶ συνδέονται εὔκολα μεταξύ τους. Εἶδα ἕνα ἀνδρόγυνο ποὺ παντρεύτηκαν μικροί. Ὅπως μιλοῦσε ὁ ἄνδρας, ἔτσι μιλοῦσε καὶ ἡ γυναίκα· ὅ,τι ἔκανε ὁ ἄνδρας, ἔκανε καὶ ἡ γυναίκα. Ἐπειδὴ παντρεύτηκαν μικροί, ὁ ἕνας πῆρε ὅλες τὶς συνήθειες τοῦ ἄλλου, καὶ στὴν ὁμιλία καὶ στὴν συμπεριφορά, ἀλλὰ καὶ συνδέθηκαν εὐκολώτερα.

Ἡ παροιμία λέει: «Ἢ μικρὸς παντρέψου ἢ μικρὸς καλογερέψου». Εἰδικὰ ἡ κοπέλα καλὰ εἶναι μέχρι τὰ εἴκοσι πέντε της χρόνια νὰ ἀποφασίζη ποιά ζωὴ θὰ ἀκολουθήση. Μετὰ τὰ εἴκοσι πέντε ἀρχίζει νὰ γίνεται λίγο δύσκολη ἡ ἀποκατάστασή της, γιατὶ σκέφτεται πῶς θὰ ὑποταχθῆ. Ἐν τῷ μεταξύ, ὅσο μεγαλώνει, ἀποκτάει καὶ ἰδιοτροπίες καὶ ποιός θὰ τὴν πάρη; Ἔπειτα ζητάει κυρίως προστασία στὸν γάμο καὶ ὄχι νὰ κάνη οἰκογένεια.

Εἶναι παρατηρημένο ὅτι ὅποιος ἀναβάλλει συνέχεια νὰ παντρευτῆ, ὅταν περάσουν τὰ χρόνια, ψάχνει καὶ δὲν βρίσκει. Ὅταν ἦταν νέος, διάλεγε αὐτός· ὕστερα τὸν διαλέγουν οἱ ἄλλοι! Γι᾿ αὐτὸ λέω ὅτι σ᾿ αὐτὸ τὸ θέμα χρειάζεται καμμιὰ φορὰ καὶ λίγη τρέλλα. Νὰ παραβλέψη μερικὰ ποὺ δὲν εἶναι οὐσιώδη, γιατὶ δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ τοῦ ἔρθουν ὅλα ὅπως τὰ περιμένει. Μιὰ φορὰ ἔβρεχε καὶ ἕνας χείμαρρος ἄρχισε νὰ κατεβάζη νερό. Ἕνας τρελλὸς καὶ ἕνας γνωστικὸς ἤθελαν νὰ περάσουν στὴν ἄλλη μεριά. Ὁ γνωστικὸς εἶπε: «Θὰ σταματήση ἡ βροχή, θὰ λιγοστέψη τὸ νερὸ καὶ ὕστερα θὰ περάσω». Ὁ τρελλὸς δὲν περίμενε· ἔδωσε μιὰ καὶ πέρασε ἀπέναντι. Βράχηκαν λίγο τὰ ροῦχα του, ἀλλὰ πῆγε ἐκεῖ ποὺ ἤθελε. Ἡ βροχή, ἀντὶ νὰ σταματήση, ὅλο καὶ δυνάμωνε. Τὸ νερὸ στὸν χείμαρρο αὐξήθηκε καὶ τελικὰ ὁ γνωστικὸς δὲν μπόρεσε νὰ περάση ἀπέναντι, γιατὶ ὕστερα ἦταν καὶ ἐπικίνδυνο.

Σὲ μερικοὺς ὑπάρχει μεγάλη ὑπερηφάνεια, πολὺς ἐγωισμός, γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς δὲν τοὺς βοηθάει. Χρόνια ἔρχονται μερικοὶ ἐκεῖ στὸ Καλύβι καὶ μὲ ρωτοῦν: «Τί θέλει ἀπὸ μένα ὁ Θεός, Πάτερ μου;». Λὲς καὶ ὁ Θεὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ αὐτούς. Οὔτε μοναχοὶ ἔγιναν, οὔτε παντρεύτηκαν. Σὰν νὰ εἶναι φτιαγμένοι ἀπὸ χρυσάφι καὶ φοβοῦνται μὴν τοὺς βάλουν γιὰ βέργα στὸ μπετόν! Ἄλλοι πάλι μοῦ λένε: «Γέροντα, τί νὰ κάνω; Νὰ γίνω μοναχὸς ἢ νὰ παντρευτῶ; Πές μου, γιὰ ποῦ εἶμαι». «Ἐσὺ τί θέλεις;», τοὺς ρωτάω. «Καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο», μοῦ λένε. Θέλουν καὶ τὰ δύο. Ἂν τοὺς πῶ τὸν λογισμό μου, λ.χ. ὅτι εἶναι γιὰ τὸν γάμο, καὶ παντρευτοῦν, μπορεῖ νὰ μὴν ἀναπαυθοῦν καὶ θὰ ἔρχωνται ὕστερα νὰ λένε: «Ἐσὺ μοῦ εἶπες νὰ ἀκολουθήσω αὐτὴν τὴν ζωή, καὶ τώρα ταλαιπωροῦμαι».

– Γέροντα, πῶς μπορεῖ νὰ γίνη αὐτό;

– Ἕνας νέος, ἂς ὑποθέσουμε, ἔχει κλίση γιὰ τὴν ἔγγαμη ζωή, ἀλλὰ σκέφτεται καὶ τὸν Μοναχισμό. Ἂν δὲν προσέξη, ὥστε νὰ κάνη μιὰ καλὴ οἰκογένεια, καὶ δημιουργηθοῦν ἀργότερα προβλήματα καὶ δὲν τὰ ἀντιμετωπίση πνευματικά, τότε ὁ πονηρὸς θὰ τὸν πολεμήση μὲ λογισμούς. Θὰ τοῦ λέη: «Ἐσὺ ἤσουν γιὰ τὸν Μοναχισμό, ἀλλά, ἀφοῦ παντρεύτηκες, καλὰ νὰ πάθης», καὶ δὲν θὰ τὸν ἀφήνη ἥσυχο μέρα-νύχτα.

Μερικοὶ ἄνθρωποι δὲν ξέρουν τί ζητοῦν. Νά, πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια εἶχε ἔρθει ἐδῶ μιὰ κοπέλα καὶ μοῦ εἶπε: «Γέροντα, δὲν μπορῶ νὰ ἀποφασίσω ποιόν δρόμο νὰ ἀκολουθήσω. Θέλω νὰ παντρευτῶ, ἀλλὰ σκέφτομαι καὶ τὸν Μοναχισμό. Τί νὰ κάνω;». «Δὲς τί σὲ ἀναπαύει περισσότερο, τῆς λέω, καὶ αὐτὸ νὰ κάνης». «Δὲν ξέρω, μοῦ λέει, ἀλλὰ μερικὲς φορὲς μοῦ φαίνεται ὅτι κλίνω περισσότερο πρὸς τὸν γάμο. Σὲ παρακαλῶ, Γέροντα, πές μου ἐσὺ τί νὰ κάνω». «Ἔ, ἀφοῦ βλέπεις ὅτι κλίνεις περισσότερο πρὸς τὸν γάμο, τῆς λέω, καλύτερα νὰ παντρευτῆς καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ οἰκονομήση». «Μὲ τὴν εὐχή σου, Γέροντα, ἔτσι θὰ κάνω», μοῦ λέει. Ἔρχεται λοιπὸν σήμερα καὶ μοῦ λέει: «Γέροντα, παντρεύτηκα. Πῆρα ἕναν ναυτικό, καλὸς ἄνθρωπος, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν μπορῶ νὰ πῶ, ἀλλὰ πολὺ ταλαιπωροῦμαι. Ὑποφέρω, γιατὶ ἕξι μῆνες ζοῦμε μαζὶ καὶ ἕξι μῆνες χωριστά· τὸν μισὸ χρόνο ταξιδεύει». «Εὐλογημένη ψυχή, τῆς λέω, ἐσὺ δὲν μοῦ ἔλεγες ὅτι σοῦ ἄρεζε καὶ ἡ ἔγγαμη καὶ ἡ μοναχικὴ ζωή; Νά τώρα ποὺ τὰ ἔχεις καὶ τὰ δύο! Γιατί δὲν δοξάζεις τὸν Θεὸ ποὺ σὲ οἰκονόμησε ἔτσι;».

– Σήμερα ὅμως, Γέροντα, ζοῦμε σὲ δύσκολα χρόνια, γι᾽ αὐτὸ μερικοὶ νέοι διστάζουν νὰ κάνουν οἰκογένεια.

– Ὄχι, δὲν εἶναι σωστὴ αὐτὴ ἡ ἀντιμετώπιση. Ἂν ὑπάρχη ἐμπιστοσύνη στὸν Χριστό, δὲν ἔχουν τίποτε νὰ φοβηθοῦν. Τὰ χρόνια τῶν διωγμῶν δὲν ἦταν δύσκολα; Μήπως οἱ Χριστιανοὶ εἶχαν σταματήσει τότε νὰ κάνουν οἰκογένεια; Πόσους Ἁγίους ἔχουμε ποὺ μαρτύρησαν μαζὶ μὲ τὴν γυναίκα τους καὶ τὰ παιδιά τους!

Σπουδὲς καὶ ἀποκατάσταση

– Γέροντα, πολλὰ παιδιὰ δυσκολεύονται νὰ προχωρήσουν στὶς σπουδές τους, ὅταν δὲν ἔχουν ἀποφασίσει ποιά ζωὴ θὰ ἀκολουθήσουν. Τοὺς ἀπασχολεῖ συνέχεια αὐτὸ τὸ θέμα καὶ δὲν μποροῦν νὰ συγκεντρωθοῦν στὸ διάβασμά τους.

– Ἐγώ, ὅταν κάποιος νέος ἔχη τέτοια προβλήματα, τοῦ λέω: «Ξέρεις ὅτι σήμερα ὑπάρχουν κάτι μεγάλα ψυγεῖα; Νὰ βάλης λοιπὸν αὐτὸ τὸ θέμα σὲ ἕνα τέτοιο ψυγεῖο, μέχρι νὰ τελειώσης τὶς σπουδές σου. Δὲν σοῦ λέω νὰ πετάξης αὐτὰ ποὺ σὲ

ἀπασχολοῦν, ἀλλὰ νὰ τὰ φυλάξῃς ἐκεῖ, μέχρι νὰ τελειώσῃς. Ἂν δὲν προσέξῃς τώρα τὴν μελέτη σου, τὶς σπουδές σου, οἱ φίλοι σου θὰ τακτοποιηθοῦν, θὰ ἠρεμήσουν, καὶ μετὰ θὰ κάνουν κομποσχοίνι γιὰ σένα, γιὰ νὰ τακτοποιηθῇς». Χρειάζεται πολὺ νὰ προσέξουν, γιατὶ αὐτὸ εἶναι τέχνασμα τοῦ ἐχθροῦ, γιὰ νὰ τοὺς δημιουργῇ περισπασμούς.

– Γέροντα, εἶπα σὲ κάποια κοπέλα: «Ἂν σκέφτεσαι νὰ παντρευτῇς, νὰ μὴ σπουδάσῃς».

– Καί, μέχρι νὰ παντρευτῇ, τί θὰ κάνῃ; Θὰ πουλάῃ καραμέλες; Καλύτερα νὰ τελειώσῃ μιὰ ἐπιστήμη ἢ νὰ μάθῃ μιὰ τέχνη, γιατὶ κάτι μπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ στὴν ζωή της καὶ νὰ τῆς χρειασθοῦν αὐτὰ ποὺ θὰ μάθῃ. Μοῦ εἶπε κάποτε μιὰ κοπέλα: «Σκέφτομαι τὸν Μοναχισμό, ἀλλὰ συνέχεια ἀλλάζω γνώμη». «Τί τάξη πᾶς;», τὴν ρωτάω. «Δευτέρα λυκείου, μοῦ λέει, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ σπουδάσω». «Δὲν θέλεις νὰ σπουδάσῃς; τῆς λέω. Τότε νὰ πῶ στὸν πατέρα σου νὰ σοῦ ἀγοράσῃ κατσίκια, νὰ σοῦ πάρῃ καὶ ἕνα τσομπανόσκυλο νὰ τὰ φυλάῃ, νὰ σοῦ δώσῃ καὶ μιὰ φλογέρα νὰ παίζῃς καὶ νὰ τὰ βόσκῃς. Σοῦ ἀρέσει αὐτό; Κοίταξε νὰ σπουδάσῃς ἢ νὰ μάθῃς μιὰ τέχνη». «Τότε, Γέροντα, μοῦ λέει, ὥσπου νὰ ἀποφασίσω ἂν γίνω μοναχὴ ἢ ἂν παντρευτῶ, νὰ μένω στὸ μοναστήρι ὡς προδόκιμη, ὥστε νὰ μάθω τὴν τέχνη τῆς ταπεινοφροσύνης». «Αὐτὴν τὴν τέχνη, τῆς λέω, μπορεῖς νὰ τὴν μάθῃς καὶ στὸ σπίτι σου, ἂν δέχεσαι μὲ χαρὰ ὅ,τι σοῦ λένε οἱ δικοί σου. Θὰ τελειώσῃς πρῶτα τὸ σχολεῖο, θὰ δώσῃς ἐξετάσεις γιὰ τὸ πανεπιστήμιο καί, ὅταν τελειώσῃς, θὰ δοῦμε τί θὰ κάνῃς». «Πέντε χρόνια ὅμως, Γέροντα, δὲν εἶναι πολλὰ γιὰ νὰ ἀποφασίσω;». «Πολλὰ εἶναι, ἀλλὰ τί νὰ κάνουμε, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν ἔχεις κατασταλάξει κάπου;». «Φταίω ἐγὼ γι᾽ αὐτό, ἐπειδὴ εἶμαι ἀσταθής;», μὲ ρωτάει. «Ὄχι, ἀλλὰ ἡ ζυγαριὰ πρὸς τὸ παρὸν δὲν κλίνει οὔτε πρὸς τὸ ἕνα μέρος οὔτε πρὸς τὸ ἄλλο».

Σὲ τέτοιες περιπτώσεις νὰ τονίζουμε στὰ παιδιὰ νὰ προσέξουν νὰ μὴ χάνουν ἄσκοπα τὸν χρόνο τους. Νὰ ζήσουν ὅσο πιὸ πνευματικὰ γίνεται στὴν διάρκεια τῶν σπουδῶν τους, νὰ πάρουν σύντομα τὸ πτυχίο τους, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο, καὶ ὕστερα ἔχει ὁ Θεός. Στὸ διάστημα αὐτὸ νὰ βροῦν ἕναν καλὸ Πνευματικὸ νὰ τοὺς βοηθάῃ, γιὰ νὰ μὴν ἐνθουσιάζωνται εὔκολα μὲ τὴν μιὰ ζωὴ ἢ μὲ τὴν ἄλλη, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν ἀπελπίζωνται. Νὰ κάνουν ὑπομονὴ νὰ τελειώσουν τὶς σπουδές τους καὶ τότε θὰ μποροῦν νὰ ἀποφασίσουν, ὥριμα πλέον καὶ μὲ τὶς περισσότερες προϋποθέσεις ποὺ θὰ ἔχουν, γιὰ τὴν μιὰ ἢ γιὰ τὴν ἄλλη ζωή, καὶ νὰ κάνουν ὅ,τι νομίζουν καλύτερο εἰς δόξαν Θεοῦ. Ἔτσι ποὺ εἶναι σήμερα ὁ κόσμος, ὅσο ὡριμάζουν, τόσο καλύτερα εἶναι. Ξέρετε τί παρατράγουδα συμβαίνουν; Ἰδίως ὅταν κάποιος ἔχῃ ἐνθουσιασμό, πρέπει πολὺ νὰ προσέχῃ νὰ μὴν παίρνῃ ἀνώριμες ἀποφάσεις.

– Γέροντα, ὑπάρχουν παιδιὰ ποὺ δὲν ἔχουν ὄρεξη νὰ διαβάσουν τὰ μαθήματά τους, γιατὶ προτιμοῦν τὴν πνευματικὴ μελέτη καὶ τὴν προσευχή.

– Ὄχι, νὰ μὴν ἀφήνουν τὸ διάβασμα. Ἂς διαβάζουν παράλληλα μὲ τὰ μαθήματά τους κάτι δυνατὸ ἀπὸ κάποιο πατερικὸ βιβλίο, ἂς προσεύχωνται λίγο, ἂς κάνουν καμμιὰ μετάνοια, γιὰ νὰ συντηροῦνται λίγο πνευματικά. Ὅταν ἔχουν πολὺ διάβασμα, μποροῦν νὰ κάνουν διαλείμματα καὶ νὰ λένε τὴν εὐχὴ ἢ νὰ ψάλλουν. Γιατί, ἂν θέλουν νὰ κάνουν κάτι ἄλλο ποὺ εἶναι γιὰ ἀργότερα, οὔτε ἐκεῖνο θὰ μποροῦν νὰ τὸ κάνουν σωστά, ἐπειδὴ θὰ σκέφτωνται τὸ διάβασμα, οὔτε στὶς σπουδές τους θὰ προχωροῦν, καὶ τελικὰ δὲν θὰ κάνουν τίποτε. Ἐνῶ, ἂν διαβάζουν, θὰ πάρουν

γρήγορα τὸ πτυχίο τους καὶ μετὰ θὰ κάνουν αὐτὸ ποὺ θέλουν. Ἐγώ, ὅταν ἤμουν στὸ Σανατόριο[8], γιὰ λίγες μέρες οὔτε κομποσχοίνια οὔτε μετάνοιες οὔτε νηστεῖες ἔκανα· ἔτρωγα ὅ,τι μοῦ ἔδιναν. «Νὰ βοηθήσω τώρα λίγο τοὺς γιατρούς, ἔλεγα, γιὰ νὰ μὲ βοηθήσουν κι ἐκεῖνοι νὰ γίνω καλά, καὶ ὕστερα θὰ κάνω αὐτὸ ποὺ θέλω».

Ἔρχονται παιδιὰ καὶ μοῦ παραπονοῦνται ὅτι οἱ γονεῖς τους τὰ ζορίζουν πολύ, γιὰ νὰ διαβάσουν. Ἂν τὰ ζορίσω καὶ ἐγώ, δὲν θὰ τὰ βοηθήσω. Γιὰ νὰ καταλάβουν ὅτι πρέπει νὰ μὴν ἀφήνουν τὸ διάβασμά τους, τοὺς λέω παραδείγματα ἀπὸ παιδιὰ ποὺ δὲν διάβαζαν καὶ ταλαιπωρήθηκαν, καὶ ἀπὸ παιδιὰ ποὺ πρόκοψαν, ἐπειδὴ διάβαζαν. Νά, θυμᾶμαι μιὰ περίπτωση: Ἦταν σὲ μιὰ πόλη δύο γειτονόπουλα. Ὁ ἕνας ἦταν πανέξυπνος. Μὲ λίγο διάβασμα ἔπαιρνε συνέχεια ἄριστα, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ ὥς τὸ γυμνάσιο. Ὁ ἄλλος μὲ λιγώτερο μυαλὸ καὶ μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια τὸν ἀκολουθοῦσε. Τελικὰ ὁ πρῶτος, μόλις τελείωσε τὴν πρώτη λυκείου, ἔμπλεξε μὲ παρέες, ἄφησε τὸ σχολεῖο, καὶ τελικὰ ἀναγκάστηκε νὰ ἐργαστῇ σὲ μιὰ ἐπιχείρηση ὡς καθαριστής. Παντρεύτηκε κιόλας, ἀπέκτησε καὶ δυὸ παιδιά, καὶ δύσκολα τὰ ἔβγαζε πέρα. Ὁ ἄλλος τελείωσε τὴν νομική, πῆγε καὶ στὴν Εὐρώπη γιὰ ἀνώτατες σπουδὲς καὶ πῆρε πτυχίο γιὰ ἐπιχειρήσεις. Μιὰ μέρα στὴν ἐπιχείρηση ποὺ ἐργαζόταν ὁ πρῶτος περίμεναν νέο διευθυντή. Ὅλοι ἔλεγαν ὅτι ἔχει ἀνώτερη μόρφωση. Καὶ τελικὰ ὁ νέος διευθυντὴς ἦταν ἐκεῖνος ὁ συμμαθητής του! Μόλις τὸν εἶδε, τὸν γνώρισε. Τὸν ἔπιασε τέτοια ἀπελπισία, ποὺ ἔκανε δύο-τρεῖς ἀπόπειρες αὐτοκτονίας. Κάποιος τοῦ εἶπε νὰ ἔρθη στὸ Ἅγιον Ὄρος νὰ μὲ βρῇ. Ἀφοῦ μοῦ μίλησε γιὰ τὴν ζωή του, μοῦ λέει πάνω στὴν συζήτηση: «Ἀκοῦς ἐκεῖ, νὰ ἔχω αὐτὸν διευθυντή!». Τοῦ δίνω τότε ἕνα ξεσκόνισμα γερό. «Βρέ, τοῦ λέω, ἐσὺ θὰ γινόσουν ἀνώτερος ἀπὸ αὐτόν. Θὰ περνοῦσες κι ἐσὺ καλὰ καὶ τὰ παιδιά σου καλὰ καὶ θὰ ἔκανες καὶ καλωσύνες! Δὲν φθάνει ποὺ ἔγινες αἰτία καὶ ταλαιπωρεῖται ἡ οἰκογένειά σου, τώρα θέλεις νὰ αὐτοκτονήσης, γιὰ νὰ τοὺς δώσης τὴν χαριστικὴ βολὴ καὶ νὰ μείνουν ὀρφανὰ τὰ παιδιά σου; Ἐσένα δὲν σὲ λυπᾶμαι, γιατὶ ἀπὸ τὸ κεφάλι σου ἔπαθες ὅ,τι ἔπαθες· τὰ παιδιά σου λυπᾶμαι. Τὸ καταλαβαίνεις; Κοίταξε τώρα νὰ κάνης ὑπομονὴ καὶ πιστεύω ὅτι μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ νέος διευθυντὴς θὰ σοῦ φερθῇ καλά. Μπορεῖ νὰ σὲ βάλη καὶ σὲ καλύτερη θέση. Καὶ ἂν τυχὸν δὲν ἀναπαυθῆς, νὰ βρῇς μιὰ ἄλλη δουλειά. Νὰ μὴν ἀφήσης τὰ παιδιά σου στὸν δρόμο». Ἔτσι συμμαζεύτηκε.

Γι᾽ αὐτὸ λέω, ἂν τὰ παιδιὰ ποὺ σπουδάζουν διαβάσουν καὶ κουραστοῦν λίγο στὴν διάρκεια τῶν σπουδῶν τους, δὲν θὰ χρωστοῦν μαθήματα, θὰ τελειώσουν γρήγορα καὶ δὲν θὰ ἔχουν ἀργότερα στενοχώριες. Βλέπω πὼς ὅσα παιδιὰ χρωστοῦν μαθήματα κατὰ τὴν διάρκεια τῶν σπουδῶν τους, ὅταν τελειώσουν καὶ διορισθοῦν, πάλι χρωστοῦν στὸν ἕναν, στὸν ἄλλον, καὶ ἔχουν ὅλο προβλήματα.

– Γέροντα, ἂν ἕνας νέος ἔχη κάποια ἐνδιαφέρουσα γνωριμία κατὰ τὴν διάρκεια τῶν σπουδῶν του, συμφέρει νὰ δημιουργήση οἰκογένεια, ἐνῶ ἀκόμη σπουδάζει;

– Νομίζω, ὅσο καλὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ γνωριμία, θὰ εἶναι εἰς βάρος τῶν σπουδῶν του. Ἀκόμη κι ἂν βρῇ τὴν καλύτερη σύντροφο καὶ παντρευτῇ, θὰ εἶναι μιὰ ταλαιπωρία καὶ γιὰ τὴν γυναίκα του καὶ γιὰ τὰ παιδιά του. Καλύτερα ἂς συγκεντρώση ὅλες τὶς ψυχικὲς καὶ σωματικές του δυνάμεις στὴν ἐπιστήμη του, γιὰ νὰ τελειώση ξεκούραστα τὶς σπουδές του, καὶ ὕστερα τακτοποιεῖ αὐτὸ τὸ θέμα. Γιατί, ἂν

---

[8] Τὸ 1966 ὁ Γέροντας ἔκανε στὸ Σανατόριο ἐγχείρηση στοὺς πνεύμονες, γιατὶ ἔπασχε ἀπὸ βρογχεκτασία.

ἔχη τὶς δυνάμεις του σκορπισμένες, θὰ εἶναι συνέχεια ψυχικὰ καὶ σωματικὰ τσακισμένος.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν καλὴ ποκατάσταση

– Γέροντα, ἡ τάδε ποὺ σᾶς εἶπε ὅτι σκέφτεται τὸν Μοναχισμὸ μοῦ εἶπε ὅτι ἕνας συμφοιτητής της τὴν ρώτησε γιατί δὲν πάει στὸν κινηματογράφο καὶ δὲν βγαίνει ἔξω μὲ τὰ ἀγόρια. Τί ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀπαντήση;

– Ἔπρεπε νὰ τοῦ πῆ: «Τέτοια ἐρώτηση οὔτε ὁ ἀδελφός μου μοῦ ἔκανε ποτὲ καὶ μοῦ τὴν κάνεις ἐσύ;».

– Μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες τὴν συνάντησε ἔξω ἀπὸ τὴν Σχολή της – αὐτὴ δὲν τὸν εἶχε δεῖ – καὶ τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸν ὦμο. Ἐκείνη τοῦ εἶπε μόνον ἕνα «γειά σου» καὶ μπῆκε ἀμέσως μέσα.

– Ὄχι, δὲν ἔκανε καλά! Σ᾽ αὐτὴν τὴν περίπτωση ἔπρεπε νὰ ἀντιδράση, γιατί, ἔτσι ὅπως φέρθηκε, μπορεῖ νὰ τοῦ ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ὅτι δέχθηκε αὐτὴν τὴν ἐκδήλωσή του, ὁπότε ἐκεῖνος θὰ τὸ ξανακάνη. Ἡ ἡλικία στὴν ὁποία βρίσκεται τώρα εἶναι λίγο δύσκολη καὶ δὲν τὴν ὠφελεῖ νὰ κάνη συντροφιὰ μὲ ἀγόρια. Οὔτε χρειάζεται νὰ μιλάη μαζί τους, τάχα γιὰ νὰ τὰ βοηθήση. Καὶ ἂν ἀποφασίση νὰ δημιουργήση οἰκογένεια, ὅταν γνωρίση ἕνα καλὸ παιδί, πρέπει νὰ τὸ πῆ στοὺς γονεῖς της. Αὐτοὶ θὰ ἐξετάσουν ἂν ἔχη τὶς προϋποθέσεις νὰ κάνουν μιὰ καλὴ οἰκογένεια. Ἀλλὰ τώρα ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποφασίσει ποιά ζωὴ θὰ ἀκολουθήση, δὲν τὴν βοηθάει νὰ μιλάη μὲ τὰ ἀγόρια, γιατὶ ζαλίζεται χωρὶς λόγο καὶ χάνει τὴν γαλήνη της. Ὅσα παιδιὰ ἀσχολοῦνται μὲ τέτοια εἶναι τὰ καημένα πολὺ ζαλισμένα καὶ συνέχεια ταραγμένα· δὲν ἔχουν γαλήνη. Τὸ πρόσωπό τους καὶ τὰ μάτια τους εἶναι ἀγριεμένα.

Ἡ ἕλξη τοῦ γυναικείου φύλου ἀπὸ τὸ ἀνδρικό, καὶ τὸ ἀντίθετο, ὑπάρχει στὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ νὰ τῆς πῆς ὅτι τώρα δὲν εἶναι καιρὸς γι᾽ αὐτό. Νὰ κοιτάξη τὶς σπουδές της. Τὰ παιδιὰ ποὺ καλλιεργοῦν αὐτὴν τὴν ἕλξη ἀπὸ μικρά, γυρίζουν ἐκεῖ τὸ κουμπὶ πρὶν ἔρθη ἡ κατάλληλη ὥρα, καὶ ὕστερα, ὅταν ἔρθη ἐκείνη ἡ ὥρα, τὸ κουμπὶ εἶναι ἤδη γυρισμένο καὶ δὲν μποροῦν νὰ χαροῦν, γιατὶ ἔζησαν αὐτὴν τὴν χαρά, τότε ποὺ δὲν ἦταν κατάλληλος καιρός. Ἐνῶ, ὅσα παιδιὰ προσέχουν, χαίρονται περισσότερο, ὅταν ἔρθη ὁ κατάλληλος καιρός, καὶ μέχρι τότε ἔχουν πολλὴ γαλήνη. Βλέπεις, μερικὲς μητέρες ποὺ ἔχουν ζήσει ἁγνὰ πόσο εἰρηνικὲς εἶναι, παρόλο ποὺ ἔχουν ἕνα σωρὸ σκοτοῦρες;

Ἐγὼ πάντοτε τονίζω, ὁ νέος πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο νὰ προσπαθῆ νὰ ζῆ, ὅσο πιὸ πνευματικὰ μπορεῖ, καὶ νὰ διατηρῆ τὴν ἁγνότητά του ἡ ὁποία τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν διπλὴ ὑγεία. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι βασικὴ προϋπόθεση γιὰ ὁποιαδήποτε ζωὴ ἀκολουθήση κανείς. Ὁ κόσμος ἔχει γίνει σὰν ἕνα χωράφι μὲ σιτάρι ποὺ ἀρχίζει νὰ σταχυάζη καὶ μπαίνουν μέσα γουρούνια καὶ τὸ τσαλαπατοῦν. Καὶ τώρα φαίνονται ἀνακατεμένα χόρτα, λάσπες, στάχυα, καὶ ποῦ καὶ ποῦ, σὲ καμμιὰ ἄκρη, ὑπάρχει καὶ κανένα στάχυ ὄρθιο.

Ὅσο περισσότερη πνευματικὴ ἐργασία κάνει κανεὶς στὰ νεανικά του χρόνια, τόσο πιὸ εὔκολα θὰ εἶναι ὅλα ἀργότερα σὲ ὅποια ζωὴ κι ἂν διαλέξη. Ὅσο καλύτερα ὁπλισθῆ καὶ προετοιμασθῆ πρὶν ἀπὸ τὴν μάχη, τόσο πιὸ εὔκολα θὰ εἶναι στὸν πόλεμο, ὅταν θὰ πέφτουν γύρω του οἱ σφαῖρες ἢ θὰ βομβαρδίζουν. Ἕως ὅτου ἔρθη ὁ

καιρὸς νὰ ἀποφασίση λ.χ. μιὰ κοπέλα ἂν θὰ γίνη μοναχὴ ἢ μιὰ καλὴ μητέρα, ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ἁγνὴ ζωή. Γι᾽ αὐτὸ νὰ προσπαθήση, ὅσο μπορεῖ, νὰ προοδεύη στὰ μαθήματά της. Ὅταν προσέχη τὰ μάτια της καὶ τὰ αὐτιά της καὶ διώχνη τοὺς ἄσχημους λογισμούς, λιγώτερα θὰ ἔχη νὰ πετάξη ἀργότερα. Ἢ ἕνας νέος, ὅταν συναντάη μιὰ καλὴ κοπέλα, νὰ προσπαθῆ νὰ βάζη καλὸ λογισμό. Νὰ τὴν θεωρῆ σὰν ζωντανὴ εἰκόνα μιᾶς Ἁγίας. Ἤ, ἂν συναντήση μιὰ παραστρατημένη κοπέλα, νὰ τὴν δῆ σὰν ἀδελφή του καὶ νὰ λυπηθῆ γι᾽ αὐτήν, ὅπως θὰ λυπόταν γιὰ τὸ κατάντημα τῆς ἀδελφῆς του, γιατὶ ὅλοι εἴμαστε παιδιὰ τοῦ Ἀδάμ.

– Σήμερα ὅμως, Γέροντα, στὰ πανεπιστήμια κ.λπ. ὑπάρχουν πολλοὶ πειρασμοὶ γιὰ ἕναν νέο.

– Νὰ συνδεθῆ μὲ πνευματικὰ παιδιά, γιὰ νὰ βοηθιέται καὶ νὰ κινῆται σὲ μιὰ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἂς μὴν κάνουμε τὰ πράγματα δυσκολώτερα ἀπὸ ὅ,τι εἶναι. Γνωρίζω πολλὰ παιδιὰ ποὺ πηγαίνουν στὸ πανεπιστήμιο καὶ ζοῦν ἁγνά, μὲ τὴν μικρὴ δική τους προσπάθεια καὶ μὲ τὴν μεγάλη βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΓΙΑ ΝΑ ΣΤΑΘΗ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

**«Ὅσο μποροῦν οἱ σύζυγοι νὰ καλλιεργήσουν
τὴν ἀρετὴ τῆς ἀγάπης,
γιὰ νὰ μένουν ἑνωμένοι πάντοτε οἱ δύο,
καὶ νὰ μένη μαζί τους καὶ ὁ Τρίτος,
ὁ Γλυκύτατος Χριστός μας».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Γιὰ μιὰ ἁρμονικὴ οἰκογένεια

Ἡ καλὴ ἀρχὴ τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς

– Γέροντα, κάποιος νέος ποὺ ἔχει ἀποφασίσει τὴν ἔγγαμη ζωὴ μὲ ρώτησε πῶς θὰ ξεκινήση σωστὰ γι᾽ αὐτήν.

– Κατ᾽ ἀρχὰς νὰ κοιτάξη νὰ βρῆ μιὰ καλὴ κοπέλα ποὺ νὰ τὸν ἀναπαύη, γιατὶ καθένας ἀναπαύεται διαφορετικὰ καὶ μὲ ἄλλον ἄνθρωπο. Νὰ μὴν κοιτάξη νὰ εἶναι πλούσια καὶ ὄμορφη, ἀλλὰ προπάντων ἁπλὴ καὶ ταπεινή. Πρέπει νὰ δώση δηλαδὴ περισσότερη προσοχὴ στὴν ἐσωτερικὴ ὀμορφιὰ καὶ ὄχι στὴν ἐξωτερική. Ὅταν ἡ κοπέλα εἶναι θετικὸς ἄνθρωπος καὶ προικισμένη μὲ ἀνδρισμό, χωρὶς νὰ ἔχη περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι χρειάζεται γυναικεῖο χαρακτήρα, αὐτὸ πολὺ βοηθάει στὸ νὰ βρίσκη ὁ ἄνδρας ἀμέσως κατανόηση καὶ νὰ μὴν πονοκεφαλιάζη. Ἂν ἔχη καὶ φόβο Θεοῦ, ἔχη ταπείνωση, τότε μποροῦν νὰ πιασθοῦν χέρι-χέρι καὶ νὰ περάσουν τὸ κακὸ ρεῦμα τοῦ κόσμου.

Ἂν ὁ νέος σκέφτεται κάποια κοπέλα σοβαρὰ γιὰ σύζυγο, νομίζω, καλύτερα εἶναι πρῶτα νὰ τὸ κάνη γνωστὸ μὲ κάποιο συγγενικό του πρόσωπο στοὺς γονεῖς της καὶ κατόπιν νὰ τὸ συζητήση καὶ ὁ ἴδιος μαζί τους καὶ μὲ τὴν κοπέλα. Στὴν συνέχεια, ἂν δώσουν λόγο καὶ κάνουν ἀρραβῶνες – καλὸ εἶναι ὁ ἀρραβώνας νὰ μὴ διαρκῆ πολύ -, νὰ προσπαθήση, στὸ διάστημα ποὺ θὰ μεσολαβήση μέχρι τὸν γάμο, νὰ βλέπη τὴν κοπέλα σὰν ἀδελφή του καὶ νὰ τὴν σέβεται. Ἂν ἀγωνισθοῦν καὶ οἱ δύο φιλότιμα νὰ διατηρήσουν τὴν παρθενία τους, τότε στὸ Μυστήριο τοῦ γάμου, ὅταν τοὺς στεφανώση ὁ ἱερέας, θὰ λάβουν πλούσια τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως λέει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, τὰ στέφανα εἶναι σύμβολα τῆς νίκης κατὰ τῆς ἡδονῆς[1].

Στὴν συνέχεια, ὅσο μποροῦν νὰ καλλιεργήσουν τὴν ἀρετὴ τῆς ἀγάπης, γιὰ νὰ μένουν ἑνωμένοι πάντοτε οἱ δύο καὶ νὰ μένη μαζί τους καὶ ὁ Τρίτος, ὁ Γλυκύτατος Χριστός μας. Φυσικὰ στὴν ἀρχή, ὥσπου νὰ τακτοποιηθοῦν καὶ νὰ γνωρισθοῦν καλά, μπορεῖ νὰ ἔχουν κάποιες δυσκολίες. Ἔτσι συμβαίνει σὲ κάθε ἀρχή. Νά, προχθὲς εἶδα ἕνα πουλάκι. Μόλις εἶχε βγῆ νὰ βρῆ τὴν τροφή του καὶ πετοῦσε ἴσα μὲ μιὰ σπιθαμὴ πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Δὲν ἤξερε τὸ καημένο νὰ πιάνη εὔκολα τὰ ζωΰφια καὶ ἔκανε μιὰ ὥρα γιὰ νὰ πιάση κανένα ἔντομο νὰ φάη. Καθὼς τὸ κοίταζα, συλλογιζόμουν πὼς κάθε ἀρχὴ εἶναι δύσκολη. Ὁ φοιτητής, ὅταν πάρη τὸ πτυχίο του καὶ ἀρχίση νὰ ἐργάζεται, στὴν ἀρχὴ δυσκολεύεται. Ὁ δόκιμος στὸ μοναστήρι στὴν ἀρχὴ ἔχει καὶ αὐτὸς δυσκολίες. Ὁ νέος, ὅταν παντρευτῆ, πάλι στὴν ἀρχὴ συναντᾶ δυσκολίες.

– Πειράζει, Γέροντα, ἂν ἡ κοπέλα εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸν ἄνδρα;

– Δὲν ὑπάρχει κανόνας τῆς Ἐκκλησίας ποὺ νὰ λέη πώς, ἂν μιὰ κοπέλα εἶναι δύο-τρία ἢ καὶ πέντε χρόνια μεγαλύτερη ἀπὸ τὸν νέο, δὲν κάνει νὰ παντρευτοῦν.

Στὴν διαφορὰ τῶν χαρακτήρων κρύβεται ἡ ἁρμονία τοῦ Θεοῦ

[1] «*Στέφανοι ταῖς κεφαλαῖς* (τῶν νυμφίων) *ἐπιτίθενται, σύμβολον τῆς νίκης, ὅτι ἀήττητοι γενόμενοι, οὕτω προσέρχονται τῇ εὐνῇ ὅτι μὴ κατηγωνίσθησαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς*». (Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολὴν πρώτην*, Ὁμιλία Θ΄, *PG* 62, 546).

Μιὰ μέρα ἦρθε στὸ Καλύβι κάποιος καὶ μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι πολὺ στενοχωρημένος, γιατὶ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν γυναίκα του. Εἶδα ὅμως ὅτι δὲν ὑπάρχει κάτι σοβαρὸ ἀνάμεσά τους. Ἔχει ἕνα ἐξόγκωμα αὐτός, κάποιο ἄλλο ἡ γυναίκα του, καὶ δὲν μποροῦν νὰ πλησιάσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Χρειάζονται λίγο πλάνισμα. Πάρε δύο σανίδες ἀπλάνιστες. Ἡ μία ἔχει σ᾽ αὐτὸ τὸ σημεῖο ἕναν ρόζο, ἡ ἄλλη σ᾽ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο καί, ἂν πᾶς νὰ τὶς ἑνώσῃς, μένει ἕνα κενὸ ἀνάμεσά τους. Ἅμα ὅμως πλανίσῃς λίγο τὴν μιὰ ἀπὸ ἐδῶ, λίγο τὴν ἄλλη ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια πλάνη, ἀμέσως ἐφάπτονται[2].

Μοῦ λένε μερικοὶ ἄνδρες: «Δὲν συμφωνῶ μὲ τὴν γυναίκα μου· εἴμαστε ἀντίθετοι χαρακτῆρες. Ἄλλος χαρακτήρας ἐκείνη, ἄλλος ἐγώ! Πῶς κάνει τέτοια παράξενα πράγματα ὁ Θεός; Δὲν θὰ μποροῦσε νὰ οἰκονομήσῃ μερικὲς καταστάσεις ἔτσι, ὥστε νὰ ταιριάζουν τὰ ἀνδρόγυνα, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ζοῦν πνευματικά;». «Δὲν καταλαβαίνετε, τοὺς λέω, ὅτι μέσα στὴν διαφορὰ τῶν χαρακτήρων κρύβεται ἡ ἁρμονία τοῦ Θεοῦ; Οἱ διαφορετικοὶ χαρακτῆρες δημιουργοῦν ἁρμονία. Ἀλλοίμονο, ἂν ἤσασταν ἴδιοι χαρακτῆρες! Σκεφθῆτε τί θὰ γινόταν, ἂν λ.χ. καὶ οἱ δύο θυμώνατε εὔκολα· θὰ γκρεμίζατε τὸ σπίτι. Ἤ, ἂν καὶ οἱ δύο ἤσασταν ἤπιοι χαρακτῆρες, θὰ κοιμόσασταν ὄρθιοι! Ἂν ἤσασταν τσιγγούνηδες, θὰ ταιριάζατε μέν, ἀλλὰ θὰ πηγαίνατε καὶ οἱ δύο στὴν κόλαση. Ἂν πάλι ἤσασταν ἁπλοχέρηδες, θὰ μπορούσατε νὰ κρατήσετε σπίτι; Θὰ τὸ διαλύατε, καὶ τὰ παιδιά σας θὰ γύριζαν στοὺς δρόμους. Ἕνα στραβόξυλο, ἂν πάρῃ ἕνα στραβόξυλο, ταιριάζουν μεταξύ τους – ἔτσι δὲν εἶναι; – θὰ σκοτωθοῦν ὅμως σὲ μιὰ μέρα! Γι᾽ αὐτό, τί γίνεται; Οἰκονομάει ὁ Θεὸς ἕνας καλὸς νὰ πάρῃ ἕνα στραβόξυλο, γιὰ νὰ βοηθηθῆ, γιατὶ μπορεῖ νὰ εἶχε καλὴ διάθεση, ἀλλὰ νὰ μὴν εἶχε βοηθηθῆ ἀπὸ μικρός».

Οἱ μικροδιαφορὲς τῶν χαρακτήρων τῶν συζύγων βοηθοῦν νὰ δημιουργηθῆ μιὰ ἁρμονικὴ οἰκογένεια, γιατὶ ὁ ἕνας συμπληρώνει τὸν ἄλλον. Στὸ αὐτοκίνητο εἶναι ἀπαραίτητο καὶ τὸ γκάζι, γιὰ νὰ προχωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ φρένο, γιὰ νὰ σταματήσῃ. Ἂν τὸ αὐτοκίνητο εἶχε μόνο φρένο, δὲν θὰ κουνιόταν, καὶ ἂν εἶχε μόνον ταχύτητες, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ σταματήσῃ. Σὲ ἕνα ἀνδρόγυνο ξέρετε τί εἶπα; «Ἐπειδὴ ταιριάζετε, γι᾽ αὐτὸ δὲν ταιριάζετε!». Εἶναι καὶ οἱ δύο εὐαίσθητοι. Ἂν συμβῆ κάτι στὸ σπίτι, καὶ οἱ δύο τὰ χάνουν καὶ ἀρχίζουν: «Ὤχ, τί πάθαμε!» ὁ ἕνας, «ὤχ, τί πάθαμε!» ὁ ἄλλος. Ὁ ἕνας δηλαδὴ βοηθάει τὸν ἄλλον νὰ ἀπελπισθῆ πιὸ πολύ. Δὲν μπορεῖ νὰ τὸν τονώσῃ λίγο· «γιά στάσου, νὰ τοῦ πῆ, δὲν εἶναι καὶ τόσο σοβαρὸ αὐτὸ ποὺ μᾶς συμβαίνει». Τὸ ἔχω δεῖ αὐτὸ σὲ πολλὰ ἀνδρόγυνα.

Καὶ στὴν ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν, ὅταν οἱ σύζυγοι εἶναι διαφορετικοὶ χαρακτῆρες, μποροῦν περισσότερο νὰ βοηθήσουν. Ὁ ἕνας κρατάει λίγο φρένο, ὁ ἄλλος λέει: «Ἄφησε τὰ παιδιὰ λίγο ἐλεύθερα». Ἂν τὰ στρυμώξουν καὶ οἱ δύο, θὰ χάσουν τὰ παιδιά τους. Καὶ ἂν τὰ ἀφήσουν καὶ οἱ δύο ἐλεύθερα, πάλι θὰ τὰ χάσουν. Ἐνῶ ἔτσι βρίσκουν καὶ τὰ παιδιὰ μία ἰσορροπία.

---

[2] Ὁ Γέροντας ἐννοεῖ ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ γίνεται ἀπὸ τὸν Πνευματικὸ καὶ εἶναι ἀποτελεσματική, ἐφόσον οἱ σύζυγοι θὰ ἔχουν τὸν ἴδιο Πνευματικό, ὥστε τὸ πλάνισμα νὰ γίνῃ «μὲ τὴν ἴδια πλάνη».

Θέλω νὰ πῶ ὅτι ὅλα χρειάζονται. Φυσικὰ δὲν πρέπει νὰ ξεπερνοῦν τὰ ὅρια, ἀλλὰ ὁ καθένας νὰ βοηθάη τὸν ἄλλον μὲ τὸν τρόπο του. Ἂν φᾶς λ.χ. κάτι πολὺ γλυκό, θέλεις νὰ φᾶς καὶ κάτι ποὺ εἶναι λίγο ἁλμυρό. Τρῶς, ἂς ὑποθέσουμε, πολλὰ σταφύλια, θέλεις καὶ λίγο τυρί, γιὰ νὰ κόψη τὴν γλύκα. Ἢ τὰ λάχανα, ἅμα εἶναι πολὺ πικρά, δὲν τρώγονται. Τὸ λίγο πικρὸ ὅμως βοηθάει, ὅπως καὶ τὸ λίγο ξινό. Ἀλλά, ἂν ὅποιος εἶναι ξινὸς λέη: «νὰ γίνετε ὅλοι ξινοὶ σὰν κι ἐμένα», ὅποιος εἶναι πικρὸς λέη: «νὰ γίνετε ὅλοι πικροί», καὶ ὁ ἄλλος ποὺ εἶναι ἁλμυρὸς λέη: «ὅλοι νὰ γίνετε ἁλμυροί», τότε δὲν γίνεται χωριό.

Ὁ σεβασμὸς μεταξὺ τῶν συζύγων

Ὁ Θεὸς τὰ ρύθμισε ὅλα μὲ σοφία. Μὲ ἄλλα χαρίσματα προίκισε τὸν ἄνδρα, μὲ ἄλλα τὴν γυναίκα. Ἔδωσε στὸν ἄνδρα ἀνδρισμό, γιὰ νὰ τὰ βγάζη πέρα στὶς δύσκολες ὑποθέσεις καὶ γιὰ νὰ ὑποτάσσεται σ᾿ αὐτὸν ἡ γυναίκα. Γιατί, ἂν ἔδινε καὶ στὴν γυναίκα τὸν ἴδιο ἀνδρισμό, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ σταθῆ οἰκογένεια.

Ἔλεγαν στὴν Ἤπειρο γιὰ μία γυναίκα ὅτι ἦταν φοβερή! Φοροῦσε ἕνα ἄσπρο πουκάμισο μέχρι κάτω καὶ εἶχε πάντα μαζί της ἕνα γιαταγάνι! Οἱ ληστὲς τὴν ἔπαιρναν στὴν συντροφιά τους! Σκεφθῆτε νὰ ἔχουν μιὰ γυναίκα στὴν σπεῖρα τους! Μιὰ φορὰ πῆγε ὧρες δρόμο μὲ τὰ πόδια σὲ ἕνα μακρινὸ χωριό, γιὰ νὰ πάρη ἕνα Βλαχάκι καὶ νὰ τὸ κάνη γαμπρὸ στὴν κόρη της. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνο ἀντιδροῦσε, τὸ ἔκλεψε, τὸ φορτώθηκε στὴν πλάτη της καὶ τὸ ἔφερε στὸ χωριό της! Αὐτὰ ὅμως εἶναι ἐξαιρέσεις. Ἂν ἐπιστρατεύσης γυναῖκες καὶ κάνης μὲ αὐτὲς ἕναν λόχο καὶ βάλης καμμιὰ δεκαριὰ προσκοπάκια νὰ ἔρχωνται ἀπὸ πέρα, οὔ, ἔφυγαν ὅλες! Θὰ νομίζουν ὅτι εἶναι ὁ ἐχθρός!

«*Ὁ ἀνήρ, λέει ἡ Γραφή, ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός*»[3]. Δηλαδὴ ὁ Θεὸς κανόνισε, ὥστε ὁ ἄνδρας νὰ ἀφεντεύη στὴν γυναίκα. Νὰ ἀφεντεύη ἡ γυναίκα στὸν ἄνδρα εἶναι ὕβρις στὸν Θεό. Ὁ Θεὸς ἔπλασε πρῶτα τὸν Ἀδὰμ καὶ ὁ Ἀδὰμ εἶπε γιὰ τὴν γυναίκα: «*Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου*»[4]. Ἡ γυναίκα, λέει τὸ Εὐαγγέλιο, πρέπει νὰ φοβᾶται τὸν ἄνδρα,, δηλαδὴ νὰ τὸν σέβεται, καὶ ὁ ἄνδρας νὰ ἀγαπάη τὴν γυναίκα[5]. Μέσα στὴν ἀγάπη εἶναι ὁ σεβασμός. Μέσα στὸν σεβασμὸ εἶναι ἡ ἀγάπη. Αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἀγαπῶ, τὸ σέβομαι κιόλας. Καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖο σέβομαι, τὸ ἀγαπῶ. Δηλαδὴ δὲν εἶναι ἄλλο τὸ ἕνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο· ἕνα πράγμα εἶναι καὶ τὰ δύο.

Οἱ ἄνθρωποι ὅμως φεύγουν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἁρμονία τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν καταλαβαίνουν αὐτὰ ποὺ λέει τὸ Εὐαγγέλιο. Ἔτσι ὁ ἄνδρας παίρνει στραβὰ αὐτὸ ποὺ γράφει τὸ Εὐαγγέλιο καὶ λέει στὴν γυναίκα: «Πρέπει νὰ μὲ φοβᾶσαι». Μά, ἂν σὲ φοβόταν, δὲν θὰ σὲ παντρευόταν! Εἶναι καὶ μερικὲς γυναῖκες ποὺ λένε: «Γιατί ἡ γυναίκα νὰ φοβᾶται τὸν ἄνδρα; Αὐτὸ δὲν τὸ παραδέχομαι. Τί θρησκεία εἶναι αὐτή; Δὲν ὑπάρχει ἰσότητα». Ἀλλὰ βλέπεις τί λέει ἡ Ἁγία Γραφή; «*Ἀρχὴ σοφίας, φόβος*

---

[3] *Ἐφ.* 5, 23.

[4] *Γέν.* 2, 23.

[5] Βλ. *Ἐφ.* 5, 33.

Κυρίου»[6]. Φόβος Θεοῦ εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν Θεό, ἡ εὐλάβεια, ἡ πνευματικὴ συστολή. Αὐτὸς ὁ φόβος σὲ κάνει νὰ αἰσθάνεσαι δέος. Εἶναι κάτι τὸ ἱερό.

Ἡ ἰσότητα ποὺ ζητοῦν οἱ γυναῖκες μὲ τοὺς ἄνδρες μόνον ὡς ἕνα σημεῖο μπορεῖ νὰ ἰσχύση. Σήμερα στὶς γυναῖκες, ἐπειδὴ ἐργάζονται καὶ ψηφίζουν, μπῆκε ἕνα ἀρρωστημένο πνεῦμα καὶ νομίζουν ὅτι εἶναι ἴσες μὲ τοὺς ἄνδρες. Φυσικὰ οἱ ψυχὲς ἴδιες εἶναι. Ἀλλά, ὅταν ὁ ἄνδρας δὲν ἀγαπᾶ τὴν γυναίκα καὶ ἡ γυναίκα δὲν σέβεται τὸν ἄνδρα, δημιουργοῦνται σκηνὲς στὴν οἰκογένεια. Παλιὰ τὸ νὰ ἀντιμιλήση ἡ γυναίκα στὸν ἄνδρα, τὸ θεωροῦσαν πολὺ βαρύ. Τώρα μπῆκε ἕνα ἀλήτικο πνεῦμα. Τότε τί ὄμορφα ἦταν! Εἶχα γνωρίσει ἕνα ἀνδρόγυνο ποὺ ὁ ἄνδρας ἦταν πολὺ κοντὸς καὶ ἡ γυναίκα μιὰ ἀνδρογυναίκα, ψηλὴ μέχρι ἐκεῖ ἐπάνω! Ἀφοῦ ἑκατὸν ὀγδόντα ὀκάδες σιτάρι τὸ ξεφόρτωνε ἀπὸ τὸ κάρρο μόνη της. Μιὰ φορὰ ἕνας ἐργάτης – ψηλὸς κι ἐκεῖνος – πῆγε νὰ τὴν πειράξη καὶ ἐκείνη τὸν ἅρπαξε καὶ τὸν πέταξε πέρα σὰν σπιρτόξυλο! Ἀλλὰ νὰ βλέπατε τί ὑπακοὴ ἔκανε στὸν ἄνδρα της, πῶς τὸν σεβόταν! Ἔτσι κρατιέται ἡ οἰκογένεια, ἀλλιῶς δὲν γίνεται.

Ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν συζύγων

– Ἔγραψες, Γερόντισσα, εὐχὲς στὸν Δημήτρη ποὺ παντρεύεται;

– Ἔγραψα, Γέροντα.

– Φέρε τὴν κάρτα νὰ συμπληρώσω κι ἐγώ: «Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία μαζί σας. Σοῦ δίνω εὐλογία, Δημήτρη, νὰ μαλώνης μὲ ὅλον τὸν κόσμο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Μαρία! Τὸ ἴδιο καὶ στὴν Μαρία!». Γιά νὰ δῶ, θὰ καταλάβουν τί ἐννοῶ; Μὲ ρώτησε κάποιος: «Γέροντα, τί ἑνώνει περισσότερο τὸν ἄνδρα μὲ τὴν γυναίκα;». «Ἡ εὐγνωμοσύνη», τοῦ λέω. Ὁ ἕνας ἀγαπάει τὸν ἄλλον γι᾽ αὐτὸ ποὺ τοῦ χαρίζει. Ἡ γυναίκα δίνει στὸν ἄνδρα τὴν ἐμπιστοσύνη, τὴν ἀφοσίωση, τὴν ὑπακοή. Ὁ ἄνδρας δίνει στὴν γυναίκα τὴν σιγουριὰ ὅτι μπορεῖ νὰ τὴν προστατέψη. Ἡ γυναίκα εἶναι ἡ ἀρχόντισσα τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη ὑπηρέτρια. Ὁ ἄνδρας εἶναι ὁ κυβερνήτης τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ χαμάλης.

Μεταξύ τους τὰ ἀνδρόγυνα πρέπει νὰ ἔχουν τὴν ἐξαγνισμένη ἀγάπη, γιὰ νὰ ἔχουν ἀλληλοπαρηγοριὰ καὶ νὰ μποροῦν νὰ κάνουν καὶ τὰ πνευματικά τους καθήκοντα. Γιὰ νὰ ζήσουν ἁρμονικά, χρειάζεται νὰ βάλουν ἐξαρχῆς ὡς θεμέλιο τῆς ζωῆς τους τὴν ἀγάπη, τὴν ἀκριβὴ ἀγάπη, ποὺ βρίσκεται μέσα στὴν πνευματικὴ ἀρχοντιά, στὴν θυσία, καὶ ὄχι τὴν ψεύτικη, τὴν κοσμική, τὴν σαρκική. Ἂν ὑπάρχη ἀγάπη, θυσία, πάντα ἔρχεται ὁ ἕνας στὴν θέση τοῦ ἄλλου, τὸν καταλαβαίνει, τὸν πονάει. Καὶ ὅταν παίρνη κανεὶς τὸν πλησίον του στὴν πονεμένη του καρδιά, παίρνει τότε μέσα του τὸν Χριστό, ὁ Ὁποῖος τὸν γεμίζει καὶ πάλι μὲ τὴν ἀνέκφραστη ἀγαλλίασή Του.

Ὅταν ὑπάρχη ἀγάπη, καὶ μακριὰ νὰ βρεθῆ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἂν οἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτήσουν, κοντὰ θὰ βρίσκεται, γιατὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ δὲν τὴν χωρίζουν ἀποστάσεις. Ὅταν ὅμως, Θεὸς φυλάξοι, τὰ ἀνδρόγυνα δὲν ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους, μπορεῖ νὰ βρίσκωνται κοντά, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα βρίσκονται μακριά. Γι᾽ αὐτὸ πρέπει νὰ προσπαθήσουν νὰ διατηρήσουν σὲ ὅλη τὴν ζωή τους τὴν ἀγάπη, νὰ θυσιάζεται ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον.

---

[6] *Παρ.* 1, 7.

Ἡ σαρκικὴ ἀγάπη ἑνώνει ἐξωτερικὰ τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους τόσο μόνον, ὅσο ὑπάρχουν κοσμικὰ προσόντα, καὶ τοὺς χωρίζει, ὅταν αὐτὰ χαθοῦν, ὁπότε καὶ αὐτοὶ ὁδηγοῦνται στὴν ἀπώλεια. Ἐνῶ, ὅταν ὑπάρχη ἡ πνευματική, ἡ ἀκριβὴ ἀγάπη, ἂν τυχὸν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς συζύγους χάση τὰ κοσμικά του προσόντα, αὐτὸ ὄχι μόνο δὲν τοὺς χωρίζει, ἀλλὰ τοὺς ἑνώνει περισσότερο. Ὅταν ὑπάρχη μόνον ἡ σαρκικὴ ἀγάπη, τότε, ἂν λ.χ. ἡ γυναίκα μάθη ὅτι ὁ σύντροφός της κοίταξε κάποια ἄλλη, τοῦ πετάει βιτριόλι καὶ τὸν τυφλώνει. Ἐνῶ, ὅταν ὑπάρχη ἡ ἁγνὴ ἀγάπη, τὸν πονάει πιὸ πολὺ καὶ κοιτάζει μὲ τρόπο πῶς νὰ τὸν φέρη πάλι στὸν σωστὸ δρόμο. Ἔτσι ἔρχεται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

Μιὰ φορὰ ἦρθε στὸ Καλύβι κάποιος Ἑλληνοαμερικανὸς γιατρός. Εἶδα τὸ πρόσωπό του ποὺ ἦταν φωτεινό, γι᾽ αὐτὸ μὲ τρόπο τὸν ρώτησα γιὰ τὴν ζωή του. «Πάτερ, μοῦ εἶπε, εἶμαι Ὀρθόδοξος, ἀλλὰ μέχρι τελευταῖα οὔτε νηστεῖες κρατοῦσα οὔτε στὴν ἐκκλησία πήγαινα συχνά. Ἕνα βράδυ εἶχα γονατίσει στὸ δωμάτιό μου νὰ παρακαλέσω τὸν Θεὸ γιὰ ἕνα θέμα ποὺ μὲ ἀπασχολοῦσε, ὁπότε γέμισε τὸ δωμάτιο μὲ ἕνα γλυκὸ φῶς. Γιὰ ἀρκετὴ ὥρα δὲν ἔβλεπα τίποτε ἄλλο παρὰ μόνο φῶς καὶ ἔνιωθα μιὰ ἀνέκφραστη εἰρήνη μέσα μου». Θαύμασα, γιατὶ κατάλαβα ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀξιώθηκε νὰ δῆ τὸ ἄκτιστο φῶς, καὶ τοῦ ζήτησα νὰ μοῦ πῆ τί εἶχε προηγηθῆ. «Πάτερ, μοῦ εἶπε, εἶμαι παντρεμένος καὶ ἔχω τρία παιδιά. Στὴν ἀρχὴ περνούσαμε καλὰ στὴν οἰκογένεια. Μετὰ ὅμως ἡ γυναίκα μου δὲν εἶχε τὴν ὑπομονὴ νὰ ἀσχολῆται στὸ σπίτι μὲ τὰ παιδιὰ καὶ ζητοῦσε νὰ βγαίνουμε ἔξω μὲ τὶς φίλες της. Τῆς ἔκανα τὸ χατίρι. Ἔπειτα ἀπὸ ἕνα διάστημα μοῦ εἶπε ὅτι ἤθελε νὰ βγαίνη μόνη της μὲ τὶς φίλες της. Τὸ δέχθηκα καὶ αὐτὸ καὶ κοίταζα ἐγὼ τὰ παιδιά. Ὕστερα δὲν ἤθελε νὰ κάνουμε μαζὶ διακοπὲς καὶ μοῦ ζητοῦσε χρήματα νὰ πηγαίνη μόνη της. Στὴν συνέχεια μοῦ ζήτησε ἕνα διαμέρισμα, γιὰ νὰ ζῆ μόνη της. Τὸ ἔκανα καὶ αὐτό, ἀλλὰ ἐκείνη μάζευε ἐκεῖ τοὺς φίλους της. Ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα προσπαθοῦσα νὰ τὴν βοηθήσω μὲ διάφορους τρόπους, μὲ συμβουλὲς κ.λπ., ὥστε νὰ λυπηθῆ τὰ παιδιά μας, ἀλλὰ δὲν δεχόταν κουβέντα. Τελικὰ μοῦ πῆρε ἕνα μεγάλο χρηματικὸ ποσὸ καὶ ἐξαφανίσθηκε. Ἔψαχνα, ρωτοῦσα παντοῦ, ἄδικα ὅμως. Εἶχα χάσει τελείως τὰ ἴχνη της. Κάποια μέρα πληροφορήθηκα ὅτι εἶχε ἔρθει ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔμενε σὲ κάποιον κακόφημο οἶκο. Ἡ στενοχώρια μου γιὰ τὸ κατάντημά της δὲν περιγράφεται. Γονάτισα πάνω στὴν θλίψη μου νὰ προσευχηθῶ. "Θεέ μου, εἶπα, βοήθησέ με νὰ τὴν βρῶ καὶ νὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ, γιὰ νὰ μὴ χάση τὴν ψυχή της. Αὐτὴν τὴν κατάντια της δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἀντέξω". Τότε μὲ ἔλουσε ἐκεῖνο τὸ φῶς καὶ πλημμύρισε μὲ εἰρήνη ἡ καρδιά μου». «Ὁ Θεός, ἀδελφέ, τοῦ εἶπα, εἶδε τὴν ὑπομονή, τὴν ἀνεξικακία, τὴν ἀγάπη σου καὶ σὲ παρηγόρησε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο».

Γι᾽ αὐτὸ λέω ὅτι θὰ μᾶς κρίνουν οἱ λαϊκοί. Βλέπετε; Γιατρὸς στὴν Ἀμερική, μὲ τέτοια σύζυγο, μὲ τί συνθῆκες καὶ σὲ τί περιβάλλον ζοῦσε, καὶ ὅμως τί ἀξιώθηκε!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Μὲ τὴν ὑπομονὴ σώζεται ἡ οἰκογένεια

– Τί κάνει ἡ ἀδελφή σου; Πῶς τὰ πάει μὲ τὸν σύζυγό της;

– Γέροντα, μαθαίνω ὅτι ἔχει δυσκολίες, ἀλλὰ κάνει ὑπομονὴ καί, ὅταν χρειάζεται, τραβάει μπροστά.

– Ἔτσι εἶναι. Ὅταν δύο βόδια εἶναι στὸν ζυγὸ καὶ τὸ ἕνα εἶναι λίγο ἀδύνατο ἢ τεμπέλικο, τότε τὸ ἄλλο βάζει περισσότερη δύναμη καὶ τραβάει, σβαρνίζει κατὰ κάποιον τρόπο καὶ τὸ ἄλλο. Εἶδες; Κοσμικοὶ ἄνθρωποι καὶ κάνουν δουλειὰ στὸν ἑαυτό τους. Ἐσεῖς ἐδῶ εἶστε ἀρχοντοποῦλες. Σκέψου μιὰ μητέρα νὰ ἔχη τέσσερα παιδιὰ καὶ τὸ ἕνα νὰ εἶναι καθυστερημένο, τὸ ἄλλο νὰ ἔχη ψυχοπάθεια, τὸ ἄλλο μεσογειακὴ ἀναιμία, τὸ ἄλλο νὰ γυρνάη τὰ μεσάνυχτα. Καὶ μὲ τὸν σύζυγο, ἀνάλογα μὲ τὸ τί ἄνθρωπος εἶναι, νὰ ἔχη ἡ καημένη ἄλλα βάσανα. Καὶ νὰ ὑπομένη τόσα καὶ τόσα καὶ νὰ μὴ μιλάη, νὰ πάη νὰ σκάση, νὰ μὴν ἔχη ποῦ νὰ πῆ τὸν πόνο της, γιατὶ καὶ μερικὰ πράγματα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια δὲν μπορεῖ νὰ τὰ πῆ κανεὶς πιὸ πέρα. Μπορεῖ λ.χ. ὁ ἄνδρας νὰ σηκώνεται νὰ φεύγη καὶ νὰ μὴν τῆς δίνη οὔτε διατροφή. Νὰ μὴν ἔχη χρήματα ἡ καημένη οὔτε τὸ νοίκι νὰ πληρώση, νὰ θέλουν νὰ τὴν βγάλουν ἀπὸ τὸ σπίτι. Νὰ ἀναγκάζεται νὰ ἐργάζεται ὁπουδήποτε, νὰ συναντᾶ κινδύνους, καὶ νὰ σοῦ λέη: «Κάνε προσευχὴ νὰ ἀπαλλαγῶ τοὐλάχιστον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κινδύνους»! Ἢ νὰ εἶναι μέθυσος ὁ ἄνδρας της καὶ νὰ μὴ δουλεύη, νὰ ἀναγκάζεται νὰ δουλεύη ἐκείνη, νὰ καθαρίζη σκάλες στὶς πολυκατοικίες, κι ἐκεῖνος νὰ πηγαίνη στὴν ταβέρνα. Νὰ ἔρχεται τὰ μεσάνυχτα μεθυσμένος, νὰ τὴν δέρνη καὶ νὰ τῆς ζητάη τὰ χρήματα ποὺ πῆρε ἢ νὰ πηγαίνη νὰ τὰ παίρνη μόνος του ἀπὸ τὰ ἀφεντικά της. Ἄχ, μαρτύριο εἶναι!

Καὶ καλά, μερικὲς γυναῖκες ἔχουν ἁμαρτίες καὶ ἐξοφλοῦν ἔτσι, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄλλες ποὺ δὲν ἔχουν ἁμαρτίες. Αὐτὲς ἔχουν καθαρὸ μισθὸ ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία ποὺ περνοῦν. Γνωρίζω μιὰ μάνα ποὺ ἦταν ἕνα ἀγγελούδι, πολὺ καλὴ ψυχή, τὸ πιὸ καλό, τὸ πιὸ ἥσυχο παιδὶ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, καὶ σὲ τί στραβόξυλο ἔπεσε! Πῶς ξεγελάστηκαν οἱ δικοί της! Παντρεύτηκε ἕναν μέθυσο, ποὺ ἀπὸ μικρὸς ἦταν ἀλητάκι. Ὁ πατέρας του μεθοῦσε καὶ πῆρε καὶ αὐτὸς τὴν ἴδια συνήθεια. Νὰ ξενοδουλεύη ἡ καημένη, νὰ σκοτώνεται στὴν δουλειά, καὶ ἐκεῖνος νὰ τὴν δέρνη καὶ νὰ τὴν ἀπειλῆ μὲ τὸ μαχαίρι. Πόσες φορὲς τῆς λέει: «Θὰ σὲ σφάξω»! Καὶ νὰ φοβᾶται μὴν τὴν σφάξη! Μαρτύριο περνάει! Ἔχει καὶ τέσσερα παιδιά. Οἱ δικοί της ἔφθασαν σὲ σημεῖο νὰ τῆς λένε νὰ τὸν χωρίση, ἀλλὰ ἐκείνη τοὺς ἀπαντάει: «Λέω νὰ κάνω ἀκόμη ὑπομονή», καὶ κάνει ὑπομονή. Τὸ καταλαβαίνετε; Οὔτε Γεροντικὸ διάβασε οὔτε Συναξάρια, καὶ ὅμως κάνει ὑπομονή. «Καλά, τῆς εἶπα μιὰ φορά, τὰ παιδιὰ δὲν ἐπεμβαίνουν;». «Ἀκόμη εἶναι δεκαπέντε-δεκαέξι χρονῶν, μοῦ εἶπε. Ἂς πᾶνε στρατιῶτες, καὶ μετὰ θὰ τὸν περιλάβουν!». Δηλαδή, μέχρι νὰ πᾶνε στρατιῶτες τὰ παιδιά, νὰ τρώη ξύλο!

Ἡ ὑπομονὴ χαριτώνει τὸν ἄνθρωπο

– Γέροντα, πῶς μπορεῖς νὰ ἀντιμετωπίσης τὸν ἄλλον, ὅταν εἶναι νευριασμένος;

– Μὲ τὴν ὑπομονή!

– Καὶ ἂν δὲν ἔχης;

– Νὰ πᾶς νὰ ἀγοράσης! Πουλᾶνε στὰ σοῦπερ-μάρκετ!... Κοίταξε, ὅταν ὁ ἄλλος εἶναι μπουρινιασμένος, ὅ,τι καὶ νὰ τοῦ πῆς, δὲν γίνεται τίποτε. Καλύτερα ἐκείνη τὴν

στιγμὴ νὰ σιωπήσης καὶ νὰ λὲς τὴν εὐχή. Μὲ τὴν εὐχὴ θὰ καλμάρη ὁ ἄλλος, θὰ ἠρεμήση καὶ θὰ μπορέσης μετὰ νὰ συνεννοηθῆς μαζί του. Βλέπεις, καὶ οἱ ψαράδες δὲν πᾶνε νὰ ψαρέψουν, ἂν δὲν ἔχη μπουνάτσα· κάνουν ὑπομονή, ὥσπου νὰ καλωσυνέψη ὁ καιρός.

– Ποῦ ὀφείλεται, Γέροντα, ἡ ἀνυπομονησία τῶν ἀνθρώπων;

– Στὴν πολλή... ἐσωτερική τους εἰρήνη! Ὁ Θεὸς τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων τὴν κρέμασε στὴν ὑπομονή. «*Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, σωθήσεται*»[1], λέει τὸ Εὐαγγέλιο. Γι᾽ αὐτὸ δίνει δυσκολίες, διάφορες δοκιμασίες, γιὰ νὰ ἀσκηθοῦν στὴν ὑπομονὴ οἱ ἄνθρωποι.

Ἡ ὑπομονὴ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Γιὰ νὰ ὑπομείνης τὸν ἄλλον, πρέπει νὰ τὸν πονέσης. Καὶ βλέπω πῶς μὲ τὴν ὑπομονὴ σώζεται ἡ οἰκογένεια. Εἶδα θηρία νὰ γίνωνται ἀρνιά. Μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ τὰ πράγματα ἐξελίσσονται ὁμαλὰ καὶ πνευματικά. Μιὰ φορά, ὅταν ἤμουν στὴν Μονὴ Στομίου, εἶχα δεῖ στὴν Κόνιτσα μιὰ γυναίκα ποὺ ἔλαμπε τὸ πρόσωπό της. Ἦταν μητέρα πέντε παιδιῶν. Μετὰ θυμήθηκα ποιά ἦταν. Ὁ ἄνδρας της ἦταν μαραγκὸς καὶ ἔπαιρνε πολλὲς φορὲς δουλειὲς μαζὶ μὲ τὸν μάστορά μου[2]. Μιὰ κουβέντα νὰ τοῦ ἔλεγαν οἱ νοικοκυραῖοι, λ.χ. «μαστρο-Γιάννη, μήπως αὐτὸ νὰ τὸ κάνουμε ἔτσι;», γινόταν θηρίο. «Ἐμένα θὰ μοῦ κάνης τὸν δάσκαλο;», τοὺς ἔλεγε. Ἔσπαζε τὰ ἐργαλεῖα του, τὰ πετοῦσε καὶ ἔφευγε. Ἀφοῦ παρατοῦσε τὴν δουλειά του καὶ τὰ ἔσπαζε ὅλα σὲ ξένα σπίτια, καταλαβαίνεις στὸ σπίτι του τί ἔκανε! Αὐτὴ λοιπὸν ἦταν τοῦ μαστρο-Γιάννη ἡ γυναίκα. Μὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο δὲν μποροῦσες μία μέρα νὰ καθήσης, καὶ αὐτὴ χρόνια ζοῦσε μαζί του. Κάθε μέρα περνοῦσε μαρτύριο, καὶ ὅμως ὅλα τὰ ἀντιμετώπιζε μὲ πολλὴ καλωσύνη καὶ ἔκανε ὑπομονή. Ἐπειδὴ ἤξερα τὴν κατάσταση στὸ σπίτι, ὅταν τὴν συναντοῦσα, τὴν ρωτοῦσα: «Τί κάνει ὁ κυρ-Γιάννης; Δουλεύει;». «Ἔ, πότε δουλεύει, πότε κάθεται λιγάκι!». «Πῶς τὰ περνᾶτε;». «Πολὺ καλά, Πάτερ!», μοῦ ἔλεγε. Καὶ τὸ ἔλεγε μὲ τὴν καρδιά της. Δὲν ὑπολόγιζε ποὺ ἔσπαζε τὰ ἐργαλεῖα του – καὶ ἀξίας ἐργαλεῖα – οὔτε ποὺ ἀναγκαζόταν ἡ καημένη νὰ ξενοδουλεύη, γιὰ νὰ τὰ βγάλουν πέρα. Βλέπετε μὲ πόση ὑπομονή, μὲ πόση καλωσύνη καὶ μὲ πόση ἀρχοντιὰ τὰ ἀντιμετώπιζε ὅλα! Οὔτε τὸν κατηγοροῦσε καθόλου! Γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς τὴν χαρίτωσε καὶ ἔλαμπε τὸ πρόσωπό της. Μεγάλωσε καὶ τὰ πέντε παιδιά της καὶ ἔγιναν πολὺ καλὰ παιδιά. Μπόρεσε καὶ κράτησε καὶ τὰ παιδιά της.

– Γέροντα, πῶς μποροῦσε νὰ δικαιολογῆ τὸν ἄνδρα της;

– Μὲ ἕναν καλὸ λογισμό: «Ἄνδρας μου εἶναι, ἔλεγε, θὰ πῆ καὶ καμμιὰ κουβέντα. Καὶ ἐγώ, ἂν ἤμουν στὴν θέση του, μπορεῖ νὰ ἔκανα τὰ ἴδια». Ἐφήρμοζε τὸ Εὐαγγέλιο, γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔστελνε τὴν θεία Χάρη Του. Καὶ ἂν κοσμικοὶ ἄνθρωποι κάνουν ὑπομονὴ καὶ χαριτώνωνται, πόσο μᾶλλον πρέπει νὰ κάνουμε ὑπομονὴ ἐμεῖς οἱ μοναχοί, ποὺ ἔχουμε ὅλες τὶς προϋποθέσεις, ὅλες τὶς δυνατότητες γιὰ πνευματικὴ ζωή!

Ὅπως ἔχω καταλάβει, τὰ μεγαλύτερα σκάνδαλα, ὄχι μόνο στὶς οἰκογένειες ἀλλὰ καὶ στὰ κράτη, γίνονται ἀπὸ τιποτένια πράγματα. Στὴν οἰκογένεια πρέπει ὁ ἕνας νὰ ταπεινώνεται στὸν ἄλλον, νὰ μιμῆται τὶς ἀρετές του, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνέχεται

---

[1] *Ματθ*. 10, 22.

[2] Ὁ Γέροντας ὡς λαϊκὸς εἶχε μάθει τὴν τέχνη τοῦ μαραγκοῦ.

τὶς ἰδιοτροπίες του. Γιὰ μιὰ τέτοια ἀντιμετώπιση πολὺ βοηθάει νὰ σκέφτεται κανεὶς ὅτι ὁ Χριστὸς θυσιάσθηκε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ μᾶς ἀνέχεται ὅλους, δισεκατομμύρια ἀνθρώπους, ἂν καὶ εἶναι ἀναμάρτητος – ἐνῶ ἐμεῖς, ὅταν ταλαιπωρούμαστε ἀπὸ τὶς ἰδιοτροπίες τῶν ἄλλων, ἐξοφλοῦμε ἁμαρτίες. Τὰ οἰκονομάει ἔτσι ὁ Καλὸς Θεός, ὥστε ὁ ἕνας, μὲ τὸ χάρισμα ποὺ ἔχει, νὰ βοηθάη τὸν ἄλλον, καί, μὲ τὸ κουσούρι ποὺ ἔχει, νὰ ταπεινώνεται στὸν ἄλλον. Γιατὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὰ χαρίσματά του, ἀλλὰ ἔχει καὶ μερικὰ κουσούρια καὶ πρέπει νὰ ἀγωνίζεται νὰ τὰ κόψη.

Ἔδωσα ἕνα ξεσκόνισμα σὲ κάποιον! Νὰ δῆτε ὑπακοὴ ποὺ τοῦ κάνει ἡ γυναίκα του, ἂν καὶ ἔχει πολλὲς ἱκανότητες! Μπροστά της ἐκεῖνος εἶναι ἕνα παιδί. Αὐτή, μὲ τὴν ὑπακοὴ ποὺ κάνει, συνέχεια δέχεται, ἀποθηκεύει, θεία Χάρη, ἐνῶ ἐκεῖνος μὲ τὸν ἐγωισμό του συνέχεια διώχνει τὴν θεία Χάρη καὶ ἀδειάζει. Τελικὰ ποιός εἶναι κερδισμένος; Βλέπεις, τὸ μυστικὸ εἶναι ἡ ταπείνωση. Ὅλη ἡ βάση ἐκεῖ εἶναι. Ὑπακοή, ταπείνωση. Ἂν ἐκεῖνος ἀναγνώριζε τὴν ἀδυναμία του καὶ ζητοῦσε βοήθεια ἀπὸ τὸν Θεό, θὰ ἐρχόταν καὶ σ᾽ αὐτὸν ἡ θεία Χάρις.

Ἡ πιστὴ σύζυγος

– Γέροντα, μιὰ γυναίκα τὴν ἐγκατέλειψε ὁ ἄνδρας της, πῆρε καὶ τὸ παιδί, καὶ ἔχει σχέσεις μὲ δύο ἄλλες γυναῖκες. Μὲ ρώτησε τί νὰ κάνη.

– Νὰ τῆς πῆς, ὅσο μπορεῖ, νὰ κάνη ὑπομονή, προσευχή, καὶ νὰ φέρεται μὲ καλωσύνη. Νὰ περιμένη· νὰ μὴ διαλύση τὸν γάμο ἡ ἴδια. Κάποιος περιφρονοῦσε τὴν γυναίκα του, τὴν κακομεταχειριζόταν, καὶ αὐτὴ τὰ ἀντιμετώπιζε ὅλα μὲ ὑπομονὴ καὶ καλωσύνη, μέχρι ποὺ πέθανε σχετικὰ νέα. Ὅταν ἔκαναν τὴν ἐκταφή της, βγῆκε ἀπὸ τὸν τάφο μία εὐωδία. Ἀπόρησαν ὅσοι βρίσκονταν ἐκεῖ. Βλέπετε, αὐτὴ ἀντιμετώπιζε τὰ πάντα μὲ ὑπομονὴ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, γι᾽ αὐτὸ δικαιώθηκε στὴν ἄλλη ζωή.

Ἔχω ὑπ᾽ ὄψιν μου καὶ μιὰ ἄλλη περίπτωση. Ἕνα κοσμικὸ παιδὶ εἶχε συμπαθήσει μιὰ κοπέλα ποὺ ζοῦσε πνευματικά. Γιὰ νὰ τὸν συμπαθήση καὶ ἡ κοπέλα, προσπαθοῦσε νὰ ζῆ κι αὐτὸς πνευματικά, ἐκκλησιαζόταν κ.λπ. Τελικὰ παντρεύτηκαν. Μετὰ ὅμως ἀπὸ χρόνια ἐκεῖνος ἄρχισε πάλι τὴν κοσμικὴ ζωή. Ἐνῶ εἶχαν καὶ μεγάλα παιδιὰ – ἕνα ἀγόρι στὸ πανεπιστήμιο καὶ δύο κοπέλες, μία στὸ λύκειο καὶ μία στὸ γυμνάσιο – αὐτὸς συνέχιζε νὰ ζῆ ἄσωτα. Εἶχε μιὰ μεγάλη ἐπιχείρηση καὶ ἔβγαζε πολλὰ χρήματα, ἀλλὰ τὰ περισσότερα τὰ ξόδευε μὲ τὴν ἄσωτη ζωή του. Ἡ καημένη ἡ σύζυγός του κρατοῦσε τὸ σπίτι μὲ τὴν οἰκονομία ποὺ ἔκανε καὶ τὰ παιδιά της μὲ τὶς συμβουλές της. Δὲν κατηγοροῦσε τὸν πατέρα τους, γιὰ νὰ μὴν τὸν σιχαθοῦν καὶ τραυματισθοῦν, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴν παρασυρθοῦν. Τὰ βράδια ποὺ γύριζε ἀργά, εὔκολα τὸν δικαιολογοῦσε, λέγοντας στὰ παιδιὰ ὅτι ἔχει δουλειές, ἀλλὰ τὸ μεσημέρι ποὺ πήγαινε στὸ σπίτι μὲ κάποια φιλενάδα του, τί νὰ ἔλεγε; Γιατί, τί ἔκανε ὁ ἀθεόφοβος αὐτὸς ἄνθρωπος; – ἂν καὶ δὲν ἀξίζει νὰ τὸν λέη κανεὶς ἄνθρωπο, ἐπειδὴ δὲν εἶχε καθόλου ἀνθρωπιά. Τηλεφωνοῦσε στὴν γυναίκα του νὰ τοῦ ἑτοιμάση τὰ φαγητὰ ποὺ ἐπιθυμοῦσε καὶ ἐρχόταν τὸ μεσημέρι μὲ κάποια ἀπὸ τὶς φιλενάδες του γιὰ φαγητό. Ἡ καημένη ἡ μάνα, γιὰ νὰ μὴν μποῦν σὲ ἄσχημους λογισμοὺς τὰ παιδιά της, τοὺς καλοδεχόταν. Ἔδινε τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι δική της φίλη καὶ πέρασε ὁ σύζυγός της ἀπὸ τὸ σπίτι της καὶ τὴν ἔφερε στὸ σπίτι τους μὲ τὸ αὐτοκίνητό του.

Ἔστελνε μὲ τρόπο τὰ παιδιὰ στὰ δωμάτιά τους, γιὰ νὰ διαβάσουν, γιατὶ φοβόταν μήπως δοῦν καμμιὰ ἄσχημη σκηνή, ἐπειδὴ δυστυχῶς αὐτὸς δὲν πρόσεχε, ἀλλὰ ἀσχημονοῦσε καὶ μέσα στὸ σπίτι. Αὐτὸ γινόταν κάθε μεσημέρι καὶ κάθε τόσο τῆς κουβαλοῦσε καὶ ἄλλο πρόσωπο. Ἀφοῦ τὰ παιδιὰ ἔφθασαν νὰ λένε στὴν μητέρα τους: «Πόσες φίλες ἔχεις, μαμά;». «Γνωριζόμασταν ἀπὸ παλιά», τοὺς ἔλεγε ἐκείνη. Ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸς τὴν εἶχε τὴν καημένη χειρότερα καὶ ἀπὸ ὑπηρέτρια, διότι τῆς φερόταν μὲ πολλὴ βαρβαρότητα. Σκεφθῆτε τώρα, αὐτὴ ἡ μάνα κάθε μέρα νὰ ὑπηρετῆ δύο κτήνη, ποὺ ἀτίμαζαν τὸ σπίτι, καὶ νὰ βάζῃ συνέχεια καλοὺς λογισμοὺς στὰ παιδιά της. Καὶ δὲν εἶναι ὅτι ἤξερε πὼς τὸ θέμα αὐτὸ θὰ λήξῃ ἔπειτα ἀπὸ ἕνα διάστημα, ὥστε νὰ πῆ: «θὰ κάνω ὑπομονὴ» καὶ νὰ ἔχῃ καὶ λίγη παρηγοριά. Αὐτὴ ἡ κατάσταση συνεχίστηκε ἀρκετὰ χρόνια. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχε δώσει ὁ ταλαίπωρος πολλὰ δικαιώματα στὸν διάβολο, ἑπόμενο ἦταν νὰ δέχεται φοβερὲς δαιμονικὲς ἐπιδράσεις. Ἦταν σὰν τρελλός, δὲν ἤλεγχε τὸν ἑαυτό του, ὅλα τοῦ ἔφταιγαν. Μιὰ μέρα λοιπόν, ὅπως ἔτρεχε μὲ τὸ αὐτοκίνητό του, καθὼς ἦταν μεθυσμένος ἀπὸ τὴν σαρκικὴ μέθη, ξέφυγε ἀπὸ τὸν δρόμο καὶ ἔπεσε σὲ ἕναν γκρεμό. Τὸ αὐτοκίνητο διαλύθηκε καὶ αὐτὸς τραυματίστηκε σοβαρά. Τὸν μετέφεραν στὸ νοσοκομεῖο καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ σχετικὴ νοσηλεία τὸν πῆγαν στὸ σπίτι σακατεμένο. Καμμιὰ φιλενάδα του δὲν τὸν πλησίασε, γιατὶ δὲν εἶχε πιὰ οὔτε πολλὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπό του ἦταν παραμορφωμένο. Ἡ καλὴ σύζυγος ὅμως καὶ καλὴ μάνα τὸν περιποιόταν μὲ πολλὴ καλωσύνη, χωρὶς νὰ τοῦ θυμίζῃ τίποτε ἀπὸ τὴν ἄσωτη ζωή του. Αὐτὸ πολὺ τὸν συγκλόνισε καὶ τὸν ἀλλοίωσε πνευματικά. Μετανόησε εἰλικρινά, ζήτησε καὶ ἐξομολογήθηκε, ἔζησε λίγα χρόνια χριστιανικά, μὲ ἐσωτερικὴ εἰρήνη, καὶ ἀναπαύθηκε ἐν Κυρίῳ. Μετὰ τὸν θάνατό του τὸ ἀγόρι ἀνέλαβε τὴν δουλειά του καὶ συντηροῦσε τὴν οἰκογένεια. Ζοῦσαν ἀγαπημένα τὰ παιδιά, γιατὶ εἶχαν πάρει καλὲς ἀρχὲς ἀπὸ τὴν καλὴ μάνα. Αὐτὴ ἡ μάνα ἦταν ἡρωίδα. Ἤπιε ὅλα τὰ φαρμάκια, γιὰ νὰ μὴ διαλυθῆ ἡ οἰκογένειά της καὶ πικραθοῦν τὰ παιδιά της, κράτησε τὴν οἰκογένεια σωστά, ἔσωσε καὶ τὸν ἄνδρα της, ἀποταμίευσε καὶ αὐτὴ οὐράνιο μισθό. Ὁ Θεὸς αὐτὴν τὴν γυναίκα θὰ τὴν βάλη στὴν καλύτερη θέση στὸν Παράδεισο.

Τὰ παιδιὰ τῶν διαλυμένων οἰκογενειῶν

– Γέροντα, ὅταν ὁ ἄνδρας ἔχῃ κάποιο πάθος, ἀναγνωρίζῃ ὅτι φταίει, ἐξομολογῆται κ.λπ., ἀλλὰ δέχεται ἀκόμη ἐπιδράσεις καὶ λέῃ στὴν γυναίκα του: «σᾶς παιδεύω, κι ἐσένα καὶ τὰ παιδιά· καλύτερα νὰ φύγω, νὰ σᾶς στέλνω χρήματα ἀπὸ μακριά, γιὰ νὰ μὴν ταλαιπωρῆσθε», τί πρέπει νὰ κάνῃ ἡ γυναίκα;

– Ἂν ὁ ἄνδρας νιώθῃ πράγματι ἔτσι ὅπως λέει, αὐτὸ δείχνει ὅτι ἔχει πολὺ φιλότιμο καὶ ἡ γυναίκα πρέπει νὰ κάνῃ ὑπομονή. Ὅμως καλὸ εἶναι νὰ μὴν πιστεύῃ εὔκολα αὐτὰ ποὺ ἀκούει· νὰ βλέπῃ βαθύτερα. Γιατὶ καμμιὰ φορὰ μπορεῖ ὁ ἄνδρας νὰ λέῃ δῆθεν ἀπὸ ἀρχοντιά: «νὰ φύγω, νὰ μὴ σᾶς παιδεύω», ἐνῶ θέλει στὰ ἀλήθεια νὰ φύγῃ, γιατὶ ἔχει μπλέξει μὲ ἄλλη.

Σήμερα ὁ γάμος, ὅπως κατήντησε, ἔχει χάσει τὸ νόημά του. Διαλύονται οἰκογένειες στὰ καλὰ καθούμενα. Ἦρθε τὶς προάλλες στὸ Καλύβι κάποιος τελείως ζαλισμένος. Εἶχε δύο παιδιὰ ἀπὸ μία φιλενάδα. Παντρεύτηκε μία ἄλλη, ἔκανε ἕνα παιδὶ καὶ τὴν χώρισε. Μετὰ ξαναπαντρεύτηκε κάποια ἄλλη, ἡ ὁποία ἦταν χωρισμένη

καὶ εἶχε δύο παιδιὰ ἀπὸ τὸν πρῶτο γάμο της καὶ ἕνα παιδὶ ἀπὸ ἕναν φίλο. Ἔκανε καὶ μ᾽ αὐτὴν ἄλλα δύο. «Γιά βάστα, τοῦ λέω, ἀπὸ πόσες μανάδες εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιὰ καὶ ἀπὸ πόσους πατεράδες;».

Ἔτσι καταστρέφονται τὰ ταλαίπωρα τὰ παιδιά. Ὅσα εἶναι εὐαίσθητα καὶ δὲν μποροῦν νὰ ξεπεράσουν τὴν στενοχώρια, ἀπελπίζονται καὶ μερικὰ αὐτοκτονοῦν. Ἄλλα πίνουν, γιὰ νὰ ξεχνοῦν, ἄλλα μπλέκονται μὲ τὰ ναρκωτικά. Ποῦ τὰ βρίσκουν τὰ χρήματα; Ἡ πιὸ μικρὴ δόση ἡρωίνης στοιχίζει τέσσερις χιλιάδες δραχμές. Ἡ μεγάλη ἕξι ἢ ἑπτὰ χιλιάδες[3]. Καὶ αὐτὰ τὰ παιδιὰ εἶναι ἀπὸ τὰ ζωηρὰ τῆς προηγούμενης γενιᾶς. Τὰ ἄλλα ἀπὸ τὸ αὐτόματο διαζύγιο, ποὺ εἶναι ἀκόμη μικρά, τί θὰ γίνουν; Φέτος τὸ καλοκαίρι πόσα παιδιὰ πέρασαν ἀπὸ τὸ Καλύβι ποὺ ἔπαιρναν ναρκωτικά! Τὰ περισσότερα, τὰ κακόμοιρα, ἦταν ἀπὸ διαλυμένες οἰκογένειες. Νὰ βρίσκωνται σὲ τέτοια κατάσταση στὴν ἡλικία τῶν εἴκοσι ἑπτὰ ἐτῶν καὶ νὰ ζητοῦν βοήθεια! Καὶ νὰ δῆς, τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὶς διαλυμένες οἰκογένειες φαίνονται ἀπὸ μακριά. Στὸ Καλύβι ἔχω τὰ λουκούμια ἔξω. Ὅταν ἔρχωνται, πρὶν προλάβουν νὰ φᾶνε τὸ λουκούμι, τρέχουν νὰ μὲ φιλήσουν. Μὲ κάνουν μὲ τὴν ζάχαρη χάλια! Τοὺς ἔχει λείψει ἡ ἀγάπη, ἡ στοργή. Αὐτὰ τὰ παιδιὰ εἴτε ἔχουν τὰ καημένα γονεῖς, εἴτε δὲν ἔχουν, τὸ ἴδιο τοὺς εἶναι. Εἴτε ἔρχεται ὁ πατέρας στὸ σπίτι, εἴτε φεύγει, εἴτε εἶναι ἐκεῖ, εἴτε δὲν εἶναι, τὸ ἴδιο τοὺς κάνει.

Τὸ «φταίξιμο» καὶ τὸ «δίκαιο» τῶν συζύγων

Ἔχω παρατηρήσει ὅτι μερικοὶ Πνευματικοὶ λένε στοὺς ἄνδρες ποὺ ἔχουν προβλήματα μὲ τὶς γυναῖκες τους: «Κάνε ὑπομονή, αὐτὸς εἶναι ὁ σταυρός σου. Τί νὰ κάνουμε; Θὰ ἔχης μισθὸ ἀπὸ τὸν Θεό». Πᾶνε μετὰ οἱ γυναῖκες καὶ λένε καὶ σ᾽ αὐτές: «Κάνε ὑπομονή, γιὰ νὰ ἔχης μισθὸ ἀπὸ τὸν Θεό». Δηλαδὴ μπορεῖ νὰ φταῖνε καὶ οἱ δύο καὶ νὰ λέη καὶ στοὺς δύο ὁ Πνευματικός: «Κάνε ὑπομονή». Ἢ μπορεῖ νὰ φταίη ὁ ἕνας καὶ νὰ τοῦ λέη ὁ Πνευματικός: «Κάνε ὑπομονή». Ὁπότε αὐτὸς ποὺ φταίει ἀναπαύει τὸν λογισμό του ὅτι ἀνέχεται τὸν ἄλλον, ἐνῶ κάθε μέρα τὸν σκάζει.

Μιὰ φορὰ ἦρθε στὸ Καλύβι κάποιος καὶ μοῦ εἶπε ὅτι εἶχε προβλήματα μὲ τὴν γυναίκα του. Πήγαιναν γιὰ χωρισμό. Δὲν ἤθελε νὰ δῆ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἦταν καὶ οἱ δύο δάσκαλοι, εἶχαν καὶ δύο παιδάκια. Δὲν ἔτρωγαν ποτὲ στὸ σπίτι. Σὲ ἄλλο ἑστιατόριο ἔτρωγε ὁ ἕνας μετὰ τὸ σχολεῖο, σὲ ἄλλο ὁ ἄλλος, καὶ ἀγόραζαν καὶ κάτι σάντουϊτς, γιὰ νὰ φᾶνε τὰ παιδιά. Τὰ καημένα, ὅταν οἱ γονεῖς γύριζαν στὸ σπίτι, πήγαιναν καὶ ἔψαχναν στὶς τσέπες καὶ στὶς τσάντες τους, γιὰ νὰ δοῦν τί τοὺς ἔφεραν ἀπ᾽ ἔξω νὰ φᾶνε. Περνοῦσαν μεγάλο δράμα! Αὐτὸς ἔκανε καὶ τὸν ψάλτη. Σὲ ἄλλη ἐκκλησία πήγαινε ἡ γυναίκα του, σὲ ἄλλη ἔψαλλε αὐτός. Τόσο πολύ! «Τί νὰ κάνω, Πάτερ, μοῦ λέει, σηκώνω μεγάλο σταυρό, πολὺ μεγάλο. Κάθε μέρα ἔχουμε φασαρίες στὸ σπίτι». «Πῆγες στὸν Πνευματικό;», τὸν ρωτάω. «Ναί, πῆγα, μοῦ λέει, καὶ μοῦ εἶπε: "Ὑπομονὴ νὰ κάνης· σηκώνεις μεγάλο σταυρό"». «Γιά νὰ δῶ, τοῦ λέω, ποιός σηκώνει μεγάλο σταυρό. Νὰ πάρουμε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ὅταν παντρευτήκατε, μαλώνατε ἔτσι;». «Ὄχι, μοῦ λέει. Ὀκτὼ χρόνια ἤμασταν πολὺ ἀγαπημένοι. Λάτρευα τὴν γυναίκα μου περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεό! Μετὰ ἐκείνη ἄλλαξε. Ἔγινε γκρινιάρα,

[3] Εἰπώθηκε τὸ 1990.

ἰδιότροπη...». Ἀκοῦς; Τὴν λάτρευε περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεό! «Ἔλα ἐδῶ, τοῦ λέω. Λάτρευες τὴν γυναίκα σου περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεό! Ἡ γυναίκα σου φταίει τώρα ἢ ἐσύ, ποὺ φθάσατε σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση; Ἐξ αἰτίας σου πῆρε τὴν Χάρη Του ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν γυναίκα σου. Καὶ τί σκέφτεσαι νὰ κάνης τώρα;», τὸν ρωτάω. «Μᾶλλον νὰ χωρίσουμε», μοῦ λέει. «Μήπως ἔμπλεξες καὶ μὲ καμμιὰ ἄλλη;». «Ναί, ἔχω ὑπ᾽ ὄψιν μου κάποια», μοῦ λέει. «Βρέ, δὲν καταλαβαίνεις ὅτι ἐσὺ εἶσαι ὁ φταίχτης; Νὰ ζητήσης πρῶτα συγχώρεση ἀπὸ τὸν Θεό, γιατὶ λάτρευες τὴν γυναίκα σου περισσότερο ἀπὸ Ἐκεῖνον. Μετὰ νὰ πᾶς νὰ ζητήσης συγχώρεση ἀπὸ τὴν γυναίκα σου. "Νὰ μὲ συγχωρέσης, νὰ τῆς πῆς, ἐγὼ ἔγινα αἰτία νὰ δημιουργηθῆ αὐτὴ ἡ κατάσταση στὸ σπίτι καὶ νὰ ταλαιπωροῦνται καὶ τὰ παιδιά". Ἔπειτα νὰ πᾶς νὰ ἐξομολογηθῆς καὶ νὰ λατρεύης τὸν Θεὸ σὰν Θεὸ καὶ νὰ ἀγαπᾶς τὴν γυναίκα σου σὰν γυναίκα σου, καὶ θὰ δῆς, τὰ πράγματα θὰ πᾶνε καλά». Τὸν τράνταξα. Ἄρχισε νὰ κλαίη. Μοῦ ὑποσχέθηκε πὼς θὰ μὲ ἀκούση. Ἦρθε μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ χαρούμενος. «Σ᾽ εὐχαριστῶ, Πάτερ, μᾶς ἔσωσες, μοῦ λέει. Εἴμαστε μιὰ χαρά, κι ἐμεῖς καὶ τὰ παιδιά μας». Βλέπεις; Νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ φταίχτης καὶ νὰ νομίζη κιόλας ὅτι σηκώνει πολὺ μεγάλο σταυρό!

Κι ἐσεῖς ποτὲ νὰ μὴ δικαιολογῆτε τὶς γυναῖκες ποὺ ἔρχονται καὶ σᾶς κάνουν παράπονα γιὰ τοὺς ἄνδρες. Ἐγὼ οὔτε τοὺς ἄνδρες δικαιολογῶ οὔτε τὶς γυναῖκες, ἀλλὰ τοὺς προβληματίζω. Μοῦ λέει, ἂς ὑποθέσουμε, ἡ γυναίκα: «Ὁ ἄνδρας μου πίνει, γυρίζει στὸ σπίτι ἀργὰ τὸ βράδυ, βρίζει...». «Κοίταξε, τῆς λέω, ὅταν γυρίζη στὸ σπίτι τὴν νύχτα μεθυσμένος, νὰ τοῦ φέρεσαι μὲ καλωσύνη. Ἂν ἀρχίζης ἐσὺ καὶ γκρινιάζης "γιατί ἄργησες; τί ὥρα εἶναι αὐτὴ ποὺ ἦρθες; δὲν θὰ ἀλλάξης ἐπιτέλους; τί κατάσταση εἶναι αὐτή; δὲν εἶναι μιὰ μέρα, δὲν εἶναι δύο, πόσο θὰ κάνω ὑπομονή;" καὶ κατεβάζης τὰ μοῦτρα, ὁ διάβολος θὰ τοῦ πῆ: "Βρέ, χαμένος εἶσαι ποὺ κάθεσαι μ᾽ αὐτὴν τὴν χαζή! Δὲν πᾶς νὰ γλεντᾶς μὲ καμμιὰ ἄλλη;". Μπορεῖ νὰ ἔχης δίκαιο, ἀλλὰ ὁ διάβολος θὰ τὸν μπλέξη ἀλλοῦ. Ἐνῶ, ὅταν ἐσὺ τοῦ φερθῆς μὲ καλωσύνη καὶ κάνης λίγη ὑπομονὴ καὶ προσευχή, χωρὶς νὰ παραπονῆσαι γιὰ τὸ τί κάνει ἐκεῖνος, θὰ δῆ λίγο λιακάδα, θὰ προβληματισθῆ καὶ θὰ διορθωθῆ». Ἔρχεται μετὰ ὁ ἄνδρας καὶ μοῦ λέει: «Ἡ γυναίκα μου γκρινιάζει, φωνάζει». «Βρέ, σὲ περιμένουν τὰ παιδιὰ καὶ ἡ φουκαριάρα ἡ γυναίκα σου μὲ λαχτάρα μέχρι τὰ μεσάνυχτα, τοῦ λέω, κι ἐσὺ γυρνᾶς στὸ σπίτι μεθυσμένος καὶ ἀρχίζεις νὰ βρίζης! Εἶναι ντροπή! Γιὰ νὰ βασανίζης τὴν οἰκογένεια παντρεύτηκες;».

Ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχη καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος δίκαιο. Κάποτε ἔλεγα σὲ μιὰ συντροφιὰ πόσο ἁγνὸς ἦταν ὁ Μακρυγιάννης. Εἶχε καὶ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἁγνότητα. Ὁπότε πετάγεται κάποιος καὶ μοῦ λέει: «Ὄχι, νὰ θέλουν νὰ παρουσιάσουν τὸν Μακρυγιάννη καὶ γιὰ ἅγιο!». «Γιατί ὄχι;», τὸν ρωτάω. «Γιατὶ ἔδερνε τὴν γυναίκα του», μοῦ ἀπαντάει. «Κοίταξε νὰ σοῦ πῶ τί συνέβαινε: Ὁ Μακρυγιάννης, ὅταν τύχαινε νὰ ἔχη κανένα τάλληρο καὶ ἐρχόταν καμμιὰ χήρα ποὺ εἶχε παιδιά, τῆς τὸ ἔδινε. Ἡ γυναίκα του, ἡ καημένη, γκρίνιαζε. "Μὰ κι ἐσὺ παιδιὰ ἔχεις, τοῦ ἔλεγε, γιατί τὸ ἔδωσες;". Κι ἐκεῖνος τῆς ἔδινε κανένα μπάτσο καὶ τῆς ἔλεγε. "Ἐσὺ ἔχεις τὸν ἄνδρα σου ποὺ θὰ σὲ οἰκονομήση. Αὐτὴ ἡ καημένη δὲν ἔχει ἄνδρα, ποιός θὰ τὴν οἰκονομήση;". Δηλαδὴ καὶ οἱ δύο εἶχαν δίκαιο».

Ὕστερα, ἂν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο συζύγους ζῆ πνευματικά, τότε καὶ δίκαιο νὰ ἔχη, δὲν ἔχει κατὰ κάποιον τρόπο δίκαιο. Γιατί, σὰν πνευματικὸς ἄνθρωπος ποὺ εἶναι, πρέπει νὰ ἀντιμετωπίση μία ἀδικία πνευματικά. Νὰ τὰ ἀντιμετωπίζη δηλαδὴ ὅλα μὲ

τὴν θεία δικαιοσύνη, νὰ βλέπη τί ἀναπαύει τὸν ἄλλον. Γιατί, ἂν μιὰ ψυχὴ εἶναι ἀδύνατη καὶ σφάλλη, ἔχει κατὰ κάποιον τρόπο ἐλαφρυντικά. Ὁ ἄλλος ὅμως, ποὺ εἶναι σὲ καλύτερη πνευματικὴ κατάσταση καὶ δὲν δείχνει κατανόηση, σφάλλει πολὺ περισσότερο. Ὅταν καὶ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἀντιμετωπίζουν τὰ πράγματα κοσμικά, μὲ τὴν κοσμική, τὴν ἀνθρώπινη, δικαιοσύνη, τί γίνεται μετά; Πρέπει νὰ πηγαίνουν συνέχεια στὰ κοσμικὰ δικαστήρια. Γι᾽ αὐτὸ καὶ βασανίζονται οἱ ἄνθρωποι.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

**«Οἱ γονεῖς ποὺ γεννοῦν τὰ παιδιὰ
καὶ τοὺς δίνουν τὸ σῶμα
πρέπει νὰ συντελέσουν, ὅσο μποροῦν,
καὶ στὴν πνευματική τους ἀναγέννηση».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ἡ τεκνοποιία

Οἱ Ἅγιοι Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα εἶναι τὸ ἀπαθέστερο ζευγάρι

– Γέροντα, πέστε μας γιὰ τὴν Ἁγία Ἄννα καὶ τὸν Ἅγιο Ἰωακείμ, τοὺς Θεοπάτορες. Κάποτε κάτι ἀρχίσατε νὰ μᾶς λέτε.

– Ἀπὸ μικρὸς εἶχα σὲ μεγάλη εὐλάβεια τοὺς Ἁγίους Θεοπάτορες. Μάλιστα εἶχα πεῖ σὲ κάποιον ὅτι, ὅταν μὲ κάνουν καλόγερο, θὰ ἤθελα νὰ μοῦ δώσουν τὸ ὄνομα Ἰωακείμ. Πόσα ὀφείλουμε σ᾽ αὐτούς! Οἱ Ἅγιοι Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα εἶναι τὸ ἀπαθέστερο ἀνδρόγυνο ποὺ ὑπῆρξε ποτέ. Δὲν εἶχαν καθόλου σαρκικὸ φρόνημα.

Ὁ Θεὸς ἔτσι ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο καὶ ἔτσι ἤθελε νὰ γεννιοῦνται οἱ ἄνθρωποι, ἀπαθῶς. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πτώση μπῆκε τὸ πάθος στὴν σχέση ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ στὴν γυναίκα. Μόλις βρέθηκε ἕνα ἀπαθὲς ἀνδρόγυνο, ὅπως ἔπλασε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅπως ἤθελε νὰ γεννιοῦνται οἱ ἄνθρωποι, γεννήθηκε ἡ Παναγία, αὐτὸ τὸ ἁγνὸ πλάσμα, καὶ στὴν συνέχεια σαρκώθηκε ὁ Χριστός. Μοῦ λέει ὁ λογισμὸς ὅτι θὰ κατέβαινε καὶ νωρίτερα ὁ Χριστὸς στὴν γῆ, ἂν ὑπῆρχε ἕνα ἁγνὸ ζευγάρι, ὅπως ἦταν οἱ Ἅγιοι Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα.

Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ φθάνουν στὴν πλάνη καὶ πιστεύουν, δῆθεν ἀπὸ εὐλάβεια, ὅτι ἡ Παναγία γεννήθηκε χωρὶς νὰ ἔχη τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα. Ἐνῶ ἡ Παναγία δὲν ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ γεννήθηκε ὅπως ἤθελε ὁ Θεὸς νὰ γεννιοῦνται οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὴν δημιουργία. Ἦταν πάναγνη[1], γιατὶ ἡ σύλληψή Της ἔγινε χωρὶς ἡδονή. Οἱ Ἅγιοι Θεοπάτορες μετὰ ἀπὸ θερμὴ προσευχὴ στὸν Θεὸ νὰ τοὺς χαρίση παιδί, συνῆλθαν ὄχι ἀπὸ σαρκικὴ ἐπιθυμία, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπακοὴ στὸν Θεό. Αὐτὸ τὸ γεγονὸς τὸ εἶχα ζήσει στὸ Σινᾶ[2].

Ἡ ἐγκράτεια στὴν ἔγγαμη ζωὴ

Ὁ Θεὸς «*ἐποίησε τὰ πάντα, καλὰ λίαν*»[3]. Ὁ ἄνδρας νιώθει μιὰ φυσικὴ ἕλξη πρὸς τὴν γυναίκα καὶ ἡ γυναίκα πρὸς τὸν ἄνδρα. Ἂν δὲν ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ ἕλξη, ποτὲ δὲν θὰ ξεκινοῦσε κανεὶς νὰ κάνη οἰκογένεια. Θὰ συλλογιζόταν τὶς δυσκολίες ποὺ θὰ εἶχε ἀργότερα στὴν οἰκογένεια μὲ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν κ.λπ., καὶ δὲν θὰ ἀποφάσιζε νὰ ξεκινήση.

Μετὰ τὴν πτώση τῶν Πρωτοπλάστων τὸ σαρκικὸ φρόνημα σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους μπορεῖ νὰ ὑπάρχη πέντε τοῖς ἑκατό, σὲ ἄλλους δέκα, τριάντα κ.λπ. Ἀλλὰ σήμερα ποῦ νὰ βρεθοῦν ἄνθρωποι νὰ ἔχουν πέντε τοῖς ἑκατὸ σαρκικὸ φρόνημα, νὰ

---

[1] Ἡ Θεοτόκος γεννήθηκε κατὰ φυσικὸ τρόπο καὶ ὄχι παρθενικῶς. «Ἦταν πάναγνη», γιατί, ὅπως γράφει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς στὸν Λόγο του «*Εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου*», συνελήφθηκε ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Θεοπάτορες «*σωφρόνως*» (βλ. *PG* 96, 669A), ἀλλὰ καὶ αὔξησε μὲ τὸν ἀγώνα της τὴν ἁγιότητα ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τοὺς γονεῖς της, ἀποκρούοντας «*πάντα λογισμὸν περιττὸν καὶ ψυχοβλαβῆ πρὶν γεύσασθαι*» (αὐτόθι 676B).

[2] Ὁ Γέροντας ἀσκήτεψε στὸ Σινᾶ, στὸ ἀσκητήριο τῶν Ἁγίων Ἐπιστήμης καὶ Γαλακτίωνος, ἀπὸ τὸ 1962 μέχρι τὸ 1964. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν μᾶς τὸ ἀπεκάλυψε.

[3] Βλ. *Γέν*. 1, 31.

ἔχουν δηλαδὴ ἁγνὸ φρόνημα! Πάντως σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἔχει δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ ἡ δυνατότητα νὰ φθάσουν στὴν ἀπάθεια, ἂν ἀγωνισθοῦν μὲ φιλότιμο.

Δὲν δικαιολογοῦνται οἱ ἔγγαμοι, ἐπειδὴ ἀκολούθησαν τὸν ἔγγαμο βίο, νὰ ξεχνοῦν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνο σάρκα, ἀλλὰ εἶναι καὶ πνεῦμα, καὶ νὰ ἀφήνουν τὸν ἑαυτό τους ἀχαλίνωτο[4]. Πρέπει νὰ ἀγωνίζωνται νὰ ὑποτάξουν τὴν

---

[4] Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῶν συζυγικῶν σχέσεων ἔγραφε ὁ Γέροντας Παΐσιος σὲ μιὰ ἐπιστολή του: «*Διὰ τὸ θέμα τῶν συζυγικῶν σχέσεων τῶν ἐγγάμων ἱερέων, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν, ποὺ μοῦ ἀναφέρεις, ἀφοῦ δὲν καθορίζουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες τὸ πῶς ἀκριβῶς, σημαίνει ὅτι εἶναι κάτι ποὺ δὲν καθορίζεται, γιατὶ δὲν μποροῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ μποῦν σὲ ἕνα καλούπι. Οἱ Πατέρες τὸ ἀφήνουν στὴ διάκριση, τὸ φιλότιμο, τὴν πνευματικὴ εὐαισθησία καὶ τὴ δύναμη τοῦ καθενός. Διὰ νὰ γίνω πιὸ ἀντιληπτός, γράφω περιπτώσεις ἀγωνιστῶν ἐγγάμων ἱερέων καὶ λαϊκῶν ποὺ ζοῦν καὶ γνωρίζω. Ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ ἦρθαν σὲ ἐπαφὴ μετὰ τὸν γάμο καὶ ἀποκτήσανε ἕνα, δυό, τρία παιδιὰ καὶ μετὰ ζοῦν ἐν παρθενίᾳ. Ἄλλοι ἔρχονται μιὰ φορὰ τὸν χρόνο γιὰ τεκνογονία καὶ μετὰ ζοῦν σὰν ἀδέλφια πάλι. Ἄλλοι ἀπέχουν τὶς περιόδους τῶν νηστειῶν καὶ μετὰ ἔρχονται σὲ ἐπαφή. Ἄλλοι δὲν μποροῦν νὰ τὸ πετύχουν οὔτε αὐτό. Ἄλλοι μιὰ φορὰ στὸ ἐνδιάμεσο τῆς ἑβδομάδος, γιὰ νὰ εἶναι τρεῖς ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν θεία Κοινωνία καὶ τρεῖς μετὰ τὴν θεία Κοινωνία. Ἄλλοι σκοντάφτουν καὶ αὐτοῦ, δι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν Ἀνάσταση ποὺ παρουσιάσθηκε στοὺς Ἀποστόλους, ἡ πρώτη του λέξη ἦτο: «Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς... Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται». Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ ἀγωνισθεῖ κανεὶς μὲ διάκριση καὶ φιλότιμο, ἀνάλογα μὲ τὶς πνευματικές του δυνάμεις. Στὴν ἀρχὴ φυσικὰ δὲν βοηθάει ἡ ἡλικία, ἀλλά, ὅσο περνᾶνε τὰ χρόνια καὶ ἐξασθενεῖ ἡ σάρκα, μπορεῖ νὰ ἐπιβληθεῖ τὸ πνεῦμα καὶ παράλληλα ἀρχίζουν νὰ γεύονται καὶ οἱ ἔγγαμοι λίγες ἀπὸ τὶς θεῖες ἡδονές. Ἀποσύρονται φυσιολογικὰ ἀπὸ τὶς σαρκικὲς ἡδονές, τὶς ὁποῖες τότε τὶς βλέπουν πολὺ τιποτένιες. Ἔτσι ἐξαγνίζονται κατὰ κάποιον τρόπο καὶ οἱ ἔγγαμοι καὶ φθάνουν στὸν Παράδεισο ἀπὸ τὸ ξεκούραστο μονοπάτι μὲ τὶς στροφές. Ἐνῶ οἱ μοναχοὶ χτυπᾶνε κατακόρυφα, σκαρφαλώνοντας στὰ βράχια, καὶ ἀνεβαίνουν στὸν Παράδεισο. Πρέπει νὰ ἔχεις ὑπ᾽ ὄψη σου ὅτι τὸ θέμα τῶν σχέσεων δὲν εἶναι θέμα μόνο δικό σου, οὔτε ἔχεις δικαίωμα νὰ τὸ ρυθμίσεις μόνος σου, ἀλλὰ «ἐκ συμφώνου» κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Ὅταν γίνεται καὶ αὐτὸ τὸ «ἐκ συμφώνου», πάλι χρειάζεται προσοχή. Ὁ δυνατὸς θὰ πρέπει νὰ παίρνει τὴ θέση τοῦ ἀδυνάτου. Πολλὲς φορές, γιὰ νὰ μὴ λυπήσει τὸ ἕνα μέρος τὸ ἄλλο, λέγει ὅτι συμφωνεῖ, ἀλλὰ ἐσωτερικὰ ταλαιπωρεῖται. Αὐτὸ συμβαίνει ἰδίως στὶς γυναῖκες ποὺ ἔχουν λίγο φόβο Θεοῦ καὶ ἔχουν ζωηρὴ σάρκα. Πολλὲς φορὲς ἀπὸ ἀδιακρισία μερικοὶ εὐλαβεῖς ἄνδρες, ἐπειδὴ ἀκοῦνε ἀπὸ τὶς γυναῖκες τους ὅτι συμφωνοῦν, προχωροῦν ἀδιάκριτα σὲ μεγάλο διάστημα ἐγκρατείας καὶ τότε οἱ γυναῖκες ταλαιπωροῦνται καὶ ξεσπᾶνε σὲ νευρικότητες κ.λπ. Οἱ ἄνδρες νομίζουν ὅτι οἱ γυναῖκες τους ἔχουν προχωρήσει στὴν ἀρετὴ καὶ θέλουν νὰ ζοῦν πιὸ ἁγνὰ σὲ μεγαλύτερα διαστήματα καὶ μπαίνει μετὰ ὁ πειρασμὸς στὶς γυναῖκες καὶ θέλουν νὰ γνωρίσουν φίλους. Καὶ ὅταν γίνει αὐτό, τὶς πιάνει ἡ τύψη τῆς συνειδήσεως γιὰ τὴν πτώση καὶ οἱ ἄνδρες προσπαθοῦν νὰ ζήσουν πιὸ ἁγνά, βλέποντας τὶς γυναῖκες νὰ μὴν ἔχουν διάθεση. Νομίζουν ἔτσι ὅτι ἔχουν προχωρήσει πιὸ πνευματικὰ καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν σαρκικὰ πράγματα. Αἰτία φυσικὰ εἶναι καὶ ὁ δικαιολογημένος γυναικεῖος ἐγωισμὸς καὶ ἡ ζήλεια, ποὺ νιώθουν μειονεκτικές. Ἡ γυναίκα, ὅταν ἰδεῖ τὸν ἄνδρα νὰ θέλει νὰ ζήσει πνευματικὴ ζωή, ζορίζει τὸν ἑαυτό της, γιὰ νὰ τὸν ξεπεράσει. Συγχώρησέ με ποὺ μπῆκα σὲ ξένα ἀμπέλια, διότι τὸ ἔργο τοῦ μοναχοῦ εἶναι τὸ κομβοσχοίνι καὶ ὄχι αὐτὰ τὰ θέματα, ἀλλά, γιὰ νά μὴ σὲ λυπήσω, ἀναγκάστηκα νὰ σοῦ γράψω μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ (ποὺ γνωρίζω ἀπὸ μακριά), τὰ ὁποῖα ταλαιπωροῦν τὰ ἀδέλφια μας στὸν κόσμο καὶ δίνουν χῶρο στὸν ἐχθρό. Ἔχει μεγάλη σημασία ἐὰν εἶναι καὶ οἱ δυὸ σύζυγοι ὅμοιοι στὴν κράση. Ὅταν τύχει ὁ ἕνας νὰ ἔχει ἤπια καὶ ὁ ἄλλος ζωηρή, θὰ πρέπει νὰ γίνεται μιὰ θυσία ἀπὸ τὸν δυνατότερο πρὸς τὸν φιλάσθενο καὶ σιγά-*

σάρκα στὸ πνεῦμα. Ἂν προσπαθοῦν νὰ ζοῦν πνευματικά, μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Πνευματικοῦ τους, θὰ ἀρχίσουν νὰ γεύωνται σιγὰ-σιγὰ καὶ ἀνώτερες χαρές, πνευματικές, οὐράνιες, καὶ δὲν θὰ ἀναζητοῦν τὶς σαρκικές. Ἔχουν ὑποχρέωση νὰ ἀγωνίζωνται νὰ ἐγκρατεύωνται, γιὰ νὰ μὴ μεταδώσουν τὸ σαρκικὸ πάθος καὶ στὰ παιδιά τους. Ἕνα παιδάκι, ποὺ οἱ γονεῖς του ἔχουν πολὺ σαρκικὸ φρόνημα, ἔχει ἀπὸ μικρὸ τέτοιες τάσεις, γιατὶ παίρνει τὸ σαρκικὸ φρόνημα ἀπὸ αὐτούς. Στὴν ἀρχὴ αὐτὸ εἶναι ἁπαλό, ὅπως ὅλα τὰ κληρονομικὰ πάθη – σὰν τὴν τσουκνίδα πού, μόλις φυτρώνη, εἶναι ἁπαλὴ καὶ μπορεῖς νὰ τὴν πιάσης, ἐνῶ, ὅταν μεγαλώση, τσιμπάει – καὶ μπορεῖ νὰ θεραπευθῆ ἀπὸ ἕναν καλὸ Πνευματικό, ποὺ ἔχει διάκριση. Ἂν ὅμως δὲν τὸ κόψη στὴν μικρὴ ἡλικία, θὰ χρειασθῆ πολὺ νὰ ἀγωνισθῆ, ὅταν μεγαλώση, γιὰ νὰ τὸ κόψη.

Ἡ ἀνθρώπινη λογικὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν τεκνογονία

Πολλὲς φορὲς ἀνδρόγυνα μοῦ ἐκφράζουν τὴν ἀνησυχία τους γιὰ τὸ θέμα τῆς τεκνοποιίας καὶ ζητοῦν τὴν γνώμη μου. Ἄλλα σκέφτονται νὰ κάνουν ἕνα-δυὸ παιδιὰ καὶ ἄλλα θέλουν νὰ ἀποκτήσουν πολλὰ παιδιά. Αὐτὸ ὅμως ποὺ τοὺς συμφέρει εἶναι νὰ ἀφήνουν τὸ θέμα τῆς τεκνοποιίας στὸν Θεό. Νὰ ἐμπιστεύωνται τὴν ζωή τους στὴν θεία πρόνοια καὶ νὰ μὴ βάζουν δικά τους προγράμματα. Πρέπει νὰ πιστεύουν ὅτι ὁ Θεός, ποὺ φροντίζει γιὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πολὺ περισσότερο θὰ φροντίση γιὰ τὰ δικά τους παιδιά. Ἦταν ἕνας ναυτικὸς ποὺ παντρεύτηκε σὲ ἡλικία δεκαοκτὼ χρονῶν. Φτωχὸς αὐτός, φτωχὴ καὶ ἡ κοπέλα ποὺ πῆρε, νοίκιασαν ἕνα ὑπόγειο γιὰ νὰ μείνουν. Βρῆκε καὶ ἡ κοπέλα μιὰ δουλίτσα καὶ ζοῦσαν πολὺ λιτά. Νὰ φαντασθῆτε, γιὰ τραπέζι εἶχαν ἕνα καφάσι ἀπὸ γιαρμάδες ποὺ ἀγόρασαν μιὰ φορά. Μετὰ ἀπέκτησαν καὶ παιδάκια καὶ ἔκαναν μεγάλες οἰκονομίες γιὰ νὰ τὰ μεγαλώσουν. Καὶ ὅμως σιγὰ-σιγὰ ἔγιναν νοικοκυραῖοι.

Μερικοὶ προσπαθοῦν πρῶτα νὰ τακτοποιήσουν ὅλα τὰ ἄλλα καὶ ὕστερα νὰ σκεφθοῦν γιὰ παιδιά. Δὲν λαμβάνουν ὑπ᾽ ὄψιν τους καθόλου τὸν Θεό. Ἄλλοι πάλι λένε: «σήμερα εἶναι δύσκολη ἡ ζωή· ἕνα παιδὶ φθάνει, γιατὶ καὶ αὐτὸ μὲ δυσκολία τὸ μεγαλώνεις» καὶ δὲν κάνουν ἄλλα παιδιά. Δὲν καταλαβαίνουν πόσο ἁμαρτάνουν μ᾽ αὐτὴν τὴν τοποθέτηση, γιατὶ δὲν ἀφήνονται μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό. Ὁ Θεὸς ἔχει σπλάχνα. Μόλις δῆ ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν, δὲν Τοῦ εἶναι δύσκολο νὰ μὴν τοὺς δώση ἄλλα παιδιά.

Ξεκινοῦν πολλοὶ νὰ παντρευτοῦν, χωρὶς νὰ σκεφθοῦν ὅτι πρέπει νὰ ἔχουν καὶ ὡς σκοπὸ νὰ κάνουν παιδιὰ καὶ νὰ τὰ ἀναθρέψουν χριστιανικά. Δὲν θέλουν πολλὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴν ἔχουν σκοτοῦρες, καὶ ἔχουν στὰ διαμερίσματα σκυλιά, γατιά... Μοῦ εἶπαν ὅτι τώρα[5] στὴν Ἀμερικὴ ἔχουν στὰ σπίτια ἀντὶ γιὰ σκυλιὰ ἕνα εἶδος χοιρίδια, ποὺ εἶναι πανάκριβα καὶ δὲν μεγαλώνουν πολύ. Τὰ ἔχουν φτιάξει ἔτσι, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τὰ ἔχουν μέσα στὰ διαμερίσματα. Παιδιὰ δὲν θέλουν νὰ ἔχουν, γιατὶ εἶναι φασαρία νὰ τὰ πλένουν κ.λπ., καὶ πλένουν τὰ γουρούνια! Τὸ σκυλὶ τοὐλάχιστον εἶναι

σιγὰ νὰ βοηθηθεῖ νὰ λάβει τὴν ὑγεία ὁ φιλάσθενος, καὶ μὲ ὑγεία καὶ οἱ δυό τότε νὰ προχωροῦν». (Βλ. π. Δ. Τάτση, Ὁ Γέροντας Παΐσιος, Κόνιτσα, 1995, σ. 176-178).

[5] Εἰπώθηκε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1990.

καὶ φύλακας. Ἀλλὰ νὰ ἔχης γουρούνια μέσα στὸ σπίτι! Φοβερό! Στὴν Αὐστραλία, εἶδα[6] νὰ ἔχουν γηροκομεῖο γιὰ σκύλους, γιὰ γάτες..., ἀκόμη καὶ νεκροταφεῖο γιὰ τὰ ζῷα! Οἱ ἄνθρωποι, ἔτσι ὅπως πᾶνε, θὰ μεγαλώνουν ποντίκια καὶ θὰ τὰ κάνουν κονσέρβες, γιὰ νὰ ταΐζουν τὰ γατιά· θὰ μεγαλώνουν λαγοὺς καὶ κουνέλια καὶ θὰ τὰ κάνουν κονσέρβες, γιὰ νὰ ταΐζουν τὰ σκυλιά, καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι θὰ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πεῖνα. Καὶ βλέπεις, ἅμα σκοτώση κανεὶς ἕνα σκυλί, μπορεῖ νὰ πληρώση περισσότερα ἀπ᾽ ὅσα ἂν σκότωνε ἕναν ἄνθρωπο. Ἐξαρτᾶται φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὸ τίνος θὰ εἶναι τὸ σκυλί... Ποῦ φθάσαμε!... Ὁ ἄνθρωπος στὴν ἐποχή μας ἀξίζει λιγώτερο καὶ ἀπὸ ἕνα σκυλί.

Καὶ μερικοὶ Πνευματικοὶ ἀπορῶ πῶς λένε μερικὰ πράγματα. Μιὰ φορὰ μὲ ρώτησαν κάποιοι προσκυνητὲς ποὺ ἦρθαν ἐκεῖ στὸ Καλύβι: «Γέροντα, ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος γράφει πουθενὰ νὰ μὴν κάνουν οἱ σύζυγοι παιδιά;». «Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λέτε; Ποῦ τὸ ἀκούσατε αὐτό;», τοὺς λέω. «Νά, ὁ πατὴρ τάδε μᾶς τὸ εἶπε», μοῦ λένε. Πιάνω τὸν πατέρα τάδε καὶ τὸν ρωτάω. «Εἶπες τέτοιο πράγμα;». «Ναί», μοῦ λέει. «Ποῦ τὸ βρῆκες αὐτὸ γραμμένο;», τὸν ρωτάω. «Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος τὸ ἀναφέρει στὸν Περὶ παρθενίας λόγο του», μοῦ λέει! «Κοίταξε, τοῦ λέω, ἐγὼ δὲν διάβασα Ἅγιο Χρυσόστομο, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ ὁ Ἅγιος νὰ λέη κάτι τέτοιο· κάτι ἄλλο θὰ λέη. Φέρε νὰ δῶ τί γράφει». Μοῦ φέρνει τὸ βιβλίο καὶ μοῦ δείχνει τὸ χωρίο. Τὸ διαβάζω καὶ βλέπω ὅτι ὁ Ἅγιος γράφει: «Τώρα ἔχουν αὐξηθῆ οἱ ἄνθρωποι καὶ σᾶς δίνεται ἡ δυνατότητα νὰ ζήσετε καὶ ἐν παρθενίᾳ· δὲν εἶναι ὅπως παλιὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀφήσουν ἀπογόνους»[7]· δὲν λέει δηλαδὴ «μὴ γεννᾶτε παιδιά» καὶ αὐτὸς νὰ ἐπιμένη. Νὰ εἶναι κληρικὸς καὶ θεολόγος, καὶ νὰ λέη τέτοια πράγματα! Νὰ δείχνη ὅτι διαβάζει Χρυσόστομο, ὅτι κάνει καὶ διατριβές, καὶ νὰ τὸν ἔχουν γιὰ καλὸ Πνευματικό! Ξέρετε τί βλάβη κάνουν κάτι τέτοιες λανθασμένες ἑρμηνεῖες σὲ ἀνθρώπους ποὺ θέλουν νὰ ἀναπαύσουν τὸν λογισμό τους;

Γιὰ πολλοὺς ποὺ ζοῦν κοσμικὰ ἡ οἰκογένεια σήμερα δὲν ἔχει νόημα. Γι᾽ αὐτὸ ἢ δὲν παντρεύονται ἢ παντρεύονται καὶ δὲν κάνουν παιδιὰ ἢ σκοτώνουν τὰ παιδιὰ μὲ τὶς ἐκτρώσεις, καὶ ἔτσι μόνοι τους ἐξαφανίζουν τὸ σόι τους. Δηλαδὴ μόνοι τους καταστρέφονται· δὲν τοὺς καταστρέφει ὁ Θεός. Ἐνῶ οἱ πιστοί, ποὺ τηροῦν τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, δέχονται τὴν θεία Χάρη, γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὑποχρεωμένος κατὰ κάποιον τρόπο νὰ τοὺς βοηθάη στὰ δύσκολα χρόνια ποὺ ζοῦμε. Καὶ βλέπουμε χριστιανοὺς οἰκογενειάρχες, μὲ ὅσα παιδάκια τοὺς δίνει ὁ Θεός, νὰ τὰ μεγαλώνουν μὲ φόβο Θεοῦ. Καὶ ὅλα τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι ἰσορροπημένα, χαρούμενα, εὐλογία Θεοῦ, καὶ νὰ προκόβουν. Ἐκεῖ ποὺ λέμε: «τί θὰ γίνη ὁ κόσμος;», βλέπουμε τώρα νὰ προχωράη, μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, μιὰ γενιὰ καλή. Ὁ διάβολος καταστρέφει, ἀλλὰ καὶ ὁ Καλὸς Θεὸς ἐργάζεται καὶ δὲν θὰ ἀφήση νὰ ἐξαφανισθῆ τὸ γένος μας.

Δυσκολίες στὴν τεκνοποιία

---

[6] Ὁ Γέροντας εἶχε πάει στὴν Αὐστραλία τὸ 1977, μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ βοηθήση πνευματικὰ τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνες.

[7] Βλ. Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου *Περὶ παρθενίας* ΙΖ΄, *PG* 48, 546.

– Γέροντα, μιὰ γυναίκα ποὺ δὲν εἶναι Ὀρθόδοξη, ἂν δὲν μπορῇ νὰ ἀποκτήση παιδάκι, ἐπιτρέπεται, ἂν ζητήση, νὰ φορέση τὴν ζώνη, ποὺ ἔχουμε σταυρώσει στὰ ἱερὰ Λείψανα τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου[8];

– Πιστεύει στὴν δύναμη τοῦ Ἁγίου ἢ μὲ μαγικὸ τρόπο νομίζει ὅτι θὰ βοηθηθῇ; Ἂν πιστεύῃ στὸν Ἅγιο, ἐπιτρέπεται νὰ τὴν φορέση.

Σὲ μερικὲς γυναῖκες ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν παιδιὰ λειτουργοῦν καὶ οἱ πνευματικοὶ νόμοι[9], γιατὶ δὲν κάνουν οἰκογένεια ἐγκαίρως. Ἀρχίζουν νὰ διαλέγουν. «Ὄχι, αὐτὸς εἶναι ἔτσι, ἐκεῖνος εἶναι ἀλλιῶς», δίνουν μιὰ ὑπόσχεση σὲ κάποιον, κοιτάζουν συγχρόνως καὶ ἄλλον, λένε μετὰ «ὄχι» σ᾿ ἐκεῖνον ποὺ ἔδωσαν τὴν ὑπόσχεση – καὶ αὐτὸς ἀντὶ νὰ τὸ θεωρήση εὐλογία ποὺ τὸν ἀφήνει πρὶν παντρευτοῦν, πάει νὰ αὐτοκτονήση. Ἔ, τί οἰκογένεια θὰ κάνη μιὰ τέτοια κοπέλα; Ἄλλες γυναῖκες δὲν μποροῦν νὰ κάνουν παιδιά, γιατὶ στὰ νεανικά τους χρόνια ἔζησαν ἄτακτη ζωή. Μερικὲς πάλι ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν διατροφή. Πολλὲς τροφὲς περιέχουν πολλὰ φάρμακα καὶ ὁρμόνες.

Ὑπάρχουν καὶ ἀνδρόγυνα πού, μόλις παντρευτοῦν, θέλουν ἀμέσως νὰ ἀποκτήσουν παιδὶ καί, ἂν λίγο καθυστερήσουν, ἀρχίζουν νὰ ἀγωνιοῦν. Ἀλλὰ πῶς νὰ κάνουν παιδί, ἐνῶ εἶναι γεμάτοι ἀγωνία καὶ ἄγχος; Ἂν διώξουν τὴν ἀγωνία καὶ τὸ ἄγχος καὶ βάλουν στὴν ζωή τους μιὰ καλὴ πνευματικὴ σειρά, τότε θὰ κάνουν παιδί.

Μερικὲς φορὲς ὁ Θεὸς σκόπιμα ἀργεῖ νὰ δώση παιδὶ σὲ κάποιο ἀνδρόγυνο. Εἴδατε καὶ στοὺς Ἁγίους Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα, τοὺς Θεοπάτορες, καὶ στὸν Προφήτη Ζαχαρία καὶ τὴν Ἁγία Ἐλισάβετ, στὰ γεράματα ἔδωσε παιδί, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ καὶ στὶς δύο περιπτώσεις τὸ προαιώνιο σχέδιό Του γιὰ τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ σύζυγοι πρέπει νὰ εἶναι πάντα ἕτοιμοι νὰ δεχθοῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ στὴν ζωή τους. Ὅποιος ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτό του στὸν Θεό, ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀφήνει. Τίποτε δὲν κάνουμε ἐμεῖς, καὶ ὁ Θεὸς πόσα κάνει γιὰ μᾶς! Μὲ πόση ἀγάπη καὶ ἁπλοχεριὰ μᾶς τὰ δίνει ὅλα! Ὑπάρχει τίποτε στὸν Θεὸ ποὺ νὰ μὴν μπορῇ νὰ τὸ κάνη; Ἕνα ἀνδρόγυνο εἶχε πέντε παιδιά, ἀλλά, ὅταν τὰ παιδιά τους μεγάλωσαν, ἀποκαταστάθηκαν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ κοντά τους, ὁπότε ἔμειναν μόνοι. Τότε ἀποφάσισαν νὰ κάνουν ἀκόμη ἕνα παιδί, γιὰ νὰ τὸ ἔχουν στὰ γεράματά τους. Παρόλο ποὺ ἡ γυναίκα ἦταν σὲ ἡλικία ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τεκνοποιήση καὶ ἀνθρωπίνως αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο, εἶχαν ὅμως μεγάλη πίστη στὸν Θεὸ καὶ ἀπέκτησαν ἕνα ἀγόρι. Ἔτσι εἶχαν μαζί τους στὰ γεράματά τους τὸν μικρότερο γιό τους, ποὺ τὸν μεγάλωσαν καὶ τὸν τακτοποίησαν καὶ αὐτόν.

Τὸ θέμα τῆς τεκνοποιίας δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅταν ὁ Θεὸς βλέπη ταπείνωση στὸ ἀνδρόγυνο ποὺ ἔχει δυσκολία νὰ ἀποκτήση παιδιά, τότε ὄχι μόνον ἕνα παιδὶ τοὺς δίνει, ἀλλὰ καὶ πολύτεκνους μπορεῖ νὰ τοὺς κάνη. Ὅταν ὅμως βλέπη πεῖσμα καὶ ἐγωισμό, ἂν τοὺς ἐκπληρώση τὸ αἴτημά τους, θὰ τοὺς ἀναπαύση στὸ πεῖσμα τους καὶ στὸν ἐγωισμό τους. Πρέπει νὰ ἀφεθοῦν

---

[8] Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος, ὅπως ἀναφέρεται στὸν βίο του, στὶς περιπτώσεις στειρώσεως εὐλογοῦσε ἕνα σχοινάκι καὶ τὸ ἔδινε στὴν γυναίκα νὰ τὸ φορέση, γιὰ νὰ λυθῇ ἡ στείρωση. Ὁ Γέροντας μᾶς ἔλεγε σὲ παρόμοιες περιπτώσεις νὰ σταυρώνουμε μία κορδέλα στὰ ἱερὰ Λείψανα τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου καὶ νὰ τὴν δίνουμε στὴν γυναίκα ποὺ ἔχει τὸ πρόβλημα νὰ τὴν φορέση.

[9] Βλ. σχετικὰ στὸ τέταρτο κεφάλαιο τοῦ πέμπτου μέρους.

ἐν λευκῷ στὸν Θεό. «Θεέ μου, νὰ ποῦν, Ἐσὺ γιὰ τὸ καλό μας φροντίζεις· "*γενηθήτω τὸ θέλημά Σου*"[10]». Τότε θὰ γίνη αὐτὸ ποὺ ζητοῦν. Γιατί, ὅταν λέμε «*γενηθήτω τὸ θέλημά Σου*» καὶ ἀφηνώμαστε μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό, τότε γίνεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἐμεῖς ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος λέμε «*γενηθήτω τὸ θέλημά Σου*», καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐπιμένουμε στὸ θέλημα τὸ δικό μας. Τότε τί νὰ κάνη καὶ ὁ Θεός;

Περιπτώσεις ἀτεκνίας

– Γέροντα, μᾶς ρώτησε κάποιο ἀνδρόγυνο, ποὺ ἔχουν καὶ οἱ δύο στίγμα μεσογειακῆς ἀναιμίας, ἂν πρέπη νὰ κάνουν παιδιά. Τοὺς εἴπαμε νὰ ρωτήσουν τὸν Πνευματικό τους.

– Οἱ Πνευματικοὶ δὲν μποροῦν νὰ ποῦν σ᾽ αὐτὰ τὰ ἀνδρόγυνα νὰ μὴν κάνουν παιδιά. Πρέπει νὰ τοὺς καλλιεργήσουν τὸ φιλότιμο, ὥστε νὰ κάνουν ἕναν ἀγῶνα νὰ ἐγκρατεύωνται, καὶ μὲ διάκριση νὰ τοὺς οἰκονομοῦν.

– Γέροντα, εἶναι ἀνδρόγυνα πού, ἐνῶ ζοῦν πολὺ πνευματικὰ καὶ θέλουν νὰ ἀποκτήσουν παιδιά, δὲν μποροῦν.

– Ὁ Θεὸς σὲ πολλοὺς δὲν δίνει παιδιά, γιὰ νὰ ἀγαπήσουν τὰ παιδιὰ ὅλου τοῦ κόσμου σὰν δικά τους καὶ νὰ βοηθήσουν γιὰ τὴν πνευματική τους ἀναγέννηση. Κάποιος δὲν εἶχε παιδιά, ἀλλά, ὅταν ἔβγαινε ἀπὸ τὸ σπίτι του, ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιᾶς ἔτρεχαν κοντά του καὶ τὸν περιτριγύριζαν μὲ πολλὴ ἀγάπη. Δὲν τὸν ἄφηναν νὰ πάη στὴν δουλειά του. Βλέπετε, ὁ Θεὸς δὲν τοῦ ἔδωσε δικά του παιδιά, ἀλλὰ τοῦ χάρισε τὴν εὐλογία νὰ τὸν ἀγαποῦν σὰν πατέρα ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιᾶς του καὶ μὲ τὸν τρόπο του νὰ τὰ βοηθάη πνευματικά. Τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄβυσσος.

Ἄλλοτε πάλι ὁ Θεὸς δὲν δίνει παιδιά, γιὰ νὰ βολεύεται καὶ κανένα ὀρφανό. Εἶχα γνωρίσει κάποτε ἕναν καλὸ Χριστιανό, ποὺ ἐξασκοῦσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Ὅταν πέρασα μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν πόλη ποὺ ἔμενε, τὸν ἐπισκέφτηκα καὶ ἡ πολλὴ καλωσύνη του μὲ ἔκαμψε νὰ παραμείνω καὶ νὰ φιλοξενηθῶ μιὰ μέρα στὸ σπίτι του. Γνώρισα καὶ τὴν σύζυγό του ποὺ τοῦ ἔμοιαζε καὶ αὐτὴ στὶς ἀρετές. Καὶ ἀπὸ μὲν τὴν σύζυγο ἔμαθα γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ συζύγου, ἀπὸ δὲ τὸν σύζυγο γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάσταση τῆς συζύγου. Ἀργότερα ἔμαθα γι᾽ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ πολλοὺς Χριστιανοὺς ποὺ τοὺς γνώριζαν καὶ τοὺς εἶχαν εὐεργετήσει. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τοῦ Θεοῦ ἐξασκοῦσε τίμια τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Ἐὰν ἔβλεπε ὅτι κάποιος ἦταν ἀπατεώνας, ὄχι μόνο δὲν ἀναλάμβανε τὴν ὑπόθεση, ἀλλὰ καὶ τὸν ἤλεγχε αὐστηρά, γιὰ νὰ συνέλθη. Ἐὰν ἔβλεπε ἔνοχο, ἀλλὰ μετανοιωμένο, προσπαθοῦσε νὰ συμβιβάση κάπως τὰ πράγματα ἢ νὰ ἐλαττωθῆ ἡ ποινή. Ἐὰν ἔβλεπε φτωχὸ ἀδικημένο, δὲν ἔπαιρνε καθόλου χρήματα καὶ προσπαθοῦσε στὴν δίκη νὰ δικαιωθῆ. Ζοῦσε πολὺ ἁπλά, καὶ ἔτσι τὰ λίγα χρήματα ποὺ ἔβγαζε τοῦ ἔφθαναν, ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ βοηθάη φτωχὲς οἰκογένειες. Τὸ σπίτι τοῦ πιστοῦ δικηγόρου ἦταν μιὰ πραγματικὴ πνευματικὴ ὄαση μέσα στὴν Σαχάρα τῆς πόλεως. Ἐκεῖ μαζεύονταν ἄνθρωποι πονεμένοι, φτωχοί, ἄνεργοι, μὲ οἰκογενειακὰ προβλήματα, στοὺς ὁποίους συμπαραστεκόταν σὰν καλὸς

---

[10] *Ματθ.* 6, 10.

πατέρας. Εἶχε καὶ γνωστοὺς σὲ διάφορες θέσεις καί, ὅποιον ἔπαιρνε τηλέφωνο, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήση κάποιον γιὰ καμμιὰ δουλειά, γιὰ ἀρρώστιες κ.λπ., κανεὶς δὲν τοῦ ἔλεγε "ὄχι", γιατὶ ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἐργαζόταν καὶ ἡ γυναίκα του. Βοηθοῦσε φτωχὰ παιδιὰ ἢ νέους ποὺ εἶχαν δυσκολίες στὶς σπουδές τους. Σὰν μάνα τὴν εἶχαν. Κάποια στιγμὴ ὅμως μοῦ ἐξέφρασε ἕνα παράπονο. «Ὅταν παντρεύτηκα, Πάτερ, μοῦ εἶπε, ἀμέσως παραιτήθηκα ἀπὸ καθηγήτρια, γιατὶ εἶπα νὰ γίνω μιὰ καλὴ μητέρα. Ζητοῦσα ἀπὸ τὸν Χριστὸ νὰ μοῦ δώση ἀκόμη καὶ εἴκοσι παιδιά, ἀλλὰ δυστυχῶς οὔτε ἕνα δὲν μοῦ ἔδωσε». Τότε τῆς εἶπα: «Ἐσύ, ἀδελφή, ἔχεις περισσότερα ἀπὸ πεντακόσια παιδιά, καὶ ἀκόμη παραπονιέσαι; Ὁ Χριστὸς εἶδε τὴν ἀγαθή σου προαίρεση καὶ θὰ σὲ ἀνταμείψη γι᾽ αὐτήν. Τώρα ποὺ βοηθᾶς γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τόσων παιδιῶν, γίνεσαι καλύτερη μητέρα ἀπὸ πολλὲς μητέρες καὶ ξεπερνᾶς καὶ ὅλες τὶς πολύτεκνες μητέρες. Θὰ ἔχης καὶ μεγαλύτερο μισθό, γιατὶ μὲ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση ἐξασφαλίζονται τὰ παιδιὰ πνευματικὰ στὴν αἰώνια ζωή». Εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ υἱοθετήσει μιὰ κοπέλα καὶ τῆς εἶχαν γράψει τὴν περιουσία τους. Αὐτὴ τοὺς γηροκόμησε καί, ὅταν ἀναπαύτηκαν, πῆγε σὲ μοναστήρι – ἂν καὶ τὸ σπίτι τους ἦταν σὰν μοναστήρι, γιατὶ διαβάζονταν ὅλες οἱ ἀκολουθίες. Στὸν ἑσπερινὸ καὶ στὸ ἀπόδειπνο εἶχαν καὶ ἄλλους ἐν Χριστῷ ἀδελφούς· μεσονυκτικὸ καὶ ὄρθρο τὰ διάβαζαν οἱ τρεῖς. Οἱ εὐλογημένες αὐτὲς ψυχὲς πολλὲς ψυχὲς πονεμένων ἀνέπαυσαν. Ὁ Θεὸς νὰ ἀναπαύση καὶ αὐτούς.

Γι᾽ αὐτὸ λέω ὅτι ὁ μεγαλύτερος καὶ καλύτερος πολύτεκνος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀναγεννήθηκε πνευματικὰ καὶ βοηθάει γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῶν παιδιῶν ὅλου τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὶς ψυχές τους στὸν Παράδεισο.

– Μερικοί, Γέροντα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ κάνουν παιδιά, σκέφτονται νὰ υἱοθετήσουν κάποιο παιδάκι.

– Ναί, καλύτερα νὰ υἱοθετήσουν. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένουν. Αὐτὸ ποὺ θέλει ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πάντοτε καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

– Γέροντα, οἱ θετοὶ γονεῖς πρέπει σὲ κάποια ἡλικία νὰ ποῦν στὸ παιδὶ ὅτι τὸ ἔχουν υἱοθετήσει;

– Ἔ, τὸ καλύτερο εἶναι νὰ τὸ ποῦν στὸ παιδὶ σὲ κάποια ἡλικία. Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία εἶναι νὰ ἀγαποῦν πολὺ καὶ σωστὰ τὸ παιδί. Ὑπάρχουν παιδιὰ ποὺ ζοῦν μὲ τοὺς πραγματικοὺς γονεῖς τους καὶ ἀγαποῦν ἄλλους ἀνθρώπους πιὸ πολύ, γιατὶ οἱ γονεῖς δὲν ἔχουν ἀγάπη.

Οἱ πολύτεκνες οἰκογένειες

Ὁ Θεὸς ἀγαπάει καὶ φροντίζει ἰδιαίτερα τοὺς πολυτέκνους. Σὲ μιὰ μεγάλη οἰκογένεια δίνονται πολλὲς εὐκαιρίες στὰ παιδιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν κανονικά, ἐφόσον οἱ γονεῖς τοὺς δίνουν σωστὴ ἀγωγή. Τὸ ἕνα παιδὶ βοηθάει τὸ ἄλλο. Ἡ μεγαλύτερη κόρη βοηθάει τὴν μητέρα, τὸ δεύτερο παιδὶ φροντίζει τὸ μικρότερο κ.λπ. Ὑπάρχει αὐτὸ τὸ δόσιμο καὶ ζοῦν μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα θυσίας καὶ ἀγάπης. Ὁ μικρὸς τὸν μεγάλο καὶ τὸν ἀγαπᾶ καὶ τὸν σέβεται. Αὐτὸ φυσιολογικὰ καλλιεργεῖται σὲ μιὰ πολύτεκνη οἰκογένεια.

Γι᾽ αὐτό, ὅταν στὴν οἰκογένεια εἶναι μόνον ἕνα ἢ δυὸ παιδιά, οἱ γονεῖς χρειάζεται πολὺ νὰ προσέξουν πῶς θὰ τὰ μεγαλώσουν. Συνήθως κοιτάζουν νὰ μὴν

τοὺς λείψη τίποτε, ὁπότε τὰ παιδιὰ τὰ ἔχουν ὅλα δικά τους καὶ ἀχρηστεύονται τελείως. Πάρε μιὰ κοπέλα μοναχοκόρη ποὺ τὰ ἔχει ὅλα. Ἔχει τὴν ὑπηρέτρια ποὺ θὰ τῆς φέρη τὸ φαγητὸ στὴν ὥρα του, ποὺ θὰ τῆς νοικοκυρέψη τὸ δωμάτιό της κ.λπ. Ἡ ὑπηρέτρια πληρώνεται, ἀλλὰ καλλιεργεῖται κιόλας, γιατὶ δίνεται, προσφέρει, ἐνῶ αὐτή, ἂν δὲν κάνη καμμιὰ θυσία, μένει κούτσουρο, ἀκαλλιέργητη. Ἐγὼ συνιστῶ στοὺς νέους νὰ πάρουν σύζυγο ἀπὸ πολύτεκνη οἰκογένεια, γιατὶ τὰ παιδιὰ ποὺ μεγαλώνουν μὲ οἰκονομικὴ δυσκολία συνηθίζουν στὴν θυσία, ἐπειδὴ σκέφτονται πῶς νὰ βοηθήσουν τοὺς γονεῖς. Αὐτὸ σπάνια τὸ συναντᾶς στὰ καλομαθημένα παιδιά.

Ἀλλὰ καὶ οἱ πολύτεκνοι γονεῖς ἔχουν πλούσια καρδιά. Θυμᾶμαι, στὴν Κατοχή, ἦταν στὴν γειτονιά μας ἕνα παιδάκι ὀρφανὸ ποὺ εἶχε μείνει τελείως μόνο του. Ἕνας φτωχὸς οἰκογενειάρχης, μὲ δέκα παιδιά, τὸ λυπήθηκε, τὸ πῆρε στὸ σπίτι του καὶ τὸ μεγάλωσε καὶ αὐτὸ μαζὶ μὲ τὰ δικά του παιδιά. Καὶ ξέρετε ἔπειτα τί εὐλογίες εἶχε ἀπὸ τὸν Θεό! Θὰ τὸν ἄφηνε ὁ Θεὸς ἀβοήθητο μὲ τέτοιο φιλότιμο ποὺ εἶχε;

Ἕνας πολύτεκνος μπορεῖ στὶς ἀρχὲς νὰ ἀντιμετωπίση δυσκολίες, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὸν ἀφήση. Νὰ σᾶς πῶ γιὰ μιὰ περίπτωση: Ἕνας οἰκογενειάρχης, ποὺ εἶχε ἕξι παιδιά, μοῦ εἶπε μιὰ φορὰ νὰ κάνω προσευχὴ νὰ φωτίζη ὁ Θεὸς τοὺς νοικοκυραίους νὰ μὴν τὸν βγάζουν ἀπὸ τὸ σπίτι. Δυστυχῶς πολλοὶ ἰδιοκτῆτες, ἐνῶ νοικιάζουν τὸ σπίτι σὲ οἰκογένειες μὲ δύο ἀνθρώπους καὶ πέντε σκύλους ἢ γατιὰ ποὺ τὸ μουρνταρεύουν, δὲν θέλουν οἰκογένειες μὲ πολλὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴν τοὺς χαλάσουν δῆθεν τὸ σπίτι τους. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ οἰκογενειάρχης εἶχε κουραστῆ ὁ καημένος νὰ τὸν διώχνη ὁ ἕνας ἰδιοκτήτης, νὰ μὴν τοῦ νοικιάζη τὸ σπίτι του ὁ ἄλλος καὶ νὰ μεταφέρη τὰ παιδάκια του καὶ τὰ πράγματά του ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ πολλὴ ἀγωνία. Ἐργαζόταν σκληρά, οἰκονομοῦσε τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ δὲν ἔκανε παζάρια γιὰ τὸ ἐνοίκιο, ἀρκεῖ νὰ τὸν ἄφηναν οἱ ἰδιοκτῆτες νὰ μείνη λίγα χρόνια, γιὰ νὰ μὴν ταλαιπωροῦνται μὲ τὶς μετακομίσεις. Ὅταν τὰ ἄκουσα αὐτά, τὸν πόνεσα καὶ τοῦ εἶπα: «Μὴ στενοχωριέσαι· ὁ Θεὸς ἔχει στὸν λογαριασμό Του καὶ τὰ δικά σου παιδιά. Αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς ποὺ δίνει στὰ παιδιὰ τὸ κυριώτερο, τὴν ψυχή, ἐνῶ ἐσὺ μὲ τὴν σύζυγο, σὰν συνδημιουργοί, δίνετε τὸ σῶμα. Ἑπομένως ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται πιὸ πολὺ ἀπὸ σᾶς γιὰ τὰ παιδιά σας». Δὲν πέρασαν δυὸ-τρεῖς μῆνες, ἔρχεται χαρούμενος καὶ μοῦ λέει: «Δόξα τῷ Θεῷ, ὁ Θεὸς μοῦ οἰκονόμησε καὶ σπίτι, καὶ μοῦ περισσεύουν καὶ ἀρκετὰ χρήματα». Τὸν ρώτησα τί συνέβη καὶ μοῦ διηγήθηκε τὸ ἑξῆς περιστατικό: «Πηγαίνοντας γιὰ τὸ χωριό μου, κάθησα λίγο στὸ πρακτορεῖο, μέχρι νὰ ἔρθη ἡ ὥρα νὰ φύγη τὸ λεωφορεῖο. Μὲ πλησιάζει λοιπὸν ἕνας λαχειοπώλης καὶ μοῦ λέει νὰ πάρω λαχεῖα. Ἐγώ, ἐπειδὴ εἶχα τὴν ἀρχὴ ὡς Χριστιανὸς νὰ μὴν παίρνω λαχεῖα, τοῦ εἶπα ὅτι δὲν ἤθελα. Ὅταν ὅμως εἶδα τὸν λαχειοπώλη νὰ φεύγη, σκέφτηκα μήπως εἶχε μεγάλη ἀνάγκη, γι᾽ αὐτὸ τὸν φώναξα πάλι καὶ ἔβγαλα χρήματα νὰ τοῦ πληρώσω ἕνα λαχεῖο, χωρὶς νὰ τὸ πάρω. Μὰ ὁ λαχειοπώλης ἦταν φιλότιμος καὶ δὲν τὸ δέχθηκε αὐτό. Πάλι στενοχωρέθηκα καί, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ τὸν βοηθήσω, τοῦ εἶπα: «Δῶσ᾽ μου ἕνα λαχεῖο· ἴσως μοῦ χρειασθῆ». Καὶ ἀγόρασα ἕνα λαχεῖο μὲ σκοπὸ νὰ χαρῆ ὁ ἄλλος καὶ ἐγὼ νὰ στενοχωρηθῶ καὶ λίγο, ποὺ παρέβηκα τὸ τυπικό μου. Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ λαχεῖο κέρδισε ἕνα μεγάλο ποσό, ἀγόρασα καὶ σπίτι, μοῦ περίσσεψαν καὶ χρήματα, γιὰ νὰ μεγαλώσω τὰ παιδιά μου. Ἔμαθα καὶ ποῦ ἔμενε ὁ λαχειοπώλης καὶ πῆγα ἀθόρυβα καὶ τοῦ ἄφησα στὴν θυρίδα του ἕναν φάκελο μὲ

ἀρκετὰ χρήματα, ἐπειδὴ ἤξερα πὼς δὲν θὰ τὰ δεχόταν, ἐὰν τοῦ τὰ ἔδινα στὰ χέρια». Εἶναι φοβερὸ πῶς ἐνεργεῖ στοὺς φιλότιμους ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ!

Οἱ ἐκτρώσεις εἶναι φοβερὴ ἁμαρτία

– Γέροντα, κάποια κυρία σαράντα χρόνων, ποὺ ἔχει μεγάλα παιδιά, εἶναι ἔγκυος τριῶν μηνῶν. Ὁ ἄνδρας της τὴν ἀπειλεῖ πώς, ἂν δὲν κάνη ἔκτρωση, θὰ τὴν χωρίση.

– Ἂν κάνη ἔκτρωση, θὰ τὴν πληρώσουν τὰ ἄλλα παιδιά τους μὲ ἀρρώστιες καὶ ἀτυχήματα. Σήμερα οἱ γονεῖς σκοτώνουν τὰ παιδιὰ μὲ τὶς ἐκτρώσεις καὶ δὲν ἔχουν τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Παλιά, ἂν γεννιόταν ἕνα παιδάκι ἄρρωστο, τὸ βάπτιζαν, πέθαινε ἀγγελούδι, καὶ ἦταν πιὸ ἀσφαλισμένο. Εἶχαν οἱ γονεῖς καὶ ἄλλα γερὰ παιδιά, εἶχαν καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Τώρα γερὰ παιδιὰ τὰ σκοτώνουν μὲ τὶς ἐκτρώσεις καὶ διατηροῦν στὴν ζωὴ ἄλλα ποὺ εἶναι ἀρρωστημένα. Τρέχουν οἱ γονεῖς στὴν Ἀγγλία, στὴν Ἀμερικὴ νὰ τὰ θεραπεύσουν. Καὶ συνεχίζεται μετὰ νὰ γεννιοῦνται πιὸ ἄρρωστα, γιατὶ καὶ αὐτά, ἂν ζήσουν καὶ κάνουν οἰκογένεια, μπορεῖ νὰ γεννήσουν πάλι ἄρρωστα παιδιά, ὁπότε τί βγαίνει; Ἐνῶ, ἂν γεννοῦσαν μερικὰ παιδιά, δὲν θὰ ἔτρεχαν τόσο πολὺ γιὰ τὸ ἕνα, τὸ ἄρρωστο. Θὰ πέθαινε καὶ θὰ πήγαινε ἀγγελούδι.

– Γέροντα, διάβασα κάπου ὅτι κάθε χρόνο γίνονται σὲ ὅλο τὸν κόσμο πενῆντα ἑκατομμύρια ἐκτρώσεις καὶ διακόσιες χιλιάδες γυναῖκες πεθαίνουν ἀπὸ τὶς ἀμβλώσεις ποὺ κάνουν[11].

– Σκοτώνουν τὰ παιδιά, γιατὶ λένε ὅτι, ἂν πληθύνη ὁ κόσμος, δὲν θὰ ἔχουν νὰ φᾶνε, νὰ συντηρηθοῦν οἱ ἄνθρωποι. Τόσες ἀκαλλιέργητες ἐκτάσεις ὑπάρχουν, τόσα δάση, ποὺ σὲ λίγο χρόνο, μὲ τὰ μέσα ποὺ ὑπάρχουν σήμερα, μποροῦν νὰ τὰ κάνουν λ.χ. ἐλαιῶνες καὶ νὰ τὰ δώσουν στοὺς ἀκτήμονες. Δὲν εἶναι ὅτι θὰ κοποῦν τὰ δένδρα καὶ δὲν θὰ ὑπάρχη ὀξυγόνο, γιατὶ πάλι δένδρα θὰ μποῦν. Στὴν Ἀμερικὴ καῖνε τὸ σιτάρι καὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα πετοῦν τὰ φροῦτα κ.λπ. στὴν χωματερή, καὶ ἐκεῖ στὴν Ἀφρικὴ οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πεῖνα. Ὅταν στὴν Ἀβησσυνία πέθαιναν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ πεῖνα, γιατὶ εἶχε πολλὴ ἀνομβρία, εἶχα πεῖ σὲ κάποιον γνωστό μου ἐφοπλιστή, ποὺ βοηθάει σὲ τέτοιες περιπτώσεις, νὰ πάη στὴν χωματερὴ καὶ νὰ παρακαλέση νὰ φορτώση κανένα πλοῖο νὰ τὰ πάη ἐκεῖ δωρεάν. Μὲ κανέναν τρόπο δὲν τοῦ ἔδωσαν.

Πόσες χιλιάδες ἔμβρυα σκοτώνονται κάθε μέρα! Ἡ ἔκτρωση εἶναι φοβερὴ ἁμαρτία. Εἶναι φόνος, καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλος φόνος, γιατὶ σκοτώνονται ἀβάπτιστα παιδιά. Πρέπει νὰ καταλάβουν οἱ γονεῖς ὅτι ἡ ζωὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμὴ τῆς συλλήψεως.

Μιὰ νύχτα ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ δῶ ἕνα φοβερὸ ὅραμα ποὺ μὲ πληροφόρησε γι᾽ αὐτὸ τὸ θέμα! Ἦταν βράδυ, Τρίτη τῆς Διακαινησίμου. Εἶχα ἀνάψει δυὸ κεράκια μέσα σὲ δυὸ τενεκεδάκια, ὅπως συνηθίζω νὰ κάνω, ἀκόμη καὶ ὅταν κοιμᾶμαι, γιὰ ὅλους ὅσους πάσχουν ψυχικὰ καὶ σωματικά. Σ᾽ αὐτοὺς συμπεριλαμβάνω ζῶντες καὶ κεκοιμημένους. Στὶς δώδεκα τὰ μεσάνυχτα, ἐκεῖ ποὺ ἔλεγα τὴν εὐχή, βλέπω ἕνα μεγάλο χωράφι περιφραγμένο μὲ μιὰ μάνδρα, σπαρμένο μὲ σιτάρι ποὺ μόλις ἄρχιζε

[11] Εἰπώθηκε τὸ 1989.

νὰ ψηλώνη. Ἐγὼ στεκόμουν ἔξω ἀπὸ τὸ χωράφι, ἄναβα κεριὰ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους καὶ τὰ στερέωνα πάνω στὸν τοῖχο τῆς μάνδρας. Ἀριστερὰ ἦταν ἕνας ξερότοπος, γεμάτος βράχους καὶ κρημνούς, ποὺ σειόταν συνέχεια ἀπὸ μία δυνατὴ βοὴ ἀπὸ χιλιάδες σπαραχτικὲς φωνὲς ποὺ σοῦ σπάραζαν τὴν καρδιά. Καὶ ὁ πιὸ σκληρὸς ἄνθρωπος ἂν τὶς ἄκουγε, ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ συγκλονισθῆ. Ἐνῶ ὑπέφερα ἀπὸ τὶς σπαραχτικὲς φωνὲς καὶ ἀναρωτιόμουν ἀπὸ ποῦ προέρχονται καὶ τί σημαίνουν ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔβλεπα, ἄκουσα μιὰ φωνὴ νὰ μοῦ λέη: «Τὸ χωράφι μὲ τὸ σπαρμένο σιτάρι, ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμη ξεσταχυάσει, εἶναι τὸ Κοιμητήρι μὲ τὶς ψυχὲς τῶν νεκρῶν ποὺ θὰ ἀναστηθοῦν. Στὸν τόπο δὲ ποὺ σείεται ἀπὸ τὶς σπαραχτικὲς φωνὲς βρίσκονται οἱ ψυχὲς τῶν παιδιῶν ποὺ ἔχουν σκοτωθῆ μὲ τὶς ἐκτρώσεις». Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὅραμα μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ συνέλθω ἀπὸ τὸν μεγάλο πόνο ποὺ δοκίμασα γιὰ τὶς ψυχὲς ἐκείνων τῶν παιδιῶν. Οὔτε νὰ ξαπλώσω μποροῦσα, γιὰ νὰ ξεκουραστῶ, παρόλο ποὺ ἤμουν κατάκοπος ἐκείνη τὴν ἡμέρα.

– Γέροντα, μπορεῖ νὰ γίνη κάτι, ὥστε νὰ ἀρθῆ ὁ νόμος γιὰ τὶς ἐκτρώσεις;

– Μπορεῖ, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ κινηθῆ ἡ πολιτεία, ἡ Ἐκκλησία κ.λπ., ὥστε νὰ ἐνημερωθῆ ὁ κόσμος γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ θὰ ἔχη ἡ ὑπογεννητικότητα. Οἱ ἱερεῖς νὰ ἐξηγήσουν στὸν κόσμο ὅτι ὁ νόμος γιὰ τὶς ἐκτρώσεις εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὶς ἐντολὲς τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ γιατροὶ πάλι ἀπὸ τὴν δική τους πλευρὰ νὰ μιλήσουν γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ διατρέχει ἡ γυναίκα ποὺ κάνει ἔκτρωση. Βλέπεις, οἱ Εὐρωπαῖοι εἶχαν τὴν εὐγένεια καὶ τὴν ἄφησαν κληρονομιὰ καὶ στὰ παιδιά τους. Ἐμεῖς εἴχαμε τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸν χάσαμε καὶ δὲν τὸν ἀφήσαμε κληρονομιὰ στὴν ἑπόμενη γενιά, γι᾿ αὐτὸ τώρα νομιμοποιοῦμε τὶς ἐκτρώσεις, τὸν πολιτικὸ γάμο...

Ὅταν παραβαίνη ἕνας ἄνθρωπος μιὰ ἐντολὴ τοῦ Εὐαγγελίου, εὐθύνεται μόνον αὐτός. Ὅταν ὅμως κάτι ποὺ ἀντίκειται στὶς ἐντολὲς τοῦ Εὐαγγελίου γίνεται ἀπὸ τὸ κράτος νόμος, τότε ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλο τὸ ἔθνος, γιὰ νὰ παιδαγωγηθῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ὁ ρόλος τῆς μητέρας στὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν

Ἡ ἀγάπη τῆς μάνας

– Μιὰ φορά, Γέροντα, μᾶς εἴπατε ὅτι μὲ τὴν ἀγάπη ὁ ἄνθρωπος μεγαλώνει, ὡριμάζει.

– Δὲν φθάνει νὰ ἀγαπάη κανεὶς τὸν ἄλλον· πρέπει νὰ τὸν ἀγαπάη περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ἡ μάνα ἀγαπάει τὰ παιδιά της περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό της. Μένει νηστικιά, γιὰ νὰ ταΐση τὰ παιδιά της, ἀλλὰ νιώθει μεγαλύτερη εὐχαρίστηση ἀπὸ ἐκεῖνα. Τὰ παιδάκια τρέφονται ὑλικὰ καὶ ἡ μητέρα πνευματικά. Ἐκεῖνα ἔχουν τὴν ὑλικὴ γεύση, ἐνῶ αὐτὴ ἔχει τὴν πνευματικὴ ἀγαλλίαση.

Μιὰ κοπέλα, πρὶν παντρευτῆ, μπορεῖ νὰ κοιμᾶται μέχρι τὶς δέκα τὸ πρωὶ καὶ νὰ θέλη καὶ τὸ γάλα της νὰ τὸ ἑτοιμάζη ἡ μάνα της. Βαριέται νὰ κάνη καμμιὰ δουλειά. Τὰ θέλει ὅλα ἕτοιμα· θέλει ὅλοι νὰ τὴν περιποιοῦνται. Ἀπαιτήσεις ἀπὸ τὴν μάνα, ἀπαιτήσεις ἀπὸ τὸν πατέρα, καὶ ἐκείνη νὰ ἔχη τὸ χουζούρι της. Ἐνῶ ὑπάρχει στὴν φύση της ἡ ἀγάπη, δὲν ἀναπτύσσεται, γιατὶ συνέχεια δέχεται βοήθεια καὶ εὐλογίες ἀπὸ τὴν μάνα της, ἀπὸ τὸν πατέρα της, ἀπὸ τὰ ἀδέλφια της. Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ὅμως ποὺ γίνεται μάνα, μοιάζει μὲ μηχανάκι πού, ὅσο ζορίζεται, τόσο φορτίζεται, γιατὶ δουλεύει συνέχεια ἡ ἀγάπη. Πρῶτα σιχαινόταν, ὅταν ἄγγιζε κάτι βρώμικο, καὶ ἔπαιρνε μοσχοσάπουνα γιὰ νὰ πλυθῆ. Ὕστερα, ὅταν λερώνεται τὸ παιδάκι καὶ πρέπη νὰ τὸ καθαρίση, λὲς καὶ πιάνει... μαρμελάδες! Δὲν σιχαίνεται. Πρῶτα, ἂν τὴν ξυπνοῦσες, φώναζε, γιατὶ τὴν ἐνόχλησες. Ὕστερα, ὅταν κλαίη τὸ παιδί, ὅλη νύχτα ξενυχτάει καὶ δὲν δυσκολεύεται. Τὸ φροντίζει καὶ χαίρεται. Γιατί; Γιατὶ παύει νὰ εἶναι παιδί. Ἔγινε μάνα καὶ ἦρθε ἡ θυσία, ἡ ἀγάπη.

Ἡ μητέρα μάλιστα φθάνει νὰ ἔχη περισσότερη ἀγάπη καὶ θυσία ἀπὸ τὸν πατέρα, γιατὶ στὸν πατέρα δὲν δίνονται πολλὲς εὐκαιρίες, γιὰ νὰ θυσιάζεται. Βασανίζεται, κοπιάζει περισσότερο μὲ τὰ παιδιά, ἀλλὰ παράλληλα φορτίζεται ἀπὸ τὰ παιδιά. Δίνει-δίνει, γι᾽ αὐτὸ συνέχεια παίρνει. Ὁ πατέρας οὔτε βασανίζεται τόσο πολὺ μὲ τὰ παιδιά, ἀλλὰ οὔτε φορτίζεται, γι᾽ αὐτὸ καὶ ἡ ἀγάπη του δὲν εἶναι ὅση τῆς μητέρας.

Πόσες μητέρες ἔρχονται μὲ κλάματα καὶ μὲ παρακαλοῦν: «Κάνε προσευχή, Πάτερ, γιὰ τὸ παιδί μου». Τί ἀγωνία ἔχουν! Λίγοι ἄνδρες μοῦ λένε: «Κάνε προσευχή, παραστράτησε τὸ παιδί μου». Νά, καὶ σήμερα μιὰ μητέρα μὲ τί λαχτάρα ἡ φουκαριάρα ἔσπρωχνε τὰ παιδιά της – ὀκτὼ εἶχε – καὶ τὰ ἔβαζε στὴν σειρά, γιὰ νὰ πάρουν ὅλα εὐλογία. Ἕνας πατέρας δύσκολα θὰ τὸ ἔκανε αὐτό. Καὶ ἡ Ρωσία ἀπὸ τὶς μητέρες κρατήθηκε. Ἡ πατρικὴ ἀγκαλιά, ὅταν δὲν ἔχη Χάρη Θεοῦ, εἶναι ξερή. Ἐνῶ ἡ μητρικὴ ἀγκαλιά, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἔχη Θεό, ἔχει γάλα. Τὸ παιδὶ ἀγαπᾶ τὸν πατέρα του καὶ τὸν σέβεται, ἀλλὰ μὲ τὴν στοργὴ καὶ τὴν τρυφερότητα τῆς μητέρας αὐξάνει πιὸ πολὺ ἡ ἀγάπη του καὶ πρὸς τὸν πατέρα.

Ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἀτεκνίας

Ἡ γυναίκα, ὅταν δὲν ἔχη παιδιά, ἂν δὲν ἀξιοποιήση τὸ θέμα αὐτὸ πνευματικά, βασανίζεται. Τί εἶχα τραβήξει μιὰ φορὰ μὲ μιὰ γυναίκα ποὺ δὲν εἶχε παιδιά! Ὁ ἄνδρας

της εἶχε μεγάλη θέση στὴν δουλειά του. Αὐτὴ εἶχε σπίτια ποὺ τὰ νοίκιαζε, σπίτι μεγάλο στὸ ὁποῖο ἔμεναν, προίκα μεγάλη, καὶ βαριόταν νὰ πάη στὴν ἀγορὰ νὰ ψωνίση, βαριόταν νὰ μαγειρέψη, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἤξερε νὰ μαγειρεύη. Τηλεφωνοῦσε καὶ τῆς ἔφερναν ἕτοιμα φαγητά. Τίποτε δὲν τῆς ἔλειπε, καὶ ὅμως ἦταν βασανισμένη, γιατὶ τίποτε δὲν τὴν εὐχαριστοῦσε. Ὅλη μέρα καθόταν στὸ σπίτι· τῆς ἔφταιγε τὸ ἕνα, τῆς ἔφταιγε τὸ ἄλλο, βαριόταν τὸ ἕνα, βαριόταν τὸ ἄλλο. Τὴν ἔπνιγαν μετὰ οἱ λογισμοὶ καὶ ἀναγκαζόταν νὰ παίρνη χάπια. Ὁ ἄνδρας της ἔπαιρνε δουλειὰ ἀπὸ τὸ γραφεῖο στὸ σπίτι, γιὰ νὰ τῆς κάνη παρέα, καὶ ἐκείνη καθόταν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ περνάη τὴν ὥρα της. Ὁ ἄνθρωπος τὴν βαριόταν, ἀλλὰ ἔπρεπε ὁ καημένος νὰ κάνη καὶ τὴν δουλειά του. Ὅταν τὴν συνάντησα, τῆς εἶπα: «Μὴν κάθεσαι ὅλη μέρα μέσα στὸ σπίτι καὶ μουχλιάζεις. Πήγαινε σὲ κανένα νοσοκομεῖο, νὰ κάνης καμμιὰ ἐπίσκεψη σὲ ἀρρώστους». «Ποῦ νὰ πάω, Πάτερ; μοῦ λέει, δύσκολο μοῦ φαίνεται». «Τότε θὰ κάνης τὸ ἑξῆς: Θὰ διαβάζης τὴν Πρώτη Ὥρα στὴν ὥρα της, τὴν Τρίτη Ὥρα στὴν ὥρα της[1] κ.λπ. καὶ θὰ κάνης καὶ καμμιὰ μετάνοια». «Δὲν μπορῶ», μοῦ λέει. «Ἔ, τότε νὰ ἀσχοληθῆς μὲ τὰ Συναξάρια». Τῆς εἶπα νὰ διαβάση τὸν βίο ὅλων τῶν γυναικῶν ποὺ ἁγίασαν, μὲ τὴν σκέψη μήπως ἀπὸ ᾿κεῖ πάρη κάτι καὶ βοηθηθῆ. Τρόμαξα νὰ τὴν βάλω σὲ μιὰ σειρά, γιὰ νὰ μὴν καταλήξη στὸ τρελλοκομεῖο. Εἶχε ἀχρηστευθῆ τελείως. Γερὴ μηχανή, ἀλλὰ μὲ παγωμένα λάδια.

Μὲ ὅλα αὐτὰ θέλω νὰ πῶ ὅτι ἡ καρδιὰ τῆς γυναίκας ἀχρηστεύεται, ὅταν ἡ ἀγάπη ποὺ ἔχει στὴν φύση της δὲν βρῆ διέξοδο. Καὶ βλέπεις, ἄλλη μὲ πέντε-ἕξι ἢ καὶ ὀκτὼ παιδιά, νὰ εἶναι πάμφτωχη ἡ καημένη καὶ νὰ χαίρεται. Ἔχει καὶ λεβεντιὰ καὶ παλληκαριά. Γιατί; Γιατὶ βρῆκε τὸν στόχο της. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση μιὰ περίπτωση: Ἕνας γνωστός μου εἶχε δύο ἀδελφές. Ἡ μία παντρεύτηκε πολὺ μικρὴ καὶ ἀπέκτησε πολλὰ παιδιά. Θυσία γινόταν. Ἔρραβε κιόλας καὶ ἔστελνε σὲ φτωχοὺς ἐλεημοσύνες. Ἦρθε πρὸ ἡμερῶν καὶ μοῦ εἶπε: «ἔχω καὶ ἐγγονάκια τώρα!» καὶ σκιρτοῦσε ἡ καρδιά της. Ἡ ἄλλη δὲν παντρεύτηκε, δὲν ἀξιοποίησε πνευματικὰ καὶ τὸ ἀμέριμνο ποὺ εἶχε καὶ ἦταν... μὴν τὰ ρωτᾶς! Ἕνα ἄχρηστο πράγμα! Βαριόταν ποὺ ζοῦσε. Περίμενε ἀπὸ τὴν γριὰ μάνα της νὰ τὴν ἐξυπηρετῆ καὶ εἶχε καὶ παράπονα. Βλέπετε τί γίνεται; Δὲν ἔγινε ἡ ἀλλαγὴ μέσα της, γιατὶ δὲν ἔγινε μητέρα καὶ οὔτε ἀξιοποίησε τὴν ἀγάπη ποὺ ὑπάρχει στὴν γυναικεία φύση, βοηθώντας ὅσους ἔχουν ἀνάγκη.

Γι᾿ αὐτὸ λέω ὅτι ἡ θυσία εἶναι ἀπαραίτητη στὴν γυναίκα. Ὁ ἄνδρας, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν καλλιεργήση τὴν ἀγάπη, δὲν παθαίνει καὶ μεγάλη ζημιά. Ἡ γυναίκα ὅμως, μὲ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχει, ἂν τυχὸν δὲν τὴν διοχετεύη σωστά, εἶναι σὰν μιὰ μηχανὴ ποὺ δουλεύει, ἀλλὰ δὲν ἔχει ὑλικὸ νὰ δουλέψη καὶ τραντάζεται καὶ τραντάζει καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἡ ἀντοχὴ τῆς μητέρας

[1] Ἡ ἀκολουθία τῶν Ὡρῶν τελεῖται πρὸς ἁγιασμὸ τῶν ὡρῶν, στὶς ὁποῖες εἶχε διαιρεθῆ ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴ ἐποχή. Ἡ Πρώτη Ὥρα διαβάζεται στὶς 6 π.μ., ἡ Τρίτη στὶς 9 π.μ., ἡ Ἕκτη στὶς 12 τὸ μεσημέρι καὶ ἡ Ἐνάτη στὶς 3 τὸ ἀπόγευμα.

– Γέροντα, ὁ Ἅγιος Νεκτάριος σὲ μιὰ ἐπιστολή του πρὸς τὶς μοναχὲς γράφει νὰ μὴν ξεχνοῦν πὼς εἶναι γυναῖκες καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ μιμοῦνται τὶς Ὅσιες καὶ ὄχι τοὺς Ὁσίους[2]. Γιατί τὸ λέει αὐτό; Μήπως γιατὶ οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν ἀντοχή;

– Ποιές; οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν ἀντοχή; Ἐγὼ τὶς ἔχω φοβηθῆ τὶς γυναῖκες. Ἔχουν πολλὴ ἀντοχή. Ἡ γυναίκα μπορεῖ στὸ σῶμα νὰ εἶναι ἀδύναμη, νὰ ἔχη λιγώτερες σωματικὲς δυνάμεις ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ μὲ τὴν καρδιὰ ποὺ ἔχει, ἂν τὴν δουλεύη, ἔχει τέτοια ἀντοχή, ποὺ ξεπερνάει τὴν ἀνδρικὴ δύναμη. Ὁ ἄνδρας, ναὶ μὲν ἔχει σωματικὲς δυνάμεις, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν καρδιὰ ποὺ ἔχει ἡ γυναίκα. Νά, πρόσεξα μιὰ γάτα ποὺ ἦρθε στὸ Καλύβι μὲ τὰ γατιά της. Ἦταν ἀδύνατη, ἡ κοιλιά της κολλημένη σὰν πλάκα. Μιὰ μέρα ἦρθε ἕνα μεγάλο σκυλὶ ποὺ ἦταν καὶ κυνηγητικό. Ὁ Κούρδης, ὁ γάτος, τὸ ἔβαλε στὰ πόδια. Ἐκείνη σηκώθηκε ἐπάνω, καμπούριασε, ἀγρίεψε, ἦταν ἕτοιμη νὰ ὁρμήση ἐπάνω στὸ σκυλί. Ἀπόρησα, ποῦ βρῆκε τέτοιο θάρρος! Βλέπεις, εἶχε τὰ γατάκια της.

Ἡ μάνα πονάει, κουράζεται, ἀλλὰ δὲν αἰσθάνεται οὔτε τὸν πόνο οὔτε τὴν κούραση. Ζορίζει τὸν ἑαυτό της, ἀλλά, ἐπειδὴ ἀγαπάει τὰ παιδιά της, ἀγαπάει τὸ σπίτι της, ὅλα τὰ κάνει μὲ χαρά. Πιὸ πολὺ κουράζεται ἕνας ποὺ ξαπλώνει συνέχεια παρὰ αὐτή. Θυμᾶμαι, ἡ μάνα μου, ὅταν ἤμασταν μικρά, ἔπρεπε νὰ κουβαλάη τὸ νερὸ ἀπὸ τὴν βρύση ποὺ ἦταν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι μας· ἔπρεπε νὰ μαγειρεύη, νὰ ζυμώνη, νὰ πλένη τὰ ροῦχα, νὰ πηγαίνη καὶ στὸ χωράφι. Ἔκανε δηλαδὴ ὅλες τὶς δουλειές, εἶχε κι ἐμᾶς τὰ παιδιὰ νὰ τὴν ζαλίζουμε καὶ νὰ κάνη καὶ τὸ ...δικαστήριο, ὅταν μαλώναμε. Ἔλεγε ὅμως: «Αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκον μου· εἶμαι ὑποχρεωμένη νὰ τὰ κάνω ὅλα, χωρὶς νὰ γογγύζω». Τὸ ἔλεγε μὲ τὴν καλὴ ἔννοια. Ἀγαποῦσε τὸ σπίτι, ἀγαποῦσε τὰ παιδιά της, καὶ δὲν κουραζόταν μὲ τὶς δουλειές· ὅλα τὰ ἔκανε μὲ τὴν καρδιά της, μὲ χαρά.

Καὶ ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια, τόσο πιὸ πολὺ ἡ μητέρα ἀγαπᾶ τὸ σπίτι. Παρόλο ποὺ περνᾶ ἡ ἡλικία, θυσιάζεται πιὸ πολύ, γιὰ νὰ μεγαλώση καὶ τὰ ἐγγονάκια της. Καὶ ἐνῶ οἱ δυνάμεις της λιγοστεύουν, ἐπειδὴ ὅμως τὸ κάνει μὲ τὴν καρδιά της, ἔχει περισσότερο κουράγιο καὶ ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ κουράγιο ποὺ εἶχε στὰ νιάτα της.

– Καὶ στὴν ἀρρώστια, Γέροντα, ἡ γυναίκα ἔχει μεγαλύτερη ψυχραιμία ἀπὸ τὸν ἄνδρα.

– Ξέρεις τί γίνεται; Ἡ μητέρα μὲ τὶς ἀρρώστιες τοῦ παιδιοῦ ἔχει ἀντιμετωπίσει πολλὲς φορὲς τὴν ἀρρώστια καὶ ἔχει πολλὲς ἐμπειρίες. Θυμᾶται πόσες φορὲς ἀνέβηκε ὁ πυρετὸς καὶ ξανακατέβηκε. Εἶδε διάφορες σκηνές· τὸ παιδὶ νὰ πνίγεται ἢ νὰ λιποθυμάη καὶ μὲ ἕνα-δυὸ χτυπήματα νὰ συνέρχεται κ.λπ. Ὁ ἄνδρας δὲν τὰ βλέπει αὐτὰ καὶ δὲν ἔχει τέτοιες ἐμπειρίες. Γι᾽ αὐτό, ἂν δῆ τὸ παιδὶ καμμιὰ φορὰ μὲ πυρετὸ ἢ λίγο χλωμό, πανικοβάλλεται καὶ ἀρχίζει: «Τὸ παιδὶ χάνεται! Τί θὰ κάνουμε τώρα; Τρέξτε, φωνάξτε τὸν γιατρό!».

Ἐγκυμοσύνη καὶ θηλασμὸς

---

[2] Ἁγίου Νεκταρίου, Ἐπισκόπου Πενταπόλεως, *35 Ποιμαντικὲς Ἐπιστολές*, Ἐπιστολὴ 26η, ἐκδ. «Ὑπακοή», Ἀθῆναι 1993, σ. 123.

Ἡ ἀνατροφὴ τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐγκυμοσύνη. Ἂν ἡ μητέρα ποὺ κυοφορεῖ συγχύζεται καὶ στενοχωριέται, τὸ ἔμβρυο μέσα στὴν κοιλιά της ταράζεται. Ἐνῶ, ὅταν ἡ μάνα προσεύχεται καὶ ζῆ πνευματικά, τὸ παιδάκι στὴν κοιλιὰ τῆς μάνας ἁγιάζεται. Γι᾽ αὐτὸ ἡ γυναίκα, ὅταν εἶναι ἔγκυος, πρέπει νὰ λέη τὴν εὐχή, νὰ μελετάη λίγο ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο, νὰ ψάλλη, νὰ μὴν ἔχη ἄγχος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ προσέχουν νὰ μὴν τὴν στενοχωροῦν. Τότε τὸ παιδὶ ποὺ θὰ γεννηθῇ θὰ εἶναι ἁγιασμένο καὶ οἱ γονεῖς δὲν θὰ ἔχουν πρόβλημα μαζί του, οὔτε ὅταν εἶναι μικρό, οὔτε ὅταν μεγαλώση.

Ὕστερα, ὅταν γεννηθῇ τὸ παιδί, πρέπει νὰ τὸ θηλάση, ὅσο πιὸ πολὺ μπορεῖ. Τὸ μητρικὸ γάλα δίνει ὑγεία στὰ παιδιά. Μὲ τὸν θηλασμὸ τὰ παιδιὰ δὲν θηλάζουν μόνο γάλα· θηλάζουν καὶ ἀγάπη, στοργή, παρηγοριά, ἀσφάλεια, καὶ ἀποκτοῦν ἔτσι δυνατὸ χαρακτήρα. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν μητέρα τὴν βοηθάει ὁ θηλασμός. Ὅταν οἱ μητέρες δὲν θηλάζουν τὰ παιδιά, δημιουργοῦνται ἀνωμαλίες στὸν ὀργανισμό τους ποὺ μπορεῖ νὰ ὁδηγήσουν σὲ μαστεκτομές.

Παλιὰ μιὰ μητέρα μπορεῖ νὰ θήλαζε καὶ τὸ παιδὶ τῆς γειτόνισσας, ἂν δὲν εἶχε γάλα. Τώρα πολλὲς μητέρες βαριοῦνται νὰ θηλάσουν ἀκόμη καὶ τὰ δικά τους παιδιά. Ἡ μάνα ποὺ τεμπελιάζει καὶ δὲν θηλάζει τὸ παιδί, μεταδίδει τεμπελιὰ καὶ στὸ παιδί. Παλιὰ τὰ κουτιὰ μὲ τὸ συμπυκνωμένο γάλα εἶχαν ἀπ᾽ ἔξω μιὰ μάνα ποὺ κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά της ἕνα παιδάκι. Τώρα ἔχουν μιὰ μάνα ποὺ κρατάει κάτι λουλούδια! Δὲν θηλάζουν οἱ μάνες τὰ παιδιά, ὁπότε τὰ παιδιὰ μεγαλώνουν ἀπαρηγόρητα. Ποιός θὰ τοὺς δώση στοργὴ καὶ ἀγάπη; Τὸ κουτὶ μὲ τὸ γάλα τῆς ἀγελάδας; Θηλάζουν ἀπὸ τὸ «παγωμένο» μπουκάλι καὶ παγώνει ἡ καρδιά τους. Ὕστερα, ὅταν μεγαλώσουν, ζητοῦν παρηγοριὰ στὸ μπουκάλι, στὶς ταβέρνες. Πίνουν, γιὰ νὰ ξεχάσουν τὸ ἄγχος, καὶ γίνονται ἀλκοολικοί. Ἂν δὲν πάρουν στοργὴ τὰ παιδιά, δὲν θὰ ἔχουν νὰ δώσουν στοργή, καὶ πάει σχοινὶ-κορδόνι. Ἔρχονται μετὰ οἱ μανάδες: «Κάνε προσευχή, Πάτερ! Χάνω τὸ παιδί μου».

Ἡ ἐργαζόμενη μητέρα

– Γέροντα, εἶναι σωστὸ νὰ ἐργάζεται ἡ γυναίκα;

– Ὁ ἄνδρας της τί λέει;

– Ὅ,τι ἀναπαύει τὴν γυναίκα.

– Μιὰ κοπέλα ποὺ σπούδασε καὶ ἄρχισε νὰ ἐργάζεται πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο της, δύσκολα ἀφήνει τὴν δουλειά της, ὅταν γίνη μάνα, γιὰ νὰ ἀφοσιωθῇ στὰ παιδιά της. Ἐνῶ μιὰ ἄλλη ποὺ δὲν σπούδασε καὶ ἔχει μιὰ ἁπλὴ δουλειά, πιὸ εὔκολα μπορεῖ νὰ τὴν ἀφήση.

– Ἂν δὲν ἔχη παιδιά, Γέροντα, νομίζω ὅτι τὴν βοηθάει ἡ δουλειά.

– Δηλαδή, ἂν δὲν ἔχη παιδιά, πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἐργάζεται ἐπαγγελματικά; Ὑπάρχουν τόσα ἄλλα πράγματα ποὺ μπορεῖ νὰ κάνη. Φυσικά, ἂν ἔχη παιδιά, τὸ καλύτερο εἶναι νὰ μείνη στὸ σπίτι. Γιατὶ τὰ παιδιὰ πῶς θὰ βοηθηθοῦν;

– Γέροντα, πολλὲς γυναῖκες λένε ὅτι δὲν τὰ βγάζουν πέρα, γι᾽ αὐτὸ ἀναγκάζονται νὰ δουλεύουν.

– Δὲν τὰ βγάζουν πέρα, γιατὶ θέλουν νὰ ἔχουν τηλεόραση, βίντεο, αὐτοκίνητο προσωπικὸ κ.λπ., ὁπότε πρέπει νὰ ἐργασθοῦν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραμελοῦν καὶ νὰ χάνουν τὰ παιδιά τους. Ἂν ἐργάζεται μόνον ὁ πατέρας καὶ ἀρκοῦνται στὰ λίγα, τότε

δὲν θὰ ὑπάρχῃ πρόβλημα. Μὲ τὸ νὰ ἐργάζωνται καὶ οἱ δύο, δῆθεν γιατὶ δὲν τοὺς φθάνουν τὰ χρήματα, ἡ οἰκογένεια σκορπίζεται καὶ χάνει τὸ πραγματικό της νόημα. Τί νὰ κάνουν καὶ τὰ παιδιά; Ἂν ζοῦσαν πιὸ ἁπλά, θὰ ἦταν ξεκούραστες καὶ αὐτές, θὰ χαίρονταν καὶ τὰ παιδιά. Κάποιος ἤξερε ἑπτὰ γλῶσσες καὶ ἡ γυναίκα του ζοριζόταν νὰ μάθη τέσσερις, παρέδιδε καὶ μαθήματα καὶ ἔπαιρνε φάρμακα, γιὰ νὰ τὰ βγάλη πέρα. Τὰ παιδιά τους γεννήθηκαν καλὰ καὶ μεγάλωσαν βλαμμένα. Ἔπειτα ψυχαναλύσεις... Γι᾽ αὐτὸ λέω στὶς μητέρες νὰ ἁπλοποιήσουν τὴν ζωή τους, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἀσχοληθοῦν περισσότερο μὲ τὰ παιδιά τους ποὺ τὶς ἔχουν ἀνάγκη. Ἄλλο εἶναι νὰ ἔχουν καὶ κάποια ἄλλη ἀπασχόληση στὸ σπίτι καὶ νὰ καταπιάνωνται μὲ αὐτήν, ὅταν κουράζωνται μὲ τὰ παιδιά. Ὅταν ἡ μητέρα εἶναι μέσα στὸ σπίτι, μπορεῖ καὶ παρακολουθεῖ τὰ παιδιά, ρυθμίζει τὰ πράγματα καὶ ἀποφεύγονται πολλὲς στενοχώριες.

Σήμερα τὰ παιδιὰ δὲν χορταίνουν τὴν μητρικὴ ἀγάπη, ἀλλὰ οὔτε τὴν μητρική τους γλῶσσα μαθαίνουν, γιατὶ ἡ μάνα λείπει ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν δουλειὰ καὶ ἀφήνει τὰ παιδιὰ μὲ ξένες γυναῖκες. Χίλιες φορὲς καλύτερα περνοῦν τὰ παιδιὰ τοῦ βρεφοκομείου, ὅπου βρίσκεται καὶ κάποια ἀφιερωμένη νοσοκόμα ποὺ τοὺς δείχνει λίγη στοργή, παρὰ τὰ παιδιά, ποὺ τὰ ἐγκαταλείπουν οἱ γονεῖς τους καὶ πληρώνουν μιὰ γυναίκα, γιὰ νὰ τὰ φροντίζη. Καὶ ὕστερα τί γίνεται; Ὅποιος δὲν ἔχει μιὰ μάνα, ἔχει ἕνα σωρὸ παραμάνες!

Νοικοκυριὸ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῆς μητέρας

– Γέροντα, πῶς μπορεῖ μιὰ νοικοκυρὰ νὰ ρυθμίση τὶς δουλειές της, ὥστε νὰ ἔχη χρόνο καὶ γιὰ προσευχή; Τί ἀναλογία δηλαδὴ πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀνάμεσα στὴν ἐργασία καὶ στὴν προσευχή;

– Οἱ γυναῖκες συνήθως δὲν ἔχουν μέτρο στὶς δουλειές τους. Θέλουν συνέχεια νὰ ἀνοίγουν δουλειές. Ἐνῶ ἔχουν πολλὴ καρδιὰ καὶ θὰ μποροῦσαν νὰ κάνουν πολὺ καλὸ νοικοκυριὸ στὴν ψυχή τους, ξοδεύουν τὴν καρδιά τους σὲ ἀσήμαντα πράγματα. Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι ἔχουμε ἕνα ποτήρι μὲ ὡραῖα σχέδια, μὲ γραμμὲς κ.λπ. Καὶ ἂν δὲν εἶχε γραμμές, τὴν δουλειά του πάλι θὰ τὴν ἔκανε. Ἐκεῖνες ὅμως πᾶνε στὸ κατάστημα καὶ ἀρχίζουν: «Ὄχι, τὶς θέλω μέχρι ἐκεῖ τὶς γραμμές, ὄχι ἔτσι, ὄχι ἀλλιῶς». Καὶ ἂν ἔχη καὶ κανένα λουλούδι, ἔ, τότε εἶναι ποὺ σκιρτᾶ ἡ καρδιά! Ἔτσι ἡ γυναίκα καταστρέφει ὅλη τὴν δυναμικότητά της. Σπάνια θὰ βρῆς κανέναν ἄνδρα νὰ δώση προσοχὴ σὲ κάτι τέτοια. Καὶ ἂν ἕνα πορτατὶφ λ.χ. εἶναι καφὲ ἢ μαῦρο, οὔτε ποὺ τὸ προσέχουν οἱ ἄνδρες. Ἀλλὰ ἡ γυναίκα θέλει κάτι ὄμορφο, χαίρεται, δίνει ἕνα κομμάτι τῆς καρδιᾶς της σὲ αὐτό, ἄλλο κομμάτι σὲ κάτι ἄλλο, ὁπότε τί μένει γιὰ τὸν Χριστό; Τὰ χασμουρητὰ ἀπὸ τὴν κούρασή της στὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Ὅσο ἀπομακρύνεται ἡ καρδιὰ τῆς γυναίκας ἀπὸ τὰ ὄμορφα, τόσο πλησιάζει τὸν Χριστό. Καὶ ὅταν ἡ καρδιὰ δοθῆ στὸν Χριστό, τότε ἔχει μεγάλη δύναμη! Εἶδα μιὰ ψυχὴ αὐτὲς τὶς μέρες ποὺ ἔχει ἀφεθῆ τελείως στὸν Θεό. Βλέπεις νὰ καίη μέσα της μιὰ γλυκειὰ φλόγα! Τὰ παίρνει ὅλα στὰ ζεστά. Ἦταν τελείως κοσμική, ἀλλὰ εἶχε καλὴ διάθεση καὶ κάποια στιγμὴ τινάχθηκε ἡ σπίθα μέσα της. Χρυσαφικά, λοῦσα, ὅλα τὰ πέταξε. Τώρα ζῆ μὲ μιὰ ἁπλότητα! Ἀγωνίζεται, κάνει δουλειὰ πνευματική. Μὲ τί θυσία κινεῖται! Ζήλεψε τοὺς

Ἁγίους μὲ τὴν καλὴ ἔννοια. Τί κομποσχοίνι, τί νηστεῖες κάνει, τί Ψαλτήρι διαβάζει!... Φοβερό! Αὐτὴ τρέφεται ἀπὸ τὴν ἄσκηση τώρα.

– Γέροντα, μιὰ μητέρα μοῦ εἶπε: «Εἶμαι ἀδύναμη σωματικὰ καὶ κουράζομαι πολύ· οὔτε τὶς δουλειὲς προλαβαίνω νὰ κάνω, οὔτε χρόνος μοῦ μένει γιὰ προσευχή».

– Νὰ ἁπλοποιήση τὴν ζωή της, γιὰ νὰ τῆς μένη χρόνος καὶ γιὰ προσευχή. Μὲ τὴν ἁπλότητα μιὰ μητέρα μπορεῖ νὰ κάνη πολλὴ προκοπή. Ἂν μιὰ μάνα ἔχη ἁπλοποιήσει τὴν ζωή της, ἀλλὰ κοπιάζει, γιατὶ ἔχει πολλὰ παιδιά, δικαιοῦται νὰ πῆ «κουράζομαι». Ἂν ὅμως χάνη τὸν χρόνο της κοιτάζοντας πῶς θὰ παρουσιάση τακτοποιημένο τὸ σπίτι της στοὺς ξένους, τότε τί νὰ πῆ κανείς; Μερικὲς μητέρες, γιὰ νὰ τὰ ἔχουν ὅλα τακτοποιημένα στὸ σπίτι, περιορίζουν ἀσφυκτικὰ τὰ παιδάκια καὶ δὲν τὰ ἀφήνουν νὰ μετακινήσουν μιὰ καρέκλα ἢ ἕνα μαξιλάρι. Τοὺς ἐπιβάλλουν στρατιωτικὴ πειθαρχία, καὶ ἔτσι τὰ παιδιά, ἐνῶ γεννιοῦνται κανονικά, μεγαλώνουν δυστυχῶς βλαμμένα. Ἕνας μυαλωμένος ἄνθρωπος, ἂν δῆ σὲ ἕνα σπίτι ποὺ ἔχει πολλὰ παιδιὰ ὅλα τὰ πράγματα στὴν θέση τους, θὰ βγάλη συμπέρασμα ὅτι ἢ τὰ παιδιὰ εἶναι βλαμμένα ἢ ἡ μάνα εἶναι βάρβαρη καὶ ἐπιβάλλει στρατιωτικὴ πειθαρχία. Ὑπάρχει φόβος στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, γι᾽ αὐτὸ πειθαρχοῦν. Μιὰ φορὰ εἶχα πάει σὲ ἕνα σπίτι μὲ πολλὰ παιδιά. Πόση χαρὰ μοῦ ἔδωσαν τὰ παιδάκια μὲ τὶς παιδικὲς ἀταξίες τους, ποὺ χαλοῦσαν τὴν κοσμικὴ τάξη – τὸ κάθε πράγμα στὴν θέση του. Αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀταξία, ποὺ κουράζει πολὺ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο.

Παλιὰ δὲν ὑπῆρχαν πνευματικὰ βιβλία, γιὰ νὰ βοηθηθοῦν οἱ μητέρες μὲ τὴν μελέτη. Τώρα ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ Πατερικά, ἕνα σωρὸ μεταφράσεις, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ περισσότερες μητέρες ἢ ἀσχολοῦνται μὲ κάτι χαζὰ ἢ ἐργάζονται, γιὰ νὰ τὰ βγάλουν πέρα.

Ἡ μάνα καλύτερα εἶναι νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν, παρὰ νὰ καταπιάνεται σχολαστικὰ μὲ τὸ νοικοκυριό, μὲ τὰ ἄψυχα πράγματα. Νὰ τοὺς μιλάη γιὰ τὸν Χριστό, νὰ τοὺς διαβάζη βίους Ἁγίων. Παράλληλα νὰ ἀσχολῆται καὶ μὲ τὸ ξεσκόνισμα τῆς ψυχῆς της, γιὰ νὰ λαμποκοπάη πνευματικά. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς μητέρας θὰ βοηθήση ἀθόρυβα καὶ τὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν της. Ἔτσι καὶ τὰ παιδιά της θὰ ζοῦν χαρούμενα, καὶ ἐκείνη θὰ εἶναι εὐτυχισμένη, γιατὶ μέσα της θὰ ἔχη τὸν Χριστό. Ἂν ἡ μάνα δὲν εὐκαιρῆ οὔτε ἕνα «Τρισάγιο» νὰ πῆ, πῶς θὰ ἁγιασθοῦν τὰ παιδιά της;

– Καὶ ὅταν, Γέροντα, μιὰ μάνα ἔχη πολλὰ παιδιὰ καὶ πολλὲς δουλειές;

– Ὅταν κάνη τὶς δουλειὲς στὸ σπίτι, δὲν μπορεῖ συγχρόνως νὰ προσεύχεται; Ἐμένα ἡ μητέρα μου μοῦ ἔμαθε νὰ λέω τὴν εὐχή. Ὅταν σὰν παιδιὰ κάναμε καμμιὰ ἀταξία καὶ πήγαινε νὰ θυμώση, τὴν ἄκουγα ποὺ ἔλεγε: «*Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με*». Ὅταν ἔβαζε τὸ ψωμὶ στὸν φοῦρνο, ἔλεγε: «*Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας*». Καὶ ὅταν ζύμωνε καὶ ὅταν μαγείρευε, πάλι ἔλεγε συνέχεια τὴν εὐχή. Ἔτσι ἁγιαζόταν ἡ ἴδια, ἁγιαζόταν καὶ τὸ ψωμὶ καὶ τὸ φαγητὸ ποὺ ἔκανε, ἁγιάζονταν καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸ ἔτρωγαν.

Πόσες μητέρες ποὺ εἶχαν ἁγία ζωὴ εἶχαν καὶ ἁγιασμένα παιδιά! Νά, ἡ μητέρα τοῦ Γέροντα Χατζη-Γεώργη. Ἀκόμη καὶ τὸ γάλα αὐτῆς τῆς εὐλογημένης μάνας, ποὺ θήλαζε ὁ Γαβριὴλ – τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Γέροντα Χατζη-Γεώργη – ἦταν ἀσκητικό! Εἶχε ἀποκτήσει δύο παιδιὰ καὶ ὕστερα ζοῦσαν μὲ τὸν σύζυγό της ἐν παρθενίᾳ, ἀγαπημένοι σὰν ἀδέλφια. Εἶχε ἀσκητικὸ πνεῦμα ἀπὸ μικρή, γιατὶ εἶχε

ἀδελφὴ μοναχή, ἀσκήτρια, τὴν ὁποία ἐπισκεπτόταν καὶ ἀργότερα μὲ τὰ παιδιά της. Ὁ πατέρας τοῦ Γαβριὴλ ἦταν καὶ αὐτὸς εὐλαβὴς καὶ ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ ἐμπόριο, γι᾽ αὐτὸ τὸν περισσότερο καιρὸ τὸν περνοῦσε στὰ ταξίδια. Αὐτὸ ἔδινε τὴν εὐκαιρία στὴν μητέρα του νὰ ζῆ ἁπλά, νὰ μὴ «*μεριμνᾷ καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά*»[3], νὰ τὸν παίρνη μαζί της καὶ νὰ ἀγρυπνῆ μὲ ἄλλες γυναῖκες πότε στὶς σπηλιὲς καὶ πότε στὰ ἐξωκκλήσια. Γι᾽ αὐτὸ μετὰ ἔφθασε σὲ τέτοια μέτρα ἁγιότητος[4].

Ἡ εὐλάβεια τῆς μητέρας ἔχει μεγάλη σημασία. Ἂν ἡ μητέρα ἔχη ταπείνωση, φόβο Θεοῦ, τὰ πράγματα μέσα στὸ σπίτι πᾶνε κανονικά. Γνωρίζω νέες μητέρες ποὺ λάμπει τὸ πρόσωπό τους, ἂν καὶ δὲν ἔχουν ἀπὸ πουθενὰ βοήθεια. Ἀπὸ τὰ παιδιὰ καταλαβαίνω σὲ τί κατάσταση βρίσκονται οἱ μητέρες.

---

[3] Βλ. *Λουκ*. 10, 41.

[4] Βλ. Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ὁ Γέρων Χατζη-Γεώργης ὁ Ἀθωνίτης*, Ἱ. Ἡσυχ. Εὐαγγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, 6η ἔκδ., 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ἡ εὐθύνη τῶν γονέων γιὰ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν

Νὰ ἐμπιστευθοῦν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά τους στὸν Θεὸ

Ὁ Θεὸς ἔδωσε στοὺς Πρωτοπλάστους, στὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔα, τὴν μεγάλη εὐλογία νὰ γίνωνται συνδημιουργοί Του. Στὴν συνέχεια οἱ γονεῖς, οἱ παπποῦδες κ.λπ. εἶναι καὶ αὐτοὶ συνδημιουργοὶ μὲ τὸν Θεό, γιατὶ δίνουν τὸ σῶμα.

Ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ὑποχρεωμένος νὰ νοιαστῆ γιὰ τὰ παιδιά. Ὅταν βαπτισθῆ τὸ παιδάκι, ὁ Θεὸς διαθέτει καὶ ἕναν Ἄγγελο, γιὰ νὰ τὸ προστατεύη, ὁπότε τὸ παιδὶ προστατεύεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὸν Φύλακα Ἄγγελο καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ὁ Φύλακας Ἄγγελος εἶναι συνέχεια κοντά του καὶ τὸ βοηθάει. Ὅσο μεγαλώνει τὸ παιδί, τόσο οἱ γονεῖς ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὶς εὐθύνες. Ἂν οἱ γονεῖς πεθάνουν, ὁ Θεός, καὶ ἀπὸ ψηλὰ καὶ ἀπὸ κοντά, ἀλλὰ καὶ ὁ Φύλακας Ἄγγελος ἀπὸ κοντά, συνεχίζουν γιὰ πάντα νὰ προστατεύουν τὸ παιδί.

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ βοηθοῦν πνευματικὰ τὰ παιδιά, ὅταν εἶναι μικρά, γιατὶ τότε καὶ τὰ ἐλαττώματά τους εἶναι μικρὰ καὶ εὔκολα μποροῦν νὰ κοποῦν. Εἶναι ὅπως ἡ φρέσκια πατάτα· λίγο ἂν τὴν ξύσης, ξεφλουδίζεται. Ἂν ὅμως παλιώση, πρέπει νὰ πάρης μαχαίρι νὰ τὴν καθαρίσης καί, ἂν ἔχη καὶ κανένα μαυράκι, πρέπει νὰ προχωρήσης καὶ πιὸ βαθιά. Ἂν τὰ παιδιὰ βοηθηθοῦν ἀπὸ μικρὰ καὶ γεμίσουν Χριστό, θὰ εἶναι κοντά Του γιὰ πάντα. Καὶ νὰ ξεφύγουν λίγο, ὅταν μεγαλώσουν, λόγῳ τῆς ἡλικίας ἢ μιᾶς κακῆς συναναστροφῆς, πάλι θὰ συνέλθουν. Γιατὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐλάβεια, ποὺ πότισαν τὶς καρδιές τους στὴν μικρὴ ἡλικία, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ἐξαλειφθοῦν.

Ὕστερα, στὴν ἐφηβεία, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ δύσκολη ἡλικία, ἡ ἀγωνία τῶν γονέων εἶναι μεγαλύτερη γιὰ τὰ παιδιά τους, μέχρι νὰ τὰ μορφώσουν καὶ νὰ τὰ ἀποκαταστήσουν. Οἱ γονεῖς τότε ἂς κάνουν ὅ,τι μποροῦν, γιὰ νὰ τὰ βοηθήσουν, καὶ ὅ,τι δὲν μποροῦν νὰ κάνουν, γιατὶ ξεπερνάει τὶς δυνάμεις τους, ἂς τὸ ἀναθέτουν στὸν Παντοδύναμο Θεό. Ὅταν ἐμπιστευθοῦν τὰ παιδιά τους στὸν Θεό, τότε ὁ Θεὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ βοηθήση γιὰ πράγματα ποὺ δὲν γίνονται ἀνθρωπίνως. Ἂν λ.χ. τὰ παιδιὰ δὲν ἀκοῦν, νὰ τὰ ἐμπιστευθοῦν στὸν Θεό, καὶ ὄχι νὰ βρίσκουν διάφορους τρόπους νὰ τὰ ζορίζουν. Νὰ πῆ ἡ μητέρα στὸν Θεό: «Θεέ μου, δὲν μ᾽ ἀκοῦν τὰ παιδιά μου. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε. Φρόντισέ τα Ἐσύ».

Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση προχθὲς στὴν ἀγρυπνία μιὰ μητέρα ποὺ τὴν γνώριζα ἀπὸ παλιά. Ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήση. Βλέπω, εἶχε μαζί της μόνον τὰ μεγαλύτερα παιδιά. «Ποῦ εἶναι τὰ μικρά;», τὴν ρωτάω. «Στὸ σπίτι, Γέροντα, μοῦ λέει. Τέτοια μέρα θέλαμε νὰ ᾽ρθοῦμε στὴν ἀγρυπνία καὶ εἴπαμε μὲ τὸν σύζυγο: "Ἀφοῦ σὲ ἀγρυπνία πᾶμε, δὲν πᾶμε κάπου γιὰ διασκέδαση, ὁ Θεὸς θὰ διαθέση ἕναν Ἄγγελο νὰ φυλάξη τὰ μικρά μας"». Σπάνια συναντᾶς σήμερα τέτοια ἐμπιστοσύνη, γιατὶ τώρα, ὅπως ἔλειψε ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν παιδιῶν στοὺς γονεῖς, ἔλειψε καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν γονέων στὸν Θεό. Καὶ ἀκοῦς συχνὰ πολλοὺς γονεῖς νὰ λένε: «Γιατί τὸ δικό μας παιδὶ νὰ πάρη κακὸ δρόμο; Ἐμεῖς ἐκκλησιαζόμαστε». Δὲν δίνουν τὸ κατσαβίδι στὸν Χριστὸ νὰ σφίξη στὰ παιδιὰ λίγο καμμιὰ ...βίδα· θέλουν νὰ τὰ κάνουν ὅλα μόνοι τους. Καὶ ἐνῶ ὑπάρχει ὁ Θεός, ποὺ προστατεύει τὰ παιδιά, καὶ ὁ Φύλακας Ἄγγελος εἶναι συνέχεια κοντά τους καὶ τὰ προστατεύει καὶ αὐτός, αὐτοὶ ἀγωνιοῦν, μέχρι ποὺ ἀρρωσταίνουν. Καὶ παρόλο

ποὺ εἶναι πιστοὶ ἄνθρωποι, φέρονται σὰν νὰ μὴν ὑπάρχη Θεός, σὰν νὰ μὴν ὑπάρχη Φύλακας Ἄγγελος, ὁπότε ἐμποδίζουν τὴν θεία ἐπέμβαση. Ἐνῶ πρέπει νὰ ταπεινώνωνται καὶ νὰ ζητοῦν βοήθεια ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὁ Καλὸς Θεὸς θὰ προστατέψη τὰ παιδιά.

Ἡ πνευματικὴ ἀναγέννηση τῶν παιδιῶν

– Γέροντα, γιὰ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν εὐθύνονται μόνον οἱ γονεῖς;

– Κυρίως οἱ γονεῖς εὐθύνονται, γιατί, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀνατροφὴ ποὺ θὰ δώσουν στὰ παιδιά, θὰ γίνουν καλοὶ κληρικοί, καλοὶ ἐκπαιδευτικοὶ κ.λπ., καὶ θὰ βοηθοῦν καὶ αὐτὰ μὲ τὴν σειρά τους τὰ παιδιά, καὶ τὰ δικά τους καὶ τοῦ κόσμου. Ἡ μητέρα μάλιστα ἔχει περισσότερη εὐθύνη ἀπὸ τὸν πατέρα γιὰ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν.

Ἂν οἱ γονεῖς, κατὰ τὸ διάστημα ποὺ τὸ παιδάκι εἶναι ἀκόμη στὴν κοιλιὰ τῆς μητέρας, προσεύχωνται, ζοῦν πνευματικά, τὸ παιδάκι θὰ γεννηθῆ ἁγιασμένο. Καὶ στὴν συνέχεια, ἂν τὸ βοηθήσουν πνευματικά, θὰ γίνη ἁγιασμένος ἄνθρωπος καὶ θὰ βοηθάη τὴν κοινωνία, εἴτε στὴν Ἐκκλησία θὰ διακονῆ εἴτε στὴν ἐξουσία θὰ ἀνεβῆ κ.λπ. Πρέπει ὅλοι νὰ βοηθοῦμε τὰ παιδιά, ὥστε νὰ γίνουν σωστοὶ ἄνθρωποι καὶ νὰ μείνη λίγο προζύμι γιὰ τὶς ἑπόμενες γενιές. Γιατὶ τώρα, ὅπως πᾶνε τὰ πράγματα, πάει νὰ χαθῆ καὶ τὸ προζύμι. Καὶ ἂν χαθῆ τὸ προζύμι, μετὰ τί θὰ γίνη;

Οἱ γονεῖς ποὺ γεννοῦν τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς δίνουν τὸ σῶμα πρέπει νὰ συντελέσουν, ὅσο μποροῦν, καὶ στὴν πνευματικὴ ἀναγέννησή τους. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν δὲν ἀναγεννηθῆ πνευματικά, εἶναι γιὰ τὴν κόλαση. Ὕστερα οἱ γονεῖς, ὅ,τι δὲν μποροῦν νὰ κάνουν οἱ ἴδιοι γιὰ τὰ παιδιά τους, θὰ τὸ ἀναθέσουν σὲ δασκάλους. Γι᾽ αὐτὸ λέει καὶ ἡ Ἐκκλησία μας «*τοὺς γονεῖς ἡμῶν καὶ διδασκάλους*»[1]. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ πνευματικοὶ Πατέρες, ποὺ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν παιδιά, ἀλλὰ βοηθοῦν πιὸ θετικὰ στὴν ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν, γιατὶ ἐργάζονται γιὰ τὴν πνευματική τους ἀναγέννηση.

Θέλω νὰ πῶ, ὅλοι πρέπει νὰ βοηθοῦν, καθένας μὲ τὸν τρόπο του, μὲ τὸ παράδειγμά του, γιὰ νὰ ἀναγεννηθοῦν τὰ παιδιά, ὥστε νὰ ζήσουν εἰρηνικὰ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ νὰ πᾶνε στὸν Παράδεισο. Ὅταν τὰ παιδιὰ γίνουν πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οὔτε νόμους χρειάζονται οὔτε τίποτε. «*Δικαίοις νόμος οὐ κεῖται*»[2]. Ὁ νόμος εἶναι γιὰ τοὺς παρανόμους. Ἡ πνευματικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἐξουσίες.

Τὸ παράδειγμα τῶν γονέων

– Γέροντα, ὅταν τὸ παιδὶ δὲν ὑπακούη καὶ ἀντιδρᾶ, πῶς πρέπει νὰ φερθοῦν οἱ γονεῖς;

– Γιὰ νὰ μὴν ὑπακούη τὸ παιδὶ καὶ νὰ φέρεται ἄσχημα, κάτι θὰ φταίη. Μπορεῖ νὰ βλέπη ἄσχημες σκηνὲς ἢ νὰ ἀκούη ἄσχημα λόγια μέσα στὸ σπίτι ἢ ἔξω ἀπὸ αὐτό.

---

[1] Βλ. *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ, Μικρὰν Ἀπόλυσιν, ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», Ἀθῆναι 1991, σ. 24.

[2] Βλ. *Α΄ Τιμ.* 1, 9.

Πάντως τὰ παιδιὰ στὰ πνευματικὰ θέματα τὰ βοηθοῦμε κυρίως μὲ τὸ παράδειγμά μας, ὄχι μὲ τὸ ζόρισμα. Περισσότερο μάλιστα τὰ βοηθάει ἡ μητέρα μὲ τὸ παράδειγμά της, μὲ τὴν ὑπακοή της καὶ τὸν σεβασμό της πρὸς τὸν σύζυγο. Ἂν σὲ κάποιο θέμα ἔχῃ διαφορετικὴ γνώμη ἀπὸ ἐκεῖνον, ποτὲ νὰ μὴν τὴν ἐκφράζῃ μπροστὰ στὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴν τὸ ἐκμεταλλεύεται ὁ πονηρός. Ποτὲ νὰ μὴ χαλνάῃ τὸν λογισμὸ τῶν παιδιῶν γιὰ τὸν πατέρα. Ἀκόμη καὶ ἂν φταίῃ ὁ πατέρας, νὰ τὸν δικαιολογῇ. Ἂν λ.χ. φερθῇ ἄσχημα, νὰ πῇ στὰ παιδιά: « Ὁ μπαμπᾶς εἶναι κουρασμένος, γιατὶ ξενύχτησε, γιὰ νὰ τελειώσῃ μιὰ ἐπείγουσα δουλειά. Καὶ αὐτὸ γιὰ σᾶς τὸ κάνει».

Πολλοὶ γονεῖς μαλώνουν μπροστὰ στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς δίνουν ἄσχημα μαθήματα. Τὰ καημένα τὰ παιδιὰ θλίβονται. Ἀρχίζουν μετὰ οἱ γονεῖς, γιὰ νὰ τὰ παρηγορήσουν, νὰ τοὺς κάνουν ὅλα τὰ χατίρια. Πηγαίνει ὁ πατέρας καὶ καλοπιάνει τὸ παιδί: «Τί θέλεις, χρυσό μου, νὰ σοῦ πάρω;». Πηγαίνει καὶ ἡ μάνα, τὸ καλοπιάνει κι ἐκείνη, καὶ τελικὰ τὰ παιδιὰ μεγαλώνουν μὲ νάζια καὶ καμώματα καὶ ὕστερα, ἂν δὲν μποροῦν οἱ γονεῖς νὰ τοὺς δώσουν ὅ,τι τοὺς ζητοῦν, τοὺς ἀπειλοῦν ὅτι θὰ αὐτοκτονήσουν.

Καὶ βλέπω πόσο βοηθάει τὰ παιδιὰ τὸ καλὸ παράδειγμα τῶν γονέων. Ἦρθαν σήμερα δυὸ κοριτσάκια – τὸ ἕνα θὰ ἦταν τριῶν χρονῶν καὶ τὸ ἄλλο τεσσάρων – μὲ τοὺς γονεῖς τους ποὺ ἦταν πολὺ εὐλαβεῖς. Πόσο τὰ χάρηκα! Σὰν ἀγγελούδια ἦταν. Κάθονταν καὶ σκέπαζαν μὲ τὰ φορεματάκια τους τὰ γονατάκια τους. Εἶχαν μιὰ συστολή, ἕναν σεβασμό! Καὶ ὅλο αὐτὸ προερχόταν ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ τῶν γονέων. Ὅταν τὰ παιδιὰ βλέπουν τοὺς γονεῖς τους νὰ ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους, νὰ ἔχουν σεβασμό, νὰ φέρωνται μὲ σύνεση, νὰ προσεύχωνται κ.λπ., τότε αὐτὰ τὰ τυπώνουν στὴν ψυχή τους. Γι᾽ αὐτὸ λέω ὅτι ἡ καλύτερη κληρονομιὰ ποὺ μποροῦν νὰ ἀφήσουν οἱ γονεῖς στὰ παιδιά τους εἶναι νὰ τοὺς μεταδώσουν τὴν δική τους εὐλάβεια.

Νὰ βλέπατε ἕνα κοριτσάκι στὴν Αὐστραλία, τί ἀρχοντιὰ εἶχε! Ἤμασταν στὴν Κανμπέρα. Εἶχα δεῖ τοὺς τελευταίους ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν ἔρθει ἐκεῖ καὶ σὲ λίγο θὰ φεύγαμε. Βλέπω, σταματάει ἕνα αὐτοκίνητο καὶ κατεβαίνει ἕνα ἀνδρόγυνο μὲ τὸ κοριτσάκι τους. «Γέροντα, σᾶς προλάβαμε», μοῦ λένε. «Ναί, τοὺς λέω, σὲ λίγο φεύγουμε». «Γέροντα, λέει ὁ ἄνδρας, ἐγὼ ἂς μὴν ἔρθω· δὲν πειράζει· μόνον ἡ σύζυγος νὰ σᾶς δῇ λίγο, γιὰ νὰ ἀναπαυθῇ, γιατὶ εἶναι εὐαίσθητη». Πήγαμε λίγο πιὸ πέρα μὲ τὴν μάνα, γιὰ νὰ μοῦ πῇ τί ἤθελε. Τὸ κοριτσάκι ἔτρεχε ἀπὸ πίσω της. «Κάθησε, τοῦ λέω, θὰ ἔρθῃ ἡ μαμά». «Ἐσὺ ἔχεις μαμά;», μὲ ρωτάει. «Δὲν ἔχω», τοῦ λέω. Βλέπω, τὰ ματάκια του βούρκωσαν. «Θέλεις νὰ σοῦ δώσω τὴν δική μου μαμά;», μοῦ λέει. Τὸ ρωτάω τότε κι ἐγώ: «Ἐσὺ ἔχεις παπποῦ;». «Ὄχι», μοῦ λέει. «Θέλεις παπποῦ;». «Θέλουμε, μοῦ λέει. Θέλεις νὰ καθήσῃς στὸ σπίτι τὸ δικό μας ἢ θέλεις νὰ καθήσουμε ἐμεῖς στὸ δικό σου; Ὅπως θέλεις», μοῦ λέει. Τέτοια ἀρχοντιά! Μικρὸ παιδὶ νὰ θυσιάσῃ τὴν μάνα του! Καὶ νὰ δῆτε, εἶχε ἀντιγράψει τοὺς γονεῖς του. Ὁ πατέρας εἶχε πολλὴ ἀρχοντιά. Τὸν ἀγκάλιασα, τὸν φίλησα, τὸν συνεχάρηκα. Πόσες εὐχὲς τοῦ ἔδωσα! Τέτοιοι ἄνθρωποι συγκινοῦν καὶ τὸν πιὸ σκληρόκαρδο ἄνθρωπο, πόσο μᾶλλον τὸν Θεό!

Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ χορτάσουν στὸ σπίτι στοργὴ καὶ ἀγάπη

Τὸ παιδὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ ἀγάπη καὶ στοργὴ καὶ ἀπὸ πολλὴ καθοδήγηση. Θέλει νὰ καθήσης κοντά του, νὰ σοῦ πῆ τὰ προβλήματά του, νὰ τὸ χαϊδέψης, νὰ τὸ φιλήσης. Ὅταν τὸ μικρὸ παιδὶ εἶναι καμμιὰ φορὰ ἀνήσυχο καὶ κάνη σκανταλιές, ἂν τὸ πάρη ἡ μάνα στὴν ἀγκαλιά, τὸ χαϊδέψη καὶ τὸ φιλήση, ἠρεμεῖ, γαληνεύει. Ἂν χορτάση στοργὴ καὶ ἀγάπη, ὅταν εἶναι μικρό, ὕστερα ἔχει δύναμη νὰ ἀντιμετωπίση τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς.

Σήμερα ὅμως τὰ περισσότερα παιδιὰ βλέπουν τοὺς γονεῖς τους γιὰ λίγο τὸ βράδυ καὶ δὲν χορταίνουν ἀγάπη. Πολλὲς φορὲς οἱ γονεῖς ποὺ εἶναι ἐκπαιδευτικοὶ ἢ γιατροὶ καὶ ἀσχολοῦνται στὴν δουλειά τους μὲ παιδιὰ δίνουν τὴν στοργή τους στὰ ξένα παιδιὰ καί, ὅταν γυρίζουν στὸ σπίτι, δὲν ἔχουν στοργὴ γιὰ τὰ δικά τους παιδιά. Εἶναι κουρασμένοι. Ἔχει τελειώσει πιὰ ἡ μπαταρία. Ὁ πατέρας ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ξαπλώνει στὴν πολυθρόνα, παίρνει καὶ τὴν ἐφημερίδα νὰ διαβάση κανένα νέο καὶ δὲν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὰ παιδιά· πάει κοντά του τὸ παιδάκι καί, ἀντὶ νὰ τοῦ μιλήση, ἀντὶ νὰ τὸ χαϊδέψη λίγο, τὸ διώχνει. Ἡ μάνα ἀπὸ τὴν ἄλλη πάει νὰ ἑτοιμάση κάτι γιὰ φαγητό, ὁπότε οὔτε αὐτὴ δὲν εὐκαιρεῖ νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὰ παιδιά, κι ἔτσι τὰ καημένα μεγαλώνουν στερημένα ἀπὸ ἀγάπη. Ἢ μερικοὶ δικαστικοί, ὅταν τὸ παιδὶ κάνη καμμιὰ ζημιά, κάνουν καὶ στὸ σπίτι δικαστήριο. Δὲν φέρονται στὰ παιδιὰ μὲ στοργὴ καὶ ἀγάπη, γι᾽ αὐτὸ μετὰ καὶ αὐτὰ ἔχουν ψυχολογικὰ προβλήματα.

Ἡ ταλαιπωρία τῶν παιδιῶν ἐξ αἰτίας τῶν γονέων

– Γέροντα, μιὰ μητέρα μᾶς ρώτησε τί νὰ κάνη ποὺ ἡ κόρη της βρίζει τὴν Παναγία.

– Νὰ ἐξετάση ἀπὸ ποῦ ξεκινάει τὸ κακό. Μερικὲς φορὲς σὲ τέτοιες περιπτώσεις φταῖνε οἱ γονεῖς. Ὅταν οἱ ἴδιοι δὲν συμπεριφέρωνται καλά, δὲν βοηθοῦν τὰ παιδιὰ καὶ ἐκεῖνα μιλοῦν μὲ ἀναίδεια. Τότε δέχονται μιὰ ἐπήρεια δαιμονικὴ καὶ ἀντιδροῦν ἄσχημα. Ἄλλοτε πάλι οἱ γονεῖς νομίζουν ὅτι μὲ τὸ ζόρι θὰ κάνουν καλὰ παιδιά. Μπαίνει καὶ ὁ ἐγωισμὸς καὶ τοὺς μιλοῦν μὲ ἀγανάκτηση, ἐνῶ πρέπει νὰ τοὺς φέρωνται πάντα μὲ τὸ καλό.

Σήμερα μιὰ γυναίκα μὲ ἔσκασε! Ἔχει ἕνα παιδάκι καὶ τὸ δέρνει ἀλύπητα. Ἀπὸ τὴν φοβία τὸ κακόμοιρο τρέμει· δὲν μπορεῖ νὰ μιλήση· ἔπαθαν τὰ νεῦρα του. «Ἔχει δαιμόνιο», τῆς λένε καὶ αὐτὴ τὸ ἀφήνει νηστικό, γιὰ νὰ φύγη δῆθεν τὸ δαιμόνιο. «Δὲν τοῦ δίνω νὰ φάη, μοῦ εἶπε, γιὰ νὰ φύγη τὸ δαιμόνιο». «Βρέ, εἶσαι στὰ καλά σου; τῆς λέω. Δῶσε στὸ παιδὶ νὰ φάη. Κοίταξε, τὰ δικά σου δαιμόνια νὰ φύγουν. Ἐσὺ ἔγινες ἀφορμὴ καὶ σακατεύτηκε τὸ παιδί. Τὸ παιδὶ δὲν ἔχει δαιμόνιο· τρέμει, γιατὶ φοβᾶται ἐσένα ποὺ τὸ δέρνεις! Τὸ κοινωνᾶς τακτικά;». «Ὄχι», μοῦ λέει. Ἄντε νὰ συνεννοηθῆς!

– Γέροντα, μήπως, ἐπειδὴ μερικὲς φορὲς βρίζει, γι᾽ αὐτὸ λένε ὅτι ἔχει δαιμόνιο;

– Βρίζει! Ὅταν μὲ τὸ ζόρισμα ποὺ τοῦ κάνει ἡ μάνα πάη νὰ τὸ πνίξη, δὲν ξέρει κι ἐκεῖνο τί κάνει μετά. Κρίμα τὸ καημένο! Δαιμονισμένη εἶναι ἡ μάνα του, δὲν εἶναι τὸ παιδί.

Πάντως θὰ δοῦμε παράξενα πράγματα τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως! Στὰ χρόνια τῆς εἰδωλολατρίας οἱ μητέρες ἔκαιγαν τὰ παιδιά τους μπροστὰ στὸ ἄγαλμα τοῦ

Μολόχ[3], γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴν δοξολογία πρὸς τὸν θεό[4]! Ἂν γνώριζαν τὸν πραγματικὸ Θεό, τί θυσίες θὰ ἔκαναν! Αὐτὲς θὰ ἔχουν ἐλαφρυντικὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως, γιατὶ παρασύρθηκαν. Οἱ σημερινὲς ὅμως μητέρες μὲ τὴν ἀδιαφορία ποὺ ἔχουν γιὰ τὰ παιδιά τους τί ἐλαφρυντικὰ θὰ ἔχουν; Θὰ τὶς πῆ ὁ Θεός: «Ἐσεῖς γνωρίζατε τὸν ἀληθινὸ Θεό, βαπτιστήκατε, τόσα ἀκούσατε, τόσα μάθατε, ὁ Ἴδιος ὁ Θεὸς σταυρώθηκε γιὰ νὰ σᾶς σώση, καὶ τί κάνατε; Βαριόσασταν νὰ πᾶτε τὰ παιδιά σας νὰ τὰ κοινωνήσετε στὴν ἐκκλησία! Ἐκεῖνες νόμιζαν ὅτι ὁ Μολὸχ εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ πρόσφεραν θυσία ἀκόμη καὶ τὰ παιδιά τους. Ἐσεῖς τί κάνατε;».

Τὰ σφάλματα τῶν γονέων τὰ πληρώνουν τὰ παιδιά! Μερικοὶ γονεῖς καταστρέφουν τὰ παιδιά τους, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄδικος· ἔχει μεγάλη καὶ ἰδιαίτερη ἀγάπη γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν ἀδικηθῆ στὸν κόσμο αὐτὸν εἴτε ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους εἴτε ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους. Ὅταν οἱ γονεῖς γίνωνται αἰτία νὰ πάρη τὸ παιδὶ στραβὸ δρόμο, ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὸ ἀφήση, γιατὶ δικαιοῦται τὴν θεία βοήθεια. Θὰ οἰκονομήση ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε νὰ βοηθηθῆ. Νά, βλέπουμε μερικοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ ἡλικιωμένους ἀκόμη, πῶς κάποια στιγμὴ παίρνουν ἀπότομα μιὰ καλὴ στροφή. Θυμᾶμαι μιὰ περίπτωση: Σὲ μιὰ οἰκογένεια μὲ δυὸ παιδιά, ὁ πατέρας, ἡ μάνα καὶ ἡ κόρη ἦταν ἄθεοι. Τὸ ἀγόρι ἔμπλεξε πρῶτα μὲ τὸν μαρξισμό. Δὲν ἀναπαύθηκε, πῆγε στὸν Ἰνδουισμό. Δὲν ἀναπαύθηκε κι ἐκεῖ, καὶ ἦρθε στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἐρχόταν συχνὰ στὸ Καλύβι, πήγαινε καὶ σὲ ἄλλα Κελλιά. Οἱ γονεῖς του ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸ «Χριστέ μου, Παναγία μου, φύλαξε τὸ παιδί μας», ἔλεγαν. Ἀφοῦ κάθησε ἕνα διάστημα στὸ Ὄρος καὶ κάπως συνῆλθε καὶ δυνάμωσε πνευματικά, γύρισε στὸ σπίτι του – γιατὶ δὲν ἦταν γιὰ τὸν Μοναχισμό -, καὶ βοήθησε πνευματικὰ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μάνα του. Τώρα, βλέπω, ὁ πατέρας του πρῶτος-πρῶτος στέκεται στὴν ἀγρυπνία. Λέει τὸν Προοιμιακὸ[5] στὴν ἐκκλησία, διαβάζει στὸ σπίτι τὸν ἑσπερινό, τὸ ἀπόδειπνο, τὴν παράκληση. Πῶς τὰ οἰκονόμησε ὁ Θεός! Πῆγε ὁ διάβολος νὰ κάνη κακό, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὰ ᾽φερε ἀπὸ ᾽δῶ-ἀπὸ ᾽κεῖ καὶ τοὺς ἔφερε ὅλους σὲ λογαριασμό.

– Καὶ τὸ κορίτσι, Γέροντα;

– Κι αὐτὸ σιγὰ-σιγὰ ἔρχεται σὲ λογαριασμό. Δίνει εὐκαιρίες ὁ Θεός.

– Γέροντα, μερικοὶ γονεῖς ποὺ ἀρχίζουν νὰ ζοῦν πνευματικὰ σὲ μεγάλη ἡλικία στενοχωριοῦνται ποὺ δὲν ἔδωσαν χριστιανικὴ ἀγωγὴ στὰ παιδιά τους, ὅταν ἦταν μικρά.

– Ἂν ἔχουν εἰλικρινῆ μετάνοια καὶ παρακαλέσουν τὸν Θεὸ νὰ βοηθήση τὰ παιδιά τους, ὁ Θεὸς κάτι θὰ κάνη γι᾽ αὐτά· θὰ τοὺς ρίξη κανένα σωσίβιο, γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν φουρτούνα στὴν ὁποία βρίσκονται. Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν παρουσιασθοῦν ἄνθρωποι, γιὰ νὰ τὰ βοηθήσουν, μπορεῖ καὶ κάτι ποὺ θὰ δοῦν νὰ συντελέση, ὥστε νὰ πάρουν μιὰ καλὴ στροφή. Νὰ ξέρετε, αὐτοὶ οἱ γονεῖς εἶχαν καλὴ διάθεση, ἀλλὰ δὲν βοηθήθηκαν μικροὶ ἀπὸ τὴν οἰκογένειά τους καὶ δικαιοῦνται τὴν θεία βοήθεια.

---

[3] Ὁ Μολὸχ ἦταν σημιτικὴ θεότητα. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀναφέρεται πάντοτε σὲ σχέση μὲ τὶς ἀνθρωποθυσίες, ἰδίως μικρῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἔσφαζαν καὶ στὴν συνέχεια ἔκαιγαν ἐπάνω σὲ σχάρες καὶ τὰ πρόσφεραν θυσία στὸ ἄγαλμα τοῦ Μολόχ.

[4] Βλ. *Λευϊτ.* 18, 21 καὶ 20, 2-4· *Δ΄ Βασ.* 23, 10 καὶ 13, *Ἱερ.* 39, 35.

[5] Ὁ 103ος Ψαλμὸς ὁ ὁποῖος διαβάζεται στὴν ἀρχὴ τοῦ Ἑσπερινοῦ.

– Καμμιὰ φορά, Γέροντα, τὰ παιδιὰ ζοῦν πνευματικὴ ζωή, ἀλλὰ συναντοῦν πολλὲς δυσκολίες ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους ποὺ εἶναι ἀδιάφοροι.

– Γι᾽ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ὁ Θεὸς φροντίζει περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ ἔχουν γονεῖς ποὺ ζοῦν πνευματικά, ὅπως φροντίζει καὶ γιὰ τὰ ὀρφανά.

Ἐπιδράσεις ποὺ δέχονται τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ περιβάλλον

– Ἀπὸ ποιά ἡλικία, Γέροντα, τὰ παιδιὰ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸ περιβάλλον;

– Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν κούνια ἀκόμη ἀντιγράφουν τοὺς γονεῖς. Ξεσηκώνουν ὅ,τι βλέπουν νὰ κάνουν οἱ μεγάλοι καὶ τὰ γράφουν ὅλα στὴν ἄδεια κασέτα τους. Γι᾽ αὐτὸ οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἀγωνισθοῦν νὰ κόψουν τὰ πάθη τους. Ἄσχετα ἂν μερικὰ τὰ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς δικούς τους γονεῖς, θὰ δώσουν λόγο στὸν Θεό, ὄχι μόνο γιατὶ δὲν ἀγωνίσθηκαν νὰ τὰ κόψουν, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἔχουν εὐθύνη ποὺ τὰ μεταδίδουν στὰ παιδιά τους.

– Γέροντα, παιδάκια ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἀγωγὴ ἀπὸ τὸ σπίτι τους, πῶς γίνεται μερικὲς φορὲς νὰ μὴ μοιάζουν καθόλου;

– Συχνὰ τὸ παιδὶ δέχεται καὶ πολλὲς ἐπιδράσεις ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον. Ἀλλά, ὅταν μεγαλώση, ἂν ἔχη καλὴ διάθεση, ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δώση περισσότερη φώτιση, γιὰ νὰ καταλάβη τὶς ἀρνητικὲς ἐπιδράσεις ποὺ ἔχει δεχθῆ καὶ νὰ ἀγωνισθῆ νὰ τὶς ἀποβάλη.

Σήμερα ὑπάρχει στὸν κόσμο μιὰ κακότητα. Πᾶνε νὰ καταστρέψουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ μικρά. Ἀντὶ νὰ τὰ φρενάρουν ἀπὸ τὸ κακό, μέχρι νὰ ἐνηλικιωθοῦν, τὰ ἐμποδίζουν καὶ ἀπὸ τὸ καλό. Καὶ ὕστερα, τὰ κακόμοιρα, ὅταν πέφτουν στὴν ἁμαρτία καὶ ταλαιπωροῦνται, θέλουν νὰ σηκωθοῦν καὶ δὲν ξέρουν πῶς νὰ σηκωθοῦν. Γιατί, ἅμα πάρουν τὸν γλυκὸ κατήφορο, δύσκολα μποροῦν νὰ σταματήσουν. Ἔρχονται στὸ Καλύβι παιδιὰ εἴκοσι πέντε, εἴκοσι ἑπτὰ χρονῶν, ποὺ παίρνουν ναρκωτικὰ κ.λπ., καὶ τὰ καημένα ζητοῦν βοήθεια. Ἔτυχε μιὰ φορὰ νὰ βοηθήσω ἕνα-δυὸ παιδιὰ νὰ πάρουν μιὰ καλὴ στροφή, καὶ τώρα φέρνουν τὸν φίλο τους, τὸν φίλο τοῦ φίλου τους, γιὰ νὰ βοηθηθοῦν. Σοῦ σπαράζουν τὴν καρδιά. Ἕνα παιδί, τὸ καημένο, ἔπαιρνε βαριὰ ναρκωτικὰ καὶ ἦταν τελείως γιὰ πεθαμό. Τὰ χέρια του, τὰ δόντια του ἦταν χάλια. Ὕστερα τὰ σταμάτησε καὶ βοήθησε καὶ ἄλλους νέους. Κάπου δεκαπέντε παιδιὰ ἦταν στὴν συντροφιά του καὶ ὅποιο ἐρχόταν μετὰ ἔλεγε: «Εἶμαι τοῦ τάδε». Τὸν εἶχαν γιὰ ...Γέροντα! Πολλὰ ὅμως ἔχουν φθάσει στὸν γκρεμό, κάνουν ἐνέσεις, πουλοῦν τὸ αἷμα τους... Καταστρέφουν καὶ τὸν ἑαυτό τους, καταστρέφουν καὶ τοὺς γονεῖς τους. Καὶ βλέπεις, ὁ πατέρας νὰ πεθαίνη ἀπὸ ἐγκεφαλικό, ἡ μητέρα ἀπὸ καρδιά, ἀπὸ συκώτι...

Ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἀγάπη μεταξὺ τῶν παιδιῶν καί, ὅταν θέλουν νὰ ἐνισχύσουν τὸ πιὸ ἀδύνατο, νὰ προετοιμάζουν τὸ ἔδαφος παίρνοντας τὴν συγκατάθεση τοῦ δυνατώτερου ἀδελφοῦ. Νὰ τὸν βοηθήσουν δηλαδὴ νὰ καταλάβη ὅτι πράγματι τὸ ἄλλο παιδὶ ἔχει ἀνάγκη. Ἡ δικαιοσύνη εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ πρέπει νὰ ἀπονέμεται καὶ στὸν μεγάλο καὶ στὸν μικρὸ ἐξίσου. Στὸν μεγάλο μὲ σεβασμό, στὸν

μικρὸ μὲ ἀγάπη, χωρὶς νὰ βλαφθῆ. Αὐτὸ τὸ ἀναφέρει καὶ τὸ Δευτερονόμιο[6]. Ἂν λ.χ. φταίη ὁ μεγάλος, θὰ δικαιώσουμε τὸν μικρό, χωρὶς νὰ θίξουμε τὸν μεγάλο μπροστὰ στὸν μικρό, ἀλλὰ θὰ συζητήσουμε μαζί του ἰδιαίτερα, ὥστε νὰ τοῦ δώσουμε νὰ καταλάβη τὸ σφάλμα του.

– Γέροντα, ἡ ζήλεια ποὺ παρουσιάζεται συνήθως στὰ μεγαλύτερα ἀδέλφια πρὸς τὰ μικρότερα πῶς ἀντιμετωπίζεται;

– Ἡ ζήλεια εἶναι πάθος. Ὅταν ὅμως ἕνα παιδάκι εἶναι τριῶν ἐτῶν καὶ ἡ μάνα του θηλάζη τὸ νεογέννητο ἀδελφάκι του, εἶναι κάπως δικαιολογημένο νὰ τὸ ζηλεύη, γιατὶ πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ θήλαζε καὶ αὐτό. Τώρα βλέπει τὸ ἀδελφάκι του στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας του, καὶ λέει: «Μέχρι χθὲς ἡ μαμά μου μὲ εἶχε στὴν ἀγκαλιά της, τώρα μὲ ἔβαλε στὴν ἄκρη!». Καὶ ἂν ἔχη καὶ γιαγιά, κάτι γίνεται. Ὅταν ὅμως γίνη τεσσάρων ἐτῶν, πρέπει νὰ ζηλεύη λιγώτερο. Ὅταν γίνη ἕξι, πρέπει νὰ τοῦ πῆ ἡ μητέρα του: «Ὁλόκληρο παιδὶ εἶσαι τώρα. Ποιά μητέρα κρατάει στὴν ἀγκαλιά της ἕνα τόσο μεγάλο παιδί;». Ἂν τὸ βοηθήση νὰ τὸ ἀντιμετωπίση ἔτσι, τότε θὰ θυμᾶται τὴν μάνα του, μόνον ὅταν ὑπάρχη λόγος. Ἂν θέλη νὰ κρατάη τὴν μάνα του συνέχεια ἀπὸ τὸ φουστάνι, αὐτὸ εἶναι κάτι ἀρρωστημένο.

Οἱ παρέες πολὺ ἐπηρεάζουν τὰ παιδιὰ

– Γέροντα, πῶς συμβαίνει ἕνας νέος, ἐνῶ ἀπὸ παιδὶ ζοῦσε πνευματικὰ καὶ εἶχε φιλότιμο, νὰ φθάση σὲ σημεῖο νὰ παραστρατήση τελείως;

– Ἂς μὴν κρίνη κανείς. Εἶναι πολλοὶ παράγοντες ποὺ ἐπιδροῦν. Τὰ παιδιὰ ποὺ ζοῦν κοσμικά, ἀπρόσεκτα, ἐλέγχονται, ὅταν βλέπουν τὰ ἄλλα ποὺ ζοῦν ἁγνά, πνευματικά, καὶ θέλουν νὰ τὰ παρασύρουν. Μιὰ φορὰ προχωροῦσαν στὸν δρόμο δυὸ παιδιά. Τὸ ἕνα κάποια στιγμὴ σκόνταψε καὶ ἔπεσε μέσα σὲ ἕναν λάκκο μὲ λασπόνερα καὶ ἔγιναν τὰ ροῦχα του ὅλο λάσπες. Μόλις πῆγαν παραπέρα, ἔσπρωξε τὸν φίλο του καὶ τὸν ἔρριξε σὲ ἕναν λάκκο, γιὰ νὰ λασπωθῆ, γιατὶ ἔνιωθε ἄσχημα νὰ εἶναι αὐτὸς λασπωμένος καὶ ἐκεῖνος καθαρός.

Οἱ παρέες πολὺ ἐπηρεάζουν τὰ παιδιά. Ἐγώ, ὅταν ἤμουν μικρός, εἶχα μέσα στὴν φύση μου τὴν ἀγάπη. Ξεκινοῦσα νὰ πάω κάπου μὲ τὰ ζῶα καὶ κοίταζα νὰ βάλω καὶ τὸν ἕναν ἐπάνω στὸ ζῶο, νὰ βάλω καὶ τὸν ἄλλον, νὰ πάρω καὶ τὸν μικρὸ ἀδελφό μου στὸν ὦμο. Μιὰ φορὰ ὁ ἕνας ἀδελφός μου σκότωσε ἕνα πουλάκι κι ἐγὼ στενοχωρέθηκα πολὺ καὶ τὸν μάλωσα. Πῆρα μετὰ τὸ πουλάκι καὶ τὸ ἔθαψα μὲ κλάματα. Ἐκεῖνο τὸ διάστημα ἔκανα παρέα μὲ παιδιὰ τῆς ἡλικίας μου. Πηγαίναμε στὸ δάσος, προσευχόμασταν, διαβάζαμε Συναξάρια, νηστεύαμε. Μετὰ οἱ μητέρες τους ἄρχισαν νὰ μὴν τὰ ἀφήνουν νὰ ἔρχωνται μαζί μου. «Μὴν κάνετε παρέα μ᾿ αὐτόν, τοὺς ἔλεγαν, θὰ σᾶς χτικιάση». Ὁπότε μὲ ἄφησαν καὶ ἔνιωθα μόνος. Μὲ κορόιδευαν κιόλας, «καλόγερο ἀπὸ ἐδῶ, μὲ ἔλεγαν, καλόγερο ἀπὸ ἐκεῖ», μοῦ εἶχαν κάνει τὴν ζωὴ μαρτύριο. Ἔφθασα κάποτε σὲ σημεῖο ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ ἀντέξω τὴν κοροϊδία. Τότε εἶπα κι ἐγώ: «Θὰ πάω μὲ τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ καὶ θὰ ὑποκρίνωμαι». Ἄρχισα λοιπὸν νὰ κάνω συντροφιὰ μὲ μεγαλύτερα παιδιά. Πῆρα λάστιχα καὶ ἔκανα σφενδόνα. Πρῶτα ἔβαζα δῆθεν σημάδι μόνο μὲ τὴν σφενδόνα. Ὕστερα πῆρα σκάγια καὶ εἶχα

[6] Βλ. *Δευτ.* 1, 17.

γίνει ὁ καλύτερος σκοπευτής. Μιὰ φορά, μόλις σκότωσα ἕνα πουλάκι καὶ τὸ εἶδα σκοτωμένο, συνῆλθα. Πέταξα καὶ τὰ λάστιχα, καὶ τὰ σκάγια. «Ἐσὺ ἔκλαιγες, εἶπα, ὅταν ὁ ἀδελφός σου σκότωσε ἕνα πουλάκι, καὶ τὸν μάλωσες, ποὺ τὸ σκότωσε, καὶ τώρα ποῦ ἔφθασες; Σκοτώνεις πουλιὰ καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ φθάσης νὰ σκοτώνης καὶ ζῶα». Πράγματι, ἂν συνέχιζα ἔτσι, θὰ προχωροῦσα στὸ κυνήγι ζώων καὶ μετὰ θὰ τὰ ἔγδερνα κιόλας.

Ἀπὸ μία εὐαισθησία σὲ τί κακότητα μπορεῖ νὰ φθάση κανείς, ἂν δὲν προσέξη καὶ παρασυρθῆ ἀπὸ κακὲς παρέες! Ἐνῶ, οἱ καλὲς συντροφιὲς πολὺ βοηθοῦν. Ὁ Θεὸς γέμισε τοὺς ἀνθρώπους μὲ διάφορα χαρίσματα. Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως βλέπει τὴν διαστροφὴ τῶν ἄλλων, ἔτσι μπορεῖ νὰ δῆ καὶ τὴν ἀρετή τους καὶ νὰ τὴν μιμηθῆ.

Βοήθεια στὰ παραστρατημένα παιδιὰ

Στὸ σπίτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχη ἀτμόσφαιρα ἀγάπης καὶ εἰρήνης. Τὸ παιδί, ἂν πάρη λίγη ἀγάπη ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ νὰ ξεφύγη κάποια στιγμή, θὰ δῆ ὅτι δὲν βρίσκει ἀλλοῦ ἀγάπη, ἀλλὰ μόνον ὑποκρισία, καὶ θὰ γυρίση πίσω. Ἂν ὅμως θυμᾶται ἄσχημες σκηνὲς μέσα στὸ σπίτι, μαλώματα καὶ ἀντιδικίες, πῶς νὰ τοῦ κάνη καρδιὰ νὰ γυρίση πίσω;

– Γέροντα, ὅταν τὸ παιδὶ φύγη ἀπὸ τὸ σπίτι, τί πρέπει νὰ κάνουν οἱ γονεῖς;

– Νὰ προσπαθήσουν νὰ διατηρήσουν μιὰ ἐπαφὴ μαζί του, ὥστε, ὅταν συνέλθη, νὰ μπορέση νὰ ἐπιστρέψη στὸ σπίτι. Νὰ τοῦ μιλήσουν μὲ τὸ καλό, νὰ τὸ προβληματίσουν, γιὰ νὰ τὸ βοηθήσουν. Ἂν λ.χ. τὸ παιδὶ ξενυχτάη, νὰ τοῦ πῆ ἡ μητέρα: «Ἔλα ἐδῶ, παιδάκι μου. Ἂν ἤσουν ἐσὺ στὴν θέση μου καὶ ἀργοῦσαν τὰ παιδιά σου νὰ γυρίσουν τὸ βράδυ στὸ σπίτι, θὰ μποροῦσες νὰ μὴν ἀνησυχῆς;».

Καὶ ἡ πιὸ σοβαρὴ πτώση τῶν παιδιῶν δὲν πρέπει νὰ φέρνη σὲ ἀπόγνωση τοὺς γονεῖς, γιατὶ στὴν ἐποχή μας ἡ ἁμαρτία ἔγινε μόδα. Νὰ ἔχουν δὲ πάντοτε ὑπ᾽ ὄψιν τους καὶ τὸ ἑξῆς: Τὰ παιδιὰ τῆς ἐποχῆς μας θὰ ἔχουν καὶ ἐλαφρυντικὰ γιὰ τὶς ἀταξίες ποὺ κάνουν. Τὸ ἑπτὰ – βαθμὸς διαγωγῆς τῆς σημερινῆς ἐποχῆς – ἔχει τὴν ἀξία τοῦ δέκα, τοῦ ἄριστα, τῆς δικῆς μας ἐποχῆς. Φυσικὰ οἱ γονεῖς θὰ προσπαθοῦν νὰ βοηθοῦν τὰ παιδιά τους, ἀλλὰ νὰ μὴν ἀνησυχοῦν ὑπερβολικά. Τὰ παιδιὰ θὰ βάλουν μυαλὸ ἀργότερα. Τώρα μπορεῖ νὰ μὴν καταλαβαίνουν τὸ καλό, γιατὶ τὸ μυαλό τους δὲν ὡρίμασε. Εἶναι θολὸ καὶ δὲν ἔχουν τὴν διαύγεια νὰ διακρίνουν τὸν κίνδυνο ποὺ διατρέχουν καὶ τὴν ἀνεπανόρθωτη ζημιὰ ποὺ μποροῦν νὰ πάθουν.

Καλὸ εἶναι οἱ γονεῖς νὰ δείχνουν στὸ παιδὶ ὅτι στενοχωριοῦνται γιὰ τὶς ἀταξίες ποὺ κάνει, ἀλλὰ νὰ μὴν τὸ πιέζουν καὶ νὰ προσεύχωνται. Ἡ προσευχὴ ποὺ γίνεται μὲ πόνο φέρνει θετικὰ ἀποτελέσματα. Ἂν πάλι τὸ παιδὶ κάνη κάποιο σφάλμα πολὺ σοβαρό, τότε οἱ γονεῖς νὰ ἐπέμβουν μὲ τρόπο. Ἂν δὲν εἶναι σοβαρό, ἂς τὸ παραβλέψουν λίγο, γιὰ νὰ μὴν ἐρεθίσουν τὸ παιδὶ καὶ χειροτερέψουν τὴν κατάστασή του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ κοντά τους. Μόνο νὰ προσεύχωνται στὸν Χριστὸ καὶ στὴν Παναγία νὰ τὸ προστατεύη.

Ἡ προσευχὴ τῶν γονέων, ἰδίως τῆς μάνας, ἐπειδὴ εἶναι καρδιακὴ καὶ ἔχει πόνο, πολὺ εἰσακούεται. Ὅταν ἤμουν στὴν Σκήτη τῶν Ἰβήρων, ἦρθε τυχαίως ἕνας νεαρὸς καὶ μὲ βρῆκε. Γύριζε στὴν Χαλκιδική, βρῆκε μιὰ παρέα μὲ προσκυνητὲς ποὺ ἔρχονταν στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἦρθε καὶ αὐτὸς μαζί τους στὸ Κελλί. Πὰ-πά, ἦταν

ἄθεος, βλάσφημος, ἀναιδέστατος! Εἶχε μιὰ δαιμονικὴ ἐξυπνάδα καὶ δὲν πίστευε τίποτε. Τοὺς ἔβριζε ὅλους, μικροὺς-μεγάλους. Ἀπὸ ᾽δῶ-ἀπὸ ᾽κεῖ τὸν ἔφερα, ἦρθε σὲ ἕναν λογαριασμό· τὸν κούρεψα κιόλας, γιατὶ εἶχε κάτι μακριὰ μαλλιά!... «Κοίταξε, τοῦ λέω, ἂς εἶναι καλὰ ἡ μάνα σου. Οἱ προσευχές της σὲ κουβάλησαν ἐδῶ». «Ναί, Πάτερ, μοῦ λέει. Γύριζα στὴν Χαλκιδικὴ καὶ οὔτε κι ἐγὼ δὲν κατάλαβα πῶς ἦρθα ἐδῶ». «Ἂν τὸ μάθη ἡ μάνα σου ποὺ ἦρθες στὸ Ἅγιον Ὄρος, τοῦ λέω, καὶ σὲ δῆ ἔτσι κουρεμένο, τί χαρὰ θὰ κάνη!». «Ποῦ τὸ κατάλαβες, Πάτερ; μοῦ λέει. Πράγματι, χαρὰ ποὺ θὰ κάνη ἡ μάνα μου νὰ μὲ δῆ ἔτσι ἀλλαγμένο!». Ὁ Θεὸς τὸν τύλιξε ἀπὸ ᾽δῶ, τὸν τύλιξε ἀπὸ ᾽κεῖ καὶ τὸν πῆγε στὸν ...μάστορα! Πόση προσευχὴ θὰ ἔκανε ἡ καημένη ἡ μάνα του!

Τὸ μάλωμα καὶ ὁ ἔπαινος τοῦ παιδιοῦ

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ προσέχουν πολὺ νὰ μὴ μαλώνουν τὰ παιδιά τους τὸ βράδυ, γιατὶ τὸ βράδυ τὰ παιδιὰ δὲν ἔχουν μὲ τί νὰ διασκεδάσουν τὴν στενοχώρια τους καὶ ἡ μαυρίλα τῆς νύχτας τὴν μαυρίζει πιὸ πολύ. Ἀρχίζουν νὰ σκέφτωνται πῶς νὰ ἀντιδράσουν, ψάχνουν διάφορες λύσεις, μπαίνει στὴν μέση καὶ ὁ διάβολος, καὶ μπορεῖ νὰ φθάσουν στὴν ἀπελπισία. Τὴν ἡμέρα, καὶ νὰ ποῦν τὰ παιδιά: «θὰ κάνω αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο», θὰ βγοῦν ἔξω, θὰ ξεχαστοῦν, ὁπότε διασκεδάζεται ἡ στενοχώρια.

– Γέροντα, τὸ ξύλο βοηθάει τὰ παιδιὰ νὰ διορθωθοῦν;

– Ὅσο γίνεται, οἱ γονεῖς νὰ τὸ ἀποφεύγουν. Νὰ προσπαθοῦν μὲ τὸ καλὸ καὶ μὲ ὑπομονὴ νὰ δώσουν στὸ παιδὶ νὰ καταλάβη ὅτι αὐτὸ ποὺ κάνει δὲν εἶναι σωστό. Μόνον ὅταν εἶναι μικρὸ τὸ παιδὶ καὶ δὲν καταλαβαίνη ὅτι αὐτὸ ποὺ πάει νὰ κάνη εἶναι ἐπικίνδυνο, βοηθιέται, ἂν φάη κανένα σκαμπίλι, γιὰ νὰ προσέχη ἄλλη φορά. Ὁ φόβος, μήπως φάη πάλι σκαμπίλι, γίνεται φρένο καὶ τὸ προστατεύει. Ἐγώ, ὅταν ἤμουν μικρός, περισσότερο βοηθιόμουν ἀπὸ τὴν μητέρα μου παρὰ ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Καὶ οἱ δύο μὲ ἀγαποῦσαν καὶ ἤθελαν τὸ καλό μου. Καθένας ὅμως μὲ βοηθοῦσε μὲ τὸν δικό του τρόπο. Ὁ πατέρας μου ἦταν αὐστηρός. Ὅταν κάναμε σὰν παιδιὰ καμμιὰ ἀταξία, μᾶς ἔδινε σκαμπίλια. Ἐγὼ πονοῦσα λίγο ἀπὸ τὸ ξύλο, μαζευόμουν, ὅταν ὅμως περνοῦσε ὁ πόνος, ξεχνοῦσα καὶ τὸν πόνο καὶ τὶς συμβουλές του. Ὄχι ὅτι δὲν μὲ ἀγαποῦσε ὁ πατέρας μου· ἀπὸ ἀγάπη μὲ ἔδερνε. Μιὰ φορά, θυμᾶμαι – τριῶν χρονῶν ἤμουν –, ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ πατέρας μου ἕνα σκαμπίλι, μὲ τίναξε πέρα! Τί εἶχε γίνει; Δίπλα ἀπὸ τὸ σπίτι μας ἦταν ἕνα σπίτι ἐγκαταλελειμμένο. Οἱ ἰδιοκτῆτες εἶχαν φύγει στὴν Ἀμερικὴ καὶ εἶχε ρημάξει. Στὴν αὐλὴ εἶχε μιὰ συκιὰ ποὺ τὰ κλαδιά της ἔβγαιναν στὸν δρόμο. Ἦταν καλοκαίρι καὶ ἦταν γεμάτη σῦκα. Ἐκεῖ ποὺ ἔπαιζα μὲ ἄλλα παιδιά, ἦρθε ἕνας γείτονας καὶ μὲ σήκωσε, γιὰ νὰ τοῦ κόψω μερικὰ σῦκα, γιατὶ δὲν ἔφθανε μόνος του νὰ κόψη. Τοῦ ἔκοψα πέντε-ἕξι καὶ μοῦ ἔδωσε κι ἐμένα δύο. Ὅταν τὸ ἔμαθε ὁ πατέρας μου, θύμωσε πάρα πολύ. Μοῦ ἔδωσε ἕνα σκαμπίλι!... Ἐγὼ ἔβαλα τὰ κλάματα. Ἡ μάνα μου ποὺ ἦταν μπροστά, γύρισε καὶ τοῦ εἶπε: «Τί τὸ χτυπᾶς τὸ παιδί; Τί ἤξερε αὐτό; μικρὸ παιδὶ εἶναι. Πῶς μπορεῖς νὰ τὸ ἀκοῦς νὰ κλαίη;». «Ἅμα ἔκλαιγε τότε ποὺ τὸ σήκωσε ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ κόψη τὰ σῦκα, δὲν θὰ ἔκλαιγε τώρα, εἶπε ὁ πατέρας μου. Ἀλλά, φαίνεται, ἤθελε νὰ φάη καὶ αὐτὸ σῦκα. Ἂς κλαίη λοιπὸν τώρα». Ποῦ νὰ τολμήσω νὰ τὸ ξανακάνω! Καὶ ἡ μητέρα μου ἔβλεπε τὶς ἀταξίες μου καὶ στενοχωριόταν, ἀλλὰ εἶχε μιὰ ἀρχοντιά. Ὅταν ἔκανα καμμιὰ ἀταξία, γύριζε τὸ κεφάλι της ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ ἔκανε πὼς δὲν μὲ βλέπει, γιὰ νὰ μὴ μὲ

στενοχωρήση. Ἐμένα ὅμως αὐτὴ ἡ συμπεριφορά της μοῦ ράγιζε τὴν καρδιά. «Κοίταξε, ἔλεγα μέσα μου, ἐγὼ ἔκανα τέτοια ἀταξία καὶ ἡ μητέρα ὄχι μονάχα δὲν μὲ δέρνει, ἀλλὰ κάνει καὶ πὼς δὲν μὲ βλέπει! Ἄλλη φορὰ δὲν θὰ τὸ ξανακάνω! Πῶς νὰ τὴν ξαναστενοχωρήσω;». Μὲ αὐτὴν τὴν συμπεριφορά της ἡ μητέρα μου μὲ βοηθοῦσε περισσότερο, παρὰ ἂν μοῦ ἔδινε σκαμπίλι. Κι ἐγὼ ὅμως δὲν τὸ ἐκμεταλλευόμουν, νὰ πῶ: «Ἔ, τώρα δὲν μὲ βλέπει, ἂς κάνω μεγαλύτερη ἀταξία». Ἐνῶ ὁ πατέρας μου, μόλις ἔκανα κάτι, τάκ, σκαμπίλι. Βλέπεις, καὶ οἱ δύο μὲ ἀγαποῦσαν, ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μὲ διόρθωνε περισσότερο ἦταν ἡ ἀρχοντικὴ συμπεριφορὰ τῆς μάνας μου.

– Γέροντα, μερικὰ παιδιὰ ὅμως εἶναι πολὺ ἄτακτα· φωνάζουν, τρέχουν, κάνουν ζημιές. Πῶς νὰ ἀποφύγουν οἱ γονεῖς τὸ ξύλο;

– Κοίταξε, δὲν φταῖνε τὰ παιδιά. Τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μεγαλώσουν φυσιολογικά, θέλουν αὐλή, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παίξουν. Τώρα τὰ κακόμοιρα εἶναι κλεισμένα μέσα στὶς πολυκατοικίες καὶ ζορίζονται. Δὲν μποροῦν νὰ τρέξουν ἐλεύθερα, νὰ παίξουν, νὰ χαροῦν. Δὲν πρέπει νὰ στενοχωριοῦνται οἱ γονεῖς, ὅταν τὸ παιδάκι εἶναι ζωηρό. Ἕνα ζωηρὸ παιδὶ ἔχει δυνάμεις μέσα του καὶ μπορεῖ νὰ προκόψη πολὺ στὴν ζωή του, ἂν τὶς ἀξιοποιήση.

Τὸ ζόρισμα δὲν βοηθάει τὰ παιδιὰ

Μερικοὶ γονεῖς κάνουν μεγάλο στρύμωγμα στὰ παιδιά τους, καὶ μάλιστα μπροστὰ στοὺς ἄλλους! Λὲς καὶ ἔχουν ἕνα μουλάρι καὶ τὸ ὁδηγοῦν μὲ τὴν βέργα νὰ πάη ἴσα μπροστά· ἔχουν τὸ καπίστρι στὸ χέρι καὶ τοῦ λένε: «Νὰ περπατᾶς ἐλεύθερα!». Ὕστερα φθάνουν καὶ αὐτὰ στὸ σημεῖο νὰ τοὺς δέρνουν. Σήμερα ἦρθε μιὰ μάνα μὲ τὸ παιδί της – ἕνα παλληκάρι μέχρι ἐκεῖ ἐπάνω –, ποὺ ἦταν ἄρρωστο. «Τί νὰ κάνω, Πάτερ; μοῦ λέει, τὸ παιδί μου δὲν τρώει καὶ δὲν θέλει οὔτε νὰ μᾶς δῆ». Τῆς εἶπα τί νὰ κάνη καὶ μὲ ξαναρωτάει: «Τώρα τί νὰ κάνω;».

– Μήπως, Γέροντα, δὲν κατάλαβε τί τῆς εἴπατε;

– Πῶς δὲν κατάλαβε! «Ἐγὼ οὔτε μιὰ ὥρα, τῆς εἶπα, δὲν μπορῶ νὰ καθήσω μαζί σου, πῶς νὰ μείνη τὸ παιδὶ μαζί σου; τὸ παλάβωσες!». «Ὄχι, μοῦ λέει, τὸ ἀγαπάω». «Τί τὸ ἀγαπᾶς, ἀφοῦ δὲν ἀναπαύεται κοντά σου· θέλει νὰ φύγη ἀπὸ τὸ σπίτι, γιατὶ θέλει νὰ βρίσκεται σὲ ἄλλο περιβάλλον. Ὅταν βρίσκεται μακριά σας, εἶναι μιὰ χαρά. Γιὰ νὰ μὴ σᾶς θέλη, φαίνεται φταῖτε κι ἐσεῖς. Νὰ μὴν τὸ ἐρεθίζετε· τὸ σακατεύεις τὸ παιδὶ ἔτσι ποὺ φέρεσαι. Μὲ τὸ καλὸ νὰ τοῦ φέρεσαι, μὲ ὑπομονή». Ἀφοῦ τῆς εἶπα ὅλα αὐτά, μὲ ξαναρωτάει: «Τί νὰ κάνω; Τὸ παιδὶ δὲν μᾶς θέλει». Πῶς νὰ συνεννοηθῆς ἔτσι; Νὰ εἶναι τὸ παιδὶ μιὰ χαρὰ καὶ νὰ τὸ βγάζουν χαζό. Αὐτὸ εἶναι βλάβη.

Μὲ τὸ ζόρισμα οἱ γονεῖς δὲν βοηθοῦν τὰ παιδιά· τὰ πνίγουν. Συνέχεια «μὴ αὐτό, μὴ ἐκεῖνο, αὐτὸ κάν᾽ το ἔτσι...». Πρέπει νὰ τραβοῦν τὰ γκέμια τόσο ποὺ νὰ μὴ σπάζουν. Νὰ ἐλέγχουν μὲ τρόπο τὰ παιδιά, γιὰ νὰ τὰ φέρνουν σὲ ἕναν λογαριασμό, ἀλλὰ νὰ μὴ δημιουργοῦνται χάσματα μεταξύ τους. Νὰ κάνουν ὅ,τι κάνει ὁ καλὸς κηπουρός, ὅταν φυτεύη ἕνα δενδράκι: Τὸ δένει ἁπαλὰ μὲ ἕνα σχοινάκι σὲ ἕναν πάσσαλο, γιὰ νὰ μὴ στραβώση καὶ νὰ μὴν τραυματίζεται, ὅταν τὸ γέρνη ὁ ἀέρας λίγο δεξιὰ-λίγο ἀριστερά. Τὸ φράζει κιόλας γύρω-γύρω καὶ συγχρόνως τὸ ποτίζει, τὸ φροντίζει, μέχρι νὰ μεγαλώσουν τὰ κλωνάρια του, γιὰ νὰ μὴν τὸ φᾶνε τὰ κατσίκια. Γιατί, ἂν τὸ κουτσουρέψουν τὰ κατσίκια, πάει, καταστράφηκε. Ἕνα κουτσουρεμένο

δένδρο οὔτε νὰ καρπίση μπορεῖ οὔτε σκιὰ νὰ κάνη. Ὅταν μεγαλώσουν τὰ κλωνάρια του, τότε ὁ κηπουρὸς βγάζει τὸν φράχτη, ὁπότε καὶ καρπίζει τὸ δένδρο καὶ στὴν σκιά του μποροῦν νὰ φιλοξενοῦνται καὶ κατσίκια καὶ πρόβατα καὶ ἄνθρωποι.

Οἱ γονεῖς ὅμως πολλὲς φορὲς ἀπὸ ὑπερβολικὸ ἐνδιαφέρον θέλουν νὰ δέσουν τὸ παιδὶ μὲ σύρμα, ἐνῶ πρέπει νὰ τὸ δένουν ἁπαλά, γιὰ νὰ μὴν τὸ πληγώνουν. Νὰ προσπαθοῦν νὰ βοηθοῦν τὰ παιδιὰ μὲ τὸν ἀρχοντικὸ τρόπο, ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖ τὸ φιλότιμο στὶς ψυχές τους, ὥστε νὰ καταλάβουν τὸ καλὸ ὡς ἀνάγκη. Νὰ τοὺς ἐξηγοῦν τὸ καλό, ὅσο μποροῦν μὲ καλὸ τρόπο, μὲ ἀγάπη καὶ μὲ πόνο. Θυμᾶμαι μιὰ μητέρα πού, ὅταν ἔβλεπε τὰ παιδάκια νὰ κάνουν καμμιὰ ἀταξία, τὰ μάτια της βούρκωναν ἀπὸ πόνο καὶ ἔλεγε: «μή, χρυσό μου παιδί». Καὶ μὲ τὸ παράδειγμά της τοὺς μάθαινε νὰ ἀγωνίζωνται μὲ χαρά, γιὰ νὰ ἀποφεύγουν τοὺς πειρασμοὺς τῆς ζωῆς, νὰ μὴν ταράζωνται εὔκολα μπροστὰ σὲ μιὰ δυσκολία, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀντιμετωπίζουν μὲ προσευχὴ καὶ μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό.

Σήμερα μικροὶ-μεγάλοι στὸν κόσμο ζοῦν σὰν σὲ τρελλοκομεῖο, γι᾽ αὐτὸ χρειάζεται πολλὴ ὑπομονὴ καὶ πολλὴ προσευχή. Ἕνα σωρὸ παιδιὰ παθαίνουν ἐγκεφαλικό. Εἶναι λίγο χαλασμένο τὸ ρολόι, τὸ κουρντίζουν καὶ οἱ γονεῖς λίγο παραπάνω καὶ σπάζει τὸ ἐλατήριό του. Χρειάζεται διάκριση. Ἄλλο παιδὶ θέλει περισσότερο κούρντισμα καὶ ἄλλο λιγώτερο. Τὰ καημένα τὰ παιδιὰ εἶναι ἐκτεθειμένα σὲ ὅλα τὰ ρεύματα. Ὅταν ἀκοῦν ἔξω στὶς διάφορες συντροφιὲς «μὴ σέβεστε γονεῖς, μὴ σέβεστε τίποτε», καὶ οἱ μητέρες πᾶνε νὰ τὰ σφίξουν, τότε ἀντιδροῦν χειρότερα.

Γι᾽ αὐτὸ λέω στὶς μητέρες νὰ ζοριστοῦν στὴν προσευχή, καὶ ὄχι νὰ ζορίζουν τὰ παιδιά. Ἂν συνέχεια λένε «μή, μὴ» στὸ παιδί, ἀκόμη καὶ γιὰ μικροπράγματα, ἢ καμμιὰ φορὰ καὶ ἄδικα, τότε, ὅταν πρόκειται γιὰ κάτι σοβαρό, ὅταν πάη λ.χ. τὸ παιδάκι νὰ ρίξη βενζίνη στὴν φωτιά, δὲν ἀκούει καὶ τὸ κάνει, ὁπότε μπορεῖ νὰ πάθη μεγάλη ζημιά. Τὸ παιδὶ δὲν καταλαβαίνει ὅτι μέσα στὸ «μὴ» κρύβεται ἡ ἀγάπη. Ἀλλὰ καὶ ὅταν μεγαλώση λίγο, μπαίνει ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἀντιδράει, ὅταν τοῦ κάνουν καμμιὰ παρατήρηση, γιατὶ λέει: «μικρὸς εἶμαι καὶ μοῦ φέρονται ἔτσι;». Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ δώσουν στὸ παιδὶ νὰ καταλάβη ὅτι, ὅπως, ὅταν ἦταν μικρό, τὸ πρόσεχαν νὰ μὴν καῆ, ἔτσι καὶ τώρα ποὺ μεγάλωσε, ὑπάρχει ἄλλη φωτιά. Γι᾽ αὐτὸ πρέπει νὰ προσέχη, νὰ μὴ δίνη δικαιώματα στὸν πειρασμό, γιὰ νὰ διατηρήση τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος.

Ἡ ἀδιάκριτη ὑπερβολικὴ ἀγάπη τῶν γονέων

– Γέροντα, μπορεῖ μιὰ μάνα ἀπὸ ἀδιάκριτη ἀγάπη νὰ βλάψη τὸ παιδί της;

– Καὶ βέβαια μπορεῖ. Ὅταν λ.χ. κάποια μάνα βλέπη τὸ παιδάκι νὰ δυσκολεύεται νὰ περπατήση καὶ λέη: «κρίμα τὸ καημένο, δὲν μπορεῖ νὰ περπατήση», καὶ τὸ παίρνη συνέχεια ἀγκαλιά, ἀντὶ νὰ τὸ κρατήση λίγο ἀπὸ τὸ χεράκι, πῶς θὰ μάθη τὸ παιδὶ νὰ περπατάη μόνο του; Βέβαια ἀπὸ ἀγάπη κινεῖται, ἀλλὰ τοῦ κάνει ζημιὰ μὲ τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον της. Γνώριζα ἕναν πατέρα ποὺ τὸ παιδί του εἶχε τελειώσει τὸ στρατιωτικὸ καὶ τὸ ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸ πήγαινε στὸν κουρέα. «Ἔφερα τὸν γιό μου νὰ τὸν κουρέψης. Πόσα θέλεις καὶ πότε θὰ τελειώσης νὰ ἔρθω νὰ τὸν πάρω;». Τὸ εἶχε σακατέψει τὸ παιδί.

Ἡ ἀγάπη χρειάζεται φρένο μὲ διάκριση. Ἡ πραγματικὴ ἀγάπη ἔχει ἀνιδιοτέλεια, δὲν ἔχει μέσα τὸν ἑαυτό μας, καὶ ἔχει σύνεση. Ἡ σύνεση εἶναι

ἀπαραίτητη στὴν πολλὴ ἀγάπη τῆς γυναίκας, γιὰ νὰ μὴ χαραμίζεται ἡ ἀγάπη της. Μιὰ φορὰ ἦρθε στὸ Καλύβι ἕνα παλληκάρι ποὺ ἦταν ἀγανακτισμένο μὲ τοὺς γονεῖς του. Οἱ καημένοι εἶχαν καλὴ διάθεση, ἀλλὰ δὲν ἤξεραν τὸν τρόπο νὰ τὸ βοηθήσουν. Μοῦ ἔλεγε λοιπὸν ὅτι οἱ γονεῖς του τὸ καταπιέζουν, ὅτι δὲν τὸ ἀγαποῦν κ.λπ. «Κοίταξε, τοῦ λέω, ὅταν ἤσουν μικρὸς καὶ σοῦ ἔβαζε ἡ μάνα σου ἕνα σωρὸ ροῦχα, γιατί τὸ ἔκανε; Γιὰ νὰ μὴν κρυώσης ἢ γιὰ νὰ σὲ σκάση; Αὐτὸ εἶχε πολλὴ ἀγάπη μέσα». Ὅταν τελικὰ κατάλαβε πόσο τὸ ἀγαποῦσαν οἱ γονεῖς του, ἔβαλε τὰ κλάματα. Εἶχε πολλὴ ἀγάπη ἡ μάνα του, ἄσχετα ἂν δὲν τὸν βοήθησε ἐκεῖνον, γιατὶ μὲ τὸν τρόπο ποὺ τοῦ φερόταν τοῦ προκαλοῦσε ἀντιδράσεις.

Ἡ μάνα, ὅταν χρειάζεται, πρέπει νὰ φερθῆ αὐστηρὰ πρὸς τὸ παιδί. Δὲν τὸ βοηθάει, ὅταν εὔκολα παίρνη τὸ μέρος του, δῆθεν γιὰ νὰ μὴ στενοχωριέται. Στὰ Ἄδανα, μιὰ χήρα γυναίκα εἶχε ἕνα μονάκριβο παιδὶ – Γιάννη τὸ ἔλεγαν. Ὅταν μεγάλωσε λίγο, τὸ πῆγε σὲ ἕναν μάστορα νὰ μάθη τσαγκάρης. Κάθησε μιὰ ἑβδομάδα ὁ μικρὸς στὴν δουλειὰ καὶ μετὰ εἶπε στὴν μητέρα του: «Μάνα, δὲν χρειάζεται νὰ πάω ἄλλο στὴν δουλειά· ἔμαθα τὴν τέχνη». «Πότε τὴν ἔμαθες κιόλας;», τὸν ρωτάει ἐκείνη. «Ἂν θέλης, νὰ σοῦ δείξω κι ἐσένα πῶς φτιάχνουν παπούτσια, τῆς λέει. Νά, ἔτσι κόβουν τὴν σόλα, ἔτσι βάζουν τὸ δέρμα, τὸ τακούνι, ἔτσι τὰ καρφώνουν...». Τὸ ἀφεντικό του ἦταν πολὺ καλὸ καὶ ἤθελε νὰ μάθη στὸν Γιάννη τὴν τέχνη, γιατὶ ἦταν ὀρφανός. Ὅταν εἶδε πὼς πέρασε μιὰ ἑβδομάδα καὶ ὁ Γιάννης δὲν φάνηκε, ἀνησύχησε μήπως ἀρρώστησε βαριὰ καὶ πῆγε στὴν μάνα του νὰ ρωτήση τί κάνει τὸ παιδί. «Τί ἔπαθε ὁ Γιάννης καὶ δὲν ξαναῆρθε στὴν δουλειά; ἄρρωστος εἶναι;», ρωτάει τὴν μάνα του. «Ὄχι, τοῦ ἀπαντᾶ ἐκείνη, καλὰ εἶναι». «Τότε γιατί δὲν ἦρθε στὴν δουλειά;». «Ἔ, τί νὰ κάνη νὰ ἔρθη; τοῦ λέει ἐκείνη· ὁ Γιάννης ἔμαθε πιὰ τὴν τέχνη». «Μὰ πῶς τὴν ἔμαθε μέσα σὲ τόσο λίγες μέρες;», τὴν ρωτάει τὸ ἀφεντικό. «Νά, τοῦ λέει ἡ μάνα, παίρνει τὸ δέρμα, τὸ βάζει σὲ ἕνα καλούπι, τὸ καρφώνει, βάζει καὶ τὸ τακούνι καὶ μετὰ τὸ βγάζει, καὶ αὐτὸ εἶναι!». Γέλασε τὸ ἀφεντικό, τὴν χαιρέτησε καὶ ἔφυγε. Ὅταν γύρισε στὸ μαγαζί, τὸν ρώτησαν τὰ ἄλλα μαστορόπουλα: «Μάστορα, τί κάνει ὁ Γιάννης;». «Μιὰ χαρὰ εἶναι, τοὺς εἶπε ἐκεῖνος. Δὲν ἔμαθε μόνον ὁ Γιάννης τσαγκάρης, ἀλλὰ ἔμαθε καὶ ἡ μάνα του!»...

Αὐτὴν τὴν συμπεριφορὰ τὴν βλέπω σὲ πολλοὺς γονεῖς. Νομίζουν ὅτι ἀγαποῦν τὰ παιδιά τους, ἀλλὰ μὲ τὸν τρόπο ποὺ φέρονται τὰ καταστρέφουν. Ὅταν μιὰ μάνα, ἂς ὑποθέσουμε, ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ἀγάπη της, φιλάη τὸ παιδὶ καὶ λέη «δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο τέτοιο παιδὶ σὰν τὸ δικό μου», τότε τοῦ καλλιεργεῖ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν ἀρρωστημένη αὐτοπεποίθηση. Ὕστερα τὸ παιδὶ δὲν ὑπακούει στοὺς γονεῖς, ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι τὰ ξέρει ὅλα.

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ βοηθοῦν ἀπὸ τὴν μικρὴ ἡλικία τὰ παιδιὰ νὰ μάθουν νὰ ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνη τοῦ ἑαυτοῦ τους. Νὰ κάνουν μέσα στὴν οἰκογένεια κάποια δουλειὰ ποὺ μποροῦν· νὰ μὴν τὰ θέλουν ὅλα ἕτοιμα. Διαφορετικά, θὰ δυσκολευτοῦν, ὅταν μεγαλώσουν. Ἕνας μάστορας δούλεψε σκληρὰ καὶ μεγάλωσε τὰ παιδιά του. Ἐκεῖνα ὅλη τὴν ἡμέρα γύριζαν στὸ μεσοχώρι. Παντρεύτηκαν καὶ τὰ περίμεναν ὅλα ἀπὸ τὸν πατέρα τους. Ὅταν ὁ πατέρας τοὺς εἶπε πὼς εἶναι καιρὸς καὶ αὐτὰ νὰ κοιτάξουν μόνα τους τὰ σπίτια τους, τοῦ εἶπαν: «Καλά, πατέρα, ἐσὺ δὲν μᾶς ἄφησες, ὅταν ἤμασταν μικρά, τώρα ποὺ μεγαλώσαμε καὶ ἔχουμε ὑποχρεώσεις θὰ μᾶς ἀφήσης;»!

Ἡ διανομὴ τῆς περιουσίας

Οἱ γονεῖς ποὺ ἔχουν τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα, ἔχουν εὐθύνη νὰ φροντίσουν γιὰ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν τους. Φυσικά, τὸ κυριώτερο εἶναι νὰ τοὺς δώσουν καλὴ ἀνατροφή, μετὰ νὰ τὰ μορφώσουν ἢ νὰ τὰ στείλουν νὰ μάθουν κάποια τέχνη, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ζήσουν, καὶ ὕστερα νὰ τοὺς ἐξασφαλίσουν ἕνα σπιτάκι κ.λπ. Ὅταν τὸ 1924 ἡ οἰκογένειά μας ἦρθε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ Φάρασα τῆς Καππαδοκίας, τότε μὲ τὴν Ἀνταλλαγή, ὁ πατέρας μου, ὡς πρόεδρος τοῦ χωριοῦ, φρόντισε νὰ τακτοποιήση ὅλους τοὺς συγχωριανούς μας. Τὴν οἰκογένειά μας τὴν ἄφησε τελευταία. Ἀργότερα τὰ μεγαλύτερα ἀδέλφια μου τοῦ παραπονέθηκαν. «Ὅλους τοὺς φρόντισες, πατέρα, εἶπαν, ἐμᾶς δὲν μᾶς σκέφτηκες». Ἂν εἶναι κανεὶς μόνος του, μπορεῖ ὅλα νὰ τὰ δώση καὶ νὰ ἀδιαφορήση γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ αὐταπάρνηση, ἀπὸ ἀρχοντιά, ἀλλά, ἂν ἔχη οἰκογένεια, πρέπει νὰ σκεφθῆ καὶ τὴν οἰκογένειά του.

Βέβαια, οἱ γονεῖς δὲν πρέπει νὰ ξεθαρρεύουν καὶ νὰ δίνουν στὰ παιδιὰ ὅσα ἔχουν, ὅλα μαζί, γιατὶ τὰ παιδιὰ εἶναι ἄπειρα καὶ μπορεῖ νὰ ξανοιχτοῦν στὴν σύγχρονη ζωὴ ποὺ δὲν ἔχει ἄκρη. Ὕστερα θὰ πονοῦν, ποὺ δὲν θὰ ἔχουν νὰ τὰ βοηθήσουν. Νὰ προσέξουν ἐπίσης, ὥστε τὸ πιὸ ἀδύνατο παιδὶ νὰ τὸ ἐνισχύσουν περισσότερο ὑλικά, καὶ ἀκόμη περισσότερο ἠθικά, γιὰ νὰ μὴν τὸ πάρη σβάρνα ὁ πανικὸς τῆς ἀποτυχίας, ἀλλὰ καὶ μὲ διάκριση καὶ ἀγάπη νὰ τακτοποιήσουν ὅλα τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴν ψυχρανθοῦν μεταξύ τους.

Σπάνια βρίσκεις οἰκογένειες ἀγαπημένες, ποὺ ζοῦν πνευματικά, καὶ τὰ ἀδέλφια δὲν μαλώνουν γιὰ οἰκόπεδα καὶ περιουσίες καὶ δὲν τρέχουν στὰ δικαστήρια. Εἶχα γνωρίσει μιὰ ἑπταμελῆ οἰκογένεια. Οἱ γονεῖς εἶχαν κάτι χρυσαφικά. Μετὰ τὸν θάνατό τους, τὰ παιδιὰ εἶπαν νὰ τὰ πάρη ὁ ἕνας ἀδελφὸς ποὺ τοὺς εἶχε γηροκομήσει. Ἐκεῖνος ὅμως σκέφθηκε ὅτι ἡ ἀδελφή τους ἔχει μεγάλη οἰκογένεια καὶ ἔχει πιὸ πολλὴ ἀνάγκη καὶ τὰ ἔδωσε σ᾽ ἐκείνη. Αὐτὴ τὰ ἔδωσε στὸν ἄλλον ἀδελφό, ἐκεῖνος στὸν ἄλλον, καὶ τελικὰ γύρισαν στὸν πρῶτο! Ὅ,τι ἀκριβῶς ἔκαναν ἐκεῖνοι οἱ Πατέρες ποὺ διαβάζουμε στὸ Γεροντικό[7]. Στὸ τέλος, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ τὰ κρατήση, τὰ ἔδωσαν σὲ μιὰ ἐκκλησία.

---

[7] Κάποτε πῆγαν σταφύλια στὸν Ἀββᾶ Μακάριο. Ἐκεῖνος, ἂν καὶ τοῦ ἄρεζαν, ἔκανε ἐγκράτεια καὶ τὰ ἔστειλε σὲ κάποιον ἀσθενῆ ἀδελφὸ ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ φάη σταφύλια. Ὁ ἀδελφός, μόλις τὰ εἶδε, χάρηκε πολύ, ἀλλά, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ ἱκανοποιήση τὴν ἐπιθυμία του, τὰ ἔστειλε σὲ ἄλλον ἀδελφὸ καὶ τοῦ παρήγγειλε ὅτι αὐτὸς δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ τὰ φάη. Ἐκεῖνος ἔκανε πάλι τὸ ἴδιο, καὶ ἔτσι τὰ σταφύλια γύρισαν πολλοὺς ἀδελφούς, χωρὶς κανεὶς νὰ τὰ δοκιμάση. Ὁ τελευταῖος δὲ ἀδελφὸς μὴ ξέροντας ὅτι προέρχονταν ἀπὸ τὸν Ἀββᾶ Μακάριο τὰ ἔστειλε σ᾽ ἐκεῖνον ὡς μεγάλο δῶρο, ὁ ὁποῖος τὰ γνώρισε καὶ θαύμασε τὴν ἐγκράτεια τῶν ἀδελφῶν. (Παλλαδίου, Ἐπισκόπου Ἑλενοπόλεως, *Λαυσαϊκὴ Ἱστορία*, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν, Τόμος 6, ἔκδ. «Τὸ Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 1996, σ. 122).

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

«Ἡ εὐχὴ τῶν γονέων
εἶναι ἡ μεγαλύτερη κληρονομιὰ γιὰ τὰ παιδιά.
Γι᾿ αὐτὸ νὰ φροντίζουν νὰ ἔχουν τὴν εὐχή τους».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Τὰ παιδιά, οἱ χαρὲς καὶ οἱ δυσκολίες τους

Τὰ μικρὰ παιδιὰ

– Ἔχω παρατηρήσει, Γέροντα, ὅτι τὰ μωρὰ μερικὲς φορὲς τὴν ὥρα τῆς Θείας Λειτουργίας χαμογελοῦν.

– Αὐτὸ δὲν τὸ κάνουν μόνο στὴν Θεία Λειτουργία. Τὰ μωρὰ εἶναι σὲ συνεχῆ ἐπαφὴ μὲ τὸν Θεό, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν μέριμνες. Τί εἶπε ὁ Χριστὸς γιὰ τὰ μικρὰ παιδιά; «*Οἱ Ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς*»[1]. Ἔχουν ἐπικοινωνία καὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὸν Φύλακα Ἄγγελό τους, ποὺ εἶναι συνέχεια δίπλα τους. Στὸν ὕπνο τους πότε γελοῦν, πότε κλαῖνε, γιατὶ βλέπουν διάφορα. Ἄλλοτε βλέπουν τὸν Φύλακα Ἄγγελό τους καὶ παίζουν μαζί του – τὰ χαϊδεύει, τὰ πειράζει, κουνάει τὰ χεράκια τους, καὶ αὐτὰ γελοῦν -, ἄλλοτε πάλι βλέπουν καμμιὰ σκηνὴ τοῦ πειρασμοῦ καὶ κλαῖνε.

– Ὁ πειρασμὸς γιατί πηγαίνει στὰ νήπια;

– Καὶ αὐτὸ τὰ βοηθάει, γιὰ νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκη νὰ ζητοῦν τὴν μάνα τους. Ἂν δὲν ὑπῆρχε αὐτὸς ὁ φόβος, δὲν θὰ ἀναγκάζονταν νὰ ἀναζητήσουν τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας τους. Ὅλα τὰ ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς γιὰ τὸ καλό.

– Αὐτὰ ποὺ βλέπουν, ὅταν εἶναι μικρά, τὰ θυμοῦνται, ὅταν μεγαλώσουν;

– Ὄχι, τὰ ξεχνοῦν. Ἂν θυμόταν τὸ παιδάκι πόσες φορὲς εἶδε τὸν Ἄγγελό του, θὰ ἔπεφτε στὴν ὑπερηφάνεια. Γι᾿ αὐτό, ὅταν μεγαλώση, τὰ ξεχνάει. Ὁ Θεὸς μὲ σοφία ἐργάζεται.

– Μετὰ τὸ Βάπτισμα τὰ βλέπουν αὐτά;

– Φυσικά, μετὰ τὸ Βάπτισμα.

– Γέροντα, ἕνα ἀβάπτιστο παιδάκι κάνει νὰ προσκυνήση ἅγια Λείψανα;

– Γιατί νὰ μὴν κάνη; Μπορεῖ καὶ νὰ τὸ σταυρώση κανεὶς μὲ τὰ ἅγια Λείψανα. Εἶδα σήμερα ἕνα παιδάκι, σὰν ἀγγελουδάκι ἦταν. «Ποῦ εἶναι τὰ φτερά σου;», τὸ ρώτησα. Δὲν ἤξερε νὰ μοῦ πῆ!... Στὸ Καλύβι, ὅταν ἔρχεται ἡ ἄνοιξη καὶ ἀνθίζουν τὰ δένδρα, βάζω καραμέλες πάνω στὰ πουρνάρια, ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν πόρτα τοῦ φράχτη, καὶ λέω στὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται ἐκεῖ: «Πηγαίνετε, παιδιά, νὰ κόψετε καραμέλες ἀπὸ τὰ πουρνάρια, γιατί, ἂν πιάση βροχή, θὰ λειώσουν καὶ θὰ πᾶνε χαμένες!». Μερικὰ ἔξυπνα παιδάκια καταλαβαίνουν ὅτι τὶς ἔβαλα ἐγὼ καὶ γελοῦν, ἄλλα πιστεύουν ὅτι φύτρωσαν, ἄλλα προβληματίζονται. Τὰ μικρὰ θέλουν καὶ λίγο λιακάδα...

– Βάζετε πολλὲς καραμέλες, Γέροντα;

– Ἔμ, πῶς! Τί νὰ κάνω; Ἐγὼ καλὰ γλυκὰ δὲν δίνω στοὺς μεγάλους· λουκούμια τοὺς δίνω. Ὅταν μοῦ φέρνουν καλὰ γλυκά, τὰ κρατῶ γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς Σχολῆς[2]. Νά, κι ἐδῶ χθὲς βράδυ φύτεψα καραμέλες καὶ σοκολατάκια καὶ σήμερα... ἄνθισαν,! Τὰ εἴδατε; Ὁ καιρὸς ἦταν καλός, τὸ χῶμα ἦταν ἀφράτο, γιατὶ τὸ εἴχατε σκάψει καλά, καὶ

---

[1] *Ματθ*. 18, 10.

[2] Γιὰ τοὺς μαθητὲς τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς.

ἀμέσως ἄνθισαν[3]! Νὰ δῆτε τί ἀνθόκηπο θὰ σᾶς κάνω ἐγώ! Δὲν θὰ χρειάζεται νὰ ἀγοράζουμε καραμέλες καὶ σοκολατάκια γιὰ τὰ παιδιά. Τί; νὰ μὴν ἔχουμε δική μας παραγωγή;

– Γέροντα, κάποιοι προσκυνητὲς εἶδαν τὰ σοκολατάκια ποὺ φυτέψατε στὸν κῆπο, ἐπειδὴ τὸ χαρτάκι τους ἔβγαινε πάνω ἀπὸ τὸ χῶμα. Παραξενεύτηκαν. «Κάποιο παιδάκι, εἶπαν, θὰ τὰ ἔβαλε».

– Δὲν τοὺς εἶπες ὅτι τὰ ἔβαλε ἕνα μεγάλο παιδί;

Ὁ Φύλακας Ἄγγελος προστατεύει τὰ παιδάκια

– Γέροντα, γιατί ὁ Θεὸς δίνει στὸν κάθε ἄνθρωπο ἕναν Φύλακα Ἄγγελο, ἀφοῦ μπορεῖ ὁ ἴδιος νὰ μᾶς προστατεύση;

– Αὐτὸ εἶναι ξεχωριστὴ φροντίδα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ πλάσμα Του. Ὁ Φύλακας Ἄγγελος εἶναι οἰκονομία Θεοῦ. Εἴμαστε χρεῶστες γι᾽ αὐτό. Οἱ Ἄγγελοι ἰδιαίτερα προστατεύουν τὰ μικρὰ παιδιά. Πῶς τὰ φυλᾶνε! Μιὰ φορὰ δυὸ παιδιὰ ἔπαιζαν ἔξω στὸν δρόμο. Τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο σημάδευε τὸ ἄλλο στὸ κεφάλι, γιὰ νὰ τὸ χτυπήση μὲ μιὰ πέτρα. Ἐκεῖνο δὲν τὸ ἔβλεπε. Τὴν τελευταία στιγμή, φαίνεται, ὁ Ἄγγελός του τὸ ἔκανε νὰ δῆ κάτι, τινάχτηκε πέρα καὶ γλίτωσε. Μιὰ μάνα πάλι εἶχε πάρει στὸ χωράφι καὶ τὸ μωρό της. Τὸ θήλασε, τὸ ἔβαλε στὴν κούνια καὶ πῆγε νὰ δουλέψη. Μετὰ ἀπὸ λίγο, ὅταν πῆγε κοντά του, τί νὰ δῆ! Τὸ παιδάκι κρατοῦσε ἕνα φίδι καὶ τὸ ἔβλεπε! Ὅπως τὸ εἶχε θηλάσει, εἶχε μείνει γάλα γύρω ἀπὸ τὸ στοματάκι του. Πῆγε λοιπὸν τὸ φίδι καὶ ἔγλειφε τὸ γάλα μὲ τὴν γλῶσσα του καὶ τὸ παιδάκι τὸ ἔπιασε μὲ τὸ χέρι του. Βάζει τὶς φωνὲς ἡ μάνα, τρόμαξε τὸ παιδί, ἄνοιξε τὸ χεράκι του καὶ ἔφυγε τὸ φίδι! Φυλάει ὁ Θεὸς τὰ παιδιά.

– Γέροντα, τότε πῶς πολλὰ παιδάκια ὑποφέρουν ἀπὸ ἀρρώστιες κ.λπ.;

– Ὁ Θεὸς ξέρει τί θὰ ὠφελήση τὸν καθέναν καὶ δίνει ἀνάλογα. Δὲν δίνει στὸν ἄνθρωπο κάτι ποὺ δὲν θὰ τὸν ὠφελήση. Βλέπει λ.χ. ὅτι περισσότερο θὰ μᾶς ὠφελήση, ἂν μᾶς δώση ἕνα κουσούρι, μιὰ ἀναπηρία, παρὰ ἂν μᾶς προστατεύση νὰ μὴ χτυπήσουμε ἢ νὰ μὴ μείνουμε ἀνάπηροι.

Τὸ Βάπτισμα

– Γέροντα, οἱ Βορειοηπειρῶτες, ὅταν πεθάνουν, τί θὰ γίνουν ποὺ δὲν εἶναι βαπτισμένοι;

– Ἔ, οἱ περισσότεροι ἔχουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους ἀεροβάπτισμα. Ὑπάρχουν καὶ νοσοκόμες ποὺ ἀεροβαπτίζουν τὰ παιδάκια. Μιὰ νοσοκόμα βάπτισε ἕνα παιδάκι μέσα σὲ μιὰ λεκάνη μὲ νερό. Σοῦ λέει αὐτὸ εἶναι πιὸ καλὸ ἀπὸ τὸ ἀεροβάπτισμα· ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶδε τὴν διάθεσή της... Πόση χάρη ἔχουν οἱ νεοφώτιστοι! Μιὰ φορὰ εἶχα γνωρίσει ἀνάμεσα σὲ τριακόσια πενῆντα ἄτομα μιὰ γυναίκα ποὺ ἦταν βαπτισμένη. Ρώτησα «ποιά εἶναι αὐτή;», καὶ μοῦ εἶπαν ὅτι ἦταν μιὰ Τουρκάλα ποὺ εἶχε βαπτισθῆ. Ἔλαμπε τὸ πρόσωπό της. Μπροστά της οἱ ἄλλοι φαίνονταν βάρβαροι.

---

[3] Ὁ Γέροντας εἶχε φυτέψει στὸ φρεσκοσκαμμένο χῶμα καραμέλες καὶ σοκολατάκια καὶ εἶχε βάλει ἐπάνω τους ἀνθάκια ἀπὸ πασχαλιά, γιὰ νὰ φαίνωνται σὰν ἀνθισμένα.

– Γέροντα, εἶναι σωστὸ στὸ Βάπτισμα νὰ δίνωνται δύο ὀνόματα στὰ παιδιά;

– Ἂν εἶναι νὰ μαλώνουν τὰ ἀνδρόγυνα καὶ νὰ χωρίζουν, ἂς δώσουν καὶ τρία! Ἂν καὶ τὰ σωστὰ ὀνόματα σήμερα τὰ ἔχουν κάνει!... Βίκυ, Πέπη, Μιμή...

– Γέροντα, μιὰ μητέρα ἔχασε τὸ παιδάκι της στὸν πέμπτο μήνα τῆς κυοφορίας καὶ στενοχωριέται, γιατὶ γεννήθηκε νεκρὸ καὶ οὔτε ἀεροβάπτισμα δὲν μπόρεσαν νὰ κάνουν.

– Ἀφοῦ δὲν ἔφταιγε ἡ ἴδια, ἂς ἔχη ἐμπιστοσύνη στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἔχει ὁ Θεὸς λογαριασμὸ γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ παιδάκια.

– Ἡ μητέρα μου, Γέροντα, μοῦ εἶπε ὅτι τὸ ἀδελφάκι μου πέθανε λίγες ὧρες μετὰ τὴν γέννησή του καὶ δὲν πρόλαβε νὰ τὸ βαπτίση. Τῆς εἶπα νὰ τὸ πῆ στὸν Πνευματικό.

– Ἀφοῦ ἤθελε νὰ τὸ βαπτίση, ἀλλὰ δὲν πρόλαβε, ἔχει ἐλαφρυντικά. Ἐδῶ ἄλλες κάνουν ἐκτρώσεις καὶ σκοτώνουν τὰ παιδιά τους. Τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ δὲν τὴν ξέρουμε. Βαρὺ ἁμάρτημα θὰ ἦταν, ἂν ἀπὸ ἀμέλεια δὲν βάπτιζε τὸ παιδὶ καὶ πέθαινε ἀβάπτιστο. Ἐσὺ ἀντιμετώπισες τὸ θέμα μὲ τὴν λογική. Αὐτὴ εἶναι ἡ θεολογία τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Εἶπα κάποτε σὲ μιὰ συντροφιὰ ὅτι ἕνα παιδάκι στὴν Βόρειο Ἤπειρο τὸ εἶχαν βαπτίσει τρεῖς φορές. Μία φορὰ ἡ γιαγιά, μία ὁ παπποῦς καὶ μία ἡ μάνα, κρυφὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, γιατὶ ὁ καθένας τὸ θεωροῦσε ἀβάπτιστο. Πετιέται τότε κάποιος καὶ λέει: «Αὐτὸ εἶναι ἀντικανονικό». «Βρέ, τοῦ λέω, δογματικὰ βάφτισαν τὸ παιδὶ τρεῖς φορές; Τρεῖς φορὲς εὐλογήθηκε αὐτὸ τὸ παιδί!».

– Γέροντα, ὁ Θεὸς οἰκονομάει νὰ βλέπουν στὸν ὕπνο τους οἱ ἄνθρωποι κεκοιμημένους συγγενεῖς τους καὶ νὰ συνομιλοῦν μαζί τους, γιὰ νὰ βοηθηθοῦν στὴν πίστη, στὴν μετάνοια;

– Ναί, δὲν σᾶς ἔχω πεῖ κι ἐγὼ κάποιο περιστατικό; Ἕνας μοναχὸς στὸ Ἅγιον Ὄρος ἦταν ἀπὸ ἕνα χωριὸ ποὺ βρισκόταν στὸ βουλγαρικὸ ἔδαφος καὶ ὑπῆρχαν ἐκεῖ πολλοὶ ἀβάπτιστοι. Μοῦ εἶπε λοιπὸν ὅτι, ὅταν ἦταν λαϊκὸς καὶ ἦταν ἀκόμη ἀβάπτιστος, εἶδε στὸν ὕπνο του τὸ ἀνηψάκι του, ποὺ εἶχε πεθάνει πρὶν ἀπὸ λίγο καιρό, νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ ἕνα πολὺ ὄμορφο περιβόλι καὶ νὰ κλαίη. Μέσα στὸ περιβόλι ἦταν πολλὰ παιδάκια ποὺ ἔπαιζαν χαρούμενα. «Γιατί δὲν πᾶς κι ἐσὺ μέσα;», τὸ ρώτησε. «Πῶς νὰ πάω μέσα; Ἐγὼ εἶμαι ἀβάπτιστο», ἀπάντησε ἐκεῖνο. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ πῆγε ἀμέσως καὶ βαπτίσθηκε ὁ ἴδιος καὶ ὕστερα διηγήθηκε στὸν παπᾶ τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδε. Ἔτσι οἰκονόμησε ὁ Θεός, γιὰ νὰ καταλάβουν καὶ οἱ ἄλλοι τί ἀξία ἔχει τὸ Βάπτισμα. Ἔπειτα ἄρχισαν νὰ βαπτίζουν τὰ παιδιά τους σ᾽ ἐκεῖνο τὸ χωριό.

– Γέροντα, ὑπάρχουν γονεῖς ποὺ ἔκαναν πολιτικὸ γάμο, ἀλλὰ θέλουν νὰ βαπτίσουν τὰ παιδιά τους. Ἐπιτρέπεται;

– Γιατί νὰ μὴν ἐπιτρέπεται; Ἄλλωστε τί φταῖνε τὰ καημένα τὰ παιδάκια; Τὸ ὅτι θέλουν νὰ βαπτίσουν τὰ παιδιά τους δείχνει πὼς κάτι ἔχουν μέσα τους· δὲν εἶναι τελείως ἀδιάφοροι. Φαίνεται, κάπου θὰ μπερδεύτηκαν. Ἂν θέλη κανεὶς νὰ τοὺς βοηθήση, πρῶτα πρέπει νὰ δῆ γιὰ ποιό λόγο δὲν ἔκαναν θρησκευτικὸ γάμο καὶ ὕστερα γιὰ ποιό λόγο θέλουν νὰ βαπτίσουν τὰ παιδιά τους.

– Γέροντα, μιὰ μοναχὴ ποὺ εἶχε βαπτίσει κάποιο παιδάκι, ὅταν ἦταν στὸν κόσμο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσευχὴ ποὺ θὰ κάνη γι᾽ αὐτό, πρέπει νὰ τοῦ στέλνη δῶρα, ὅπως συνηθίζεται;

– Ἔ, τώρα ἡ μοναχὴ εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπ᾽ αὐτά. Οἱ γονεῖς τῆς μοναχῆς, ἂν θέλουν, μποροῦν κάτι νὰ κάνουν. Ὁ μοναχὸς μὲ τὴν προσευχὴ θὰ βοηθήση.

– Δηλαδή, ἂν τὸ σκεφθοῦν οἱ γονεῖς μόνοι τους;

– Ναί, νὰ μὴν τοὺς ὑποχρεώση ἡ μοναχή. Νὰ κάνη προσευχὴ νὰ τοὺς φωτίση ὁ Θεός. Πάντως ὁ νουνὸς ἔχει μεγάλη εὐθύνη. Οἱ γονεῖς μου εἶχαν ὑποσχεθῆ σὲ μιὰ φιλική μας οἰκογένεια ὅτι ἕνα παιδάκι τους θὰ τὸ βάφτιζε κάποιος ἀπὸ τὴν οἰκογένειά μας. Ὅταν ἦρθε ἐκείνη ἡ ὥρα, ἔλειπαν ὅλοι οἱ δικοί μου καὶ μοῦ εἶπαν νὰ τὸ βαπτίσω ἐγώ. Ἤμουν τότε δεκαέξι χρονῶν καὶ δὲν ἤθελα νὰ τὸ βαπτίσω, γιατὶ αἰσθανόμουν τὴν εὐθύνη ποὺ θὰ ἀναλάμβανα. Βρέθηκα σὲ δύσκολη θέση. Ἔκανα λοιπὸν προσευχή. «Θεέ μου, εἶπα, ἂν εἶναι νὰ γίνη καλὸς ἄνθρωπος, πάρε ἀπὸ ἐμένα ὅλα τὰ χρόνια καὶ δῶσ᾽ τα σ᾽ αὐτό. Ἂν ὅμως εἶναι νὰ γίνη κακός, πάρ᾽ το τώρα ποὺ εἶναι ἀγγελούδι». Τὸ βάφτισα καὶ τὸ ὀνόμασα Παῦλο. Σὲ μία ἑβδομάδα πέθανε. Στὸν Οὐρανὸ τώρα εἶναι ἀσφαλισμένο.

Τὰ ὀρφανὰ παιδιὰ

– Γέροντα, τὰ παιδάκια, ἂν πεθάνη ὁ πατέρας τους, πρέπει νὰ τὸν δοῦν νεκρό;

– Καλύτερα νὰ μὴν τὸν δοῦν. Ἐδῶ σὲ ἕναν μεγάλο προσπαθεῖς μὲ τρόπο νὰ πῆς γιὰ τὸν θάνατο κάποιου δικοῦ του, πόσο μᾶλλον σὲ παιδιά!

– Μέχρι ποιά ἡλικία;

– Ἀνάλογα καὶ μὲ τὸ τί παιδὶ εἶναι.

– Στὸν τάφο του νὰ τὰ πηγαίνουν;

– Στὸν τάφο, ναί, ἂς τὰ πηγαίνουν. Νὰ τοὺς ποῦν: «Ὁ πατέρας πῆγε ἀπὸ ᾽δῶ στὸν Οὐρανό. Ἂν εἴσαστε φρόνιμα, θὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ νὰ σᾶς βλέπη». Θυμᾶμαι, ὅταν πέθανε ἡ γιαγιά μου, μὲ εἶχαν πάει σὲ ἕνα φιλικό μας σπίτι, γιὰ νὰ μὴ δῶ τὴν κηδεία καὶ νὰ μὴν ξέρω ὅτι πέθανε. Μοῦ ἔκαναν ἐκεῖ παιχνίδια, μὲ διασκέδαζαν. Ἐγὼ γελοῦσα καὶ ἐκεῖνοι ἔκλαιγαν. Ὅταν γύρισα, ρωτοῦσα: «Ποῦ εἶναι ἡ γιαγιά;». «Θὰ ἔρθη», μοῦ ἔλεγαν. Περίμενα τὴν γιαγιά... Καὶ μετὰ ἀπὸ καιρὸ ἔμαθα ὅτι πέθανε. Δὲν βοηθάει τὰ παιδιὰ νὰ δοῦν νεκρὰ τὰ ἀγαπημένα τους πρόσωπα.

– Γέροντα, τὰ μικρὰ παιδιά, ὅταν πεθάνη ἡ μητέρα τους, εἶναι πολὺ πονεμένα.

– Τὰ παιδιὰ ὀρφανεύουν πιὸ πολὺ ἀπὸ μάνα, ὄχι ἀπὸ πατέρα, γι᾽ αὐτὸ καὶ πονᾶνε πιὸ πολὺ – σπάνια συμβαίνει νὰ χάσουν τὴν μάνα τους καὶ νὰ εἶναι μετὰ ὁ πατέρας τους σὰν μάνα. Στὸν Παράδεισο ὅμως θὰ παρηγορηθοῦν. Ἔχουν νὰ λάβουν ἐκεῖ. Ἕνα ὀρφανὸ θὰ μπῆ μὲ λιγώτερες μονάδες στὸν Παράδεισο, ὅπως οἱ Ὁμογενεῖς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ μπαίνουν στὸ πανεπιστήμιο χωρὶς ἐξετάσεις[4], γιατὶ τοὺς πιάνει κάποιος νόμος. Τὰ ὀρφανὰ δηλαδὴ τὰ πιάνει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ λιγώτερο κόπο θὰ μποῦν στὸν Παράδεισο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι χρειάζεται νὰ ἀγωνισθοῦν πολύ. Ἐγὼ μακαρίζω τὰ παιδιὰ ποὺ στερήθηκαν τὴν μεγάλη στοργὴ τῶν γονέων τους, γιατὶ κατόρθωσαν νὰ κάνουν Πατέρα τους τὸν Θεὸ ἀπὸ τούτη τὴν ζωὴ καὶ ἔχουν ἀποταμιεύσει παράλληλα στὸ Ταμιευτήριο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν στοργὴ τῶν γονέων τους ποὺ στερήθηκαν, ἡ ὁποία τοκίζεται.

---

[4] Εἰπώθηκε τὸ 1992, ὅταν ἀκόμη ἴσχυε σχετικὴ νομοθεσία.

Ἀλλὰ καὶ σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴ ὁ Καλὸς Θεὸς θὰ τὰ βοηθήση, γιατί, ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ παίρνει τοὺς γονεῖς, εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ὑποχρεωμένος νὰ τὰ προστατεύη. Τί λέει ὁ Δαβίδ; «*Ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψεται*»[5]. Τὰ ἀγαπάει ὁ Θεὸς φυσιολογικὰ πιὸ πολὺ καὶ τὰ ἔχει μεγαλύτερη ἔγνοια. Σ᾿ αὐτὰ τὰ παιδιὰ δίνει περισσότερα δικαιώματα σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴ ἀπὸ ὅ,τι στὰ ἄλλα παιδιά. Ἂν τὸ ὀρφανὸ γυρίση τὸ κουμπὶ στὴν καλωσύνη, προοδεύει πολύ. Ἐνῶ, ἂν πῆ: «ἐγὼ ταλαιπωρήθηκα, ὁπότε τώρα κι ἐγὼ θὰ ταλαιπωρήσω ἄλλους», καταστρέφεται.

– Γέροντα, ἡ ὀρφάνια ἔχει δυσάρεστες ἐπιπτώσεις σὲ ὅλη τὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου;

– Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές; Μπορεῖ τὰ ὀρφανὰ νὰ εἶναι λίγο συνεσταλμένα, νὰ ἔχουν ἕνα μάζεμα, μιὰ δειλία – δὲν ἔχουν ἐκείνη τὴν χαρά, τὴν ζωηράδα ποὺ ἔχουν ὅσα παιδιὰ εἶναι χορτάτα ἀπὸ στοργή –, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ συστολὴ εἶναι ἕνα φρένο ποὺ τὰ βοηθάει σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ συγχρόνως ἀποταμιεύουν καὶ στὴν ἄλλη. Γιατὶ αὐτὸ τὸ μάζεμα νομίζεις ὅτι δὲν τὸ βλέπει ὁ Θεός; Δὲν θὰ τὰ βολέψη μετά; Γι᾿ αὐτό, τὸ ὀρφανό, ἰδίως ἀπὸ μάνα, πρέπει νὰ τὸ ἀγκαλιάσουμε μὲ πόνο καὶ μὲ θερμὴ ἀγάπη, γιὰ νὰ ζεσταθῆ πρῶτα, νὰ ξεθαρρέψη, ὥστε νὰ ἀνοίξη τὴν καρδιά του. Καί, ὅταν ἔχη φιλότιμο, πρέπει νὰ βάλουμε φρένο γερὸ στὸν μεγάλο του ἐνθουσιασμό, γιὰ νὰ μὴν πάθη ὑπερκόπωση, προσπαθώντας νὰ ἐκδηλώση τὴν μεγάλη του εὐγνωμοσύνη. Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης μεγάλωσε ὀρφανὸς καὶ ἀπὸ μάνα καὶ ἀπὸ πατέρα. Ἂν δὲν τὸ ἀντιμετώπιζε πνευματικά, μὲ λεβεντιά, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι βασανισμένος, νὰ εἶχε ψυχολογικὰ προβλήματα. Βλέπεις ὅμως τί παλληκαριὰ εἶχε! Τί ἀγῶνες ἔκανε! Καὶ αὐτὸ ποὺ μοῦ κάνει ἐντύπωση εἶναι ὅτι καὶ τὰ κόκκαλά του ἦταν σὰν βαμβάκι, σὰν σφουγγάρι. Στὴν ἐκταφή, ὅταν ἔβγαλα τὰ λείψανά του, τὰ πλευρά του καὶ οἱ σπόνδυλοι, μόλις τὰ χάραζα λίγο, ἔσπαζαν. Μόνο δύο σπόνδυλοι, ἡ λεκάνη καὶ ἡ κνήμη, ἦταν κάπως γερά. Τόσο ἀσθενικὸς ποὺ ἦταν, πῶς ἔκανε τόσες ὁδοιπορίες; Βάδιζε σὰν νὰ πετοῦσε! Ἐδῶ βλέπει κανεὶς τὴν ὑπερφυσικὴ δύναμη ποὺ τοῦ ἔδινε ὁ Θεός. Στὸ μεγάλωμα τῶν ὀρφανῶν θὰ σκαλώση ὁ Χριστός;

Ἀναγκαῖος ὁ περιορισμὸς τῶν παιδιῶν ὥς τὴν ἐνηλικίωσή τους

Τὰ παιδιὰ πρέπει πάντα νὰ αἰσθάνωνται ὡς ἀνάγκη μεγάλη τὶς συμβουλές, εἰδικὰ στὴν κρίσιμη ἡλικία τῆς ἐφηβείας, γιὰ νὰ μὴ γλιστρήσουν στὸν γλυκὸ κατήφορο τῆς κοσμικῆς κατηφόρας, ποὺ γεμίζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ ἄγχος καὶ τὴν ἀπομακρύνει αἰώνια ἀπὸ τὸν Θεό. Πρέπει νὰ μποῦν στὸ νόημα τῆς ὑπακοῆς. Νὰ καταλάβουν ὅτι στὴν ὑπακοὴ πρὸς τοὺς γονεῖς κρύβεται τὸ δικό τους συμφέρον, ὥστε νὰ ὑπακούουν μὲ χαρὰ καὶ νὰ κινοῦνται ἐλεύθερα στὸν πνευματικὸ χῶρο.

Βλέπετε, πῶς περιορίζουμε τὴν ἐλευθερία τοῦ μικροῦ παιδιοῦ; Τὸ ἔμβρυο εἶναι περιορισμένο ἐννιὰ μῆνες στὴν κοιλιὰ τῆς μάνας του. Τὸ νεογέννητο τὸ βάζουν σὲ κούνια. Ἔπειτα ἀπὸ πέντε-ἕξι μῆνες τοῦ βάζουν καὶ κάγκελα. Ἀργότερα δὲν τὸ ἀφήνουν μόνο του ἔξω, γιὰ νὰ μὴ χτυπήση, νὰ μὴν γκρεμισθῆ ἀπὸ καμμιὰ σκάλα. Ἂν τὸ ἀφήσουν ἐλεύθερο, θὰ πέση καὶ θὰ σκοτωθῆ.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπαραίτητα, γιὰ νὰ μεγαλώση τὸ παιδὶ μὲ ἀσφάλεια. Φαίνεται ὅτι τοῦ στεροῦν τὴν ἐλευθερία, ἀλλὰ δίχως αὐτὰ τὰ μέτρα θὰ κινδύνευε νὰ σκοτωθῆ

---

[5] *Ψαλμ.* 145, 9.

ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Τὰ παιδιὰ ὅμως δὲν καταλαβαίνουν, οὔτε ὅταν εἶναι μικρά, ὅτι χρειάζονται περιορισμό, ἀλλὰ οὔτε ὅταν μεγαλώσουν, ὅτι χρειάζονται ἄλλου εἴδους περιορισμό, γι᾽ αὐτὸ ζητοῦν ἐλευθερία. Τί ἐλευθερία εἶναι αὐτή; Ἐλευθερία, γιὰ νὰ κουτσουρευτοῦν; Μὲ τὴν ἐλευθερία αὐτὴ φθάνουν στὴν καταστροφή. Πρέπει νὰ καταλάβουν ὅτι, μέχρι νὰ τελειώσουν τὶς σπουδές τους, νὰ πάρουν τὸ πτυχίο τους, νὰ ὡριμάσουν, γιὰ νὰ γίνουν σωστοὶ ἄνθρωποι, χρειάζεται κάποιος περιορισμός. Γιατί, ἅμα κουτσουρευτοῦν μιὰ φορά, θὰ καταστραφοῦν. Πρέπει νὰ αἰσθανθοῦν τὸν περιορισμὸ ὡς ἀνάγκη, ὡς εὐλογία Θεοῦ. Νὰ εὐγνωμονοῦν τοὺς γονεῖς τους ποὺ τοὺς περιορίζουν. Νὰ ξέρουν πώς, ὅ,τι κάνουν οἱ γονεῖς, τὸ κάνουν ἀπὸ ἀγάπη. Κανένας πατέρας, καμμιὰ μητέρα, δὲν περιόρισαν τὸ παιδί τους ἀπὸ κακότητα, ἔστω καὶ ἂν τοῦ φέρθηκαν βάρβαρα. Καὶ ἂν οἱ γονεῖς σφίξουν λίγο παραπάνω τὰ παιδιά, καὶ σ᾽ αὐτὸ μέσα κρύβεται ἡ πολλή τους ἀγάπη. Ἀπὸ καλὴ διάθεση τὸ κάνουν, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ συμμαζεμένα καὶ νὰ μὴν ἐκτίθενται σὲ κινδύνους. Μπορεῖ καὶ ἕνας κηπουρὸς νὰ σφίξη τὸ δενδράκι ποὺ φυτεύει μὲ σύρμα γιὰ περισσότερη σιγουριὰ καὶ νὰ τὸ πληγώση λίγο, ἀλλὰ ὁ καλὸς Θεός, ὅταν πληγώνεται ὁ φλοιὸς τοῦ δένδρου, κλείνει σὲ λίγο τὴν πληγή. Καὶ ἂν τὴν πληγὴ τοῦ δένδρου κλείνη ὁ Θεός, πόσο μᾶλλον θὰ φροντίση γιὰ τὸ πλάσμα Του! Ἂν δηλαδὴ οἱ γονεῖς ἔσφιξαν τὸ παιδὶ λιγάκι παραπάνω καὶ λίγο πληγώθηκε, δὲν θὰ τὸ θεραπεύση ὁ Θεός;

Καὶ τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ συζητοῦν μὲ τοὺς γονεῖς τους, νὰ τοὺς λένε τοὺς λογισμούς τους. Ὅπως ὁ μοναχὸς στὸ μοναστήρι ἔχει τὸν Γέροντά του, στὸν ὁποῖο λέει τοὺς λογισμούς του καὶ βοηθιέται, ἔτσι καὶ τὸ παιδὶ πρέπει νὰ ἔχη μιὰ ἀναφορὰ στοὺς γονεῖς. Κανονικὰ τὸ παιδὶ πρέπει νὰ ἐξομολογῆται πρῶτα στὴν μητέρα καὶ μετὰ στὸν Πνευματικό. Γιατί, ὅπως ὅταν χτυπήση τὸ παιδὶ τὸ πόδι του, οἱ γονεῖς πηγαίνουν μαζί του στὸν γιατρὸ καὶ ρωτοῦν τί πρέπει νὰ κάνουν, γιὰ νὰ θεραπευθῆ τὸ πόδι, ἔτσι πρέπει νὰ ξέρουν καὶ τί προβλήματα ἔχει τὸ παιδί, γιὰ νὰ τὸ βοηθήσουν. Ἂν τὸ παιδὶ λέη τὰ προβλήματά του μόνο στὸν Πνευματικό, πῶς μποροῦν οἱ γονεῖς νὰ τὸ βοηθήσουν, ἀφοῦ δὲν ξέρουν τί τὸ ἀπασχολεῖ;

Οἱ δυσκολίες τῶν παιδιῶν στὶς σπουδές τους

Παιδιὰ ποὺ ἔχουν κρίση καὶ ἐξυπνάδα, ἔχουν μερικὲς φορὲς προβλήματα καὶ βασανίζονται. Θέλουν νὰ τὰ τακτοποιήσουν ὅλα μὲ τὸ μυαλό τους καὶ ζητοῦν νὰ κάνουν πράγματα πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις τους. Ἔχουν δυνατὸ μυαλό, ἀλλὰ δὲν ξέρουν νὰ βάζουν φρένο. Κάνουν πειράματα μὲ τὸν ἑαυτό τους, λὲς καὶ θέλουν νὰ δοῦν πόσο ἀντέχουν, καὶ ταλαιπωροῦνται. Ἂν ταπεινωθοῦν, ἡ κρίση τους τὰ βοηθάει νὰ προκόψουν. Παιδιὰ ποὺ δὲν ἔχουν τέτοια κρίση καὶ ἐξυπνάδα, δὲν ἔχουν καὶ προβλήματα, ἀλλὰ οὔτε προβληματίζονται μὲ τὴν καλὴ ἔννοια.

Πόσοι φοιτητές, ἐνῶ ἔχουν διαβάσει καὶ ξέρουν τὰ μαθήματα, φοβοῦνται ὅτι δὲν θὰ γράψουν καλὰ καὶ δὲν πᾶνε νὰ δώσουν ἐξετάσεις! Ἐνῶ τὰ καταφέρνουν, δημιουργοῦν μόνοι τους ἀπὸ δειλία μία κατάσταση πανικοῦ. Ἂν ὅμως ποῦν ταπεινά: «εὐχηθῆτε νὰ πάω καλά, γιατὶ μόνος μου δὲν θὰ τὰ καταφέρω, ἀλλὰ μὲ τὴν εὐχή σας θὰ προσπαθήσω», τότε μὲ τὴν ταπείνωση θὰ δεχθοῦν καὶ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν θεῖο φωτισμό. Ὕστερα, πρὶν ἀρχίσουν νὰ γράφουν στὶς ἐξετάσεις, ἂς προσευχηθοῦν

στὸν προστάτη τους Ἅγιο, καὶ ἐκεῖνος θὰ τοὺς βοηθήση ἀνάλογα μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν εὐλάβεια ποὺ ἔχουν.

– Γέροντα, μοῦ ἔγραψε μιὰ κοπέλα ποὺ σπουδάζει στὸ ἐξωτερικό: «Ἔχω τὸν λογισμὸ πὼς ποτὲ δὲν θὰ μπορέσω νὰ προχωρήσω περισσότερο πνευματικά».

– Καλά, ἡ εὐλογημένη ψυχὴ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη βγάζει αὐτὸ τὸ συμπέρασμα; Ἐκεῖ δὲν πῆγε γιὰ νὰ προχωρήση πνευματικὰ οὔτε γιὰ νὰ κοινοβιάση, ἀλλὰ γιὰ νὰ πάρη αὐτὰ ποὺ τῆς χρειάζονται γιὰ τὴν ἐπιστήμη της. Ἂς προσπαθῆ νὰ διατηρῆ αὐτὴν τὴν πνευματικὴ κατάσταση ποὺ ἔχει καὶ νὰ μὴ ζητᾶ ἐκεῖ πνευματικὴ πρόοδο. Ἄλλωστε καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι στὶς ἐπιστῆμες εἶναι προοδευμένοι καὶ ὄχι στὰ πνευματικά. Νὰ μὴν πιέζη τὸν ἑαυτό της περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἀντέχει καὶ νὰ μὴν τὰ παίρνη κατάκαρδα. Δὲν ἀξίζει ὁ κόπος νὰ δίνη κανεὶς τὴν καρδιά του καὶ νὰ ὑποφέρη γι᾽ αὐτά. Ἂς τὸ θεωρήση σὰν μιὰ στρατιωτικὴ θητεία. Στὸν στρατὸ ὑπομένει κανεὶς πολὺ κόπο, κουράζεται, καὶ τοῦ φέρονται μερικὲς φορὲς πολὺ σκληρά, ἐνῶ ἐκεῖ τοὐλάχιστον οἱ ἄνθρωποι φέρονται καὶ μὲ μιὰ εὐγένεια, ἔστω καὶ ἐξωτερική, ὑποκριτική, μὲ τὴν νοοτροπία τὴν εὐρωπαϊκή. Ἑπόμενο ἦταν νὰ συναντήση αὐτὲς τὶς δυσκολίες, γιατὶ βλέπουμε καὶ στὴν Ἑλλάδα παρόμοια. Μόνον ποὺ στὴν Ἑλλάδα, σὰν Ὀρθόδοξο ἔθνος ποὺ εἶναι, ὑπάρχει καὶ βοήθεια πνευματικὴ γιὰ ὅσους ἔχουν ἐνδιαφέροντα πνευματικά. Μὲ λίγη ὑπομονὴ καὶ λίγη προσοχὴ θὰ περάσουν οἱ δυσκολίες. Μιὰ ποὺ βρέθηκε ἐκεῖ, ἂς ἀξιοποιήση τὶς ἐλεύθερες ὧρες της στὴν μελέτη καὶ στὴν προσευχή, γιὰ νὰ τρέφεται καὶ πνευματικά. Ἡ προσπάθεια τὴν ὁποία θὰ καταβάλη γιὰ τὴν πρόοδο στὰ μαθήματα θὰ τὴν βοηθήση νὰ ἀπορροφηθῆ ἀπὸ αὐτὴν καὶ νὰ ἀποξενωθῆ ἀπὸ κάθε λογισμὸ κακὸ ἢ πειρασμὸ νεανικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς

Σεβασμὸς τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς μεγαλυτέρους

Τὸ παιδί, ὅταν εἶναι μικρό, δὲν κάνει τίποτε, καὶ οἱ γονεῖς του τὸ φροντίζουν γιὰ τὸ φαγητό του, γιὰ τὸ ντύσιμό του κ.λπ. Τὸ βοηθοῦν ἀπὸ ἀγάπη, χωρὶς αὐτὸ νὰ κοπιάζη. Αὐτὸ μόνον καμμιὰ δουλίτσα κάνει. Καὶ μήπως ἔτσι ξεπληρώνει τὸν κόπο ἢ τὰ ἔξοδα ποὺ κάνουν οἱ γονεῖς γι᾽ αὐτό; Ἀλλά, ὅταν τὸ παιδὶ μεγαλώση καὶ δὲν καταλαβαίνη τί τοῦ πρόσφεραν οἱ γονεῖς του, αὐτὸ εἶναι πολὺ βαρύ!

Παλιὰ οἱ γονεῖς ἔδερναν τὸ παιδὶ καὶ ἐκεῖνο τὸ δεχόταν χωρὶς λογισμούς. Πολλὲς φορὲς οὔτε καταλάβαινε γιατί τὸ ἔδερναν. Σήμερα τὰ παιδιὰ εἶναι ὅλο «γιατί καὶ γιατί;» καὶ ἀντιλογία. Δὲν ἔχουν ἁπλότητα. Ὅλα τὰ περνᾶνε ἀπὸ τὸ κόσκινο. Δὲν ἔρχεται ὅμως ἔτσι ἡ θεία Χάρις. Ὅταν τὸ παιδὶ δὲν νιώθη τὸν πατέρα του ὡς πατέρα καὶ δὲν δέχεται τὴν παιδαγωγία τοῦ πατέρα, εἶναι νόθο παιδί. Μερικὰ παιδιά, ἂν τοὺς κάνουν οἱ γονεῖς μιὰ μικρὴ παρατήρηση, «θὰ κόψω τὶς φλέβες», λένε ἀμέσως. Τί νὰ τὰ κάνουν τότε καὶ οἱ γονεῖς; Ὑποχωροῦν, καὶ τελικὰ τὰ παιδιὰ καταστρέφονται.

Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ καταλάβη ὅτι, ἐὰν οἱ γονεῖς καμμιὰ φορὰ τοῦ δίνουν κανένα σκαμπίλι, δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ κακότητα, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπη, γιὰ νὰ διορθωθῆ, νὰ γίνη καλύτερο καὶ νὰ χαίρεται ἀργότερα. Ἐμεῖς, ὅταν ἤμασταν μικρά, εἴτε μᾶς χάιδευαν οἱ γονεῖς μας, εἴτε μᾶς ἔδερναν, εἴτε μᾶς φιλοῦσαν, ὅλα τὰ δεχόμασταν. Καταλαβαίναμε ὅτι ὅλα τὰ ἔκαναν γιὰ τὸ καλό μας. Εἴχαμε μεγάλη ἐμπιστοσύνη. Μερικὲς φορὲς μάλιστα ἡ μητέρα μου ἄλλο παιδὶ ἔφταιγε καὶ ἄλλο μάλωνε, γιατὶ δὲν προλάβαινε νὰ κάνη ...δικαστήριο. Ὁ ἔνοχος ὅμως, ὅταν ἔβλεπε ὅτι μάλωσε τὸν ἄλλον ποὺ δὲν ἔφταιγε, ἐπειδὴ τὸν πείραζε ἡ συνείδηση, ἔλεγε «ἐγὼ ἔφταιγα», καὶ ὁ ἄλλος δικαιωνόταν.

Στὴν οἰκογένεια οἱ μικροὶ πρέπει νὰ ἔχουν σεβασμὸ καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους. Νὰ αἰσθάνωνται ὡς ἀνάγκη τὸν σεβασμό, τὴν ὑποταγὴ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν μεγάλο. Οἱ μεγαλύτεροι πάλι νὰ ἔχουν ἀγάπη πρὸς τοὺς μικρούς, νὰ τοὺς βοηθοῦν καὶ νὰ τοὺς προστατεύουν. Ὅταν ὁ μικρὸς σέβεται τὸν μεγάλο καὶ ὁ μεγάλος ἀγαπάη τὸν μικρό, δημιουργεῖται μιὰ ὄμορφη οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα. Ὁ πατέρας μου ἔλεγε: «Ὑπακοὴ στὸν μεγάλο ἀδελφό σας». Ἐμεῖς ξέραμε ὅτι ὁ πατέρας μᾶς ἀγαπάει ὅλους καὶ εἴχαμε πιὸ πολὺ θάρρος στὸν πατέρα. Στὸν μεγάλο ἀδελφό, ποὺ δὲν βρίσκαμε τὴν ἀγάπη τοῦ πατέρα, κάναμε μεγαλύτερη ὑπακοή[1].

Ὅταν οἱ σύζυγοι ἔχουν σεβασμὸ μεταξύ τους καὶ τὰ παιδιὰ ἔχουν σεβασμὸ πρὸς τοὺς γονεῖς, ἡ ζωὴ στὴν οἰκογένεια εἶναι εἰρηνική, πάει ρολόι. Ποτὲ σὲ μιὰ τέτοια οἰκογένεια ὁ μεγάλος γιὸς δὲν λέει στὴν μητέρα του «κοίταξε ἐδῶ, μάνα, αὐτὸ μὴν τὸ ξανακάνης» ἢ «γιατί τὸ ἔκανες αὐτὸ ἔτσι καὶ ἐκεῖνο ἀλλιῶς;», ἀλλὰ οὔτε ὁ πατέρας στὴν μάνα μιλάει μὲ τέτοιον τρόπο. Ὁ μεγάλος μπορεῖ νὰ ἀστειεύεται μὲ τὸν μικρό, γιὰ νὰ τὸν κάνη νὰ χαρῆ, ἀλλὰ ὁ μικρὸς δὲν πρέπει νὰ ἀποκτήση παρρησία μὲ τὴν χαρὰ ποὺ νιώθει ἀπὸ τὰ πειράγματα τοῦ μεγάλου. Ὅταν ἤμουν στὴν Μονὴ Στομίου καὶ κατέβαινα καμμιὰ φορὰ νὰ ψωνίσω διάφορα ὑλικά, ἕνα παιδάκι, ποὺ τὸ σπίτι του

---

[1] Ὁ Γέροντας εἶχε ἑπτὰ ἀδέλφια.

ἦταν πάνω στὸν δρόμο, μόλις μὲ ἔβλεπε, ἐρχόταν κοντά μου καὶ ἐγὼ τοῦ φιλοῦσα τὸ χέρι. Ὕστερα συνήθισε καὶ ἔτρεχε καὶ μοῦ ἔδινε μόνο του τὸ χέρι του νὰ τὸ φιλήσω! Ἐγὼ πάλι τοῦ τὸ φιλοῦσα. Μετὰ μοῦ εἶπαν οἱ γονεῖς του: «Μὴν τοῦ φιλᾶς, Πάτερ, τὸ χέρι, γιατὶ τρέχει στοὺς παπάδες καὶ δίνει τὸ χεράκι του νὰ τὸ φιλήσουν καί, ἅμα δὲν τὸ φιλήσουν, βάζει τὰ κλάματα».

Ἡ ἀγάπη τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς μετὰ τὸν γάμο τους

Ὁ Καλὸς Θεὸς οἰκονόμησε, ὥστε τὸ ἀνδρόγυνο νὰ συνδέεται μὲ τέτοιου εἴδους ἀγάπη, ποὺ νὰ ἐγκαταλείπουν ἀκόμη καὶ τοὺς γονεῖς τους καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναίκα. Ἂν δὲν ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ ἀγάπη, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ κάνουν δική τους οἰκογένεια. Ὁ σκοπὸς τῶν γονέων λήγει μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν παιδιῶν. Στὴν συνέχεια τὰ παιδιὰ τοὺς ὀφείλουν μόνον πολὺ σεβασμὸ καὶ τόση ἀγάπη, ὅση χρειάζεται πρὸς τοὺς γονεῖς. Δὲν θέλω νὰ πῶ μὲ αὐτὸ νὰ μὴν ἀγαποῦν τοὺς γονεῖς τους, ἀλλὰ νὰ ἔχουν πρῶτα ἀγάπη μεγάλη μεταξύ τους καὶ μετὰ νὰ ἀγαποῦν τοὺς γονεῖς τους. Νὰ εἶναι τόσο ἀγαπημένοι, ὥστε ἀπὸ τὴν ἄφθονη ἀγάπη ποὺ θὰ ἔχουν, νὰ δίνουν καὶ στοὺς γονεῖς τους τὴν ὑπερχείλιση τῆς ἀγάπης τους καὶ ὅλον τὸν σεβασμό τους καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη τους. Ἡ ἀγάπη τους νὰ εἶναι ἀρχοντική, γιὰ νὰ φροντίζη ὁ ἕνας γιὰ τοὺς γονεῖς τοῦ ἄλλου, ὅσο μπορεῖ περισσότερο.

Πολὺ βοηθάει στὴν ὁμόνοια τῆς οἰκογενείας, ὁ ἄνδρας νὰ ἀγαπάη τὴν γυναίκα του περισσότερο ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ ἀπὸ κάθε ἀγαπητὸ καὶ συγγενικό του πρόσωπο. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τοὺς γονεῖς του νὰ διοχετεύεται διὰ μέσου τῆς γυναίκας του. Τὸ ἴδιο φυσικὰ πρέπει νὰ κάνη καὶ ἡ γυναίκα.

Γνωρίζω ἀνδρόγυνα ποὺ στὶς ἀρχὲς ἔχουν προβλήματα μεταξύ τους, ἐπειδὴ ἡ γυναίκα ἢ ὁ ἄνδρας ἀγαπάει τὴν μάνα του μὲ ὑπερβολικὴ ἀγάπη. Αὐτὸ ξεκινάει ἀπὸ τὸ φιλότιμο ποὺ ἔχουν· νιώθουν μεγάλη εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν μάνα τους. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως, ὅταν συνδεθοῦν μεταξύ τους, δὲν θὰ ὑπάρχη πρόβλημα. Δὲν θὰ ἦταν φυσιολογικό, ἂν ἀγαποῦσαν ἀμέσως ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μὲ τέτοια ἀγάπη ποὺ θὰ ἀναπλήρωνε τὴν ἀγάπη τῆς μάνας.

Ὅταν ὁ σύζυγος σέβεται τοὺς γονεῖς του, αὐτὸ εἶναι τιμή του, ὅπως καὶ γιὰ τὴν νύφη τιμὴ εἶναι νὰ σέβεται καὶ νὰ ἀγαπᾶ τὴν πεθερά της, γιατὶ γέννησε τὸν ἄνδρα της, τὸν μεγάλωσε, καὶ τώρα μεγάλον τὸν χαίρεται αὐτή. Ὅλα αὐτὰ μιλοῦν ἀθόρυβα στὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν τους.

Ἡ μάνα, ὅταν παντρέψη τὸν γιό της, ἐπειδὴ πρῶτα ἔβρισκε μεγάλη ἀνακούφιση ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ τῆς ἔδειχνε – καὶ οἱ γέροι γίνονται ξανὰ σὰν μωρά –, νιώθει, ὅπως νιώθει τὸ μεγαλύτερο παιδί, ὅταν δῆ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας ἄλλο μωρό. Βλέπεις, ἂν δὲν κόψη κανεὶς τὰ πάθη, ὅταν εἶναι νέος, ὅσο μεγαλώνει, ἐξασθενεῖ ἡ θέληση καὶ τὰ πάθη αὐξάνουν περισσότερο. Ἡ νύφη ὅμως δὲν πρέπει νὰ τὸ παρεξηγήση αὐτό. Ἂν μάλιστα φροντίζη τὴν ἡλικιωμένη πεθερά της, ἂς κάνη λίγη ὑπομονή, γιὰ νὰ μὴ χάση τὸν μισθὸ ποὺ ἀποταμιεύει ἀπὸ τὴν φροντίδα ποὺ τῆς προσφέρει. Ἂν τώρα ὑπηρετῆ μὲ ὑπομονὴ τὴν πεθερά της, ἀργότερα, ὅταν περάση ἡ ταλαιπωρία, θὰ χαίρεται γιὰ τὸ καλὸ ποὺ τῆς πρόσφερε.

Φυσικὰ καὶ ἡ πεθερὰ πρέπει νὰ ἀγαπάη τὶς νύφες της σὰν κόρες της. Ἡ γιαγιά μου – ἡ μητέρα τοῦ πατέρα μου – ἀγαποῦσε τὴν μητέρα μου πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸν πατέρα

μου. Ὅταν παντρεύτηκαν τὰ ἀδέλφια μου, ἔλεγαν οἱ γειτόνισσες: «Τώρα ποὺ θὰ ἔρθουν οἱ νυφάδες...». Καὶ ἡ μητέρα μου τὶς ἔλεγε: «Γιατί τὸ λέτε αὐτό; Ἐμένα ἡ πεθερά μου μὲ ἀγαπάει πιὸ πολὺ καὶ ἀπὸ τὴν κόρη της. Γιατί κι ἐγὼ νὰ μὴν ἀγαπάω ἔτσι τὶς νύφες μου;». Καὶ πράγματι τὶς ἀγαποῦσε κι ἐκείνη σὰν κόρες της.

Τὰ γεράματα ταπεινώνουν τὸν ἄνθρωπο

Πόσο ταπεινώνεται ὁ ἄνθρωπος στὰ γεράματα! Οἱ γέροι σιγὰ-σιγὰ χάνουν τὶς δυνάμεις τους καὶ μοιάζουν σὰν τὸ γερασμένο γεράκι. Ὅταν γεράση τὸ γεράκι, πέφτουν τὰ φτερά του καὶ οἱ φτεροῦγες του μετὰ εἶναι σὰν σπασμένες τσατσάρες. Θυμᾶμαι, στὴν Μονὴ Φιλοθέου[2] ἦταν ἕνας Προϊστάμενος[3] ποὺ εἶχε πάει τὸ 1914 ἐθελοντὴς ἀπὸ τὴν Σμύρνη στὴν Ἀλβανία, γιὰ νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Τούρκους, ποὺ εἶχαν σφάξει τὸν πατέρα του. Μιὰ φορὰ ἔπιασε ἕναν Τοῦρκο καὶ πῆγε νὰ τὸν σφάξη. Ἐκεῖνος τοῦ εἶπε: «Ἡ δική μας θρησκεία εἶναι ἄχαρη. Μᾶς λέει καὶ νὰ σφάζουμε καὶ νὰ σκοτώνουμε. Ἡ δική σας ὅμως δὲν εἶναι τέτοια. Ὁ Χριστὸς σᾶς λέει νὰ μὴ σκοτώνετε». Μόλις τὸ ἄκουσε αὐτό, τόσο συγκινήθηκε, ποὺ πέταξε τὸ ντουφέκι καὶ σηκώθηκε καὶ πῆγε στὸ Ἅγιον Ὄρος, γιὰ νὰ γίνη καλόγερος. Ἔγινε καλόγερος, ἔγινε καὶ Προϊστάμενος, ἀλλὰ τὸ ἀντάρτικο δὲν τοῦ ἔφυγε. Εἶχε ὅλα τὰ διακονήματα καὶ ὅλα τὰ κλειδιὰ ἀπὸ τὶς ἀποθῆκες τὰ εἶχε κρεμασμένα στὴν ζώνη του. Κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ τοῦ μιλήση. Ἂν ξεχνοῦσε κανένας Πατέρας νὰ τὸν φωνάξη μὲ τὸν τίτλο του, «Γέροντα Σπυρίδων», γινόταν θηρίο. Μιὰ Μεγάλη Σαρακοστὴ πῆγαν στὸ μοναστήρι συμμορίτες καὶ τοὺς ζήτησαν τυριά. «Βρὲ γουρούνια, τοὺς λέει αὐτός, τὴν Σαρακοστὴ ζητᾶτε τυριά;». Τοὺς πέταξε ἔξω. Μιὰ ἄλλη φορὰ οἱ Πατέρες εἶχαν λύσει τοὺς πολυελαίους, γιὰ νὰ τοὺς καθαρίσουν. Εἶδαν οἱ συμμορίτες τὰ διάφορα ἐξαρτήματα ποὺ γυάλιζαν καὶ νόμιζαν ὅτι εἶναι χρυσά. Πῆγαν, τὰ ἔβαλαν σὲ τσουβάλια καὶ μάζεψαν τὰ ζῶα τῆς περιοχῆς, γιὰ νὰ τὰ μεταφέρουν. Μόλις τοὺς εἶδε αὐτός, τοὺς πιάνει καὶ παίρνει καὶ τὰ ἀδειάζει ἀπὸ τὰ τσουβάλια. «Βρὲ σαβοῦρες, τοὺς λέει, μπροῦντζα εἶναι αὐτά, μπροῦντζα σὰν ἐσᾶς!». Καθόλου δὲν δείλιαζε. Στὰ γεράματά του ὅμως εἶχε ἀρρωστήσει καὶ εἶχε ταπεινωθῆ. Μὲ εἶχαν βάλει νὰ τὸν βοηθῶ λιγάκι. Μιὰ φορὰ μοῦ εἶπε: «Κάνε προσευχή, Ἀβέρκιε[4], δὲν νιώθω καλά». Σηκώθηκα καὶ ἄρχισα νὰ κάνω κομποσχοίνι: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον τὸν δοῦλον Σου, τὸν Γέροντα Σπυρίδωνα». «Μωρέ, "τὸν Σπύρο", πές!», μοῦ λέει. Πόσο τὸν εἶχαν ταπεινώσει ἡ ἀρρώστια καὶ τὰ γεράματα! Πρῶτα ποῦ νὰ τολμοῦσες νὰ μὴν τὸν πῆς «Γέροντα Σπυρίδωνα»!

Νά, καὶ ὁ πατέρας μου στὰ γεράματά του ἀπὸ μιὰ μύγα ταπεινώθηκε. Μιὰ μέρα τὸν βρῆκε ἡ ἀδελφή μου νὰ κλαίη. «Τί ἔπαθες, πατέρα; τὸν ρωτάει. Μήπως κανένα ἐγγονάκι σὲ πείραξε;». «Ὄχι, ὄχι, τῆς λέει. Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Προσπαθοῦσα νὰ σκοτώσω μιὰ μύγα μὲ τὴν μυγοσκοτώστρα καὶ δὲν μποροῦσα. Ἔκανα ἔτσι νὰ τὴν χτυπήσω, ἔφευγε ἀπὸ ἐδῶ· ἔκανα ἔτσι, ἔφευγε ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐγώ, ὅταν ἤμουν νέος, εἶχα τέτοιο σημάδι ποὺ τοὺς Τσέτες[5] δὲν τοὺς σκότωνα· τοὺς σημάδευα γύρω-γύρω καὶ τοὺς

---

[2] Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Φιλοθέου ἦταν τότε Ἰδιόρρυθμη.

[3] Τὶς Ἰδιόρρυθμες Μονὲς διοικεῖ τὸ συμβούλιο τῶν Προϊσταμένων ποὺ εἶναι ἰσόβιοι.

[4] Τὸ ὄνομα ποὺ ἔλαβε ὁ Γέροντας ὡς ρασοφόρος μοναχός.

[5] Ἀντάρτες Τοῦρκοι.

ἀνάγκαζα νὰ παραδοθοῦν. Δεκαέξι χρονῶν σημάδεψα ἕνα λιοντάρι, τὸ πλήγωσα καὶ πάλεψα μὲ τὸ λαβωμένο λιοντάρι, καὶ τώρα μιὰ μύγα νὰ μὴν μπορῶ νὰ σκοτώσω! Ἄ, τίποτε δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος». Ἔνιωθε ὁ καημένος ἕνα τίποτε, σὰν νὰ μὴν εἶχε κάνει τίποτε στὴν ζωή του.

Καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος, στὰ γηροκομεῖα τῶν Μονῶν, πόσο ταπεινώνονται τὰ γεροντάκια! Περνοῦν καὶ δεύτερη... κουρά! Τοὺς κόβουν τὰ μαλλιά, γιὰ νὰ μὴν ἔχουν πολλὰ καὶ δυσκολεύονται νὰ τὰ λούζουν. Τοὺς κόβουν καὶ τὰ γένια, γιατὶ τρέχουν τὰ σάλια, τὰ φαγητά, καὶ πῶς νὰ τὰ καθαρίσουν; Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία κουρά. Ἡ ταπεινὴ κουρά!

Ὁ μισθὸς ἀπὸ τὴν γηροκόμηση

Πῶς κατήντησε ὁ κόσμος! Καὶ στὰ Φάρασα καὶ στὴν Ἤπειρο γηροκομοῦσαν ἀκόμη καὶ τὰ ζῶα. Καλὰ τὰ μουλάρια, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ποὺ τὸ κρέας τους τρωγόταν δὲν τὰ ἔσφαζαν. Τὰ γέρικα βόδια λ.χ. μὲ τὰ ὁποῖα ὄργωναν, τὰ σέβονταν, τὰ περιποιοῦνταν, τὰ γηροκομοῦσαν, γιατὶ ἔλεγαν: «Φάγαμε ψωμὶ ἀπὸ αὐτά». Δηλαδὴ τὰ ζῶα ποὺ ἦταν ἐργατικὰ καὶ δούλευαν στὸ χωράφι εἶχαν καὶ καλὰ γεράματα. Καὶ τότε οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχαν τὰ μέσα ποὺ ἔχουν σήμερα. Ἔπρεπε μὲ τὸν χειρόμυλο νὰ ἀλέθουν τὸ ρόβι, νὰ τὸ κάνουν ψιλό, γιὰ νὰ μπορῇ τὸ καημένο τὸ γέρικο βόδι νὰ τὸ φάη. Ὁ σημερινὸς ὅμως κόσμος ξέφυγε· ἀνθρώπους δὲν γηροκομοῦν, ποῦ νὰ γηροκομήσουν τὰ ζῶα!

Ἐγὼ ποτὲ στὴν ζωή μου δὲν αἰσθάνθηκα τόσο καλά, ὅσο ἐκεῖνες τὶς λίγες μέρες ποὺ μοῦ εἶπαν νὰ γηροκομήσω ἕναν Γέροντα. Ἡ γηροκόμηση ἔχει μεγάλο μισθό. Θυμᾶμαι ποὺ ἔλεγαν καὶ γιὰ ἕναν δόκιμο στὸ Ἅγιον Ὄρος ποὺ εἶχε φοβερὸ δαιμόνιο καὶ τὸν ἔβαλαν νὰ γηροκομήση ἕξι γεροντάκια στὸ γηροκομεῖο τῆς Μονῆς. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἦταν δύσκολα· δὲν εἶχαν εὐκολίες. Φορτωνόταν ὁ καημένος τὰ ροῦχα στὴν πλάτη του μὲ ἕνα ξύλο καὶ τὰ πήγαινε μακριὰ σὲ μιὰ γούρνα, γιὰ νὰ τὰ πλύνη, ἔβαζε ἀλισίβα... Ἔπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ τὸ δαιμόνιο καὶ ἔγινε μοναχός. Γιατί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ ἴδιος γινόταν θυσία, ἀλλὰ καὶ τὰ γεροντάκια τοῦ ἔδιναν εὐχές.

Πολλὰ ἀνδρόγυνα δυσανασχετοῦν γιὰ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν στὴν οἰκογένειά τους ἀπὸ τὶς ἰδιοτροπίες καὶ τὴν γκρίνια τῶν παππούδων ποὺ γηροκομοῦν. Ξεχνοῦν τὶς ἀταξίες ποὺ ἔκαναν οἱ ἴδιοι ἢ τὴν γκρίνια καὶ τὶς παραξενιὲς ποὺ εἶχαν, ὅταν ἦταν παιδιά. Δὲν θυμοῦνται ποὺ δὲν ἄφηναν τοὺς γονεῖς τους νὰ ἡσυχάσουν μὲ τὰ κλάματα καὶ τὰ καμώματά τους. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ συναντοῦν αὐτὲς τὶς δυσκολίες, γιὰ νὰ ξεπληρώσουν κάπως τὶς δικές τους ἀταξίες. Τώρα εἶναι ἡ σειρά τους νὰ συμπαρασταθοῦν καὶ νὰ φροντίσουν τοὺς γέρους γονεῖς τους μὲ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὶς θυσίες ποὺ ἔκαναν ἐκεῖνοι γι᾽ αὐτούς, ὅταν ἦταν παιδιά. Ὅσοι δὲν νιώθουν αὐτὸ τὸ χρέος πρὸς τοὺς γονεῖς τους, θὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς ἄδικοι καὶ ἀχάριστοι.

Καὶ βλέπω ὅτι τὰ βάσανα ποὺ ἔχουν πολλοὶ κοσμικοὶ μερικὲς φορὲς ὀφείλονται καὶ στὸ ὅτι οἱ γονεῖς τους εἶναι πικραμένοι μαζί τους. Ταλαιπωροῦνται οἱ οἰκογένειες, γιατὶ δὲν φροντίζουν τοὺς παπποῦδες. Ὅταν τὴν φουκαριάρα τὴν γριὰ ἢ τὸν καημένο τὸν γέρο τοὺς πᾶνε καὶ τοὺς ἐγκαταλείπουν σὲ ἕνα γηροκομεῖο, τοὺς παίρνουν καὶ τὴν περιουσία, καὶ δὲν χαίρονται τὰ ἐγγονάκια τους, ἀλλὰ πεθαίνουν μὲ

καημό, τί εὐλογία θὰ ἔχουν μετὰ τὰ παιδιά; Μοῦ ἔλεγε σήμερα μιὰ ἡλικιωμένη γυναίκα ὅτι ἔχει τέσσερα ἀγόρια παντρεμένα ποὺ μένουν στὸ ἴδιο τετράγωνο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ δῆ, γιατὶ συμβούλεψε μιὰ φορὰ τὶς νυφάδες: «Νὰ ἔχετε ἀγάπη μεταξύ σας, νὰ ἐκκλησιάζεσθε»! Οὔ, ἔγιναν θηρία! «Νὰ μὴν ξαναπατήσης, τῆς εἶπαν, στὰ σπίτια μας». Πέντε χρόνια εἶχε νὰ δῆ τὰ παιδιά της καὶ ἔκλαιγε ἡ καημένη. «Κάνε προσευχή, Πάτερ μου, μοῦ εἶπε, ἔχω καὶ ἐγγονάκια· τοὐλάχιστον νὰ τὰ δῶ στὸν ὕπνο μου». Ἔ, τί προκοπὴ θὰ ἔχουν μετὰ τὰ παιδιά της;

Κι ἐνῶ ἡ γιαγιὰ στὴν οἰκογένεια εἶναι μεγάλη εὐλογία, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸ καταλαβαίνουν αὐτό. Συνήθως ὁ ἄνδρας πέφτει πιὸ γρήγορα καὶ τὸν ὑπηρετεῖ ἡ γυναίκα του. Ὅταν πεθάνη ὁ ἄνδρας, τότε, γιὰ νὰ μὴν αἰσθάνεται ἄχρηστη ἡ γυναίκα, ἂν τὴν παίρνουν τὰ παιδιὰ στὸ σπίτι τους καὶ φυλάη τὰ ἐγγόνια, αὐτὸ εἶναι πολὺ καλό. Ἔτσι καὶ αὐτὴ ἀναπαύεται καὶ τὸ ζευγάρι οἰκονομεῖται. Γιατὶ ἡ μάνα δὲν προφταίνει μὲ τὶς δουλειές της νὰ δώση στὰ παιδιὰ τὴν ἀπαραίτητη στοργὴ καὶ ἀγάπη. Τὴν δίνει λοιπὸν ἡ γιαγιά, γιατὶ ἡ ἡλικία αὐτὴ εἶναι ἡ ἡλικία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς στοργῆς. Βλέπεις, ὅταν τὸ παιδὶ κάνη ἀταξίες, ἡ γιαγιὰ τὸ χαϊδεύει, ἐνῶ ἡ μάνα τὸ μαλώνει. Μὲ τὴν φροντίδα τῆς γιαγιᾶς καὶ ἡ μάνα κάνει τὶς δουλειές της, καὶ τὰ παιδιὰ ἔχουν τὰ χάδια καὶ τὴν ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ ἡ γιαγιὰ ἀναπαύεται μὲ τὴν ἀγάπη τῶν ἐγγονῶν.

Ἔχει μεγάλη εὐλογία ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅποιος κοιτάζει τοὺς γονεῖς του. Μοῦ εἶπε μιὰ μέρα ἕνας νεαρὸς οἰκογενειάρχης: «Γέροντα, σκέφτομαι στὸ σπίτι ποὺ θὰ χτίσω, νὰ κάνω στὸν κάτω ὄροφο δύο διαμερισματάκια γιὰ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ πεθερικά μου». Πόσο μὲ συγκίνησε! Πόσες εὐχὲς τοῦ ἔδωσα! Ἀπορῶ, πῶς δὲν τὸ καταλαβαίνουν αὐτὸ τὰ ἀνδρόγυνα! Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ἦρθε μιὰ γυναίκα καὶ μοῦ εἶπε: «Ἡ μάνα μου, Πάτερ, ἔχει ἡμιπληγία. Βαρέθηκα ὀκτὼ χρόνια νὰ τὴν γυρίζω ἀπὸ ἐδῶ, ἀπὸ ἐκεῖ». Ἀκοῦς; Κόρη νὰ μιλάη ἔτσι γιὰ τὴν μάνα της! «Ἄ, τῆς λέω, εἶναι πολὺ ἁπλό! Τώρα θὰ κάνω προσευχὴ νὰ πέσης ἐσὺ ὀκτὼ χρόνια ἀπὸ ἡμιπληγία καὶ νὰ γίνη καλὰ ἡ μάνα σου, γιὰ νὰ σὲ περιποιῆται». «Ὄχι, ὄχι, Πάτερ!», φώναζε. «Τέσσερα χρόνια τοὐλάχιστον, τῆς λέω, τέσσερα χρόνια! Βρέ, δὲν ντρέπεσαι; Ποιό εἶναι προτιμότερο; Νὰ ἔχη κανεὶς τὴν ὑγεία του, νὰ μὴν πονάη καὶ νὰ ὑπηρετῆ ἕναν ἄρρωστο, νὰ ἔχη καὶ μισθὸ ἀπὸ τὸν Θεό, ἢ νὰ ὑποφέρη, νὰ μὴν μπορῆ νὰ γυρίση τὸ πόδι του, νὰ ταπεινώνεται καὶ νὰ παρακαλάη: "φέρε τὴν πάπια, γύρνα με ἀπὸ ἐδῶ, γύρνα με ἀπὸ ἐκεῖ";». Ὅταν τὰ ἄκουσε αὐτά, συμμαζεύτηκε λίγο.

Ἂν ἔρθουν τὰ παιδιὰ στὴν θέση τῶν γονέων τους ποὺ γέρασαν ἢ ἂν ἔρθη ἡ νύφη στὴν θέση τῆς πεθερᾶς της καὶ σκεφθῆ: «κι ἐγὼ θὰ γεράσω καὶ θὰ γίνω μιὰ μέρα πεθερά· θὰ ἤθελα νὰ μὴ μοῦ δίνη σημασία ἡ νύφη μου;», τότε δὲν θὰ ὑπάρχουν τέτοια προβλήματα.

Ἡ εὐχὴ τῶν γονέων

Ἡ εὐχὴ τῶν γονέων εἶναι ἡ μεγαλύτερη κληρονομιὰ γιὰ τὰ παιδιά. Γι᾽ αὐτὸ νὰ φροντίζουν νὰ ἔχουν τὴν εὐχὴ τῶν γονέων. Δὲν εἶδες ὁ Ἰακώβ, μέχρι ποῦ ἔφθασε, γιὰ νὰ πάρη τὴν εὐλογία τοῦ πατέρα του; Καὶ προβιὰ φόρεσε[6]!

---

[6] Βλ. *Γέν*. κεφ. 27.

Εἰδικὰ ἡ εὐχὴ τῆς μητέρας εἶναι μεγάλο πράγμα! Κάποιος ἔλεγε: «Κάθε λόγος τῆς μητέρας μου εἶναι καὶ μιὰ λίρα χρυσή». Νά, καὶ πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ πόση ἐντύπωση μοῦ ἔκανε κάποιος ἀπὸ τὸ Γιοχάνεσμπουργκ! Ἦρθε στὸ Καλύβι τὸ φθινόπωρο. «Γέροντα, ἡ μάνα μου ἀδιαθέτησε, μοῦ λέει, καὶ ἦρθα νὰ τὴν δῶ». Τρεῖς μῆνες δὲν πέρασαν, τὰ Χριστούγεννα ξαναῆρθε. «Πῶς πάλι ἐδῶ;», τὸν ρωτάω. «Ἔμαθα, μοῦ λέει, πὼς πάλι ἀδιαθέτησε ἡ μάνα μου καὶ ἦρθα νὰ φιλήσω τὸ χέρι της, γιατὶ εἶναι ἡλικιωμένη καὶ μπορεῖ νὰ πεθάνη. Γιὰ μένα ἡ μεγαλύτερη περιουσία εἶναι ἡ εὐχὴ τῆς μάνας μου». Ἑξῆντα χρονῶν ἄνθρωπος ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Γιοχάνεσμπουργκ καὶ ἦρθε στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ φιλήση τὸ χέρι τῆς μάνας του! Καὶ τώρα τέτοια εὐλογία ἔχει, ποὺ σκέφτεται νὰ κάνη ἕνα γηροκομεῖο μεγάλο γιὰ τοὺς κληρικοὺς καὶ νὰ τὸ χαρίση στὴν Ἐκκλησία. Δηλαδὴ τὶς εὐλογίες δὲν ἔχει ποῦ νὰ τὶς βάλη κατὰ κάποιον τρόπο. Γιὰ μένα εἶναι φάρμακο μιὰ τέτοια ψυχή. Εἶναι σὰν νὰ εἶμαι στὴν ἔρημο Σαχάρα καὶ νὰ βρίσκω ξαφνικὰ λίγο νερό. Αὐτὰ χάνονται σιγὰ-σιγά.

Ἕνας ἄλλος ἦρθε μιὰ μέρα μὲ κλάματα στὸ Καλύβι. «Πάτερ, μὲ καταράστηκε ἡ μάνα μου. Στὸ σπίτι ἔχουμε ὅλο ἀρρώστιες, στενοχώριες, ἡ δουλειά μου δὲν πάει καλά», μοῦ εἶπε. «Κι ἐσὺ δὲν θὰ ἤσουν ἐντάξει, τοῦ λέω. Δὲν μπορεῖ ἡ μάνα σου ἄδικα νὰ σὲ καταράστηκε». «Ναί, μοῦ λέει, ἤμουν κι ἐγώ...». «Νὰ πᾶς νὰ ζητήσης συγχώρηση ἀπὸ τὴν μάνα σου», τοῦ λέω. «Θὰ πάω, Πάτερ, μοῦ λέει. Δῶσε μου τὴν εὐχή σου». «Τὴν εὐχή μου τὴν ἔχεις, τοῦ εἶπα, ἀλλὰ νὰ πάρης καὶ τὴν εὐχὴ τῆς μάνας σου». «Δύσκολο νὰ μοῦ δώση τὴν εὐχή της», μοῦ λέει. «Νὰ πᾶς, κι ἂν δὲν σοῦ τὴν δώση, νὰ τῆς πῆς: "μοῦ εἶπε ἕνας Γέροντας πὼς κι ἐσὺ θὰ παραδώσης ψυχή"». Πῆγε, καὶ ἡ μάνα του τοῦ εὐχήθηκε: «Παιδί μου, νὰ ἔχης τὴν εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ!». Ἦρθε μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ στὸ Ὄρος μὲ βυσσινάδες, μὲ λουκούμια. Ἦταν γεμάτος χαρά. Τὰ παιδιά του ἦταν καλά, ἡ δουλειά του πήγαινε καλά. Συνέχεια βούρκωνε καὶ ἔλεγε «*δόξα τῷ Θεῷ*». Ἄλλαξε ὅλη ἡ ζωή του καὶ μιλοῦσε ὅλο πνευματικά. Πόσο μᾶλλον ὅταν κανεὶς ἔχη ἐξ ἀρχῆς σεβασμὸ πρὸς τοὺς γονεῖς! Πῶς νὰ μὴν ἔχη τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ;

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

«Ἂν κανεὶς ἀγαπήση τὸν Θεό, ἂν ἀναγνωρίση
τὴν μεγάλη Του θυσία καὶ τὶς εὐεργεσίες Του
καὶ στρυμώξη τὸν ἑαυτό του μὲ διάκριση
στὴν μίμηση τῶν Ἁγίων, γρήγορα ἁγιάζει·
φθάνει νὰ ταπεινώνεται,
νὰ συναισθάνεται τὴν ἀθλιότητά του
καὶ τὴν μεγάλη του ἀχαριστία πρὸς τὸν Θεό».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὴν οἰκογένεια

Ὅσο γκρινιάζει κανείς, τόσο ρημάζει

– Γέροντα, ποῦ ὀφείλεται ἡ γκρίνια καὶ πῶς μπορεῖς νὰ τὴν ἀποφύγης;

– Στὴν κακομοιριὰ ὀφείλεται καὶ μὲ τὴν δοξολογία τὴν κάνει κανεὶς πέρα. Ἡ γκρίνια γεννᾶ γκρίνια καὶ ἡ δοξολογία γεννᾶ δοξολογία. Ὅταν δὲν γκρινιάζη κανεὶς γιὰ μιὰ δυσκολία ποὺ τὸν βρίσκει, ἀλλὰ δοξάζη τὸν Θεό, τότε σκάζει ὁ διάβολος καὶ πάει σὲ ἄλλον ποὺ γκρινιάζει, γιὰ νὰ τοῦ τὰ φέρη ὅλα πιὸ ἀνάποδα. Γιατί, ὅσο γκρινιάζει κανείς, τόσο ρημάζει.

Μερικὲς φορὲς μᾶς κλέβει τὸ ταγκαλάκι καὶ μᾶς κάνει νὰ μὴ μᾶς εὐχαριστῆ τίποτε, ἐνῶ μπορεῖ κανεὶς ὅλα νὰ τὰ γλεντάη πνευματικὰ μὲ δοξολογία καὶ νὰ ἔχη τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Νά, ξέρω κάποιον ἐκεῖ στὸ Ὅρος πού, ἂν βρέξη καὶ τοῦ πῆς «πάλι βρέχει», ἀρχίζει: «Ναί, ὅλο βρέχει, θὰ σαπίσουμε ἀπὸ τὴν πολλὴ ὑγρασία». Ἂν μετὰ ἀπὸ λίγο σταματήση ἡ βροχὴ καὶ τοῦ πῆς «ἔ, δὲν ἔβρεξε καὶ πολύ», λέει: «Ναί, βροχὴ ἦταν αὐτή; θὰ ξεραθῆ ὁ τόπος...». Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι δὲν εἶναι καλὰ στὸ μυαλό, ἀλλὰ συνήθισε νὰ γκρινιάζη. Νὰ εἶναι λογικὸς καὶ νὰ σκέφτεται παράλογα!

Ἡ γκρίνια ἔχει κατάρα. Εἶναι σὰν νὰ καταριέται ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του, ὁπότε μετὰ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Στὴν Ἤπειρο γνώριζα δύο γεωργούς. Ὁ ἕνας ἦταν οἰκογενειάρχης καὶ εἶχε ἕνα-δυὸ χωραφάκια καὶ ἐμπιστευόταν τὰ πάντα στὸν Θεό. Ἐργαζόταν, ὅσο μποροῦσε, χωρὶς ἄγχος. «Θὰ κάνω ὅ,τι προλάβω», ἔλεγε. Μερικὲς φορὲς ἄλλα δεμάτια σάπιζαν ἀπὸ τὴν βροχή, γιατὶ δὲν προλάβαινε νὰ τὰ μαζέψη, ἄλλα τοῦ τὰ σκόρπιζε ὁ ἀέρας, καὶ ὅμως γιὰ ὅλα ἔλεγε «δόξα Σοι ὁ Θεὸς» καὶ ὅλα τοῦ πήγαιναν καλά. Ὁ ἄλλος εἶχε πολλὰ κτήματα, ἀγελάδες κ.λπ., δὲν εἶχε καὶ παιδιά. Ἂν τὸν ρωτοῦσες «πῶς τὰ πᾶς;», «ἄσ᾽ τα, μὴν τὰ ρωτᾶς», ἀπαντοῦσε· ποτὲ δὲν ἔλεγε «δόξα Σοι ὁ Θεός», ὅλο γκρίνια ἦταν. Καὶ νὰ δῆτε, ἄλλοτε τοῦ ψοφοῦσε ἡ ἀγελάδα, ἄλλοτε τοῦ συνέβαινε τὸ ἕνα, ἄλλοτε τὸ ἄλλο. Ὅλα τὰ εἶχε, ἀλλὰ προκοπὴ δὲν ἔκανε.

Γι᾽ αὐτὸ λέω, ἡ δοξολογία εἶναι μεγάλη ὑπόθεση. Ἀπὸ μᾶς ἐξαρτᾶται, ἂν γευθοῦμε ἢ ὄχι τὶς εὐλογίες ποὺ μᾶς δίνει ὁ Θεός. Πῶς ὅμως νὰ τὶς γευθοῦμε, ἀφοῦ ὁ Θεὸς μᾶς δίνει λ.χ. μπανάνα καὶ ἐμεῖς σκεφτόμαστε τί καλύτερο τρώει ὁ τάδε ἐφοπλιστής; Πόσοι ἄνθρωποι τρῶνε μόνον ξερὸ παξιμάδι, ἀλλὰ μέρα-νύχτα δοξολογοῦν τὸν Θεὸ καὶ τρέφονται μὲ οὐράνια γλυκύτητα! Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποκτοῦν μιὰ πνευματικὴ εὐαισθησία καὶ γνωρίζουν τὰ χάδια τοῦ Θεοῦ. Ἐμεῖς δὲν τὰ καταλαβαίνουμε, γιατὶ ἡ καρδιά μας ἔχει πιάσει γλίτσα καὶ δὲν ἱκανοποιούμαστε μὲ τίποτε. Δὲν καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ εὐτυχία εἶναι στὴν αἰωνιότητα καὶ ὄχι στὴν ματαιότητα.

Νὰ βάλουμε στὴν ζωή μας κυβερνήτη τὸν Θεὸ

– Γέροντα, γιατί ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὸ Εὐαγγέλιο παρομοιάζεται μὲ κόκκο σινάπεως «*ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μείζων πάντων τῶν λαχάνων*»[1];

– Τὸ σινάπι σὰν σπόρος εἶναι πολὺ μικρός, ἀλλά, ὅταν σπαρῇ, γίνεται ὁλόκληρος θάμνος. Ἀκόμη καὶ τὰ πουλάκια πηγαίνουν καὶ κάθονται στὰ κλαδιά του. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ παρομοιάζεται μὲ τὸν σπόρο του, γιατὶ ἀπὸ ἕναν μικρὸ εὐαγγελικὸ λόγο ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσεται καὶ καταλαβαίνει τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

– Γέροντα, πῶς νιώθει κανεὶς αὐτὸ ποὺ λέει ἡ Ἁγία Γραφή: «*Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν*»[2];

– Εὐλογημένη, ὅταν μέσα μας εἶναι ἕνα μέρος τῆς χαρᾶς τοῦ Παραδείσου, τότε «*ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ἡμῶν ἐστι*». Καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅταν ἔχουμε ἄγχος, τύψεις συνειδήσεως, τότε μέσα μας ὑπάρχει ἕνα μέρος τῆς κολάσεως. Εἶναι μεγάλο πράγμα ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τούτη τὴν ζωὴ νὰ νιώθη μέσα του ἕνα μέρος τῆς χαρᾶς τοῦ Παραδείσου. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ τὸ πετύχουμε αὐτό· δυστυχῶς ὅμως ὁ ἐγωισμὸς μᾶς ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ πνευματικὸ αὐτὸ μεγαλεῖο.

Ὁ ἄνθρωπος μόνος του μπορεῖ νὰ κάνη τὴν ζωή του παραδεισένια, ἐὰν δέχεται νὰ τὸν κυβερνάη ὁ Θεὸς σὰν καλὸς Πατέρας. Πρέπει νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό, νὰ ἐλπίζη σ᾽ Αὐτὸν γιὰ ὅ,τι ἐπιχειρεῖ νὰ κάνη καὶ νὰ Τὸν δοξάζη γιὰ ὅλα. Νὰ μὴν ἔχη ἄγχος. Τὸ ἄγχος φέρνει ἕνα τσάκισμα στὴν ψυχή, τὴν παραλύει. Ὅταν ζητάη τὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ὅλα τὰ ἄλλα ἔρχονται. Λέει τὸ Εὐαγγέλιο: «*ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*»[3], ἀλλὰ καὶ «*τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἁρπάζουν οἱ βιασταί*»[4].

Οἱ ἄνθρωποι σήμερα δυσκόλεψαν τὴν ζωή τους, γιατὶ δὲν ἀρκοῦνται στὰ λίγα, ἀλλὰ κυνηγοῦν συνέχεια τὰ ὑλικὰ ἀγαθά. Ὅσοι ὅμως θέλουν νὰ ζήσουν γνήσια πνευματικὴ ζωή, πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ ἀρκεσθοῦν στὰ λίγα. Ὅταν ἡ ζωή τους εἶναι ἁπλοποιημένη, χωρὶς πολλὲς σκοτοῦρες, καὶ ἐλευθερωμένοι θὰ εἶναι ἀπὸ τὸ κοσμικὸ πνεῦμα, καὶ χρόνος θὰ τοὺς περισσεύη καὶ γιὰ πνευματικά. Ἀλλιῶς θὰ κουράζωνται προσπαθώντας νὰ ἀκολουθήσουν τὴν μόδα, θὰ χάνουν τὴν γαλήνη τους καὶ θὰ κερδίζουν τὸ μεγάλο ἄγχος.

Καὶ βλέπω, πῶς οἱ ἄνθρωποι μερικὲς φορὲς κάνουν μαρτυρικὴ τὴν ζωή τους! Σήμερα καθὼς ἐρχόμουν μὲ κάποιον ἀπὸ τὴν Οὐρανούπολη, μὲ παρακάλεσε νὰ περάσουμε λίγο ἀπὸ τὸ σπίτι του. Ἐπειδὴ ἐπέμενε, δὲν θέλησα νὰ τοῦ χαλάσω τὸ χατίρι. Μόλις φθάσαμε στὴν ἐξώπορτα, τὸν βλέπω, βγάζει τὰ παπούτσια του καὶ μπαίνει μέσα πατώντας στὶς μύτες. «Τί ἔπαθες καὶ περπατᾶς ἔτσι;», τὸν ρωτάω. «Τίποτε, Γέροντα, μοῦ λέει, περπατάω προσεκτικά, γιὰ νὰ μὴ χαλάσω τὸ παρκέ». Τί νὰ πῆς; Βασανίζονται χωρὶς λόγο.

Ὁ πόνος γιὰ τὸν πλησίον βοηθάει τὴν οἰκογένεια

Ὅσο πιὸ πολλὰ ἀγαθὰ ἀποκτοῦν σήμερα οἱ ἄνθρωποι, τόσο πιὸ πολλὰ προβλήματα ἔχουν. Οὔτε τὸν Θεὸ εὐχαριστοῦν γιὰ τὶς εὐεργεσίες Του, οὔτε τὴν

---

[1] *Μάρκ.* 4, 31-32 καὶ βλ. *Ματθ.* 13, 32· *Λουκ.* 13, 19.

[2] *Λουκ.* 17, 21.

[3] *Ματθ.* 6, 33.

[4] Βλ. *Ματθ.* 11, 12.

δυστυχία τῶν συνανθρώπων τους βλέπουν, γιὰ νὰ κάνουν καμμιὰ ἐλεημοσύνη. Σπαταλοῦν καὶ δὲν σκέφτονται τὸν ἄλλον ποὺ δὲν ἔχει νὰ φάη. Πῶς νὰ ἔρθη μετὰ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ; Ἐδῶ καὶ οἰκογενειάρχης νὰ εἶναι κανείς, πρέπει ἀπὸ κάπου νὰ κόβη καὶ νὰ οἰκονομάη κάτι, γιὰ νὰ κάνη κάποια ἐλεημοσύνη. Νὰ πῆ στὴν γυναίκα του καὶ στὰ παιδιά του ὅτι στὸ τάδε μέρος ὑπάρχει κάποιος ἄρρωστος ἐγκαταλελειμμένος ἢ κάποια φτωχὴ οἰκογένεια ποὺ ἔχει μεγάλη ἀνάγκη. Ἐὰν δὲν ἔχουν χρήματα νὰ δώσουν, ἂς τοὺς πῆ: «Ἂς δώσουμε τοὐλάχιστον ἕνα χριστιανικὸ βιβλίο, ἀφοῦ ἔχουμε πολλά». Δίνοντας σ᾿ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκη, κάνει καλὸ καὶ στὸν ἑαυτό του ἀλλὰ καὶ στὴν οἰκογένειά του.

Ἐκεῖ στὴν Ρωσία οἱ καημένοι οἱ πιστοὶ πόσο στεροῦνται! Ἔδωσα μιὰ φορὰ σὲ ἕναν Ρῶσο παπᾶ ἕνα κουτάκι λιβάνι καὶ τοῦ εἶπα: «Ἕνα φτωχὸ δῶρο». «Φτωχὸ εἶναι αὐτό; μοῦ λέει. Τὰ λιβάνια τὰ δικά μας εἶναι... βήχα-βήχα». Κι ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα πόσο ταλαιπωροῦνται οἱ πρόσφυγες! Στὴν Χαλκιδικὴ εἶδα κάποιον πρόσφυγα ποὺ ἔστρωνε σχιστόπλακες καὶ ἔπαιρνε τριακόσιες δραχμὲς τὸ τετραγωνικὸ μέτρο[5] καὶ ἔλεγε: «Δόξα Σοι ὁ Θεός, ποὺ ἔχουμε ψωμί». Γι᾿ αὐτό, ὅταν μοῦ εἶπε ἕνας ἐργολάβος ὅτι μέσα στὴν δουλειὰ φορτώνεται ἁμαρτίες, τοῦ εἶπα: «Ἂν φορτωθῆς αὐτοὺς τοὺς πρόσφυγες καὶ τοὺς οἰκονομήσης, θὰ ξεφορτωθῆς ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες σου. Δὲν ἔχουν ποῦ νὰ μείνουν. Ἐν συγκρίσει μὲ αὐτοὺς ἐσὺ εἶσαι Ὠνάσης».

Ὁ Θεός, γιὰ νὰ ἀσκήσουμε τὶς ἀρετές, ἐπέτρεψε νὰ ὑπάρχουν οἱ ἄρρωστοι, οἱ φτωχοὶ κ.λπ. Μποροῦσε καὶ τοὺς ἀρρώστους καὶ τοὺς φτωχούς, ὅλους νὰ τοὺς οἰκονομήση, ἀλλὰ τότε θὰ εἴχαμε τὴν ψευδαίσθηση ὅτι εἴμαστε ἐνάρετοι. Θὰ λέγαμε λ.χ. ὅτι εἴμαστε ἐλεήμονες, χωρὶς νὰ εἴμαστε, ἐνῶ τώρα τὰ ἔργα μας φανερώνουν τὶς ἀρετές μας. Δόξα τῷ Θεῷ, ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ θυσιάζονται γιὰ τὸν συνάνθρωπό τους. Γνώρισα κάποιον πού, μόλις ἀπολύθηκε ἀπὸ τὸν στρατό, δέχθηκε νὰ καταδικασθῆ ἄδικα μὲ μεγάλη ποινή, γιὰ νὰ σώση μιὰ οἰκογένεια. Δὲν σκέφθηκε οὔτε τὸ ρεζίλι, οὔτε τὴν σταδιοδρομία του.

Πάντως, βλέπω πῶς οἰκονομάει ὁ Θεός, ὥστε τοὐλάχιστον ἕνας ἀπὸ κάθε οἰκογένεια νὰ ἔχη πίστη, εὐλάβεια, γιὰ νὰ βοηθιοῦνται καὶ οἱ ὑπόλοιποι! Γνώριζα στὴν Κόνιτσα μιὰ οἰκογένεια ποὺ ὅλοι ἦταν ἀδιάφοροι πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Μόνο μιὰ κόρη ξεχώριζε. Μόλις ἄκουγε τὴν καμπάνα, πετοῦσε τὴν ποδιά, ἄφηνε ὅλες τὶς δουλειὲς στὴν μέση καὶ πήγαινε στὴν ἐκκλησία. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἦρθαν οἱ Γερμανοὶ καὶ χτυποῦσε ὁ νεωκόρος τὴν καμπάνα, γιὰ νὰ φύγη ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ σπίτια, αὐτὴ πῆγε στὴν ἐκκλησία γιὰ ἑσπερινό! Ἦταν καὶ πολὺ πονόψυχη, ἐνῶ οἱ γονεῖς της πολὺ τσιγγούνηδες. Ὁ πατέρας της, ἀντὶ νὰ φάη φαγητό, ἔπαιρνε καὶ ἔτρωγε ἕνα ξεροκόμματο ποὺ τὸ βουτοῦσε στὸ νερό. Ἡ δὲ μάνα της ἦταν πολὺ σφιχτή! Ἂν καὶ τὰ παιδιά της εἶχαν μεγάλες θέσεις καὶ περιουσία, ἐκείνη ἔψαχνε νὰ βρῆ κανένα ἀναμμένο καρβουνάκι στὸ τζάκι καὶ μὲ τὸ θειαφοκέρι ἔπαιρνε ἀπὸ αὐτὸ φωτιά, γιὰ νὰ μὴ χαλάση ἕνα σπίρτο! Γιὰ καφέμπρικο εἶχε ἕνα τενεκεδάκι ἀπὸ κονσέρβα! Ὅταν ἤμουν στὴν Μονὴ Στομίου, ἐπειδὴ ἡ μάνα της μὲ ἀγαποῦσε, ἂν ἤθελε ἡ κόρη νὰ πάρη κάτι ἀπὸ τὸ σπίτι τους γιὰ κανέναν φτωχὸ καὶ δυσκολευόταν νὰ τὸ βγάλη κρυφά, τῆς ἔλεγε: «Μητέρα, ὁ καλόγερος τὸ θέλει αὐτό». «Δῶσ᾿ το, δῶσ᾿ το», τῆς ἔλεγε ἐκείνη. Μόνο γιὰ τὸν καλόγερο ἡ μάνα της δὲν ἀντιδροῦσε. Ἀλλὰ καὶ τότε στὴν Κατοχὴ ἡ

[5] Εἰπώθηκε τὸ 1992.

κόρη ἀθόρυβα βοηθοῦσε τοὺς φτωχούς. Ἔβγαζε μὲ τρόπο σιτάρι ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τους, τὸ φορτωνόταν, τὸ πήγαινε στὸν μύλο, τὸ ἄλεθε καὶ μοίραζε τὸ ἀλεύρι στὶς φτωχὲς οἰκογένειες. Τὴν ἔπιασε μιὰ φορὰ ἡ μάνα της καὶ τί εἶχε τραβήξει! Τότε ἔταξε: «Θεέ μου, βοήθησέ με νὰ βρῶ μιὰ δουλειὰ καὶ θὰ δίνω ὅλον τὸν μισθό μου ἐλεημοσύνη». Τὴν ἄλλη μέρα τὴν ζήτησαν σὲ κάποιο ἵδρυμα. Ὢ, χαρὰ ποὺ εἶχε! Καὶ κράτησε τὸ τάμα της· οὔτε ἕνα ζευγάρι κάλτσες δὲν ἀγόρασε ἀπὸ τὸν μισθό της γιὰ τὸν ἑαυτό της· ὅλα τὰ ἔδινε ἐλεημοσύνη. Πόσοι τώρα λένε: «Θεὸς σχωρέσοι· ν᾽ ἁγιάσουν τὰ κόκκαλα τῶν γονέων σου!». Γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς οἰκονόμησε μετὰ καὶ τὴν μάνα της.

Ἡ ἄσκηση τῆς ἀρετῆς μέσα στὴν οἰκογένεια

– Γέροντα, ἕνας οἰκογενειάρχης πῶς μπορεῖ νὰ ἀσκῆται στὴν ἀρετή;

– Δίνει ὁ Θεὸς εὐκαιρίες. Ἀλλὰ πολλοί, ἐνῶ ζητοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τοὺς δίνη εὐκαιρίες, γιὰ νὰ ἀσκοῦνται στὴν ἀρετή, γογγύζουν, ὅταν συναντοῦν κάποια δυσκολία. Μερικὲς φορὲς λ.χ. ὁ Καλὸς Θεός, ἀπὸ τὴν ἄπειρη ἀγάπη Του, γιὰ νὰ ἀσκηθῆ ὁ ἄνδρας στὴν ταπείνωση καὶ στὴν ὑπομονή, ἀφαιρεῖ τὴν Χάρη Του ἀπὸ τὴν γυναίκα καὶ ἀρχίζει νὰ γίνεται ἰδιότροπη καὶ νὰ τοῦ φέρεται σκληρά. Τότε ὁ ἄνδρας πρέπει νὰ χαίρεται καὶ νὰ εὐχαριστῆ τὸν Θεὸ γιὰ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ποὺ τοῦ δίνει νὰ ἀγωνισθῆ, καὶ ὄχι νὰ γογγύζη. Ἢ ζητάει ἡ μητέρα ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τῆς δίνη ὑπομονή. Πάει τὸ παιδάκι καί, ὅπως ἔχει ἕτοιμο τὸ τραπέζι γιὰ νὰ φᾶνε, τραβάει τὸ τραπεζομάνδηλο καὶ τὰ ρίχνει ὅλα κάτω. Τότε εἶναι σὰν νὰ λέη στὴν μητέρα του: «Μαμά, κάνε ὑπομονή!»...

Καὶ γενικά, οἱ δυσκολίες ποὺ ὑπάρχουν σήμερα στὸν κόσμο ἀναγκάζουν ὅσους θέλουν νὰ ζήσουν λίγο πνευματικὰ νὰ βρίσκωνται σὲ ἐγρήγορση. Ὅπως, Θεὸς φυλάξοι, ὅταν γίνεται πόλεμος, οἱ ἄνθρωποι βρίσκονται σὲ ἐγρήγορση, τὸ ἴδιο βλέπω νὰ γίνεται καὶ τώρα μὲ ὅσους προσπαθοῦν νὰ ζοῦν πνευματικά. Νά, τὰ καημένα τὰ παιδιὰ ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν Ἐκκλησία πόσο δυσκολεύονται! Ὁ πόλεμος ὅμως ποὺ ἔχουν ἀπὸ τὸ ἄσχημο περιβάλλον στὸ ὁποῖο ζοῦν τὰ βοηθάει νὰ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ξύπνια. Καὶ βλέπεις, σὲ καιρὸ εἰρήνης ποὺ δὲν ὑπάρχουν δυσκολίες, οἱ πιὸ πολλοὶ τὸ ρίχνουν ἔξω. Ἐνῶ πρέπει καὶ τότε νὰ ἀξιοποιοῦν τὴν εἰρήνη γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο· νὰ προσπαθοῦν νὰ κόβουν τὰ ἐλαττώματά τους καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὶς ἀρετές.

Πολὺ βοηθάει στὴν πνευματικὴ ζωὴ ἡ ἡσυχία. Καλὰ εἶναι νὰ ἔχη κανεὶς κάποια ὥρα τῆς ἡμέρας νὰ ἡσυχάζη. Νὰ ἐξετάζη τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ γνωρίση τὰ πάθη του καὶ νὰ ἀγωνισθῆ νὰ τὰ κόψη, γιὰ νὰ καθαρίση τὴν καρδιά του. Ἂν μάλιστα ὑπάρχη στὸ σπίτι ἕνα δωμάτιο ἥσυχο, ποὺ νὰ θυμίζη ἀτμόσφαιρα κελλιοῦ, αὐτὸ εἶναι πολὺ καλό. Ἐκεῖ, «*ἐν τῷ κρυπτῷ*»[6], θὰ μπορῆ νὰ κάνη τὰ πνευματικά του καθήκοντα, νὰ μελετάη, νὰ προσεύχεται. Ἡ λίγη πνευματικὴ μελέτη, ὅταν προηγῆται ἀπὸ τὴν προσευχή, πολὺ βοηθάει, γιατὶ καὶ ἡ ψυχὴ θερμαίνεται καὶ ὁ νοῦς μεταφέρεται σὲ πνευματικὸ χῶρο. Γι᾽ αὐτό, ὅταν κανεὶς ἔχη πολὺ περισπασμὸ τὴν ἡμέρα, νὰ προτιμᾶ, ἂν ἔχη δέκα λεπτὰ γιὰ προσευχή, δύο λεπτὰ νὰ μελετᾶ κάτι τὸ δυνατό, γιὰ νὰ διώχνη τὸν περισπασμό.

---

[6] *Ματθ.* 6, 4.

– Γέροντα, μήπως εἶναι λίγο δύσκολο νὰ τὰ κάνη κανεὶς αὐτὰ μέσα στὸν κόσμο;

– Ὄχι, ὑπάρχουν λαϊκοὶ ποὺ ζοῦν πολὺ πνευματικά, σὰν ἀσκητές, μὲ τὶς νηστεῖες τους, τὶς ἀκολουθίες τους, τὰ κομποσχοίνια τους, τὶς μετάνοιές τους, καὶ ἂς ἔχουν παιδιὰ καὶ ἐγγόνια. Τὴν Κυριακὴ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, κοινωνοῦν, καὶ γυρίζουν πάλι στὸ «κελλί» τους, ὅπως οἱ ἐρημίτες ποὺ πηγαίνουν τὴν Κυριακὴ στὸ Κυριακό[7], καὶ μετὰ ἡσυχάζουν στὰ κελλιά τους. Δόξα τῷ Θεῷ, ὑπάρχουν πολλὲς τέτοιες ψυχὲς στὸν κόσμο. Συγκεκριμένα, γνωρίζω κάποιον οἰκογενειάρχη ποὺ λέει συνέχεια τὴν εὐχή, ὅπου κι ἂν βρίσκεται, καὶ ἔχει διαρκῶς δάκρυα στὴν προσευχή. Ἡ προσευχή του ἔγινε αὐτοενέργητη καὶ τὰ δάκρυά του εἶναι γλυκά, εἶναι δάκρυα θείας ἀγαλλιάσεως. Θυμᾶμαι καὶ κάποιον ἐργάτη – Γιάννη τὸν ἔλεγαν – ἐκεῖ στὸ Ἅγιον Ὄρος, ποὺ δούλευε πολὺ σκληρά· ἔκανε δουλειὰ γιὰ δυὸ ἀνθρώπους. Τοῦ εἶχα πεῖ νὰ λέη τὴν εὐχή, ὅταν ἐργάζεται, καὶ σιγὰ-σιγὰ τὴν συνήθισε. Ἦρθε μιὰ φορὰ καὶ μοῦ εἶπε ὅτι νιώθει μεγάλη χαρά, ὅταν λέη τὴν εὐχή. «Ἄρχισε νὰ γλυκοχαράζη», τοῦ εἶπα. Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ ἔμαθα ὅτι τὸν σκότωσαν δυὸ μεθυσμένοι. Πόσο εἶχα λυπηθῆ! Ἔπειτα ἀπὸ λίγες μέρες κάποιος μοναχὸς ἔψαχνε ἕνα ἐργαλεῖο, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔβρισκε, γιατὶ τὸ εἶχε τακτοποιήσει κάπου ὁ Γιάννης. Τὸ βράδυ φανερώθηκε στὸν ὕπνο του ὁ Γιάννης καὶ τοῦ εἶπε ποῦ τὸ εἶχε βάλει. Εἶχε φθάσει σὲ πνευματικὴ κατάσταση καὶ μποροῦσε νὰ βοηθάη ἀπὸ τὴν ἄλλη ζωή.

Πόσο ἁπλὴ εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωή! Ἂν κανεὶς ἀγαπήση τὸν Θεό, ἂν ἀναγνωρίση τὴν μεγάλη Του θυσία καὶ τὶς εὐεργεσίες Του καὶ στρυμώξη τὸν ἑαυτό του μὲ διάκριση στὴν μίμηση τῶν Ἁγίων, γρήγορα ἁγιάζει· φθάνει νὰ ταπεινώνεται, νὰ συναισθάνεται τὴν ἀθλιότητά του καὶ τὴν μεγάλη του ἀχαριστία πρὸς τὸν Θεό.

Ἡ προσευχὴ στὴν οἰκογένεια

– Γέροντα, πρέπει νὰ κάνη ὅλη ἡ οἰκογένεια μαζὶ τὸ ἀπόδειπνο;

– Οἱ μεγάλοι νὰ κινοῦνται μὲ ἀρχοντιά. Ἐκεῖνοι νὰ κάνουν τὸ ἀπόδειπνο καὶ στὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ λένε: «Ἂν θέλετε, μείνετε λίγο». Ὅταν εἶναι κάπως μεγάλα τὰ παιδιά, μποροῦν νὰ ἔχουν ἕνα τυπικό· π.χ. δεκαπέντε λεπτὰ οἱ μεγάλοι, δύο ἢ πέντε λεπτὰ τὰ παιδιά, καὶ ἀπὸ ᾽κεῖ καὶ πέρα ὅσο θέλουν ἐκεῖνα. Ἂν οἱ γονεῖς τὰ κρατοῦν σὲ ὅλο τὸ ἀπόδειπνο, μετὰ ἀγανακτοῦν. Δὲν πρέπει νὰ τὰ πιέζουν, γιατὶ αὐτὰ δὲν ἔχουν καταλάβει ἀκόμη τὴν δύναμη καὶ τὴν ἀξία τῆς προσευχῆς. Οἱ γονεῖς, ἂς ὑποθέσουμε, μποροῦν νὰ φᾶνε καὶ φασόλια καὶ κρέας, ὁποιαδήποτε γερὴ τροφή. Ὅταν ὅμως τὸ παιδάκι πίνη ἀκόμη μόνο γάλα, θὰ τοῦ ποῦν νὰ φάη κρέας, ἐπειδὴ εἶναι πιὸ δυναμωτικό; Μπορεῖ νὰ εἶναι πιὸ δυναμωτικό, ἀλλὰ τὸ καημένο δὲν μπορεῖ νὰ τὸ χωνέψη. Γι᾽ αὐτὸ στὴν ἀρχὴ τοῦ δίνουν λίγο κρεατάκι μὲ ζουμάκι, γιὰ νὰ θελήση νὰ ξαναφάη.

– Γέροντα, μερικὲς φορὲς καὶ οἱ μεγάλοι τὸ βράδυ εἶναι τόσο κουρασμένοι, ποὺ δὲν μποροῦν οὔτε τὸ ἀπόδειπνο νὰ κάνουν.

– Ὅταν εἶναι πολὺ κουρασμένοι ἢ ἄρρωστοι, ἂς ποῦν τὸ μισὸ ἀπόδειπνο ἢ ἔστω ἕνα «*Πάτερ ἡμῶν*». Νὰ μὴν παραλείψουν τελείως τὴν προσευχή. Ὅπως στὸν πόλεμο,

---

[7] Ὁ κυρίως ναὸς μιᾶς Σκήτης, στὸν ὁποῖο συγκεντρώνονται οἱ ἀσκητὲς ἀπὸ τὰ γύρω Κελλιὰ τὴν Κυριακὴ καὶ τὶς γιορτὲς γιὰ κοινὴ ἀκολουθία.

ἂν βρεθῆς βράδυ σὲ ἕνα ὕψωμα μόνος καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ ἐχθρούς, ρίχνεις καμμιὰ τουφεκιά, γιὰ νὰ φοβηθοῦν οἱ ἐχθροὶ καὶ νὰ μὴν κάνουν ἔφοδο, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ἂς ρίχνουν καμμιὰ τουφεκιά, γιὰ νὰ φοβᾶται τὸ ταγκαλάκι καὶ νὰ φεύγη.

Ἡ προσευχὴ ἔχει μεγάλη δύναμη μέσα στὴν οἰκογένεια. Γνωρίζω δύο ἀδέλφια ποὺ κατάφεραν μὲ τὴν προσευχή τους ὄχι μόνο νὰ μὴ χωρίσουν οἱ γονεῖς τους, ποὺ εἶχαν πρόβλημα μεταξύ τους, ἀλλὰ νὰ τοὺς κάνουν καὶ πιὸ ἀγαπημένους. Ἐμᾶς ὁ πατέρας μου μᾶς ἔλεγε: «Δὲν ξέρω τί θὰ κάνετε, δυὸ φορὲς τὴν ἡμέρα θὰ πρέπη νὰ δίνετε τὸ παρὸν στὸν Θεό, γιὰ νὰ ξέρη ποῦ βρίσκεστε». Κάθε πρωὶ καὶ κάθε βράδυ κάναμε προσευχὴ μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι ὅλοι μαζί, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα καὶ τὰ παιδιά, καὶ στὸ τέλος βάζαμε μετάνοια στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν πάλι εἴχαμε κάποιο πρόβλημα στὴν οἰκογένεια, κάναμε προσευχή, γιὰ νὰ τακτοποιηθῆ. Θυμᾶμαι, μιὰ φορὰ ποὺ ἀρρώστησε ὁ μικρότερος ἀδελφός μας, εἶπε ὁ πατέρας μου: «Ἐλᾶτε νὰ παρακαλέσουμε τὸν Θεὸ ἢ νὰ τὸν κάνη καλὰ ἢ νὰ τὸν πάρη, γιὰ νὰ μὴν ὑποφέρη». Προσευχηθήκαμε ὅλοι καὶ ἔγινε καλά. Ἀλλὰ καὶ στὸ τραπέζι καθόμασταν ὅλοι μαζί. Κάναμε πρῶτα προσευχὴ καὶ ὕστερα ἀρχίζαμε νὰ τρῶμε. Ἂν ἄρχιζε κανεὶς νὰ τρώη, πρὶν εὐλογηθῆ τὸ τραπέζι, λέγαμε: «αὐτὸς ἐπόρνευσε». Τὴν ἔλλειψη ἐγκρατείας τὴν θεωρούσαμε πορνεία. Εἶναι διάλυση τῆς οἰκογενείας νὰ ἔρχεται ὁ καθένας στὸ σπίτι, ὅποια ὥρα θέλει, καὶ νὰ τρώη μόνος του χωρὶς νὰ ὑπάρχη λόγος.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν συζύγων

– Γέροντα, ὅταν ὁ ἄνδρας δὲν ζῆ πνευματικά, ἡ γυναίκα τί πρέπει νὰ κάνη;

– Νὰ τὸν ἀναθέση στὸν Χριστὸ καὶ νὰ προσεύχεται νὰ μαλακώση λίγο τὴν καρδιά του. Σιγὰ-σιγὰ θὰ κάνη ἀποβίβαση ὁ Χριστὸς στὴν καρδιά του καὶ θὰ ἀρχίση νὰ προβληματίζεται. Μόλις μαλακώση λίγο ἡ καρδιά του, τότε μπορεῖ νὰ τοῦ πῆ νὰ τὴν πάη λ.χ. μὲ τὸ αὐτοκίνητο στὴν ἐκκλησία. Δὲν θὰ τοῦ πῆ: «ἔλα κι ἐσὺ στὴν ἐκκλησία», ἀλλὰ θὰ τοῦ πῆ: «Μπορεῖς, σὲ παρακαλῶ, νὰ μὲ πᾶς μέχρι τὴν ἐκκλησία;». Ἂν τὴν πάη μέχρις ἐκεῖ, μπορεῖ νὰ πῆ: «Ἀφοῦ ἦρθα ὣς ἐδῶ, ἂς μπῶ κι ἐγὼ λίγο μέσα νὰ ἀνάψω ἕνα κερί». Καὶ ἔτσι σιγὰ-σιγὰ ἴσως προχωρήση καὶ παραπέρα.

– Μπορεῖ, Γέροντα, ὁ Πνευματικὸς τῆς γυναίκας νὰ βοηθήση μὲ κάποιον τρόπο καὶ τὸν ἄνδρα;

– Μερικὲς φορές, γιὰ νὰ βοηθηθῆ ὁ ἄνδρας, ὁ Πνευματικὸς πρέπει νὰ κάνη πνευματικὴ ἐργασία στὴν γυναίκα. Ἀπὸ τὴν γυναίκα θὰ μεταδοθῆ τὸ καλὸ στὸν ἄνδρα καί, ἂν ἔχη ἀγαθὴ καρδιά, ὁ Θεὸς θὰ τὸν βοηθήση νὰ ἀλλάξη.

Ἡ γυναίκα ἔχει στὴν φύση της τὴν εὐλάβεια. Ἀλλά, ὅταν ὁ ἄνδρας, ἐνῶ εἶναι λίγο ἀδιάφορος πρὸς τὴν Ἐκκλησία, πάρη μιὰ στροφὴ πνευματική, μετὰ προχωράει σταθερὰ πνευματικὰ καὶ ἡ γυναίκα δὲν τὸν φθάνει. Μπορεῖ μάλιστα νὰ ἀρχίση νὰ τὸν ζηλεύη, ἐπειδὴ δὲν προχωράει αὐτή. Γι᾿ αὐτό, στὶς περιπτώσεις αὐτές, λέω στοὺς ἄνδρες νὰ προσέχουν. Γιατὶ τί γίνεται; Ὅσο προχωράει ὁ ἄνδρας πνευματικά, ἡ γυναίκα, ἂν δὲν ζῆ κι ἐκείνη πνευματικά, τόσο τοῦ πάει κόντρα. Ἂν πῆ ὁ ἄνδρας: «πέρασε ἡ ὥρα, σήκω νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησία», τοῦ λέει: «Ἄντε, τράβα μόνος σου! Δὲν μὲ καταλαβαίνεις, ἔχω ἕνα σωρὸ δουλειές...». Ἤ, ἂν τῆς πῆ ὁ ἄνδρας: «καλά, σβηστὸ ἔχεις τὸ καντήλι;» ἢ ἂν πάη νὰ τὸ ἀνάψη ἐκεῖνος, πληγώνει τὸν ἐγωισμό της καὶ βάζει τὶς φωνές: «Τί, παπᾶς θὰ γίνης; καλόγερος εἶσαι;». Μπορεῖ ἀκόμη καὶ νὰ τοῦ πῆ: «Τί τὸ

καῖμε τὸ καντήλι; Καλύτερα νὰ δώσουμε τὸ λάδι σὲ κανέναν φτωχό». Μέχρις ἐκεῖ μπορεῖ νὰ φθάση, σὲ προτεσταντικὲς θεωρίες. Φυσικά, ὕστερα στενοχωριέται γιὰ τὶς δικαιολογίες ποὺ εἶπε, ἀλλὰ στενοχωριέται καὶ γιὰ τὴν πρόοδο ποὺ βλέπει στὸν ἄνδρα της. Χίλιες φορὲς σ᾽ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις νὰ μείνη σβηστὸ τὸ καντήλι, παρὰ νὰ πάη ὁ ἄνδρας νὰ τὸ ἀνάψη. Γιὰ νὰ γλιτώσω λοιπὸν τὶς οἰκογένειες ἀπὸ τὴν διάλυση, λέω στοὺς ἄνδρες: «Νὰ πῆς στὴν γυναίκα σου, ὅταν τὴν βρῆς σὲ καλὴ ὥρα: "Ἂν πηγαίνω στὴν ἐκκλησία καὶ κάνω λίγη προσευχὴ καὶ καμμιὰ μετάνοια ἢ διαβάζω κανένα βιβλίο πνευματικό, δὲν τὰ κάνω αὐτὰ ἀπὸ πολλὴ εὐλάβεια, ἀλλὰ γιατὶ αὐτὰ μὲ φρενάρουν, μὲ συγκρατοῦν, ὥστε νὰ μὴν παρασυρθῶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐλεεινὴ κοινωνία καὶ πάω στὰ μπουζούκια μὲ παρέες κ.λπ."». Ὅταν ὁ ἄνδρας χειρισθῆ ἔτσι τὸ θέμα, τότε ἡ γυναίκα χαίρεται καὶ μπορεῖ νὰ ἀλλάξη καὶ νὰ τὸν ξεπεράση στὰ πνευματικά. Ἂν δὲν τὸ χειρισθῆ ὅμως ἔτσι, τῆς σπάζει τὰ κόκκαλα. Μπορεῖ νὰ φθάσουν σὲ χωρισμό. Ἂν θέλη ὁ ἄνδρας νὰ βοηθήση τὴν γυναίκα πνευματικά, ἂς προσπαθήση νὰ τὴν συνδέση μὲ κάποια οἰκογένεια ποὺ ζῆ πνευματικὰ καὶ ἡ μητέρα ἔχει εὐλάβεια, ὥστε νὰ παρακινηθῆ νὰ τὴν μιμηθῆ.

Παιδιὰ καὶ πνευματικὴ ζωὴ

– Γέροντα, μιὰ μητέρα δίνει ἁγιασμὸ στὸ παιδί της καὶ τὸ παιδὶ τὸν φτύνει. Τί νὰ κάνη;

– Νὰ κάνη προσευχὴ γιὰ τὸ παιδί της. Ἴσως καὶ ὁ τρόπος ποὺ δίνει στὸ παιδὶ τὸν ἁγιασμὸ νὰ τοῦ προκαλῆ ἀντίδραση. Γιὰ νὰ εἶναι τὰ παιδιὰ στὸν δρόμο τοῦ Θεοῦ, πρέπει καὶ οἱ γονεῖς νὰ ζοῦν σωστὰ πνευματικά. Μερικοὶ γονεῖς ποὺ θρησκεύουν προσπαθοῦν νὰ βοηθήσουν τὰ παιδιά τους νὰ γίνουν καλὰ παιδιά, ὄχι γιατὶ τοὺς ἀπασχολεῖ ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς τους, ἀλλὰ γιατὶ θέλουν νὰ ἔχουν καλὰ παιδιά. Περισσότερο δηλαδὴ τοὺς στενοχωρεῖ τί θὰ πῆ ὁ κόσμος γιὰ τὰ παιδιά τους, παρὰ μήπως πᾶνε στὴν κόλαση. Τότε πῶς νὰ βοηθήση ὁ Θεός; Σκοπὸς δὲν εἶναι νὰ πηγαίνουν τὰ παιδιὰ μὲ τὸ ζόρι στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ νὰ ἀγαπήσουν τὴν ἐκκλησία. Νὰ μὴν κάνουν τὸ καλὸ μὲ τὸ ζόρι, ἀλλὰ νὰ τὸ αἰσθανθοῦν ὡς ἀνάγκη. Ἡ ἁγία ζωὴ τῶν γονέων πληροφορεῖ τὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν καὶ ὑποτάσσονται φυσιολογικά. Ἔτσι μεγαλώνουν μὲ εὐλάβεια καὶ μὲ διπλὴ ὑγεία, χωρὶς ψυχικὰ τραύματα. Ἂν οἱ γονεῖς ζορίζουν τὸ παιδί τους ἀπὸ φόβο Θεοῦ, βοηθάει ὁ Θεὸς καὶ βοηθιέται τὸ παιδί. Ἂν ὅμως τὸ κάνουν ἀπὸ ἐγωισμό, τότε δὲν βοηθάει ὁ Θεός. Πολλὲς φορὲς ταλαιπωροῦνται τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια τῶν γονέων.

– Γέροντα, μερικὲς μητέρες μᾶς ρωτοῦν τί προσευχὴ νὰ κάνουν παιδιὰ τριῶν-τεσσάρων ἐτῶν;

– Νὰ τὶς πῆτε: «Ἐσύ, μάνα εἶσαι· κοίταξε πόσο ἀντέχει τὸ παιδί σου». Νὰ μὴ βάζουν τυπικό.

– Ἐδῶ, Γέροντα, τὰ παιδάκια ποὺ φέρνουν οἱ γονεῖς στὶς ἀγρυπνίες μήπως κουράζονται;

– Στὸν ὄρθρο νὰ τὰ ἀφήνουν λίγο νὰ ξεκουραστοῦν καὶ στὴν Θεία Λειτουργία νὰ τὰ παίρνουν στὸν ναό.

Οἱ μητέρες, χωρὶς νὰ ζορίζουν τὰ παιδιά, πρέπει νὰ τὰ μαθαίνουν ἀπὸ μικρὰ νὰ προσεύχωνται. Στὰ χωριὰ τῆς Καππαδοκίας οἱ κάτοικοι ζοῦσαν ἔντονα τὴν

ἀσκητικὴ παράδοση. Πήγαιναν μὲ τὰ παιδιά τους στὰ ἀσκητήρια καὶ ἐκεῖ ἔκαναν μετάνοιες καὶ προσεύχονταν μὲ δάκρυα, καὶ ἔτσι μάθαιναν καὶ τὰ παιδιὰ νὰ προσεύχωνται. Οἱ Τσέτες, ὅταν πήγαιναν τὸ βράδυ νὰ τοὺς ληστέψουν, περνοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ ἐκκλησάκια, ἄκουγαν κλάματα καὶ ἀποροῦσαν. «Καλά, τί γίνεται; ἔλεγαν. Αὐτοὶ τὴν ἡμέρα γελᾶνε καὶ τὴν νύχτα κλαῖνε;». Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τί συμβαίνει.

Μὲ τὶς προσευχὲς τῶν μικρῶν παιδιῶν μποροῦν νὰ γίνουν θαύματα. Ὅ,τι ζητοῦν ἀπὸ τὸν Θεό, τοὺς τὸ δίνει, γιατὶ ἔχουν ἀθωότητα καὶ ὁ Θεὸς ἀκούει τὴν καθαρὴ προσευχή τους. Θυμᾶμαι, μιὰ φορὰ ποὺ οἱ γονεῖς μας εἶχαν πάει στὸ χωράφι, μὲ εἶχαν ἀφήσει στὸ σπίτι μὲ τὰ δυὸ μικρότερα ἀδέλφια μου. Ξαφνικὰ ὁ οὐρανὸς μαύρισε καὶ ἄρχισε καταρρακτώδης βροχή. «Τί θὰ κάνουν τώρα οἱ γονεῖς μας; εἴπαμε. Πῶς θὰ ἔρθουν στὸ σπίτι;». Τὰ δυὸ μικρὰ ἄρχισαν νὰ κλαῖνε. «Ἐλᾶτε, τοὺς εἶπα, θὰ παρακαλέσουμε τὸν Χριστὸ νὰ σταματήση τὴν βροχή». Γονατίσαμε καὶ τὰ τρία μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι καὶ προσευχηθήκαμε. Σὲ λίγα λεπτὰ ἡ βροχὴ σταμάτησε.

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ βοηθοῦν μὲ διάκριση τὰ παιδιὰ ἀπὸ μικρὰ νὰ πλησιάσουν στὸν Χριστὸ καὶ νὰ ζήσουν ἀπὸ μικρὰ τὶς ἀνώτερες χαρές, τὶς πνευματικές. Ὅταν ἀρχίσουν νὰ πηγαίνουν στὸ σχολεῖο, πρέπει σιγὰ-σιγὰ νὰ τὰ μάθουν νὰ μελετοῦν κάποιο πνευματικὸ βιβλίο καὶ νὰ τὰ βοηθοῦν νὰ ζοῦν πνευματικά. Τότε θὰ εἶναι ἀγγελούδια καὶ μὲ τὴν προσευχή τους θὰ ἔχουν μεγάλη παρρησία πρὸς τὸν Θεό. Τέτοια παιδιὰ εἶναι κεφάλαια πνευματικὰ γιὰ τὰ σπίτια. Εἰδικὰ τὰ Συναξάρια πολὺ βοηθοῦν τὰ μικρὰ παιδιὰ στὴν πνευματικὴ ζωή. Ἐγὼ μικρὸς ἔπαιρνα κάτι Συναξαράκια ποὺ ὑπῆρχαν ἐκεῖνα τὰ χρόνια καὶ ἔφευγα στὸ δάσος· μελετοῦσα, προσευχόμουν. Πετοῦσα ἀπὸ τὴν χαρά μου. Ἀπὸ δέκα μέχρι δεκαέξι ἐτῶν, ποὺ ἄρχισε ὁ ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος, ἔζησα ἀμέριμνος τὴν πνευματικὴ ζωή. Οἱ παιδικὲς χαρὲς εἶναι καθαρές· τυπώνονται στὸν ἄνθρωπο καὶ πολὺ τὸν συγκινοῦν, ὅταν μεγαλώση. Ἂν τὰ παιδιὰ ζοῦν πνευματικά, θὰ ζοῦν χαρούμενα σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ στὴν ἄλλη θὰ χαίρωνται αἰώνια κοντὰ στὸν Χριστό.

Οἱ σχέσεις μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους

– Γέροντα, κάποια κυρία ρώτησε τί νὰ κάνη μὲ δυὸ ξαδέλφες της ποὺ ζοῦν γιὰ χρόνια παρασιτικὰ εἰς βάρος της.

– Τί θέλει; νὰ κάνουμε τώρα καινούργιο Εὐαγγέλιο; Ἀπὸ αὐτὴν ζητάει ὁ Θεὸς νὰ τὶς βοηθάη καὶ Ἐκεῖνος θὰ κάνη ὅ,τι συμφέρει στὴν ψυχή τους.

– Γέροντα, ὅταν ἀνάμεσα σὲ συγγενεῖς δημιουργηθῆ μιὰ παρεξήγηση, πρέπει νὰ τοὺς πῆ κανεὶς κάτι, γιὰ νὰ τοὺς βοηθήση;

– Ναί, πρέπει νὰ πῆ κάτι μὲ τρόπο, γιατί, ἂν σιωπήση, ἴσως κάνη κακό. Ἂν τὸν παρεξηγήσουν, νὰ πάη ξανὰ καὶ νὰ τοὺς πῆ: «νὰ μὲ συγχωρήσετε ποὺ σᾶς στενοχώρησα», καὶ στὸ ἑξῆς νὰ τοὺς ἀφήση καὶ νὰ προσεύχεται γι᾿ αὐτούς.

Ὅποιος θέλει νὰ ζήση εἰρηνικά, πρέπει νὰ προσέξη ἰδιαίτερα τὶς σχέσεις του μὲ συγγενεῖς καὶ φίλους. Νὰ μὴν ξεγελιέται ἀπὸ τὴν εὐγένεια ποὺ ἴσως συναντᾶ. Ἡ κοσμικὴ εὐγένεια μπορεῖ νὰ κάνη πολὺ κακό, γιατὶ ἔχει ὑποκρισία. Ἡ ἐξωτερικὴ

συμπεριφορὰ μπορεῖ νὰ παρουσιάζη ἕναν τέλειο ἅγιο, ἀλλά, ὅταν ἀποκαλυφθῆ ὁ ἐσωτερικός του κόσμος, νὰ εἶναι τελείως τὸ ἀντίθετο.

– Ὅταν, Γέροντα, νιώθη κανεὶς τὴν καλωσύνη τοῦ ἄλλου, εἶναι σωστὸ νὰ ἐκφράζεται γι᾽ αὐτήν;

– Ἂν εἶναι πολὺ δικός του ἄνθρωπος, δὲν χρειάζεται, γιατὶ καὶ αὐτὸς κάποτε θὰ τὸν εἶχε ἐξυπηρετήσει, ἀλλὰ καὶ νιώθει τὴν ἐσωτερικὴ εὐγνωμοσύνη ποὺ ὑπάρχει. Ἂν ὅμως δὲν εἶναι δικός του ἄνθρωπος, τότε, μὲ ὅποιον τρόπο μπορεῖ, ἂς ἐκφράση τὴν εὐγνωμοσύνη του. Στοὺς ξένους λέμε «εὐχαριστῶ». Ἐὰν θελήση λ.χ. ἕνα παιδὶ νὰ ἐκφράση τὴν εὐγνωμοσύνη του στοὺς γονεῖς του, δὲν πρέπει νὰ κάνη ἄλλη δουλειὰ ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς λέη συνέχεια, μέρα-νύχτα, «εὐχαριστῶ» γιὰ ὅσα κάνουν γι᾽ αὐτό.

Πολὺ βοηθάει τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἁπλὸς στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους, νὰ ἔχη γι᾽ αὐτοὺς πάντοτε καλὸ λογισμὸ καὶ νὰ μὴν παίρνη ὅλους τοὺς ἀνθρώπους στὰ σοβαρά. Νὰ ἀποφεύγη τὶς συζητήσεις ποὺ γίνονται δῆθεν γιὰ πνευματικὴ ὠφέλεια καὶ φέρνουν μᾶλλον πονοκέφαλο. Νὰ μὴν περιμένη πνευματικὴ κατανόηση ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲν πιστεύουν στὸν Θεό. Καλύτερα νὰ εὔχεται γι᾽ αὐτοὺς νὰ τοὺς συγχωρήση ὁ Θεὸς καὶ νὰ τοὺς φωτίση. Νὰ μιλάη στὸν καθέναν μὲ τὴν δική του γλῶσσα καὶ νὰ μὴ φανερώνη τὶς μεγάλες ἀλήθειες ποὺ πιστεύει καὶ ζῆ, γιατὶ δὲν θὰ τὸν καταλάβουν, ἐπειδὴ μιλάει σὲ ἄλλη συχνότητα καὶ σὲ διαφορετικὸ μῆκος κύματος.

Μερικοὶ λένε: «θέλω νὰ γνωρίσουν καὶ οἱ ἄλλοι τὸν Χριστό, ὅπως Τὸν γνώρισα κι ἐγώ», καὶ κάνουν τὸν δάσκαλο στοὺς ἄλλους. Πρέπει ὅμως ἡ ζωή τους νὰ συμφωνῆ μὲ αὐτὰ ποὺ διδάσκουν. Ὅταν μὲ τὴν ζωή τους διδάσκουν ἄλλον Χριστὸ καὶ δὲν ἀνταποκρίνωνται σὲ αὐτὰ ποὺ λένε, τότε δὲν μποροῦν νὰ ποῦν ὅτι γνώρισαν τὸν Χριστό. Καὶ ἂν κανεὶς δὲν ἔχη βιώματα, θὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καί, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ τὸν προδώση ὁ ἑαυτός του. Ὅταν μὲ πόνο καὶ ἀληθινὴ ἀγάπη πλησιάσουμε κάποιον, τότε ἡ ἀληθινὴ αὐτὴ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἀλλοιώνει τὸν πλησίον μας. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἁγιότητα, ὅπου κι ἂν βρεθῆ, δημιουργεῖ κατὰ κάποιον τρόπο γύρω του ἕνα ἠλεκτρομαγνητικὸ πνευματικὸ πεδίο καὶ ἐπηρεάζει ὅσους βρίσκονται μέσα σ᾽ αὐτό. Βέβαια, πρέπει νὰ προσέχουμε νὰ μὴ σπαταλᾶμε τὴν ἀγάπη μας καὶ νὰ μὴ δίνουμε τὴν καρδιά μας εὔκολα, γιατὶ πολλὲς φορὲς μερικοὶ ἐκμεταλλεύονται τὴν δική μας καρδιὰ καὶ μᾶς τὴν κάνουν κιμᾶ ἢ ἄλλοτε δὲν μποροῦν νὰ μᾶς καταλάβουν καὶ μᾶς παρεξηγοῦν.

Οἱ πειρασμοὶ στὶς γιορτὲς

– Γέροντα, γιατί στὶς γιορτὲς συνήθως συμβαίνει κάποιος πειρασμός;

– Δὲν ξέρεις; Στὶς γιορτὲς ὁ Χριστός, ἡ Παναγία, οἱ Ἅγιοι ἔχουν χαρὰ καὶ κερνοῦν, δίνουν εὐλογίες, δῶρα πνευματικὰ στοὺς ἀνθρώπους. Ἐδῶ οἱ γονεῖς κερνοῦν, ὅταν γιορτάζουν τὰ παιδιά, ἢ οἱ βασιλεῖς χαρίζουν ποινές, ὅταν γεννιέται κανένα βασιλόπουλο, οἱ Ἅγιοι γιατί νὰ μὴν κεράσουν; Μάλιστα ἡ χαρὰ ποὺ δίνουν κρατάει πολὺ καὶ βοηθιοῦνται πολὺ οἱ ψυχές. Γι᾽ αὐτὸ ὁ διάβολος, ἐπειδὴ τὸ ξέρει αὐτό, δημιουργεῖ πειρασμούς, γιὰ νὰ στερηθοῦν οἱ ἄνθρωποι τὰ θεῖα δῶρα καὶ νὰ μὴ χαροῦν οὔτε νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν γιορτή. Καὶ βλέπεις, μερικὲς φορὲς στὴν οἰκογένεια, ὅταν σὲ μιὰ γιορτὴ ἑτοιμάζωνται ὅλοι νὰ κοινωνήσουν, τοὺς βάζει ὁ

πειρασμὸς νὰ μαλώσουν, καὶ ὄχι μόνο δὲν κοινωνοῦν, ἀλλὰ οὔτε στὴν ἐκκλησία πηγαίνουν. Τὰ φέρνει ἔτσι τὰ πράγματα τὸ ταγκαλάκι, ὥστε νὰ στερηθοῦν ὅλη τὴν θεία βοήθεια.

Αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ στὴν δική μας, τὴν καλογερική, ζωή. Πολλὲς φορὲς τὸ ταγκαλάκι, ἐπειδὴ γνωρίζει ἐκ πείρας ὅτι θὰ βοηθηθοῦμε πνευματικὰ σὲ κάποια γιορτή, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν παραμονή, δημιουργεῖ ἕναν πειρασμὸ – σὰν πειρασμὸς ποὺ εἶναι – καὶ μᾶς χαλάει ὅλη τὴν διάθεση. Μπορεῖ λ.χ. νὰ μᾶς βάλη νὰ φιλονικήσουμε μὲ ἕναν ἀδελφό, καὶ ὕστερα μᾶς θλίβει, μᾶς τσακίζει ψυχικὰ καὶ σωματικά. Ἔτσι, δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ὠφεληθοῦμε ἀπὸ τὴν γιορτὴ μὲ τὸν χαρούμενο τρόπο τῆς δοξολογίας. Ὁ Καλὸς Θεὸς ὅμως, ὅταν δῆ ὅτι δὲν δώσαμε ἐμεῖς ἀφορμή, ἀλλὰ αὐτὸ ἔγινε μόνον ἀπὸ φθόνο τοῦ πονηροῦ, μᾶς βοηθάει. Καὶ ἀκόμη πιὸ θετικὰ μᾶς ὠφελεῖ, ὅταν ἐμεῖς παίρνουμε ταπεινὰ τὸ σφάλμα ἐπάνω μας καὶ δὲν κατηγοροῦμε ὄχι μόνον τὸν ἀδελφό μας ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸν μισόκαλο διάβολο, διότι ἡ δουλειά του αὐτὴ εἶναι: νὰ δημιουργῇ σκάνδαλα καὶ νὰ σκορπάη κακότητα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ὡς εἰκόνα Θεοῦ πρέπει νὰ σκορπάη εἰρήνη καὶ καλωσύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ἐργασία καὶ πνευματικὴ ζωὴ

Ἡ δουλειὰ εἶναι εὐλογία

– Γέροντα, παλιὰ ἔλεγαν: «Καλύτερα νὰ λειώνης σόλες παρὰ κουβέρτες». Τί ἐννοοῦσαν;

– Ἤθελαν νὰ ποῦν: «Καλύτερα νὰ λειώνης σόλες δουλεύοντας παρὰ νὰ μένης στὸ κρεββάτι τεμπελιάζοντας». Ἡ δουλειὰ εἶναι εὐλογία, εἶναι δῶρο Θεοῦ. Δίνει ζωντάνια στὸ σῶμα, φρεσκάδα στὸν νοῦ. Ἐὰν δὲν ἔδινε ὁ Θεὸς τὴν δουλειά, θὰ μούχλιαζε ὁ ἄνθρωπος. Ὅσοι εἶναι ἐργατικοί, ἀκόμη καὶ στὰ γεράματά τους δὲν σταματοῦν νὰ δουλεύουν. Ἂν σταματήσουν τὴν δουλειά, ἐνῶ ἀκόμη ἔχουν δυνάμεις, μελαγχολία θὰ πάθουν. Αὐτὸ εἶναι θάνατος γι᾽ αὐτούς. Θυμᾶμαι, ἕνα γεροντάκι στὴν Κόνιτσα, κοντὰ ἐνενῆντα χρονῶν, συνέχεια δούλευε. Τελικὰ πέθανε στὸ χωράφι, δυὸ ὧρες μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι.

Ἐξάλλου καὶ αὐτὴ ἡ σωματικὴ ἀνάπαυση ποὺ ἐπιζητοῦν μερικοὶ δὲν εἶναι μιὰ μόνιμη κατάσταση. Ἴσα-ἴσα ποὺ ξεχνοῦν τὸ ἄγχος τους ἐκείνη τὴν ὥρα. Ἔχουν τὸ φαγητό τους, τὸ γλυκό τους, τὸ μπάνιο τους, τὴν ξεκούρασή τους. Μόλις ὅμως τελειώσουν αὐτά, ζητοῦν ἄλλη ἀνάπαυση. Ἔτσι εἶναι συνέχεια στενοχωρημένοι, γιατὶ πάντα κάτι τοὺς λείπει· νιώθουν ἕνα κενὸ καὶ ἡ ψυχή τους ζητᾶ νὰ τὸ συμπληρώση. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ κουράζεται μὲ τὴν δουλειὰ ἔχει μιὰ συνεχῆ χαρά, τὴν πνευματικὴ χαρά.

– Γέροντα, ἂν ἔχης πρόβλημα μὲ τὴν μέση, δὲν μπορεῖς νὰ κάνης ὁποιαδήποτε ἐργασία.

– Καλά, καὶ ἡ μέση δὲν χρειάζεται ἄσκηση; Μιὰ ἐργασία ποὺ εἶναι σὰν ἄσκηση γιὰ τὴν μέση δὲν βοηθάει; Κοίταξε νὰ σοῦ πῶ: Ἂν κανεὶς τρώη, πίνη, κοιμᾶται καὶ δὲν δουλεύη, παθαίνει ἕνα ξεβίδωμα καὶ θέλει ὅλο νὰ κοιμᾶται, γιατὶ τὸ σῶμα του, τὰ νεῦρα του, χαλαρώνουν. Φθάνει σιγὰ-σιγὰ νὰ μὴν μπορῆ νὰ κάνη τίποτε. Μόλις περπατήση λίγο, κόβεται. Ἐνῶ, ἂν δουλέψη λίγο καὶ κινηθῆ, δυναμώνει καὶ στὰ πόδια καὶ στὰ χέρια. Βλέπεις, αὐτοὶ ποὺ ἀγαποῦν τὴν δουλειά, δὲν κοιμοῦνται πολὺ ἤ, ἀπὸ κούραση, μπορεῖ καὶ καθόλου νὰ μὴν κοιμηθοῦν, ἀλλὰ ἔχουν δυνάμεις, γιατὶ μὲ τὴν δουλειὰ ψήνονται καὶ δυναμώνουν σωματικά.

Ἡ δουλειά, εἰδικὰ γιὰ τὸν νέο, εἶναι ὑγεία. Ἔχω παρατηρήσει ὅτι μερικὰ καλομαθημένα παιδιά, ὅταν πᾶνε στὸν στρατό, ψήνονται, σκληραγωγοῦνται. Ὁ στρατὸς τοὺς κάνει πολὺ καλό. Φυσικὰ αὐτὸ περισσότερο γινόταν παλιά. Σήμερα φοβοῦνται νὰ ζορίσουν τοὺς στρατιῶτες, γιατὶ μὲ λίγο ζόρισμα κόβουν τὶς φλέβες, παθαίνουν νευρικὸ κλονισμό... Ἐγὼ λέω στοὺς γονεῖς νὰ πληρώνουν κάποιον καὶ νὰ στέλνουν τὰ παιδιά τους σ᾽ αὐτὸν νὰ δουλεύουν, γιὰ νὰ ἔχουν τὴν ὑγεία τους – φθάνει νὰ κάνουν μιὰ δουλειὰ ποὺ νὰ τὴν ἀγαποῦν. Γιατὶ ἕνας νέος ποὺ ἔχει νεῦρο, ἔχει καὶ μυαλό, ἂν δὲν δουλεύη, γίνεται νωθρός. Ὅταν μάλιστα βλέπη τοὺς ἄλλους νὰ προκόβουν, μπερδεύεται ἀπὸ τὸν ἐγωισμό του καὶ δὲν εὐχαριστιέται μὲ τίποτε. Συνέχεια ἔχει λογισμοὺς καὶ τὸ μυαλό του κουρκουτιάζει. Ὕστερα πάει καὶ ὁ διάβολος καὶ τοῦ λέει: «Χαμένε, τί ἀνεπρόκοπος ποὺ εἶσαι! Ὁ τάδε ἔγινε καθηγητής, ὁ ἄλλος ἔχει δική του δουλειὰ καὶ βγάζει χρήματα, ἐσὺ ποῦ θὰ καταλήξης;», ὁπότε τὸν ἀπελπίζει. Ἐνῶ, ἂν δουλέψη, θὰ ἀποκτήση ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του, μὲ τὴν καλὴ

ἔννοια. Θὰ δῆ ὅτι καὶ αὐτὸς μπορεῖ νὰ τὰ βγάλη πέρα, ἀλλὰ καὶ τὸ μυαλό του θὰ ἀπασχολῆται στὴν δουλειὰ καὶ θὰ γλιτώνη ἀπὸ τοὺς λογισμούς. Γίνονται ἔτσι δυὸ καλά.

Ἐκλογὴ ἐπαγγέλματος

– Γέροντα, μερικοὶ γονεῖς κατευθύνουν τὰ παιδιά τους πρὸς τὸ δικό τους ἐπάγγελμα, καὶ μάλιστα πολλὲς φορὲς γίνονται πιεστικοί.

– Ὄχι, δὲν κάνουν καλά. Δὲν πρέπει νὰ πιέζουν τὰ παιδιά τους νὰ κάνουν αὐτὸ ποὺ ἀναπαύει τοὺς ἴδιους, ἂν αὐτὸ δὲν ἀναπαύη καὶ ἐκεῖνα. Γνώρισα ἕναν νέο ποὺ ἤθελε νὰ σπουδάση θεολογία καὶ νὰ γίνη ἱερέας. Ἡ μάνα του ὅμως δὲν τὸν ἄφηνε· τὸν πίεζε νὰ πάη ἰατρική. Τὸ παιδὶ εἶχε μάθει βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ ἔψελνε. Εἶχε κάνει μόνος του καὶ ἕνα ὄργανο μουσικὸ καὶ εὕρισκε τοὺς ἤχους. Ἤξερε τὰ μουσικὰ ἀπ᾿ ἔξω. Εἶχε χάρισμα. Ἔφτιαχνε τροπάρια, ἀκολουθίες... Μόλις τελείωσε τὸ γυμνάσιο, ἔδωσε ἐξετάσεις καὶ πέρασε στὴν Θεολογικὴ Σχολή. Ἡ μάνα του ἔπαθε νευρικὸ κλονισμὸ ἀπὸ τὴν στενοχώρια της. Ἐρχόταν ὕστερα καὶ μὲ παρακαλοῦσε: «Κάνε προσευχή, Πάτερ, νὰ γίνω καλά, καὶ ἂς κάνη ὅ,τι θέλει τὸ παιδί μου». Μόλις ἔγινε καλά, πάλι δὲν τὸν ἄφηνε νὰ κάνη αὐτὸ ποὺ ἤθελε. Ὕστερα καὶ αὐτὸς τὰ παράτησε ὅλα, καὶ τελικὰ χαραμίστηκε.

Ἐγὼ λέω στοὺς νέους ποὺ βλέπω νὰ προβληματίζωνται ποιά ἐπιστήμη νὰ ἀκολουθήσουν: «Δέστε ποιά ἐπιστήμη σᾶς ἀρέσει, ὥστε νὰ κάνετε αὐτὸ ποὺ εἶναι στὴν φύση σας». Ἂν δὲν εἶναι στὴν φύση τους αὐτὸ ποὺ σκέφτονται νὰ κάνουν, προσπαθῶ νὰ τοὺς κάνω νὰ δώσουν τὴν καρδιά τους σ᾿ αὐτὸ ποὺ εἶναι στὴν φύση τους, γιὰ νὰ βοηθηθοῦν. Τοὺς βοηθάω δηλαδὴ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἐπιστήμη ποὺ θέλουν καὶ νὰ κάνουν τὸ ἐπάγγελμα ποὺ εἶναι ἀνάλογο μὲ τὶς δυνάμεις τους, φθάνει νὰ τὸ κάνουν κατὰ Θεόν. Ἔχει κλίση κάποιος στὴν μουσική; Νὰ γίνη μουσικὸς ἢ καλὸς ἱεροψάλτης, ποὺ θὰ βοηθάη μὲ τὴν ζωή του καὶ μὲ τὴν ψαλτική του ὅσους θὰ τὸν ἀκοῦν, ὥστε νὰ ἀγαπήσουν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν προσευχή. Ἔχει κλίση στὴν ζωγραφική; Νὰ γίνη ζωγράφος ἢ ἁγιογράφος καὶ νὰ κάνη μὲ εὐλάβεια εἰκόνες, ποὺ θὰ κάνουν θαύματα. Ἔχει κλίση σὲ κάποια ἐπιστήμη; Νὰ ἀφοσιωθῆ σ᾿ αὐτὴν καὶ νὰ ἐργασθῆ μὲ φιλότιμο.

Καὶ νὰ δῆτε, φαίνεται ἀπὸ μικρὸς κανεὶς τί κλίση ἔχει. Μιὰ φορὰ στὸ μοναστήρι στὸ Στόμιο εἶχε ἔρθει κάποιος μὲ δυὸ ἀνηψάκια του. Τὸ ἕνα, ἔξι-ἑπτὰ χρονῶν, κάθησε κοντά μας καὶ συνέχεια μᾶς ἔκανε διάφορες ἐρωτήσεις. Τὸ ρωτάω: «Τί θὰ γίνης, ὅταν μεγαλώσης;». «Δικηγόρος!», μοῦ λέει. Τὸ ἄλλο τὸ χάσαμε. Ρωτάω τὸν θεῖο του: «Ποῦ πῆγε τὸ ἄλλο τὸ παιδί; μήπως πέση σὲ κανέναν γκρεμό». Βγαίνουμε ἔξω νὰ τὸ βροῦμε καὶ ἀκοῦμε κάτι χτυπήματα στὸ μαραγκούδικο. Πᾶμε μέσα, καὶ τί νὰ δοῦμε; Τὸ σανίδι ποὺ εἶναι στὸν μπάγκο, ὅπου πλανίζουμε καὶ εἶναι πολὺ λεῖο, τὸ εἶχε κάνει μὲ τὸ σκεπάρνι χάλια! «Τί θὰ γίνης, ὅταν μεγαλώσης;», τὸ ρωτάω. «Ἐπιπλοποιός!», μοῦ λέει. «Νὰ γίνης, τοῦ λέω. Χαλάλι ποὺ χάλασε τὸ σανίδι! Δὲν πειράζει!».

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν δουλειὰ

– Γέροντα, γιατί πολλοὶ ἄνθρωποι νιώθουν ἀνία στὴν δουλειά;

– Μήπως δὲν ἀγαποῦν τὴν δουλειά τους; Ἢ μήπως ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἴδιο πράγμα; Συχνά, σὲ μερικὲς δουλειές, σὲ ἕνα ἐργοστάσιο, ἂς ποῦμε, ποὺ φτιάχνει κουφώματα, ἕνας ὑπάλληλος, ἀπὸ τὸ πρωὶ ὣς τὴν ὥρα ποὺ θὰ φύγη, κολλάει-κολλάει· ἕνας ἄλλος περνάει συνέχεια τζάμια, ἄλλος στόκο. Κάνουν συνέχεια τὴν ἴδια δουλειά, ἕνα μονότονο πράγμα, καὶ τὸ ἀφεντικὸ τοὺς παρακολουθεῖ. Καὶ δὲν εἶναι μιὰ μέρα ἢ δυό. Ὅλο τὸ ἴδιο-τὸ ἴδιο τὸ βαριοῦνται. Παλιὰ δὲν ἦταν ἔτσι. Ἕνας μαραγκὸς παραλάμβανε τέσσερις τοίχους ἀπὸ τοὺς χτίστες καὶ ἔπρεπε νὰ παραδώση στὸν νοικοκύρη τελειωμένο τὸ σπίτι μὲ τὸ κλειδί. Θὰ ἔφτιαχνε τὰ πατώματα, τὰ κουφώματα, θὰ περνοῦσε τὰ τζάμια μὲ στόκο. Ὕστερα θὰ ἔκανε σκάλες γυριστές, τορναριστὰ κάγκελα, μετὰ θὰ ἄσπριζε, θὰ ἔκανε τὰ ντουλάπια, τὰ ράφια, στὴν συνέχεια θὰ ἔκανε καὶ τὰ ἔπιπλα. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀσχολοῦνταν ὁ ἴδιος μὲ ὅλα αὐτά, ἤξερε ὅμως νὰ τὰ φτιάχνη. Σὲ μιὰ ἀνάγκη θὰ ἔκανε ἀκόμη καὶ τὴν σκεπή, θὰ ἔβαζε καὶ τὰ κεραμίδια.

Σήμερα πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι βασανισμένοι, γιατὶ δὲν ἀγαποῦν τὴν δουλειά τους. Κοιτάζουν πότε νὰ ἔρθη ἡ ὥρα νὰ φύγουν. Ἐνῶ, ὅταν ὑπάρχη ζῆλος γιὰ τὴν δουλειὰ καὶ ἔχη κανεὶς ἐνδιαφέρον γι᾽ αὐτὸ ποὺ φτιάχνει, ὅσο δουλεύει, τόσο ἀνάβει ὁ ζῆλος. Ἀφοσιώνεται μετὰ στὴν δουλειά του καί, ὅταν εἶναι νὰ φύγη, λέει: «Πότε πέρασε ἡ ὥρα;». Ξεχνάει καὶ τὸ φαγητὸ καὶ τὸν ὕπνο, τὰ ξεχνάει ὅλα. Καὶ νηστικὸς νὰ εἶναι, δὲν πεινάει, καὶ ἄυπνος νὰ εἶναι, δὲν νυστάζει, ἀλλὰ καὶ χαίρεται ποὺ δὲν κοιμᾶται. Δὲν εἶναι ὅτι βασανίζεται ἀπὸ τὴν πεῖνα ἢ ἀπὸ τὴν νύστα· εἶναι πανηγύρι γι᾽ αὐτὸν ἡ δουλειά.

– Γέροντα, δυὸ ἄνθρωποι ποὺ κάνουν τὴν ἴδια δουλειά, πῶς γίνεται ὁ ἕνας νὰ βγαίνη ὠφελημένος πνευματικὰ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ κάνει καὶ ὁ ἄλλος ζημιωμένος;

– Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πῶς ὁ καθένας κάνει αὐτὴν τὴν δουλειὰ καὶ τί ἔχει μέσα του. Ἂν ἐργάζεται μὲ ταπείνωση καὶ ἀγάπη, ὅλα θὰ εἶναι φωτισμένα, λαμπικαρισμένα, χαριτωμένα, καὶ θὰ νιώθη ἐσωτερικὴ ξεκούραση. Ἂν ὅμως βάζη ὑπερήφανο λογισμό, ὅτι κάνει τὴν δουλειὰ καλύτερα ἀπὸ τὸν ἄλλον, μπορεῖ νὰ νιώθη μιὰ ἱκανοποίηση, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἱκανοποίηση δὲν γεμίζει τὴν καρδιά του, γιατὶ ἡ ψυχή του δὲν πληροφορεῖται, δὲν ἔχει ἀνάπαυση.

Ὕστερα, ὅταν κανεὶς δὲν κάνη τὴν δουλειά του μὲ ἀγάπη, κουράζεται. Ἕνας, καὶ μόνον ποὺ βλέπει ὅτι πρέπει νὰ ἀνεβῆ μιὰ ἀνηφόρα, γιὰ νὰ τελειώση κάποια δουλειά, κουράζεται, γιατὶ δὲν ἀγαπάει αὐτὴν τὴν δουλειά. Ἐνῶ ἕνας ἄλλος ποὺ τὴν κάνει μὲ τὴν καρδιά του, πάει καὶ ἔρχεται στὴν ἀνηφόρα, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνη. Ὧρες μπορεῖ λ.χ. νὰ σκαλίζη ἕνας ἐργάτης μέσα στὸν ἥλιο καὶ νὰ μὴν κουράζεται, ἂν τὸ κάνη μὲ τὴν καρδιά του. Ἐνῶ, ἂν δὲν τὸ κάνη μὲ τὴν καρδιά του, ὅλο σταματάει, χαζεύει, γκρινιάζει: «ὤ, πολλὴ ζέστη κάνει», λέει, καὶ ὑποφέρει.

– Μπορεῖ, Γέροντα, νὰ τὸν ἀπορροφήση κάποιον ἡ ἐπιστήμη του, ἡ δουλειά του, καὶ νὰ ἀδιαφορῆ γιὰ τὴν οἰκογένειά του κ.λπ.;

– Τὴν δουλειά του θὰ τὴν ἀγαπάη ἁπλά· δὲν θὰ τὴν ἐρωτευθῆ. Ἂν δὲν ἀγαπήση τὴν δουλειά του, θὰ κουράζεται διπλά, καὶ σωματικὰ καὶ ψυχικά, ὁπότε καὶ ἡ σωματικὴ ἀνάπαυση δὲν θὰ τὸν ξεκουράζη, γιατὶ ψυχικὰ θὰ εἶναι κουρασμένος. Ἡ ψυχικὴ κούραση εἶναι αὐτὴ ποὺ καταβάλλει τὸν ἄνθρωπο. Ὅταν δουλεύη κανεὶς μὲ τὴν καρδιά του καὶ εἶναι χαρούμενος, εἶναι ψυχικὰ ξεκούραστος καὶ ἐξαφανίζεται ἡ

σωματικὴ κούραση. Νά, γνώρισα κάποιον στρατηγὸ ποὺ κάνει ἀκόμη καὶ τὶς δουλειὲς τῶν στρατιωτῶν. Καὶ πῶς πονάει γιὰ τοὺς στρατιῶτες! Σὰν πατέρας! Ξέρετε τί χαρὰ νιώθει! Κάνει τὸ καθῆκον του καὶ χαίρεται. Μιὰ φορὰ ξεκίνησε μεσάνυχτα ἀπὸ τὸν Ἕβρο, γιὰ νὰ πάη στὴν Λάρισα στὴν μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλίου καὶ νὰ προλάβη νὰ εἶναι στὴν Θεία Λειτουργία, ἐνῶ ἦταν δικαιολογημένος νὰ πάη καὶ ἀργότερα, στὴν Δοξολογία ποὺ θὰ ἔκαναν στὸ τέλος. Ἀλλὰ σοῦ λέει: «Πρέπει νὰ εἶμαι ἐγκαίρως, γιὰ νὰ τιμήσω τὸν Ἅγιο». Ὅλα τὰ κάνει μὲ τὴν καρδιά του. Ἡ εὐχαρίστηση ποὺ νιώθει ὅποιος κάνει φιλότιμα τὴν δουλειά του εἶναι καλὴ εὐχαρίστηση. Τὴν ἔδωσε ὁ Θεός, γιὰ νὰ μὴν κουράζεται τὸ πλάσμα Του. Αὐτὴ εἶναι ξεκούραση ἀπὸ τὴν κούραση.

Ὁ καθένας νὰ ἀξιοποιήση πνευματικὰ τὸ χάρισμα ποὺ ἔχει

Τὸ χάρισμα ποὺ ἔχει ὁ κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ τὸ ἀξιοποιήση στὸ καλό, γιατὶ ὁ Θεός, γιὰ νὰ τοῦ τὸ δώση, ἔχει καὶ ἀπαιτήσεις. Τὸ μυαλὸ λ.χ. εἶναι μιὰ δύναμη, ἀλλά, ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ καθένας, μπορεῖ νὰ κάνη καλὸ ἢ κακό. Ἕνας ποὺ ἔχει πολλὴ ἐξυπνάδα, ἂν τὴν χρησιμοποιήση σωστά, μπορεῖ νὰ κάνη ἐφευρέσεις ποὺ θὰ βοηθοῦν τὸν κόσμο. Ἂν ὅμως δὲν τὴν χρησιμοποιήση σωστά, μπορεῖ νὰ ἐφευρίσκη, ἂς ὑποθέσουμε, πῶς νὰ ληστεύη τὸν ἄλλον. Ἢ αὐτοὶ ποὺ κάνουν γελοιογραφίες σὲ ἐφημερίδες κ.λπ., σὲ μιὰ γελοιογραφία, σὲ ἕνα σκίτσο, κρύβουν ὁλόκληρο γεγονός. Καὶ ἂν αὐτὸ ἔχη σχέση μὲ ἐκκλησιαστικὰ θέματα κ.λπ., μπορεῖ νὰ κρύβη καὶ ὁλόκληρη θεολογία. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, ἂν σπούδαζαν θεολογία, ἐπειδὴ ὁ νοῦς τους παίρνει στροφές, θὰ μποροῦσαν νὰ ἐμβαθύνουν πολὺ στὰ θεῖα νοήματα. Θὰ ἀξιοποιοῦσαν δηλαδὴ αὐτὴν τὴν εὐστροφία, θὰ τὴν ἁγίαζαν, καὶ θὰ βοηθοῦσαν καὶ τὸν ἑαυτό τους καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐνῶ τώρα πολλοὶ κάνουν ἀρνητικὸ ἔργο· ἂν εἶναι αἰσχροί, αἰσχρό, ἂν εἶναι γελοῖοι, γελοῖο.

Ὅσοι δηλαδὴ ἔχουν κάποια ἰδιαίτερη ἱκανότητα, θὰ γίνουν ἢ χρήσιμοι ἢ καταστρεπτικοί. Ἐνῶ ὅσοι δὲν ἔχουν κάποια ἰδιαίτερη ἱκανότητα, δὲν μποροῦν βέβαια νὰ κάνουν κάποιο μεγάλο καλό, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δὲν μποροῦν νὰ κάνουν οὔτε μεγάλο κακό.

Ἄγχος καὶ ἐργασία

– Γέροντα, πολλοί, ὅταν ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι ἀπὸ τὴν δουλειά, εἶναι ἐκνευρισμένοι.

– Ἐγὼ συνιστῶ στοὺς ἄνδρες, μετὰ τὴν δουλειά τους, ἂν βρίσκουν καμμιὰ ἐκκλησία ἀνοιχτή, νὰ μπαίνουν νὰ ἀνάβουν ἕνα κερί, νὰ μένουν μέσα δέκα-δεκαπέντε λεπτὰ ἢ νὰ κάθωνται σὲ κάποιο πάρκο νὰ διαβάζουν ἕνα κομματάκι ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο, γιὰ νὰ γαληνεύουν λίγο, καὶ ὕστερα νὰ πηγαίνουν στὰ σπίτια τους ἤρεμοι καὶ χαμογελαστοί, καὶ ὄχι νὰ πηγαίνουν ἐκνευρισμένοι καὶ νὰ στήνουν τὸν καβγᾶ. Νὰ μὴ μεταφέρουν τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν στὴν δουλειά τους μέσα στὸ σπίτι· νὰ τὰ ἀφήνουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα.

– Γέροντα, μερικοὶ ὅμως εἶναι καὶ κάπως δικαιολογημένοι, γιατὶ ἡ εὐθύνη ποὺ ἔχουν στὴν δουλειὰ τοὺς γεμίζει ἄγχος.

– Τοὺς γεμίζει ἄγχος, γιατὶ δὲν βάζουν καὶ τὸν Θεὸ στὶς ὑποθέσεις τους. Ὁ τεμπέλης ποὺ λέει «ἔ, ἔχει ὁ Θεός...», εἶναι καλύτερος ἀπὸ αὐτούς. Ἐγὼ προτιμῶ νὰ εἶναι κανεὶς ὑπάλληλος, νὰ κάνη σωστὰ καὶ μὲ φιλότιμο τὴν δουλειά του, ἀλλὰ νὰ ἁπλοποιῆ τὴν ζωή του, νὰ περιορίζεται στὰ ἀπαραίτητα καὶ νὰ ἔχη ἥσυχο τὸ κεφάλι του, παρὰ νὰ εἶναι ἐργοστασιάρχης καὶ νὰ εἶναι συνέχεια «ἂχ καὶ βάχ», γιατὶ συνήθως εἶναι χρεωμένος. Μπαίνει καὶ ἡ ὑπερηφάνεια, «θὰ πάρω τόσο δάνειο, νὰ παρουσιάσω κι αὐτὸ καὶ τὸ ἄλλο, γιὰ νὰ τακτοποιηθῶ καλύτερα...», καὶ μετὰ πέφτει ἔξω, χρεωκοπεῖ, ὁπότε μετὰ πλειστηριασμὸς κ.λπ.

Ὕστερα πολλοὶ στὴν ἐργασία τους δὲν δουλεύουν τὸ μυαλό τους, κουράζονται ἄσκοπα, καὶ δουλειὰ δὲν βγάζουν. Δὲν μποροῦν μετὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν καὶ τοὺς πιάνει ἄγχος. Κάποιος λ.χ. θέλει νὰ μάθη μιὰ τέχνη καί, ἐπειδὴ δὲν προσέχει, χρόνια πάει-ἔρχεται, χωρὶς νὰ κάνη προκοπή, γιατὶ δὲν δουλεύει τὸ μυαλό του. Πρέπει νὰ δῆ τί τοῦ χρειάζεται στὴν δουλειά του καὶ νὰ τὸ προσθέση. Νά, ὅταν δούλευα στὸν κόσμο σὰν μαραγκός, εἶδα πὼς γιὰ τὰ ἔπιπλα ποὺ ἔκανα μοῦ χρειαζόταν καὶ ἕνας τόρνος. Τί; νὰ πήγαινα σὲ ἄλλον νὰ μοῦ τὰ φτιάξη; Πῆρα ἕναν τόρνο καὶ ἔμαθα νὰ τὸν δουλεύω. Στὴν συνέχεια εἶδα ὅτι χρειαζόταν νὰ φτιάξω κυκλικὲς σκάλες. Κάθησα, θυμήθηκα καὶ τὴν γεωμετρία καὶ τὴν ἀριθμητικὴ καὶ ἔμαθα νὰ τὶς φτιάχνω. Ἂν δὲν δουλεύης τὸ μυαλό, θὰ παιδεύεσαι. Θέλω δηλαδὴ νὰ τονίσω πὼς πρέπει κανεὶς νὰ δουλεύη τὸ μυαλό του, γιατὶ ἐπάνω στὴν δουλειὰ παρουσιάζονται ἕνα σωρὸ περιπτώσεις. Ἔτσι θὰ γίνη κανεὶς καλὸς τεχνίτης καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα θὰ ξέρη τί νὰ κάνη καὶ θὰ προχωράη. Ὅλη ἡ βάση ἐκεῖ εἶναι. Τὸ μυαλὸ νὰ γεννάη σὲ ὅλα. Ἀλλιῶς ὁ ἄνθρωπος μένει ὑπανάπτυκτος καὶ χάνει τὸν χρόνο του.

Ὁ ἁγιασμὸς τῆς ἐργασίας

Ὁ καθένας πρέπει μὲ τὴν προσευχή του, μὲ τὴν ζωή του, νὰ ἁγιάζη τὴν ἐργασία του καὶ νὰ ἁγιάζεται. Ἀλλά, ἂν εἶναι ἀφεντικὸ καὶ ἔχη εὐθύνη, νὰ βοηθάη πνευματικὰ καὶ τοὺς ὑπαλλήλους του. Ἂν ἔχη καλὴ ἐσωτερικὴ κατάσταση, ἁγιάζει καὶ τὴν δουλειά του. Ὅταν λ.χ. πηγαίνουν νέοι σὲ ἕναν τεχνίτη νὰ τοὺς μάθη τὴν δουλειά, παράλληλα πρέπει νὰ βοηθηθοῦν νὰ ζοῦν πνευματικά. Αὐτὸ θὰ ὠφελήση καὶ τὸν ἴδιο καὶ τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς πελάτες του, γιατὶ ὁ Θεὸς θὰ εὐλογῆ τὴν ἐργασία του.

Τὸ κάθε ἐπάγγελμα ἁγιάζεται. Ἕνας γιατρὸς λ.χ. δὲν πρέπει νὰ ξεχνάη ὅτι στὴν ἰατρικὴ αὐτὸ ποὺ βοηθάει πολὺ εἶναι ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Γι᾽ αὐτὸ νὰ προσπαθήση νὰ γίνη δοχεῖο τῆς θείας Χάριτος. Ὁ γιατρὸς ποὺ εἶναι καλὸς Χριστιανός, παράλληλα μὲ τὴν ἐπιστήμη του, βοηθάει τοὺς ἀρρώστους μὲ τὴν καλωσύνη καὶ μὲ τὴν πίστη του, γιατὶ τοὺς ἐνθαρρύνει νὰ ἀντιμετωπίζουν τὴν ἀρρώστια τους μὲ πίστη. Σὲ μιὰ σοβαρὴ ἀρρώστια μπορεῖ νὰ πῆ στὸν ἄρρωστο: «Μέχρις ἐδῶ ἔχει προχωρήσει ἡ ἐπιστήμη. Ἀπὸ ᾽δῶ καὶ πέρα ὅμως ὑπάρχει καὶ ὁ Θεὸς ποὺ κάνει θαύματα».

Ἢ ἕνας δάσκαλος πρέπει νὰ προσπαθήση νὰ κάνη τὴν διακονία τοῦ δασκάλου μὲ χαρὰ καὶ νὰ βοηθάη τὰ παιδιὰ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση, πράγμα ποὺ δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα ὅλοι οἱ γονεῖς νὰ τὸ κάνουν, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν καλὴ διάθεση. Νὰ φροντίση παράλληλα μὲ τὰ γράμματα ποὺ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ νὰ γίνουν καὶ σωστοὶ ἄνθρωποι. Διαφορετικά, τί θὰ τοὺς ὠφελήσουν τὰ γράμματα; Ἡ κοινωνία ἔχει

ἀνάγκη ἀπὸ σωστοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι, ὅποιο ἐπάγγελμα κι ἂν κάνουν, θὰ τὸ κάνουν καλά. Ὁ δάσκαλος δὲν πρέπει νὰ κοιτάζη μόνον ἂν οἱ μαθητὲς ξέρουν καλὰ τὸ μάθημα, ἀλλὰ νὰ λαμβάνη ὑπ᾽ ὄψιν του καὶ ἄλλα καλὰ ποὺ ἔχουν τὰ παιδιά, ὅπως τὴν εὐλάβεια, τὴν καλωσύνη, τὸ φιλότιμο. Οἱ βαθμοὶ τοῦ Θεοῦ δὲν συμφωνοῦν πάντοτε μὲ τοὺς βαθμοὺς τῶν δασκάλων. Μπορεῖ τὸ τέσσερα ἑνὸς παιδιοῦ γιὰ τὸν Θεὸ νὰ εἶναι δέκα καὶ μπορεῖ τὸ δέκα ἑνὸς ἄλλου γιὰ τὸν Θεὸ νὰ εἶναι τέσσερα.

Τὸ ἐπάγγελμα δὲν κάνει τὸν ἄνθρωπο

– Γέροντα, ὅταν κάποιος ζορίζεται σὲ μιὰ δουλειά, τί φταίει;

– Μήπως δὲν τὴν ἀντιμετωπίζει μὲ καλοὺς λογισμούς; Ἂν τὴν ἀντιμετωπίζη ὄμορφα, τότε, ὅποια δουλειὰ καὶ ἂν κάνη, θὰ εἶναι πανηγύρι.

– Γέροντα, καὶ ὅταν κανεὶς στενοχωριέται, γιατὶ κάνει μιὰ δουλειὰ βαρειὰ ἢ καταφρονητική, λ.χ. χτίζει ἢ πλένει κατσαρόλες σὲ κάποιο μαγειρεῖο κ.λπ., πῶς πρέπει νὰ τοποθετηθῆ;

– Ἂν σκεφθῆ ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπλυνε τὰ πόδια τῶν μαθητῶν Του[1], θὰ πάψη νὰ στενοχωριέται. Μὲ αὐτὸ ποὺ ἔκανε ὁ Χριστὸς ἦταν σὰν νὰ μᾶς ἔλεγε: «Ἔτσι πρέπει νὰ κάνετε καὶ ἐσεῖς». Εἴτε κατσαρόλια πλένει κανεὶς εἴτε σκάβει, νὰ χαίρεται. Ἄλλος καθαρίζει ὑπονόμους, γιατὶ δὲν ἔχει ἄλλη δουλειὰ καὶ εἶναι ὁ καημένος συνέχεια μέσα στὰ μικρόβια. Αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος; Δὲν εἶναι εἰκόνα Θεοῦ; Ἦταν ἕνας οἰκογενειάρχης ποὺ εἶχε σὰν ἐπάγγελμα νὰ καθαρίζη ὑπονόμους καὶ εἶχε φθάσει σὲ μεγάλη πνευματικὴ κατάσταση. Εἶχε πάθει φυματίωση καί, ἐνῶ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ φύγη, δὲν ἤθελε, ἐπειδὴ σκεφτόταν, γιατί νὰ παιδεύεται κάποιος ἄλλος; Ἀγαποῦσε τὴν περιφρονημένη ζωή, γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς τὸν χαρίτωσε.

Τὸ ἐπάγγελμα δὲν κάνει τὸν ἄνθρωπο. Ἐγὼ γνώρισα ἕναν ἀχθοφόρο ποὺ εἶχε ἀναστήσει νεκρό. Ὅταν ἤμουν δικαῖος[2], στὴν Σκήτη τῶν Ἰβήρων, μὲ ἐπισκέφθηκε μιὰ μέρα κάποιος ποὺ ἦταν περίπου πενῆντα πέντε χρονῶν. Εἶχε ἔρθει ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα καὶ δὲν χτύπησε, γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλήση τοὺς Πατέρες καὶ κοιμήθηκε ἔξω. Ὅταν τὸν εἶδαν οἱ Πατέρες, τὸν πῆραν μέσα καὶ μὲ εἰδοποίησαν. «Καλά, τοῦ εἶπα, γιατί δὲν χτύπησες τὸ καμπανάκι, γιὰ νὰ σοῦ ἀνοίξουμε καὶ νὰ σὲ τακτοποιήσουμε;». «Τί λές, Πάτερ μου, πῶς νὰ ἐνοχλήσω τοὺς Πατέρες;», μοῦ εἶπε. Βλέπω, τὸ πρόσωπό του εἶχε μία λάμψη. Κατάλαβα ὅτι θὰ ζοῦσε πολὺ πνευματικά. Μοῦ εἶπε μετὰ ὅτι εἶχε μείνει μικρὸς ὀρφανὸς ἀπὸ πατέρα καὶ γι᾽ αὐτό, ὅταν παντρεύτηκε, ἀγαποῦσε πάρα πολὺ τὸν πεθερό του. Πρῶτα περνοῦσε ἀπὸ τὸ σπίτι τῶν πεθερικῶν του καὶ μετὰ πήγαινε στὸ σπίτι του. Στενοχωριόταν ὅμως, γιατὶ ὁ πεθερός του ἔβριζε πολύ. Πολλὲς φορὲς τὸν εἶχε παρακαλέσει νὰ μὴ βρίζη, ἀλλὰ ἐκεῖνος γινόταν χειρότερος. Κάποτε ἀρρώστησε βαριὰ ὁ πεθερός του. Τὸν πῆγαν στὸ νοσοκομεῖο καὶ μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες πέθανε. Ἐκεῖνος δὲν ἦταν κοντά του τὴν ὥρα ποὺ ξεψύχησε, γιατὶ ἔπρεπε νὰ ξεφορτώση ἕνα πλοῖο. Ὅταν πῆγε στὸ νοσοκομεῖο καὶ τὸν βρῆκε στὸ νεκροστάσιο, προσευχήθηκε μὲ πολὺ πόνο: «Θεέ μου, Σὲ παρακαλῶ, εἶπε, ἀνάστησέ τον, γιὰ νὰ μετανοήση, καὶ μετὰ πάρ᾽ τον». Ἀμέσως ὁ νεκρὸς ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ ἄρχισε νὰ

---

[1] Βλ. *Ἰω.* 13, 4-14.

[2] Ὁ Προϊστάμενος μιᾶς Σκήτης, ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται κάθε χρόνο ἀπὸ τοὺς Γέροντες αὐτῆς.

κουνάη τὰ χέρια του. Τὸ προσωπικό, μόλις τὸν εἶδαν, ἐξαφανίσθηκαν. Τὸν τακτοποίησε καὶ τὸν πῆγε στὸ σπίτι του ἐντελῶς καλά. Ἔζησε πέντε χρόνια μὲ μετάνοια καὶ μετὰ πέθανε. «Πάτερ μου, μοῦ εἶπε, εὐχαριστῶ πολὺ τὸν Θεό, ποὺ μοῦ ἔκανε αὐτὴν τὴν χάρη. Ποιός εἶμαι ἐγώ, γιὰ νὰ μοῦ κάνη ὁ Θεὸς τέτοια χάρη;». Εἶχε πολλὴ ἁπλότητα καὶ τέτοια ταπείνωση, ποὺ οὔτε κἂν τοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ μυαλὸ ὅτι ἀνέστησε νεκρό. Εἶχε διαλυθῆ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεὸ γι᾽ αὐτὸ ποὺ τοῦ ἔκανε.

Πολλοὶ ἄνθρωποι βασανίζονται, γιατὶ δὲν κατορθώνουν νὰ δοξασθοῦν μὲ μάταιες δόξες ἢ νὰ πλουτίσουν μὲ μάταια πράγματα. Δὲν σκέφτονται ὅτι αὐτὰ στὴν ἄλλη, τὴν ἀληθινή, ζωὴ οὔτε χρειάζονται, ἀλλὰ οὔτε καὶ μεταφέρονται. Ἐκεῖ μόνον τὰ ἔργα μας θὰ μεταφέρουμε, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ ἐδῶ καὶ τὸ ἀνάλογο διαβατήριο γιὰ τὸ μεγάλο καὶ αἰώνιο ταξίδι μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ἡ ἐγκράτεια στὴν καθημερινὴ ζωὴ

Μὲ τὴν ἄσκηση ἐξαϋλώνεται ὁ ἄνθρωπος

– Γέροντα, κάποια φορὰ μᾶς εἴχατε πεῖ: «χρειάζεται ἀποκλεισμὸς στὸν πνευματικὸ ἀγώνα». Τί ἐννοούσατε;

– Στὸν πόλεμο προσπαθοῦν τὸν ἐχθρὸ νὰ τὸν ἀποκλείσουν. Τὸν περικυκλώνουν, τὸν κλείνουν μέσα στὰ τείχη, τὸν ἀφήνουν νηστικό. Μετὰ τοῦ κόβουν καὶ τὸ νερό. Γιατὶ ὁ ἐχθρός, ἂν δὲν ἔχη βασικὰ ἐφόδια καὶ πυρομαχικά, θὰ ἀναγκασθῆ νὰ παραδοθῆ. Ἔτσι, θέλω νὰ πῶ, καὶ μὲ τὴν νηστεία καὶ τὴν ἀγρυπνία ἀφοπλίζεται ὁ διάβολος καὶ ὑποχωρεῖ. «*Νηστείᾳ, ἀγρυπνίᾳ, προσευχῇ, οὐράνια χαρίσματα λαβὼν...*»[1], λέει ὁ ὑμνωδός.

Μὲ τὴν ἄσκηση ἐξαϋλώνεται ὁ ἄνθρωπος. Φυσικὰ πρέπει νὰ ἐγκρατεύεται κανεὶς ἀποβλέποντας σὲ ἕναν ἀνώτερο πνευματικὸ σκοπό. Ἂν κάνη ἐγκράτεια, γιὰ νὰ ἀποτοξινωθῆ ἀπὸ τὰ λίπη, πάλι γιὰ τὸ καλὸ τοῦ σαρκίου του φροντίζει. Τότε ἡ ἄσκησή του μοιάζει μὲ τὴν γιόγκα. Δυστυχῶς τὸ θέμα τῆς ἀσκήσεως ἀκόμη καὶ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἔχουν κάνει στὴν ἄκρη. «Πρέπει νὰ φάω, λένε, τὸ φαγάκι μου, νὰ ἀπολαύσω καὶ ἐκεῖνο καὶ τὸ ἄλλο, γιατὶ ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ἔφτιαξε γιὰ μᾶς». Ξέρετε τί μοῦ εἶπε μιὰ φορὰ ἕνας ἀρχιμανδρίτης σὲ ἕνα τραπέζι ποὺ μᾶς εἶχαν κάνει; Ἐγὼ δὲν μποροῦσα νὰ βιάσω τὸν ἑαυτό μου νὰ φάω περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἔτρωγα καὶ ἐκεῖνος τὸ πρόσεξε καὶ μοῦ εἶπε: «Ὅποιος φθείρει τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, "*φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός*"»[2]! «Μήπως τὸ πῆρες ἀνάποδα; τοῦ λέω. Στὴν ἄσκηση ἀναφέρεται αὐτὸ ἢ στὴν ἀσωτία; Τὸ χωρίο ἐννοεῖ αὐτοὺς ποὺ φθείρουν, ποὺ καταστρέφουν τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀσωτία, μὲ τὶς καταχρήσεις· δὲν ἐννοεῖ αὐτοὺς ποὺ κάνουν ἄσκηση ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστό». Καὶ βλέπεις, ἀνέπαυε τὸν λογισμό του καὶ ἔλεγε: «Πρέπει νὰ τρῶμε, γιὰ νὰ μὴ φθείρουμε τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ»! Κάποιος ἄλλος, μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπίσκεψή του σὲ κάποια Μονή, μοῦ εἶπε: «Πῆγα σὲ ἕνα μοναστήρι καὶ οἱ καλόγεροι ἀρρώστησαν ἀπὸ τὴν πολλὴ νηστεία ποὺ ἔκαναν. Τὰ ἀσκιὰ μὲ τὸ λάδι ἦταν ἄθικτα. Αὐτὰ κάνουν, Πάτερ μου, ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία»! Τί νὰ πῆς; Τέτοιοι ἄνθρωποι θέλουν νὰ μὴ στερηθοῦν τίποτε. Τρῶνε τὸ φαγητό τους, τὸ φροῦτο τους, τὸ γλυκό τους καὶ ἔπειτα, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸν ἑαυτό τους, κατηγοροῦν τοὺς ἄλλους ποὺ κάνουν ἄσκηση. Δὲν ἔχουν αἰσθανθῆ τὴν πνευματικὴ χαρὰ τῆς ἀσκήσεως. Σοῦ λέει ὁ ἄλλος: «Πρέπει νὰ πιῶ τόσα ποτήρια γάλα. Θὰ νηστέψω τὴν Σαρακοστή, ἀλλὰ μετὰ θὰ τὰ συμπληρώσω, γιατὶ πρέπει νὰ πάρω τόσο λεύκωμα». Δὲν εἶναι ὅτι τὸ ἔχει ἀνάγκη ὁ ὀργανισμός του, ἀλλὰ λέει ὅτι τὸ δικαιοῦται καὶ ἀναπαύει τὸν λογισμό του ὅτι εἶναι ἐντάξει, ὅτι δὲν εἶναι ἁμαρτία. Μὰ καὶ μόνο νὰ σκεφθῆ κανεὶς ἔτσι εἶναι ἁμαρτία. Ποῦ φθάνει ἡ ἀνθρώπινη λογική; Νὰ εἶναι ἐντάξει καὶ μὲ τὶς νηστεῖες ποὺ ἔχει καθορίσει ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ νὰ μὴ στερηθῆ καὶ αὐτὰ ποὺ ἔχασε στὸ διάστημα τῆς νηστείας. Ἔ, πῶς νὰ σταθῆ μετὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα;

---

[1] Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἀπολυτίκιο τῶν Ὁσίων: «*Τῆς ἐρήμου πολίτης καὶ ἐν σώματι ἄγγελος*».

[2] *Α΄ Κορ.* 3, 17.

Καὶ βλέπεις, μερικοὶ οἰκογενειάρχες τί φιλότιμο ἔχουν! Πῆγε κάποτε νὰ ἐξομολογηθῆ κάποιος πολὺ ἁπλός, ποὺ εἶχε ἐννιὰ παιδιά, καὶ τοῦ εἶπε ὁ Πνευματικὸς νὰ κοινωνήση. «Ἔμ, πῶς νὰ κοινωνήσω; τοῦ λέει. Βάζουμε λίγο λάδι στὸ φαγητό, γιατὶ δουλεύω καὶ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά μου». «Πόσα παιδιὰ ἔχεις;», τὸν ρωτάει ὁ Πνευματικός. «Ἐννιά». «Πόσο λάδι βάζετε στὸ φαγητό;». «Δυὸ κουτάλια». «Πόσο λάδι σοῦ πέφτει, κακομοίρη μου; τοῦ λέει ὁ Πνευματικός, πήγαινε νὰ κοινωνήσης!». Ἦταν ἕντεκα ἄτομα καὶ ἔτρωγαν δυὸ κουταλάκια λάδι ὅλο κι ὅλο καὶ τὸν πείραζε ὁ λογισμός!

Ἔχω γνωρίσει λαϊκοὺς ποὺ ἁγίασαν μὲ τὴν ἄσκηση ποὺ ἔκαναν. Νά, δὲν ἔχει πολλὰ χρόνια ποὺ στὸ Ἅγιον Ὄρος ἐργαζόταν γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ ἕνας λαϊκὸς μὲ τὸ παιδί του. Ἔπειτα βρέθηκε μιὰ καλὴ δουλειὰ στὴν πατρίδα τους καὶ ὁ πατέρας ἀποφάσισε νὰ φύγη καὶ νὰ πάρη καὶ τὸ παιδί, γιὰ νὰ εἶναι ὅλη ἡ οἰκογένεια κοντά. Τὸ παιδί του ὅμως εἶχε συγκινηθῆ ἀπὸ τὴν ἀσκητικὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν καὶ ἔχοντας ὑπ᾽ ὄψιν του καὶ τὴν κοσμικὴ ζωὴ μὲ τὸ ἄγχος δὲν θέλησε νὰ τὸν ἀκολουθήση καὶ νὰ γυρίση στὸν κόσμο. «Ἀφοῦ, πατέρα, ἔχεις καὶ ἄλλα παιδιά, τοῦ εἶπε, ἄφησε καὶ ἕνα στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας». Ἐπειδὴ ἐπέμενε, ἀναγκάσθηκε ὁ πατέρας του νὰ τὸν ἀφήση. Τὸ παλληκάρι αὐτὸ ἦταν ἀγράμματο, ἀλλὰ ἦταν πολὺ εὐαίσθητο καὶ εἶχε πολὺ φιλότιμο καὶ ἁπλότητα. Αἰσθανόταν τὸν ἑαυτό του πολὺ ἀνάξιο, γιὰ νὰ γίνη μοναχός, ἐπειδὴ νόμιζε ὅτι δὲν θὰ μπορέση νὰ ἀνταποκριθῆ στὰ μοναχικά του καθήκοντα. Βρῆκε λοιπὸν μιὰ μικρὴ καλύβα, ποὺ τὴν χρησιμοποιοῦσαν παλιὰ γιὰ τὰ ζῶα, ἔκλεισε μὲ πέτρες καὶ φτέρες τὴν πόρτα καὶ τὸ παράθυρο καὶ ἄφησε μιὰ μικρὴ στρογγυλὴ τρύπα, γιὰ νὰ μπαινοβγαίνη στρυμωχτά, τὴν ὁποία ἔκλεινε ἀπὸ μέσα μὲ ἕνα κουρελιασμένο παλτό, ποὺ εἶχε βρεῖ ἐκεῖ πεταγμένο. Οὔτε φωτιὰ δὲν ἄναβε. Οἱ φωλιὲς τῶν πουλιῶν φυσικὰ ἦταν καλύτερες ἀπὸ τὴν φωλιά του, ὅπως καὶ τὰ γιατάκια τῶν ζώων πάλι ἦταν καλύτερα ἀπὸ τὸ δικό του. Τὴν χαρὰ ὅμως ποὺ εἶχε αὐτὴ ἡ ψυχὴ δὲν τὴν ἔχουν ὅσοι ζοῦν σὲ πλούσια παλάτια, γιατὶ αὐτὸς ἀγωνιζόταν γιὰ τὸν Χριστό, καὶ ὁ Χριστὸς ἦταν κοντά του, ὄχι μόνο στὴν καλύβα του, ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ πνευματικό του σπίτι, στὸ σῶμα του, στὴν καρδιά του. Γι᾽ αὐτὸ ζοῦσε μέσα στὸν Παράδεισο. Ἀπὸ τὴν φωλιά του ἔβγαινε κατὰ καιροὺς καὶ περνοῦσε ἀπὸ κανένα Κελλί, στὸ ὁποῖο οἱ Πατέρες εἶχαν ἐξωτερικὲς ἐργασίες στοὺς κήπους. Βοηθοῦσε στὶς δουλειὲς καὶ τοῦ ἔδιναν λίγο παξιμάδι καὶ λίγες ἐλιές. Ἐὰν δὲν τὸν ἄφηναν νὰ ἐργασθῆ, δὲν δεχόταν εὐλογίες. Τὶς εὐλογίες ποὺ ἔπαιρνε, ἔπρεπε νὰ τὶς πληρώση μὲ τὴν ἐργασία του διπλά. Φυσικὰ τὴν πνευματική του ζωὴ μόνον ὁ Θεὸς τὴν γνώριζε, γιατὶ ζοῦσε στὴν ἀφάνεια, ἁπλὰ καὶ ἀθόρυβα. Ἀπὸ ἕνα ὅμως περιστατικὸ ποὺ ἔγινε γνωστὸ μπορεῖ κανεὶς πολλὰ νὰ καταλάβη. Μιὰ φορὰ πέρασε ἀπὸ ἕνα μοναστήρι καὶ ρώτησε πότε ἀρχίζει ἡ Μεγάλη Σαρακοστὴ – ἂν καὶ γι᾽ αὐτὸν ὅλος ὁ χρόνος σχεδὸν ἦταν Μεγάλη Σαρακοστή –, καὶ ὕστερα πῆγε καὶ κλείστηκε στὴν φωλιά του. Πέρασαν σχεδὸν τρεῖς μῆνες, χωρὶς νὰ καταλάβη πότε πέρασαν. Κάποια μέρα βγῆκε καὶ πῆγε σὲ ἕνα μοναστήρι νὰ ρωτήση πότε εἶναι τὸ Πάσχα. Παρακολούθησε τὴν ἀκολουθία, κοινώνησε στὴν Θεία Λειτουργία καὶ ἐν συνεχείᾳ πῆγε μὲ τοὺς Πατέρες στὴν τράπεζα. Βλέπει στὴν τράπεζα κόκκινα αὐγὰ – ἦταν ἀπόδοση τοῦ Πάσχα. Παραξενεύτηκε καὶ ρώτησε ἕναν ἀδελφό: «Καλά, ἦρθε τὸ Πάσχα;». «Τί Πάσχα; τοῦ ἀπαντᾶ ὁ ἀδελφός. Αὔριο εἶναι τῆς Ἀναλήψεως!». Δηλαδὴ εἶχε νηστέψει ὅλη τὴν Μεγάλη Σαρακοστὴ καὶ ἄλλες σαράντα μέρες μέχρι τῆς Ἀναλήψεως! Μὲ τέτοιον τρόπο ἀγωνιζόταν μέχρι τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του. Τὸν βρῆκε νεκρὸ ἕνας κυνηγὸς

δύο μῆνες μετὰ τὸν θάνατό του καὶ εἰδοποίησε τὴν ἀστυνομία καὶ τὸν γιατρό. Ὁ γιατρὸς μοῦ εἶπε: «Ὄχι μόνο δὲν μύριζε, ἀλλὰ ἀντιθέτως εἶχε μιὰ εὐωδία».

Νηστεία παιδιῶν

– Γέροντα, παιδάκια πέντε-ἕξι ἐτῶν πρέπει νὰ νηστεύουν πρὶν ἀπὸ τὴν Θεία Κοινωνία;

– Τοὐλάχιστον τὸ βράδυ νὰ ἔχουν φάει λαδερὸ φαγητό. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι θέμα Πνευματικοῦ. Καλύτερα ἡ μητέρα νὰ ρωτήση τὸν Πνευματικό, γιατὶ μπορεῖ τὸ παιδάκι νὰ ἔχη πρόβλημα μὲ τὴν ὑγεία του καὶ νὰ πρέπη λ.χ. νὰ πιῆ γάλα.

– Γέροντα, ἕνα παιδάκι πόσο πρέπει νὰ νηστεύη;

– Ἂν τὸ παιδὶ εἶναι γερό, ἔχη ὑγεία, μπορεῖ νὰ νηστεύη. Ἄλλωστε τώρα ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ τροφὲς νηστήσιμες. Παλιὰ τὰ παιδιὰ νήστευαν καὶ ὅλη μέρα ἔτρεχαν καὶ ἔπαιζαν, ἀλλὰ ἔτρωγαν πολλὲς φορές. Στὰ Φάρασα, τὴν Μεγάλη Σαρακοστὴ ὅλοι, μικροὶ-μεγάλοι, ἔκαναν ἐνάτη[3]. Μάζευαν οἱ γονεῖς τὰ παιδιὰ στὸ Κάστρο[4], τοὺς ἔδιναν παιχνίδια, γιὰ νὰ παίζουν, καὶ στὶς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα, ποὺ χτυποῦσε ἡ καμπάνα γιὰ Προηγιασμένη, πήγαιναν καὶ κοινωνοῦσαν. Ἔλεγε ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος: «Τὰ παιδιά, ὅταν παίζουν ὅλη τὴν ἡμέρα, δὲν θυμοῦνται τὸ φαγητό· τώρα ποὺ θὰ βοηθήση καὶ ὁ Χριστός, δὲν θὰ ἀντέξουν;».

Καὶ οἱ μεγάλοι, ὅταν δὲν νηστεύουν, ἐλέγχονται βλέποντας τὰ παιδιὰ νὰ νηστεύουν. Ὅταν μικρὸς δούλευα μὲ τὸν μάστορά μου γιὰ πολὺ καιρὸ σὲ κάποιο σπίτι καὶ τρώγαμε ἐκεῖ, Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ ἔφευγα καὶ πήγαινα νὰ φάω στὸ σπίτι μου, γιατὶ αὐτοὶ δὲν νήστευαν. Μιὰ φορά, Τετάρτη ἦταν, ἔφεραν νὰ μὲ κεράσουν μπακλαβᾶ. «Εὐχαριστῶ, τοὺς εἶπα, ἀλλὰ νηστεύω». «Γιά δές, εἶπαν, μικρὸ παιδὶ νὰ νηστεύη καὶ ἐμεῖς μεγάλοι ἄνθρωποι νὰ τρῶμε!».

Νηστεία μὲ φιλότιμο

Μὲ τὴν νηστεία ὁ ἄνθρωπος δείχνει τὴν προαίρεσή του. Κάνει ἀπὸ φιλότιμο μιὰ ἄσκηση καὶ ὁ Θεὸς βοηθάει. Ἂν ὅμως ζορίζη τὸν ἑαυτό του καὶ πῆ «τί νὰ κάνω; εἶναι Παρασκευή, πρέπει νὰ νηστέψω», θὰ βασανίζεται. Ἐνῶ, ἂν μπῆ στὸ νόημα καὶ νηστέψη ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν Χριστό, θὰ χαίρεται. «Αὐτὴν τὴν ἡμέρα, νὰ σκεφθῆ, ὁ Χριστὸς σταυρώθηκε· οὔτε νερὸ δὲν Τοῦ ἔδωσαν νὰ πιῆ· ξίδι Τοῦ ἔδωσαν[5]. Κι ἐγὼ δὲν θὰ πιῶ νερὸ ὅλη τὴν ἡμέρα». Ἂν τὸ κάνη αὐτό, τότε θὰ νιώθη ἀνώτερη χαρὰ μέσα του ἀπὸ αὐτὸν ποὺ πίνει τὰ καλύτερα ἀναψυκτικά!

Καὶ βλέπεις, πολλοὶ κοσμικοὶ μιὰ Μεγάλη Παρασκευὴ δὲν μποροῦν νὰ νηστέψουν, ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο μποροῦν νὰ κάθωνται καὶ νὰ κάνουν ἀπεργία πείνας γιὰ ἕνα πεῖσμα, γιὰ νὰ πετύχουν κάτι. Ἐκεῖ ὁ διάβολος τοὺς δίνει

---

[3] Δὲν ἔτρωγαν καὶ δὲν ἔπιναν τίποτε μέχρι τὴν ἐνάτη βυζαντινὴ ὥρα, δηλαδὴ μέχρι τὶς 3 τὸ ἀπόγευμα.

[4] Παλιὸ ὀχυρὸ στὰ Φάρασα, στὸ ὁποῖο κατὰ τὰ βυζαντινὰ χρόνια ἔμεναν φύλακες μὲ τὶς οἰκογένειές τους, ποὺ διορίζονταν ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ Κράτος ὡς φρουροὶ τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν.

[5] Βλ. *Ματθ.* 27, 34· *Μάρκ.* 15, 36· *Λουκ.* 23, 36 καὶ *Ἰω.* 19, 29.

κουράγιο. Αὐτοκτονία εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνουν. Ἄλλοι πάλι, ὅταν ἔρχεται τὸ Πάσχα, ψάλλουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» μὲ χαρὰ καὶ μὲ ὅλη τους τὴν δύναμη, γιατὶ θὰ φᾶνε καλά. Μοιάζουν μὲ τοὺς Ἰουδαίους ποὺ ἤθελαν νὰ κάνουν βασιλιὰ τὸν Χριστό, ἐπειδὴ τοὺς τάισε στὴν ἔρημο[6].

Θυμᾶστε τί λέει καὶ ὁ Προφήτης; «*Ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς*»[7]. Ἄλλο εἶναι, ὅταν κανεὶς ἔχη καλὴ διάθεση νὰ νηστέψη, ἀλλὰ δὲν μπορῆ, γιατί, ἂν δὲν φάη, τρέμουν τὰ πόδια του, πέφτει κάτω – δὲν τὸν βοηθάει δηλαδὴ ἡ ἀντοχή του, ἡ ὑγεία του κ.λπ. – καὶ ἄλλο νὰ ἔχη δυνάμεις καὶ νὰ μὴ νηστεύη. Ποῦ εἶναι ἡ καλὴ διάθεση τότε; Καὶ ἡ στενοχώρια αὐτοῦ ποὺ θέλει νὰ κάνη ἕναν ἀγώνα καὶ δὲν μπορεῖ, ἀναπληρώνει πολλὴ ἄσκηση, καὶ αὐτὸς ἔχει πιὸ πολὺ μισθὸ ἀπὸ τὸν ἄλλον ποὺ ἔχει κουράγιο καὶ κάνει ἕναν ἀγώνα, γιατὶ ἐκεῖνος νιώθει καὶ μιὰ εὐχαρίστηση. Ἦρθε σήμερα μιὰ φουκαριάρα, πενῆντα πέντε χρονῶν περίπου, καὶ ἔκλαιγε, γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ νηστέψη. Τὴν ἔχει χωρίσει ὁ ἄνδρας της. Ἕνα παιδὶ εἶχε, τὸ ἔχασε καὶ αὐτὸ σὲ κάποιο δυστύχημα καὶ ἔμεινε μόνη της. Ἡ μάνα της πέθανε, δὲν ἔχει οὔτε σπίτι οὔτε φαγητό, καὶ τὴν παίρνει πότε ἡ μιὰ καὶ πότε ἡ ἄλλη στὸ σπίτι της καὶ κάνει καμμιὰ δουλειὰ ἐκεῖ. «Ἔχω βάρος μεγάλο στὴν συνείδησή μου, Πάτερ, μοῦ εἶπε ἡ καημένη, γιατὶ δὲν κάνω τίποτε· καὶ τὸ χειρότερο ἀπὸ ὅλα εἶναι, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ κάνω νηστεῖες. Ὅ,τι μοῦ δίνουν τρώω. Μερικὲς φορὲς Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ μοῦ δίνουν νηστήσιμα, ἀλλὰ συχνὰ μοῦ δίνουν ἀρτυμένα καὶ ἀναγκάζομαι νὰ τὰ τρώω, γιατὶ ἐξαντλοῦμαι καὶ δὲν μπορῶ νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου». «Φάε, τῆς λέω, ἀφοῦ δὲν ἔχεις κουράγιο». Πρέπει νὰ παρακολουθῆ κανεὶς τὸν ἑαυτό του. Ἂν δῆ ὅτι δὲν ἀντέχει, θὰ φάη λίγο παραπάνω. «*Μέτρησον τὸν ἑαυτόν σου*»[8], λέει ὁ Ὅσιος Νεῖλος.

– Γέροντα, παλιά, πῶς μερικὲς γυναῖκες στὰ χωριὰ δὲν ἔτρωγαν τίποτε ἀπὸ τὴν Καθαρὰ Δευτέρα μέχρι τὸ Σάββατο τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου; Μὲ ἕνα σωρὸ δουλειές, σπίτι, παιδιά, ζῶα, χωράφια, πῶς ἄντεχαν;

– Μὲ τὸν λογισμό τους ἔλεγαν: «Κανονικὰ πρέπει νὰ φᾶμε τὸ Μέγα Σάββατο». Ὁπότε, σοῦ λέει, αὐτὸ τὸ Σάββατο εἶναι κοντά. Ἢ μπορεῖ νὰ ἔλεγαν: «Ὁ Χριστὸς σαράντα μέρες νήστεψε[9], ἐγὼ τί εἶναι νὰ νηστέψω μιὰ ἑβδομάδα;». Ὕστερα εἶχαν ἁπλότητα, γι᾽ αὐτὸ ἄντεχαν. Ἂν ἔχη κανεὶς ἁπλότητα, ταπείνωση, δέχεται τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, νηστεύει ταπεινὰ καὶ τρέφεται θεϊκά. Τότε ἔχει θεϊκὴ δύναμη καὶ πολλὴ ἀντοχὴ σὲ μεγάλες νηστεῖες. Στὴν Αὐστραλία ἕνας νέος περίπου εἴκοσι ἑπτὰ χρονῶν ἔφθασε σὲ σημεῖο νὰ μὴ φάη τίποτε γιὰ εἴκοσι ὀκτὼ ἡμέρες. Τὸν εἶχε στείλει ὁ Πνευματικός του νὰ μοῦ τὸ πῆ. Ἦταν πολὺ εὐλαβὴς καὶ εἶχε πολὺ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα. Ἐξομολογεῖτο, ἐκκλησιαζόταν, μελετοῦσε πατερικὰ βιβλία, καὶ κυρίως τὴν Καινὴ Διαθήκη. Μιὰ μέρα ἐκεῖ ποὺ διάβαζε στὸ Εὐαγγέλιο ὅτι ὁ Χριστὸς νήστεψε σαράντα μέρες συγκινήθηκε πολὺ καὶ σκέφτηκε: «Ἂν ὁ Κύριος ποὺ ἦταν Θεὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος ἀναμάρτητος νήστεψε σαράντα μέρες[10], ἐγὼ σὰν ἄνθρωπος πολὺ ἁμαρτωλός, τί πρέπει νὰ κάνω;». Γι᾽ αὐτὸ ζήτησε εὐλογία ἀπὸ τὸν Πνευματικό του νὰ νηστέψη καὶ αὐτός, ἀλλὰ δὲν σκέφτηκε νὰ τοῦ πῆ τὸν λογισμό του ὅτι ἤθελε νὰ μὴ

---

[6] Βλ. *Ἰω.* 6, 5-15.

[7] *Ἱερ.* 31, 10.

[8] Βλ. Ὁσίου Νείλου, *Περὶ τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας*, *PG* 79, 1160C.

[9] Βλ. *Ματθ.* 4, 2 καὶ *Λουκ.* 4, 2.

[10] *Ὁ.π.*

φάη τίποτε σαράντα μέρες. Ἄρχισε λοιπὸν τὴν νηστεία του ἀπὸ τὴν Καθαρὰ Δευτέρα, πέρασε καὶ τὴν Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, χωρὶς νὰ πιῆ οὔτε νερό, ἐνῶ ἐργαζόταν σὲ ἐργοστάσιο καὶ ἔκανε μάλιστα βαρειὰ δουλειὰ – στοίβαζε κιβώτια. Ὅταν ἔφθασε ἡ εἰκοστὴ ὀγδόη ἡμέρα, αἰσθάνθηκε μιὰ μικρὴ ζάλη τὴν ὥρα ποὺ δούλευε, γι᾽ αὐτὸ κάθησε λίγο. Ὕστερα ἤπιε ἕνα τσάι καὶ ἔφαγε λίγο παξιμάδι, γιατὶ σκέφτηκε πώς, ἂν πέση κάτω καὶ τὸν μεταφέρουν σὲ νοσοκομεῖο, θὰ διαπιστώσουν ὅτι τὸ ἔπαθε ἀπὸ νηστεία καὶ θὰ ποῦν: «Γιά δές, οἱ Χριστιανοὶ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν νηστεία». «Γέροντα, μοῦ εἶπε, μετὰ ἀπὸ τὴν νηστεία τόσων ἡμερῶν, ἀπεχθανόμουν τὶς τροφές, ἀλλὰ πίεζα τὸν ἑαυτό μου κάτι νὰ τρώω, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ ἐργάζωμαι». Τὸν πείραζε ὅμως ὁ λογισμός του ποὺ δὲν συμπλήρωσε τὶς σαράντα μέρες καὶ τὸ εἶπε στὸν Πνευματικό του. Ἐκεῖνος τοῦ εἶπε μὲ διάκριση: «Καὶ αὐτὲς οἱ ἡμέρες ποὺ νήστεψες ἦταν ἀρκετές· μὴν ἔχης λογισμούς». Στὴν συνέχεια τὸν ἔστειλε σ᾽ ἐμένα, γιὰ νὰ μὴν τοῦ μείνη κανένας λογισμὸς καὶ βασανίζεται. Γιὰ νὰ εἶμαι σίγουρος ὅτι τὰ κίνητρά του ἦταν ἁγνά, τὸν ρώτησα: «Ἔκανες ὅρκο νὰ νηστέψης σαράντα μέρες;». «Ὄχι», μοῦ λέει. «Ὅταν πῆρες εὐλογία ἀπὸ τὸν Πνευματικό σου νὰ νηστέψης, δὲν σκέφθηκες ἐκείνη τὴν ὥρα νὰ πῆς τὸν λογισμό σου, ὅτι δηλαδὴ ἤθελες νὰ μὴ φᾶς τίποτε σαράντα μέρες ἢ ἔκρυψες τὸν δῆθεν καλὸ λογισμό σου, γιὰ νὰ νηστέψης μὲ τὸ θέλημά σου σαράντα μέρες;». «Ὄχι, Πάτερ», μοῦ εἶπε. Τότε τοῦ εἶπα: «Αὐτὸ φυσικὰ τὸ ἤξερα· ἁπλῶς σὲ ρώτησα, γιὰ νὰ καταλάβης μόνος σου ὅτι ἔχεις μισθὸ οὐράνιο γιὰ τὶς ἡμέρες ποὺ νήστεψες, οἱ ὁποῖες ἦταν ἀρκετές, καὶ νὰ μὴν ἀνησυχῆς ποὺ δὲν μπόρεσες νὰ κρατήσης σαράντα μέρες. Ἄλλη φορὰ ὅμως νὰ λὲς στὸν Πνευματικό σου καὶ τοὺς καλοὺς λογισμοὺς ποὺ ἔχεις καὶ ὅ,τι καλὸ κρύβεις στὴν καρδιά σου, καὶ ὁ Πνευματικός σου θὰ κρίνη, ἂν πρέπη νὰ κάνης μιὰ ἄσκηση κ.λπ.». Ἐπειδὴ εἶχε πολλὴ ταπείνωση, χάρη στοὺς ταπεινοὺς λογισμοὺς ποὺ καλλιεργοῦσε, καὶ ἔκανε τὴν νηστεία αὐτὴ ἀπὸ πολὺ φιλότιμο γιὰ τὸν Χριστό, ἑπόμενο ἦταν νὰ τὸν ἐνισχύη ὁ Χριστὸς μὲ τὴν θεία Του Χάρη. Ἂν πάη καὶ κάποιος ἄλλος νὰ κάνη μιὰ τέτοια νηστεία καὶ πῆ ἐγωιστικὰ «γιατί νὰ μὴν τὸ κάνω καὶ ἐγώ, ἀφοῦ τὸ ἔκανε αὐτός;», μιὰ-δυὸ μέρες μόνο θὰ νηστέψη καὶ θὰ σωριαστῆ κάτω. Θὰ σκοτιστῆ καὶ τὸ μυαλό του, γιατὶ θὰ τὸν ἐγκαταλείψη ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ λυπηθῆ ἀκόμη καὶ τὸν κόπο ποὺ ἔκανε. Μπορεῖ νὰ φθάση νὰ πῆ: «Καὶ τί βγῆκε μ᾽ αὐτό;».

Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν νηστεία γίνεται ἀρνί. Ὅταν γίνεται θηρίο, σημαίνει ὅτι ἡ ἄσκηση ποὺ κάνει ἢ εἶναι πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις του ἢ τὴν κάνει ἀπὸ ἐγωισμό, γι᾽ αὐτὸ δὲν δέχεται θεία βοήθεια. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄγρια ζῶα, τὰ θηρία, μερικὲς φορὲς τὰ ἡμερεύει, τὰ ταπεινώνει ἡ νηστεία. Βλέπεις, ὅταν πεινοῦν, πλησιάζουν τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ ἔνστικτο νιώθουν ὅτι ἀπὸ τὴν πεῖνα θὰ ψοφήσουν, ἐνῶ, ἂν πλησιάσουν τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ βροῦν τροφή, μπορεῖ νὰ μὴν πάθουν τίποτε. Ἐγὼ εἶδα λύκο ποὺ ἦταν σὰν ἀρνάκι, γιατὶ ἦταν νηστικός. Εἶχε κατεβῆ στὴν αὐλή μας μιὰ φορὰ τὸν χειμώνα μὲ χιόνια πολλά. Εἴχαμε βγῆ μὲ τὸν ἀδελφό μου νὰ ταΐσουμε τὰ ζῶα καὶ ἐγὼ κρατοῦσα τὸ λυχνάρι. Πῆρε ὁ ἀδελφός μου τὸ φουρνόξυλο καὶ τὸν χτυποῦσε καὶ δὲν ἀντιδροῦσε καθόλου.

Ἂν δὲν φθάση κανείς, ὅ,τι κάνει, νὰ τὸ κάνη ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὸν συνάνθρωπό του, κάνει σπατάλη. Ἂν νηστεύη καὶ ἔχη ὑπερήφανο λογισμὸ ὅτι κάτι κάνει, πάει χαμένη ἡ νηστεία του. Εἶναι μετὰ σὰν ἕνα τρύπιο ντεπόζιτο ποὺ δὲν κρατάει τίποτε. Ρίξε νερὸ μέσα σὲ ἕνα τρύπιο ντεπόζιτο· σιγὰ-σιγὰ φεύγει ὅλο.

Ἡ εὐχαρίστηση τοῦ ἐλαφροῦ στομαχιοῦ

Ὅταν δὲν κάνη κανεὶς ἐγκράτεια, ἔχει ἐπάνω του ἀποθῆκες ὁλόκληρες. Ἐνῶ, ὅταν κάνη ἐγκράτεια καὶ τρώη αὐτὸ ποὺ τοῦ χρειάζεται, τὸ καίει ὁ ὀργανισμός του καὶ δὲν ἀποθηκεύει.

Ἡ ποικιλία τῶν φαγητῶν τεντώνει τὸ στομάχι καὶ φέρνει ὄρεξη, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ χαύνωση καὶ πυρώσεις. Ἂν στὸ τραπέζι ὑπάρχη μόνον ἕνα φαγητὸ καὶ δὲν εἶναι πολὺ νόστιμο, ἴσως νὰ μὴν τὸ φάη κανεὶς ὅλο ἤ, ἂν εἶναι νόστιμο καὶ λαιμαργήση, ἴσως φάη λίγο παραπάνω. Ὅταν ὅμως ὑπάρχη ψάρι, σούπα, πατάτες, τυρί, αὐγό, σαλάτα, φροῦτο, γλυκό, θέλει ὅλα νὰ τὰ φάη καὶ ζητάει καὶ ἄλλα. Ὅλα τὰ τραβάει ἡ ὄρεξη, γιατὶ τὸ ἕνα παρακινεῖ στὸ ἄλλο. Καὶ βλέπεις, ὁ ἄνθρωπος ἕναν λόγο δὲν σηκώνει· τὸν ἕναν δὲν τὸν χωνεύει, τὸν ἄλλον δὲν τὸν χωνεύει, ἐνῶ τὸ καημένο τὸ στομάχι, ὅ,τι τοῦ ρίχνουμε, τὸ ὑπομένει. Τὸ ρωτήσαμε ἂν τὰ χωνεύη; Τὸ στομάχι δηλαδὴ ποὺ δὲν ἔχει λογική, μᾶς περνάει στὴν ἀρετὴ καὶ ἀγωνίζεται ὅλα νὰ τὰ χωνέψη. Καὶ ἂν δὲν ταιριάζη τὸ ἕνα εἶδος μὲ τὸ ἄλλο, ὅταν μποῦν μέσα, μαλώνουν, καὶ τί νὰ κάνη τότε καὶ ἐκεῖνο; Ἀρχίζει μετὰ ἡ βαρυστομαχιά.

– Καὶ πῶς μπορεῖς, Γέροντα, νὰ κόψης τὴν συνήθεια νὰ τρῶς πολύ;

– Χρειάζεται λίγο φρένο. Ἂς μὴ φᾶς κάτι ποὺ σοῦ ἀρέσει, γιὰ νὰ μὴν ἀνοίγης δουλειά, γιατὶ σιγὰ-σιγὰ μεγαλώνει ἡ ἀχυρώνα. Τὸ στομάχι, ὁ κακὸς «*τελώνης*» ποὺ λέει ὁ Ἀββᾶς Μακάριος[11], μετὰ συνέχεια ζητάει. Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ εὐχαριστιέσαι, ὕστερα ὅμως θέλεις νὰ κοιμηθῆς· οὔτε νὰ δουλέψης μπορεῖς. Ἂν τρῶς ἕνα εἶδος φαγητοῦ, αὐτὸ βοηθάει νὰ κόψης τὴν ὄρεξη.

– Ἄν, Γέροντα, ὑπάρχη ποικιλία φαγητῶν, ἀλλὰ σὲ μικρὲς ποσότητες, ὑπάρχει πάλι ἡ ἴδια δυσκολία;

– Ἔ, πάλι ἡ ἴδια δυσκολία εἶναι, ἀλλὰ εἶναι μικρὰ τὰ ...κόμματα καὶ δὲν μποροῦν νὰ κάνουν κυβέρνηση!... Ὅταν ὑπάρχη μεγάλη ποικιλία, εἶναι σὰν νὰ μαζεύωνται πολλὰ ...κόμματα στὸ στομάχι καὶ τὸ ἕνα κόμμα ἐρεθίζει τὸ ἄλλο, πιάνονται μεταξύ τους, χτυπιοῦνται καὶ ἀρχίζει βαρυστομαχιά...

Ἡ εὐχαρίστηση ἀπὸ τὸ λιτὸ φαγητὸ εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση ποὺ δίνουν τὰ καλύτερα φαγητά. Ὅταν μικρὸς ἔφευγα στὸ δάσος καὶ ἔτρωγα μόνον ἕνα κομμάτι κουλούρα, ὤ, δὲν ἤθελα τίποτε ἄλλο! Τὰ καλύτερα φαγητὰ δὲν μποροῦσαν νὰ ἀντικαταστήσουν ἐκείνη τὴν πνευματικὴ εὐχαρίστηση ποὺ ἔνιωθα. Ἀλλὰ τὸ ἔκανα μὲ χαρά. Πολλοὶ ἄνθρωποι ὅμως δὲν ἔχουν αἰσθανθῆ τὴν εὐχαρίστηση τοῦ ἐλαφροῦ στομαχιοῦ. Στὴν ἀρχή, ὅταν τρῶνε κάτι νόστιμο, αἰσθάνονται μιὰ εὐχαρίστηση καὶ μετὰ μπαίνει ἡ λαιμαργία, ἡ γαστριμαργία, τρῶνε πολὺ καί, ἰδίως ὅταν εἶναι ἡλικιωμένοι, νιώθουν βάρος, καὶ ἔτσι στεροῦνται τὴν εὐχαρίστηση τοῦ ἐλαφροῦ στομαχιοῦ.

---

[11] Βλ. Παλλαδίου, Ἐπισκόπου Ἑλενοπόλεως, *Λαυσαϊκὴ Ἱστορία*, σ. 124.

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΖΩΗ ΜΑΣ

«Γιὰ νὰ πάη κανεὶς στὸν γλυκὸ Παράδεισο,
πρέπει νὰ φάη πολλὰ πικρὰ ἐδῶ,
νὰ ἔχη τὸ διαβατήριο τῶν δοκιμασιῶν στὸ χέρι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - "Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος..."[1]

Οἱ σταυροὶ τῶν δοκιμασιῶν

– Γέροντα, τὸ σταυρουδάκι ποὺ μοῦ δώσατε τὸ φορῶ συνέχεια καὶ μὲ βοηθάει στὶς δυσκολίες μου.

– Νά, τέτοια σταυρουδάκια εἶναι οἱ δικοί μας σταυροί, σὰν αὐτὰ ποὺ κρεμοῦμε στὸν λαιμό μας καὶ μᾶς προστατεύουν στὴν ζωή μας. Τί νομίζεις, ἔχουμε μεγάλο σταυρὸ ἐμεῖς; Μόνον ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ μας ἦταν πολὺ βαρύς, γιατὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἀγάπη πρὸς ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους δὲν θέλησε νὰ χρησιμοποιήση γιὰ τὸν ἑαυτό Του τὴν θεϊκή Του δύναμη. Καὶ στὴν συνέχεια σηκώνει τὸ βάρος τῶν σταυρῶν ὅλου τοῦ κόσμου καὶ μᾶς ἐλαφρώνει ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν δοκιμασιῶν μὲ τὴν θεία Του βοήθεια καὶ μὲ τὴν γλυκειά Του παρηγοριά.

Ὁ Καλὸς Θεὸς οἰκονομάει γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο ἕναν σταυρὸ ἀνάλογο μὲ τὴν ἀντοχή του, ὄχι γιὰ νὰ βασανιστῆ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀνεβῆ ἀπὸ τὸν σταυρὸ στὸν Οὐρανὸ – γιατὶ στὴν οὐσία ὁ σταυρὸς εἶναι σκάλα πρὸς τὸν Οὐρανό. Ἂν καταλάβουμε τί θησαυρὸ ἀποταμιεύουμε ἀπὸ τὸν πόνο τῶν δοκιμασιῶν, δὲν θὰ γογγύζουμε, ἀλλὰ θὰ δοξολογοῦμε τὸν Θεὸ σηκώνοντας τὸ σταυρουδάκι ποὺ μᾶς χάρισε, ὁπότε καὶ σὲ τούτη τὴν ζωὴ θὰ χαιρώμαστε, καὶ στὴν ἄλλη θὰ ἔχουμε νὰ λάβουμε καὶ σύνταξη καὶ «ἐφάπαξ». Ὁ Θεὸς μᾶς ἔχει ἐξασφαλισμένα κτήματα ἐκεῖ στὸν Οὐρανό. Ὅταν ὅμως ζητοῦμε νὰ μᾶς ἀπαλλάξη ἀπὸ μιὰ δοκιμασία, δίνει αὐτὰ τὰ κτήματα σὲ ἄλλους καὶ τὰ χάνουμε. Ἐνῶ, ἂν κάνουμε ὑπομονή, θὰ μᾶς δώση καὶ τόκο.

Εἶναι μακάριος αὐτὸς ποὺ βασανίζεται ἐδῶ, γιατί, ὅσο πιὸ πολὺ παιδεύεται σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωή, τόσο περισσότερο βοηθιέται γιὰ τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ ἐξοφλᾶ ἁμαρτίες. Οἱ σταυροὶ τῶν δοκιμασιῶν εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ «τάλαντα», ἀπὸ τὰ χαρίσματα, ποὺ μᾶς δίνει ὁ Θεός. Εἶναι μακάριος ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ὄχι ἕναν σταυρὸ ἀλλὰ πέντε. Μιὰ ταλαιπωρία ἢ ἕνας θάνατος μαρτυρικὸς εἶναι καὶ καθαρὸς μισθός. Γι᾿ αὐτὸ σὲ κάθε δοκιμασία νὰ λέμε: «Σ᾿ εὐχαριστῶ, Θεέ μου, γιατὶ αὐτὸ χρειαζόταν γιὰ τὴν σωτηρία μου».

Οἱ δοκιμασίες βοηθοῦν νὰ συνέλθουν οἱ ἄνθρωποι

– Γέροντα, μαθαίνω γιὰ τὴν ταλαιπωρία τῶν δικῶν μου. Θὰ τελειώσουν ποτὲ τὰ βάσανά τους;

– Κάνε ὑπομονή, ἀδελφή μου, καὶ μὴ χάνεις τὴν ἐλπίδα σου στὸν Θεό. Ὅπως κατάλαβα ἀπὸ ὅλες τὶς δοκιμασίες ποὺ περνοῦν οἱ δικοί σου, ὁ Θεὸς σᾶς ἀγαπάει καὶ ἐπιτρέπει ὅλες αὐτὲς τὶς δοκιμασίες γιὰ ἕνα λαμπικάρισμα πνευματικὸ ὁλόκληρης τῆς οἰκογένειας. Ἐὰν ἐξετάσουμε κοσμικὰ τὶς δοκιμασίες τῆς οἰκογένειάς σου, φαίνεστε δυστυχισμένοι. Ἐὰν ὅμως τὶς ἐξετάσουμε πνευματικά, εἶστε εὐτυχισμένοι, καὶ στὴν ἄλλη ζωὴ θὰ σᾶς ζηλεύουν ὅσοι θεωροῦνται σὲ τούτη τὴν ζωὴ εὐτυχισμένοι. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀσκοῦνται καὶ οἱ γονεῖς σου, μιὰ ποὺ τὸν ἀρχοντικὸ τρόπο, τὸν πνευματικό, δὲν τὸν γνωρίζουν ἢ δὲν τὸν καταλαβαίνουν. Πάντως, κρύβεται ἕνα

[1] *Ψαλμ.* 65, 12.

μυστήριο στὶς δοκιμασίες τοῦ σπιτιοῦ σου, ἀλλὰ καὶ σὲ ὡρισμένα ἄλλα σπίτια, ἐνῶ γίνεται τόση προσευχή! «*Τίς οἶδε τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ;*»[2]. Ὁ Θεὸς νὰ βάλη τὸ χέρι Του καὶ νὰ δώση τέρμα στὶς δοκιμασίες.

– Γέροντα, δὲν γίνεται οἱ ἄνθρωποι νὰ συνέλθουν μὲ ἄλλον τρόπο καὶ ὄχι μὲ κάποια δοκιμασία;

– Πρὶν ἐπιτρέψη ὁ Θεὸς νὰ ἔρθη μιὰ δοκιμασία, ἐργάστηκε μὲ καλὸ τρόπο, ἀλλὰ δὲν τὸν καταλάβαιναν, γι᾽ αὐτὸ μετὰ ἐπέτρεψε τὴν δοκιμασία. Βλέπετε, καὶ ὅταν ἕνα παιδὶ εἶναι ἀνάποδο, στὴν ἀρχὴ ὁ πατέρας του τὸ παίρνει μὲ τὸ καλό, τοῦ κάνει τὰ χατίρια, ἀλλά, ὅταν ἐκεῖνο δὲν ἀλλάζη, τότε τοῦ φέρεται αὐστηρά, γιὰ νὰ διορθωθῆ. Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς μερικὲς φορές, ὅταν κάποιος δὲν καταλαβαίνη μὲ τὸ καλό, τοῦ δίνει μιὰ δοκιμασία, γιὰ νὰ συνέλθη. Ἂν δὲν ὑπῆρχε λίγος πόνος, ἀρρώστιες κ.λπ., θὰ γίνονταν θηρία οἱ ἄνθρωποι· δὲν θὰ πλησίαζαν καθόλου στὸν Θεό.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι ψεύτικη καὶ σύντομη· λίγα εἶναι τὰ χρόνια της. Καὶ εὐτυχῶς ποὺ εἶναι λίγα, γιατὶ γρήγορα θὰ περάσουν οἱ πίκρες, οἱ ὁποῖες θὰ θεραπεύσουν τὶς ψυχές μας σὰν τὰ πικροφάρμακα. Βλέπεις, οἱ γιατροί, ἐνῶ οἱ καημένοι οἱ ἄρρωστοι πονοῦν, τοὺς δίνουν πικρὸ φάρμακο, γιατὶ μὲ τὸ πικρὸ θὰ γίνουν καλά, ὄχι μὲ τὸ γλυκό. Θέλω νὰ πῶ ὅτι καὶ ἡ ὑγεία ἀπὸ τὸ πικρὸ βγαίνει, καὶ ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ πικρὸ βγαίνει.

Μὲ τὸν πόνο μᾶς ἐπισκέπτεται ὁ Χριστὸς

Ἄνθρωπος ποὺ δὲν περνάει δοκιμασίες, ποὺ δὲν θέλει νὰ πονάη, νὰ ταλαιπωρῆται, ποὺ δὲν θέλει νὰ τὸν στενοχωροῦν ἢ νὰ τοῦ κάνουν μιὰ παρατήρηση, ἀλλὰ θέλει νὰ καλοπερνάη, εἶναι ἐκτὸς πραγματικότητος. «*Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν*»[3], λέει ὁ Ψαλμωδός.

Βλέπεις, καὶ ἡ Παναγία μας πόνεσε καὶ οἱ Ἅγιοί μας πόνεσαν, γι᾽ αὐτὸ καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ πονέσουμε, μιὰ ποὺ τὸν ἴδιο δρόμο ἀκολουθοῦμε. Μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι ἐμεῖς, ὅταν ἔχουμε λίγη ταλαιπωρία σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, ξοφλοῦμε λογαριασμοὺς καὶ σωζόμαστε. Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς μὲ πόνο ἦρθε στὴν γῆ. Κατέβηκε ἀπὸ τὸν Οὐρανό, σαρκώθηκε, ταλαιπωρήθηκε, σταυρώθηκε. Καὶ τώρα ὁ Χριστιανὸς τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Χριστοῦ ἔτσι τὴν καταλαβαίνει, μὲ τὸν πόνο.

Ὅταν ἐπισκέπτεται ὁ πόνος τὸν ἄνθρωπο, τότε τοῦ κάνει ἐπίσκεψη ὁ Χριστός. Ἐνῶ, ὅταν δὲν περνάη ὁ ἄνθρωπος καμμιὰ δοκιμασία, εἶναι σὰν μία ἐγκατάλειψη τοῦ Θεοῦ. Οὔτε ξοφλάει, οὔτε ἀποταμιεύει. Μιλάω βέβαια γιὰ ἕναν ὁ ὁποῖος δὲν θέλει τὴν κακοπάθεια γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Σοῦ λέει: «Ἔχω τὴν ὑγεία μου, ἔχω τὴν ὄρεξή μου, τρώω, περνάω μιὰ χαρά, ἥσυχα...», καὶ δὲν λέει ἕνα «δόξα Σοι ὁ Θεός». Τοὐλάχιστον, ἂν ἀναγνωρίζη ὅλες αὐτὲς τὶς εὐλογίες τοῦ Θεοῦ, κάπως τακτοποιεῖται ἡ ὑπόθεση. «Δὲν μοῦ ἄξιζαν αὐτά, νὰ πῆ, ἀλλά, ἐπειδὴ εἶμαι ἀδύνατος, γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς μὲ οἰκονομάει». Στὸν βίο τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου[4] ἀναφέρεται ὅτι κάποτε ὁ Ἅγιος φιλοξενήθηκε μὲ τὴν συνοδεία του στὸ σπίτι κάποιου πλουσίου. Βλέποντας ὁ Ἅγιος τὰ ἀμύθητα πλούτη του τὸν ρώτησε ἂν εἶχε καμμιὰ φορὰ δοκιμάσει κάποια θλίψη. «Ὄχι,

---

[2] Βλ. *Ψαλμ.* 35, 7.

[3] *Ψαλμ.* 65, 12.

[4] Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται στὶς 7 Δεκεμβρίου.

ποτέ, τοῦ ἀπάντησε ἐκεῖνος. Τὰ πλούτη μου συνέχεια αὐξάνονται, τὰ κτήματά μου εὐφοροῦν, οὔτε πόνο ἔχω, οὔτε ἀρρώστια εἶδα ποτέ». Τότε ὁ Ἅγιος δάκρυσε καὶ εἶπε στὴν συνοδεία του: «Ἑτοιμάστε τὰ ἁμάξια νὰ φύγουμε γρήγορα ἀπὸ 'δῶ, γιατὶ αὐτὸν δὲν τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ Θεός!». Καὶ μόλις βγῆκαν στὸν δρόμο, τὸ σπίτι τοῦ πλουσίου βούλιαξε! Ἡ καλοπέραση ποὺ εἶχε ἦταν ἐγκατάλειψη Θεοῦ[5].

«Ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει»[6]

– Γέροντα, γιατί ὁ κόσμος ὑποφέρει σήμερα τόσο πολύ;

– Ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ! Ἐσὺ σὰν μοναχὴ σηκώνεσαι τὸ πρωί, κάνεις τὸν κανόνα σου, κάνεις κομποσχοίνια, μετάνοιες κ.λπ. Γιὰ τοὺς κοσμικοὺς οἱ δυσκολίες ποὺ περνοῦν εἶναι ὁ κανόνας τους, ὁπότε ἐξαγνίζονται μ' αὐτές. Τοὺς κάνουν μεγαλύτερο καλὸ ἀπὸ τὴν κοσμικὴ καλοπέραση, ἡ ὁποία δὲν τοὺς βοηθάει οὔτε νὰ πλησιάσουν στὸν Θεό, οὔτε νὰ ἀποταμιεύσουν μισθὸ οὐράνιο. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὶς δέχωνται ὡς δῶρα ἀπὸ τὸν Θεό.

Ὁ Καλὸς Θεὸς μὲ τὶς δοκιμασίες παιδαγωγεῖ σὰν καλὸς Πατέρας τὰ παιδιά Του, ἀπὸ ἀγάπη, ἀπὸ θεία καλωσύνη, καὶ ὄχι ἀπὸ κακότητα οὔτε ἀπὸ κοσμική, νομική, δικαιοσύνη, γιατὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψουν κοντά Του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ θέλει νὰ σώσῃ τὰ πλάσματά Του καὶ νὰ κληρονομήσουν τὴν οὐράνια Βασιλεία Του, ἐπιτρέπει τὶς δοκιμασίες, γιὰ νὰ παλέψῃ ὁ ἄνθρωπος, νὰ ἀγωνισθῇ καὶ νὰ δώσῃ ἐξετάσεις στὴν ὑπομονὴ στοὺς πόνους, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ νὰ Τοῦ πῇ ὁ διάβολος: «Πῶς τὸν ἀνταμείβεις αὐτὸν ἢ πῶς τὸν σώζεις, ἀφοῦ δὲν κοπίασε;». Τὸν Θεὸ δὲν Τὸν ἐνδιαφέρει αὐτὴ ἡ ζωή, ἀλλὰ ἡ ἄλλη. Πρῶτα μᾶς φροντίζει γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ καὶ ὕστερα γι' αὐτήν.

– Γιατί ὅμως, Γέροντα, ὁ Θεὸς σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους δίνει πολλὲς δοκιμασίες, ἐνῶ σὲ ἄλλους δὲν δίνει;

– Τί λέει ἡ Ἁγία Γραφή; «*Ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει*»[7]. Ἕνας πατέρας ἔχει λ.χ. ὀκτὼ παιδιά. Τὰ πέντε μένουν στὸ σπίτι, κοντὰ στὸν πατέρα τους, καὶ τὰ τρία φεύγουν μακριά του καὶ δὲν τὸν σκέφτονται. Σ' αὐτὰ ποὺ μένουν κοντά του, ἂν κάνουν καμμιὰ ἀταξία, τοὺς τραβάει τὸ αὐτί, τοὺς δίνει κανένα σκαμπιλάκι· ἤ, ἂν εἶναι φρόνιμα, τὰ χαϊδεύει, τοὺς δίνει καὶ καμμιὰ σοκολάτα. Ἐνῶ αὐτὰ ποὺ εἶναι μακριά, οὔτε χάδι οὔτε σκαμπίλι ἔχουν. Ἔτσι κάνει καὶ ὁ Θεός. Τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι κοντά Του καὶ ἐκείνους ποὺ ἔχουν καλὴ διάθεση, ἂν σφάλουν λίγο, τοὺς δίνει ἕνα σκαμπιλάκι καὶ ἐξοφλοῦν ἤ, ἂν τοὺς δώσῃ περισσότερα σκαμπίλια, ἀποταμιεύουν. Σ' ἐκείνους πάλι ποὺ εἶναι μακριά Του δίνει χρόνια, γιὰ νὰ μετανοήσουν. Γι' αὐτὸ βλέπουμε κοσμικοὺς ἀνθρώπους νὰ κάνουν σοβαρὲς ἁμαρτίες καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ νὰ ἔχουν ἄφθονα ὑλικὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ ζοῦν πολλὰ χρόνια, χωρὶς νὰ περνοῦν δοκιμασίες. Αὐτὸ γίνεται κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, γιὰ νὰ μετανοήσουν. Ἂν δὲν μετανοήσουν, θὰ εἶναι ἀναπολόγητοι στὴν ἄλλη ζωή.

---

[5] Βλ. *Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Ματθαίου Λαγγῆ, τόμος 12ος, Ἀθῆναι 1980, σ. 243-244.

[6] *Παρ*. 3, 12.

[7] *Ὁ.π.*

Ὁ πόνος τοῦ Θεοῦ γιὰ τὶς δοκιμασίες τῶν ἀνθρώπων

Πόσα βάσανα ἔχει ὁ κόσμος! Πόσα προβλήματα! Καὶ ἔρχονται μερικοὶ ἐδῶ νὰ μοῦ τὰ ποῦν σὲ δυὸ λεπτὰ στὸ πόδι, γιὰ νὰ παρηγορηθοῦν λίγο. Μιὰ βασανισμένη μάνα μοῦ ἔλεγε: «Γέροντα, ἔρχονται στιγμὲς ποὺ δὲν ἀντέχω ἄλλο καὶ τότε λέω: "Χριστέ μου, κάνε μιὰ μικρὴ διακοπὴ καὶ ὕστερα ἂς ξαναρχίσουν τὰ βάσανα"». Πόση ἀνάγκη ἀπὸ προσευχὴ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι! Ἀλλὰ καὶ κάθε δοκιμασία εἶναι δῶρο ἀπὸ τὸν Θεό, εἶναι ἕνας βαθμὸς γιὰ τὴν ἄλλη ζωή. Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀνταμοιβῆς στὴν ἄλλη ζωὴ μοῦ δίνει χαρά, παρηγοριὰ καὶ κουράγιο, καὶ μπορῶ νὰ ἀντέξω τὸν πόνο γιὰ τὶς δοκιμασίες ποὺ περνοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι.

Ὁ Θεός μας δὲν εἶναι Βάαλ, ἀλλὰ Θεὸς ἀγάπης. Εἶναι Πατέρας ποὺ βλέπει τὴν ταλαιπωρία τῶν παιδιῶν Του ἀπὸ τοὺς διάφορους πειρασμοὺς καὶ τὶς δοκιμασίες ποὺ περνοῦν καὶ θὰ μᾶς ἀνταμείψη, φθάνει νὰ κάνουμε ὑπομονὴ στὸ μικρὸ μαρτύριο τῆς δοκιμασίας ἢ μᾶλλον τῆς εὐλογίας.

– Γέροντα, μερικοὶ λένε: «Δὲν εἶναι σκληρὸ αὐτὸ ποὺ ἐπέτρεψε ὁ Θεός; Δὲν πονάει ὁ Θεός;».

– Ὁ πόνος τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βασανίζονται ἀπὸ ἀρρώστιες, ἀπὸ δαίμονες, ἀπὸ βαρβάρους κ.λπ. ἔχει συγχρόνως καὶ χαρὰ γιὰ τὴν οὐράνια ἀμοιβὴ ποὺ τοὺς ἔχει ἑτοιμάσει. Ἔχοντας δηλαδὴ ὑπ᾽ ὄψιν Του ὁ Θεὸς τὴν ἀνταπόδοση ποὺ θὰ λάβη στὸν Οὐρανὸ ὅποιος περνάει δοκιμασίες καὶ γνωρίζοντας τί τὸν περιμένει στὴν ἄλλη ζωή, αὐτὸ Τὸν κάνει νὰ μπορῆ νὰ «ἀντέχη» τὸν πόνο. Ἐδῶ ἐπέτρεψε νὰ κάνη τόσα ἐγκλήματα ὁ Ἡρώδης[8]. Δεκατέσσερις χιλιάδες νήπια ἔσφαξε καὶ πόσους γονεῖς, ποὺ δὲν ἄφηναν τοὺς στρατιῶτες νὰ σκοτώσουν τὰ παιδιά τους, τοὺς σκότωναν κι ἐκείνους! Οἱ βάρβαροι στρατιῶτες, γιὰ νὰ φανοῦν στοὺς ἀρχηγούς τους καλύτεροι, ἔκοβαν τὰ παιδάκια κομματάκια. Ὅσο πιὸ πολὺ βασανίζονταν τὰ παιδάκια, τόσο περισσότερο πονοῦσε ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τόσο περισσότερο χαιρόταν γιὰ τὴν μεγαλύτερη δόξα ποὺ θὰ εἶχαν νὰ ἀπολαύσουν στὸν Οὐρανό. Χαιρόταν γιὰ τὰ Ἀγγελουδάκια αὐτά, ποὺ θὰ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀγγελικὸ μαρτυρικὸ τάγμα. Ἄγγελοι ἀπὸ Μάρτυρες!

Στὶς θλίψεις ὁ Θεὸς δίνει τὴν ἀληθινὴ παρηγοριὰ

Ὁ Θεὸς βλέπει ἀπὸ κοντὰ τὶς ταλαιπωρίες τῶν παιδιῶν Του καὶ τὰ παρηγορεῖ σὰν καλὸς Πατέρας. Γιατί, τί νομίζεις, θέλει νὰ βλέπη τὸ παιδάκι Του νὰ ταλαιπωρῆται; Ὅλα τὰ βάσανά του, τὰ κλάματά του, τὰ λαμβάνει ὑπ᾽ ὄψιν Του καὶ ὕστερα πληρώνει. Μόνον ὁ Θεὸς δίνει στὶς θλίψεις τὴν ἀληθινὴ παρηγοριά. Γι᾽ αὐτό, ἄνθρωπος ποὺ δὲν πιστεύει στὴν ἀληθινὴ ζωή, ποὺ δὲν πιστεύει στὸν Θεό, γιὰ νὰ Τοῦ ζητήση τὸ ἔλεός Του στὶς δοκιμασίες ποὺ περνάει, εἶναι ὅλο ἀπελπισία καὶ δὲν ἔχει νόημα ἡ ζωή του. Πάντα μένει ἀβοήθητος, ἀπαρηγόρητος καὶ βασανισμένος σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, ἀλλὰ καταδικάζει καὶ αἰώνια τὴν ψυχή του.

Οἱ πνευματικοὶ ὅμως ἄνθρωποι, ἐπειδὴ ὅλες τὶς δοκιμασίες τὶς ἀντιμετωπίζουν κοντὰ στὸν Χριστό, δὲν ἔχουν δικές τους θλίψεις. Μαζεύουν τὶς πολλὲς πίκρες τῶν ἄλλων, ἀλλὰ παράλληλα μαζεύουν καὶ τὴν πολλὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ψάλλω τὸ

---

[8] Βλ. *Ματθ.* 2, 16.

τροπάριο «*Μὴ καταπιστεύσῃς με ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ, Παναγία Δέσποινα*», καμμιὰ φορὰ σταματῶ στὸ «*ἀλλὰ δέξαι δέησιν τοῦ ἱκέτου σου...*». Ἀφοῦ δὲν ἔχω θλίψη, πῶς νὰ πῶ «*θλῖψις γὰρ ἔχει με, φέρειν οὐ δύναμαι*»[9]; Ψέματα νὰ πῶ; Στὴν πνευματικὴ ἀντιμετώπιση δὲν ὑπάρχει θλίψη, γιατί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοποθετηθῆ σωστά, πνευματικά, ὅλα ἀλλάζουν. Ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀκουμπήσῃ τὴν πίκρα τοῦ πόνου του στὸν γλυκὺ Ἰησοῦ, οἱ πίκρες καὶ τὰ φαρμάκια του μεταβάλλονται σὲ μέλι.

Ἂν καταλάβη κανεὶς τὰ μυστικὰ τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τὸν μυστικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐργάζεται ὁ Θεός, παύει νὰ στενοχωριέται γιὰ ὅ,τι τοῦ συμβαίνει, γιατὶ δέχεται μὲ χαρὰ τὰ πικρὰ φάρμακα ποὺ τοῦ δίνει ὁ Θεὸς γιὰ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς του. Ὅλα τὰ θεωρεῖ ἀποτελέσματα τῆς προσευχῆς του, ἀφοῦ ζητάει συνέχεια ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τοῦ λευκάνῃ τὴν ψυχή. Ὅταν ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἀντιμετωπίζουν τὶς δοκιμασίες κοσμικά, βασανίζονται. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς ὅλους μᾶς παρακολουθεῖ, πρέπει νὰ παραδίνεται κανεὶς ἐν λευκῷ σ᾽ Αὐτόν. Ἀλλιῶς εἶναι βάσανο· ζητάει νὰ τοῦ ἔρθουν ὅλα, ὅπως ἐκεῖνος θέλει, ἀλλὰ δὲν τοῦ ἔρχονται ὅλα, ὅπως τὰ θέλει, καὶ ἀνάπαυση δὲν βρίσκει.

Εἴτε χορτάτος εἶναι κανεὶς εἴτε νηστικός, εἴτε τὸν ἐπαινοῦν, εἴτε τὸν ἀδικοῦν, πρέπει νὰ χαίρεται καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίζῃ ὅλα ταπεινὰ καὶ μὲ ὑπομονή. Τότε ὁ Θεὸς συνέχεια θὰ τοῦ δίνῃ εὐλογίες, ὥσπου νὰ φθάσῃ ἡ ψυχή του σὲ σημεῖο νὰ μὴ χωράῃ, νὰ μὴν ἀντέχῃ τὴν καλωσύνη τοῦ Θεοῦ. Καί, ὅσο θὰ προχωράῃ πνευματικά, τόσο θὰ βλέπῃ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ καὶ θὰ λειώνῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπη Του.

Οἱ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις

Οἱ δοκιμασίες ποὺ μᾶς ἔρχονται εἶναι μερικὲς φορὲς ἡ ἀντιβίωση ποὺ δίνει ὁ Θεὸς γιὰ τὶς ἀρρώστιες τῆς ψυχῆς μας καὶ πολὺ μᾶς βοηθοῦν πνευματικά. Τρώει ὁ ἄνθρωπος ἕνα μαλακὸ σκαμπίλι καὶ μαλακώνει ἡ καρδιά του. Ὁ Θεὸς ξέρει φυσικὰ σὲ τί κατάσταση βρίσκεται ὁ καθένας μας, ἀλλά, ἐπειδὴ ἐμεῖς δὲν ξέρουμε, ἐπιτρέπει νὰ δοκιμασθοῦμε, γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὸν ἑαυτό μας, νὰ βροῦμε τὰ πάθη ποὺ ὑπάρχουν κρυμμένα μέσα μας καὶ νὰ μὴν ἔχουμε παράλογες ἀπαιτήσεις τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως. Γιατί, καὶ νὰ παρέβλεπε τὰ πάθη μας καὶ νὰ μᾶς ἔπαιρνε ὅπως εἴμαστε στὸν Παράδεισο, καὶ ἐκεῖ πάλι θὰ δημιουργούσαμε προβλήματα. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει στὸν διάβολο νὰ δημιουργῆ ἐδῶ πειρασμούς, γιὰ νὰ μᾶς ξεσκονίζουν, ὥστε νὰ ταπεινωθῆ καὶ νὰ ἐξαγνισθῆ ἡ ψυχή μας μὲ τὶς θλίψεις, ὁπότε μετὰ μᾶς χαριτώνει.

Ἡ πραγματικὴ χαρὰ γεννιέται ἀπὸ τὴν πίκρα ποὺ γεύεται κανεὶς μὲ χαρὰ γιὰ τὸν Χριστὸ ποὺ πικράθηκε, γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ. Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ χαίρεται ἰδιαίτερα, ὅταν τὸν βρίσκῃ κάποια δοκιμασία, χωρὶς νὰ ἔχῃ δώσει ὁ ἴδιος ἀφορμή.

Λέμε καμμιὰ φορὰ στὸν Θεό: «Θεέ μου, δὲν ξέρω τί θὰ κάνῃς, ἐν λευκῷ σοῦ παραδίδω τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ τὸν κάνῃς ἄνθρωπο». Ὁπότε καὶ ὁ Θεὸς πάει νὰ μὲ κάνῃ ὄχι μόνον ἄνθρωπο ἀλλὰ ὑπεράνθρωπο καὶ ἀφήνει τὸν διάβολο νὰ ᾽ρθῆ νὰ μὲ

---

[9] Τροπάριο τοῦ Μικροῦ καὶ Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνος τῆς Παναγίας: «*Μὴ καταπιστεύσῃς με, ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ, Παναγία Δέσποινα, ἀλλὰ δέξαι δέησιν τοῦ ἱκέτου σου· θλῖψις γὰρ ἔχει με, φέρειν οὐ δύναμαι τῶν δαιμόνων τὰ τοξεύματα, σκέπην οὐ κέκτημαι οὐδὲ ποῦ προσφύγω ὁ ἄθλιος, πάντοθεν πολεμούμενος καὶ παραμυθίαν οὐκ ἔχω πλὴν σου, Δέσποινα τοῦ κόσμου, ἐλπὶς καὶ προστασία τῶν πιστῶν, μή μου παρίδῃς τὴν δέησιν, τὸ συμφέρον ποίησον*».

πειράξη καὶ νὰ μὲ ταλαιπωρήση. Τώρα μὲ τὸν καρκίνο βλέπω τὰ τερτίπια του καὶ γελάω. Βρὲ τὸν διάβολο! Ἐσεῖς ξέρετε μὲ τί σαπούνι πλένει ὁ διάβολος τὸν ἄνθρωπο, ὅταν ὁ Θεὸς ἐπιτρέπη νὰ τὸν πειράξη, γιὰ νὰ δοκιμασθῆ; Μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς κακίας του. Ἔχει καλὸ ...σαπούνι! Ὅπως ἡ γκαμήλα βγάζει ἀφρούς, ὅταν θυμώνη, ἔτσι κάνει καὶ ὁ διάβολος σὲ τέτοιες περιπτώσεις. Καὶ μετὰ τρίβει τὸν ἄνθρωπο, ὄχι γιὰ νὰ φύγουν οἱ λεκέδες του καὶ νὰ ἐξαγνισθῆ, ἀλλὰ ἀπὸ κακία. Καὶ ὁ Θεὸς ὅμως ἀφήνει τὸν διάβολο νὰ τρίβη τὸν ἄνθρωπο, ἴσα-ἴσα μέχρι νὰ φύγουν οἱ λεκέδες καὶ νὰ καθαρίση. Ἂν ἄφηνε νὰ τὸν τρίψη ὅπως τρίβουν τὰ ροῦχα, θὰ τὸν ξέσχιζε.

– Γέροντα, μποροῦμε νὰ λέμε γιὰ τοὺς διάφορους πειρασμοὺς ποὺ συμβαίνουν στὴν ζωή μας ὅτι αὐτὸ ἦταν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ;

– Ὄχι, νὰ μὴν μπερδεύουμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν πειρασμὸ καὶ μὲ ὅσα φέρνει ὁ πειρασμός. Ὁ Θεὸς ἀφήνει τὸν διάβολο ἐλεύθερο μέχρις ἑνὸς σημείου νὰ πειράξη τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὸν ἄνθρωπο τὸν ἀφήνει ἐλεύθερο νὰ κάνη τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό. Δὲν φταίει ὅμως ὁ Θεὸς γιὰ τὸ κακὸ ποὺ θὰ κάνη ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Ἰούδας λ.χ. ἦταν μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἦταν θέλημα Θεοῦ νὰ γίνη προδότης; Ὄχι, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Ἰούδας ἐπέτρεψε στὸν διάβολο νὰ μπῆ μέσα του. Κάποιος εἶπε σὲ ἕναν ἱερέα: «Πάτερ, σὲ παρακαλῶ, κάνε ἕνα Τρισάγιο γιὰ τὸν Ἰούδα». Ἦταν δηλαδὴ σὰν νὰ ἔλεγε: «Ἐσύ, Χριστέ, εἶσαι ἄδικος· ἔτσι ἦταν θέλημά Σου, νὰ Σὲ προδώση ὁ Ἰούδας· γι᾽ αὐτὸ τώρα βοήθησέ τον».

Μετρημένες εἶναι οἱ περιπτώσεις ποὺ ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ δοκιμασθοῦν μερικοὶ εὐλαβεῖς, γιὰ νὰ ἔρθη σὲ συναίσθηση κάποιος ποὺ ἔχει ἄσχημη ζωὴ καὶ νὰ μετανοήση. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν διπλὸ μισθό. Δίνει δηλαδὴ ὁ Θεὸς τὴν δυνατότητα σὲ μερικοὺς οἱ ὁποῖοι μὲ τὶς δοκιμασίες ποὺ περνοῦν ἐξοφλοῦν σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ ἁμαρτίες καὶ γκρινιάζουν παράλογα, νὰ βοηθηθοῦν ἀπὸ τὴν ὑπομονὴ αὐτῶν πού, ἐνῶ δὲν ἔσφαλαν, ταλαιπωροῦνται, ἀλλὰ δὲν γογγύζουν. Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι ἕνας πολὺ καλός, πολὺ εὐλαβής, οἰκογενειάρχης βρίσκεται στὸ σπίτι του μὲ τὴν οἰκογένειά του καὶ ξαφνικὰ γίνεται σεισμὸς καὶ πέφτει τὸ σπίτι, πλακώνει ὅλη τὴν οἰκογένεια καὶ μετὰ ἀπὸ φοβερὴ ταλαιπωρία πεθαίνουν ὅλοι. Γιατί τὸ ἐπέτρεψε αὐτὸ ὁ Θεός; Γιὰ νὰ μὴ γογγύζουν οἱ ἄλλοι ποὺ φταῖνε καὶ τιμωροῦνται.

Γι᾽ αὐτό, ὅσοι σκέφτονται τοὺς μεγάλους σταυροὺς τῶν δικαίων, ποτὲ δὲν στενοχωριοῦνται γιὰ τὶς δικές τους μικρὲς δοκιμασίες. Βλέπουν ὅτι, ἐνῶ ἔσφαλαν στὴν ζωή τους, ἐν τούτοις ὑποφέρουν λιγώτερο ἀπὸ τοὺς δικαίους, γι᾽ αὐτὸ λένε σὰν τὸν καλὸ ληστή[10]: «Αὐτοὶ δὲν ἔκαναν τίποτε καὶ ὑπέφεραν τόσο· ἐμεῖς τί πρέπει νὰ πάθουμε;». Δυστυχῶς ὅμως μερικοὶ μοιάζουν μὲ τὸν ληστὴ ποὺ σταυρώθηκε ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Χριστοῦ[11] καὶ λένε: «Πήγαιναν μὲ τὸν σταυρὸ στὸ χέρι καὶ δὲς τί ἔπαθαν!».

Ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις – αὐτὲς εἶναι πολὺ σπάνιες – ποὺ ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς ἀπὸ ἀγάπη νὰ βρίσκουν μεγάλες δοκιμασίες μερικοὺς πολὺ ἐκλεκτοὺς ἀγωνιστές, γιὰ νὰ τοὺς στεφανώση. Αὐτοὶ εἶναι μιμητὲς τοῦ Χριστοῦ. Βλέπετε, στὴν Ἁγία Συγκλητική, ἐπειδὴ βοηθοῦσε πνευματικὰ πολλὲς ψυχὲς μὲ τὶς νουθεσίες της, πῆγε ὁ

---

[10] Βλ. *Λουκ.* 23, 39 κ.ἑ.

[11] Ὁ.π.

διάβολος νὰ τὴν ἐμποδίση ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔργο. Τριάμισι χρόνια ἔμεινε ἄφωνη ἀπὸ τὴν ἀρρώστια της[12].

Ἄλλοτε πάλι κάποιος πραγματικὸς μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ ζητάει ὡς χάρη ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ συγχωρήση σφάλματα τῶν συνανθρώπων του, νὰ τοὺς ἀπαλλάξη ἀπὸ τὴν δικαία Του ὀργή, καὶ νὰ τιμωρηθῆ αὐτὸς ἀντὶ αὐτῶν, ἐνῶ δὲν φταίει ὁ ἴδιος. Αὐτὸς πολὺ συγγενεύει μὲ τὸν Θεὸ καὶ πολὺ συγκινεῖ τὸν Θεὸ ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀρχοντικὴ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ Του. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὴν χάρη ποὺ τοῦ κάνει καὶ χαρίζει τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, ἐπιτρέπει νὰ ἔχη καὶ μαρτυρικὸ τέλος, κατὰ τὸ ἐπίμονο αἴτημά του. Συγχρόνως ὅμως τοῦ ἑτοιμάζει καὶ τὸ καλύτερο ἀρχοντικὸ παραδεισένιο παλάτι μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη δόξα, διότι πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν εἶχαν ἀδικήσει μὲ τὴν κατ᾽ ὄψιν κρίση τους, ποὺ νόμιζαν ὅτι ὁ Θεὸς τὸν τιμώρησε γιὰ τὶς δικές του ἁμαρτίες.

Ἡ ἀχαριστία γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ

– Γέροντα, οἱ δοκιμασίες πάντοτε ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους;

– Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πῶς ἀντιμετωπίζει κανεὶς τὶς δοκιμασίες. Ὅσοι δὲν ἔχουν καλὴ διάθεση, βρίζουν τὸν Θεό, ὅταν τοὺς βρίσκουν διάφορες δοκιμασίες. «Γιατί νὰ τὸ πάθω ἐγὼ αὐτό; λένε. Νά, ὁ ἄλλος ἔχει τόσα καλά! Θεὸς εἶναι αὐτός;». Δὲν λένε «ἥμαρτον», ἀλλὰ βασανίζονται. Ἐνῶ οἱ φιλότιμοι λένε: «Δόξα τῷ Θεῷ! Αὐτὴ ἡ δοκιμασία μὲ ἔφερε κοντὰ στὸν Θεό. Ὁ Θεὸς γιὰ τὸ καλό μου τὸ ἔκανε». Καὶ ἐνῶ μπορεῖ πρῶτα νὰ μὴν πατοῦσαν καθόλου στὴν ἐκκλησία, μετὰ ἀρχίζουν νὰ ἐκκλησιάζωνται, νὰ ἐξομολογοῦνται, νὰ κοινωνοῦν. Πολλὲς φορὲς μάλιστα ὁ Θεὸς τοὺς πολὺ σκληροὺς τοὺς φέρνει κάποια στιγμὴ μὲ μιὰ δοκιμασία σὲ τέτοιο φιλότιμο, ποὺ μόνοι τους παίρνουν μεγάλη στροφὴ καὶ ἐξιλεώνονται μὲ τὸν πόνο ποὺ νιώθουν γιὰ ὅσα ἔκαναν.

– Γέροντα, πρέπει νὰ λέμε «δόξα Σοι ὁ Θεός», ὅταν ὅλα πηγαίνουν καλά;

– Μά, ἂν δὲν λέμε τὸ «δόξα Σοι ὁ Θεὸς» στὶς χαρές, πῶς θὰ τὸ ποῦμε στὶς θλίψεις; Ἐσὺ τὸ λὲς στὶς θλίψεις καὶ δὲν θέλεις νὰ τὸ πῆς στὶς χαρές; Ἀλλά, ὅταν εἶναι ἀχάριστος κανείς, δὲν γνωρίζει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀχαριστία εἶναι μεγάλη ἁμαρτία. Γιὰ μένα εἶναι θανάσιμο ἁμάρτημα. Ὁ ἀχάριστος μὲ τίποτε δὲν εὐχαριστιέται. Γιὰ ὅλα γκρινιάζει, ὅλα τοῦ φταῖνε. Στὴν πατρίδα μου, τὰ Φάρασα, χρησιμοποιοῦσαν πολὺ τὸ πετιμέζι. Ἕνα βράδυ μιὰ κοπέλα ἔκλαιγε, γιατὶ ἤθελε πετιμέζι. Ἡ μάνα της – τί νὰ κάνη; – πῆγε καὶ ζήτησε ἀπὸ τὴν γειτονιά. Αὐτή, μόλις πῆρε τὸ πετιμέζι, ἔβαλε πάλι τὰ κλάματα. Χτυποῦσε τὰ πόδια της κάτω καὶ φώναζε: «Μαμά, θέλω καὶ γιαούρτι». «Τέτοια ὥρα, παιδάκι μου, ποῦ νὰ βρῶ γιαούρτι;», τῆς λέει ἡ μάνα της. «Ὄχι, θέλω γιαούρτι». Πῆγε, ὑποχρεώθηκε ἡ καημένη σὲ μιὰ γειτόνισσα, τῆς ἔφερε καὶ γιαούρτι. Τὸ παίρνει ἡ κόρη καὶ βάζει πάλι τὰ κλάματα. «Τώρα γιατί κλαῖς;», τὴν ρωτάει ἡ μάνα της. «Μαμά, τὰ θέλω ἀνακατεμένα». Τὰ παίρνει ἡ μάνα, τὰ ἀνακατεύει. Αὐτὴ βάζει πάλι τὰ κλάματα. «Μαμά, δὲν μπορῶ νὰ τὰ φάω ἔτσι. Θέλω νὰ τὰ ξεχωρίσω!». Ὁπότε τὴν περιέλαβε στὰ σκαμπίλια ἡ μάνα της, καί... ξεχωρίσθηκε τὸ πετιμέζι ἀπὸ τὸ γιαούρτι!

Ἔτσι, θέλω νὰ πῶ, κάνουν μερικὲς φορὲς πολλοὶ ἄνθρωποι, καὶ τότε ἔρχεται ἡ παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ. Τοὐλάχιστον νὰ ἀναγνωρίζουμε τὴν ἀχαριστία μας καὶ νὰ

---

[12] Βλ. *Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τόμος 1ος, σ. 145-148.

εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ μέρα-νύχτα γιὰ τὶς εὐλογίες ποὺ μᾶς δίνει. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ πάρουμε καταπόδι τὸν δειλὸ διάβολο, ὁ ὁποῖος θὰ συμμαζέψη τὰ ταγκαλάκια του καὶ θὰ γίνη μαῦρος καπνός, γιατὶ θὰ τοῦ ἔχουμε βρεῖ πιὰ τὸ ἀδύνατο σημεῖο.

Νὰ συγκρίνουμε τὴν δοκιμασία μας μὲ τὴν μεγαλύτερη δοκιμασία τοῦ ἄλλου

Τὸ καλύτερο φάρμακο γιὰ τὴν κάθε δοκιμασία μας εἶναι ἡ μεγαλύτερη δοκιμασία τῶν συνανθρώπων μας, ἀρκεῖ νὰ τὴν συγκρίνουμε μὲ τὴν δική μας δοκιμασία, γιὰ νὰ διακρίνουμε τὴν μεγάλη διαφορὰ καὶ τὴν μεγάλη ἀγάπη ποὺ μᾶς ἔδειξε ὁ Θεὸς καὶ ἐπέτρεψε μικρὴ δοκιμασία σ᾽ ἐμᾶς. Τότε θὰ Τὸν εὐχαριστήσουμε, θὰ πονέσουμε γιὰ τὸν ἄλλον ποὺ ὑποφέρει πιὸ πολὺ καὶ θὰ κάνουμε καρδιακὴ προσευχὴ νὰ τὸν βοηθήση ὁ Θεός. Μοῦ ἔκοψαν λ.χ. τὸ ἕνα πόδι; «Δόξα Σοι ὁ Θεός, νὰ πῶ, ποὺ ἔχω τοὐλάχιστον ἕνα πόδι· τοῦ ἄλλου τοῦ ἔκοψαν καὶ τὰ δύο». Καὶ ἂν ἀκόμη μείνω ἕνα κούτσουρο, χωρὶς χέρια καὶ πόδια, πάλι νὰ πῶ: «Δόξα Σοι ὁ Θεός, ποὺ περπατοῦσα τόσα χρόνια, ἐνῶ ἄλλοι γεννήθηκαν παράλυτοι».

Ἐγώ, ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ ἄκουσα ὅτι ἕνας οἰκογενειάρχης ἔχει ἕντεκα χρόνια αἱμορραγία, εἶπα: «Τί κάνω ἐγώ; Κοσμικὸς ἄνθρωπος αὐτὸς καὶ νὰ ἔχη ἕντεκα χρόνια αἱμορραγία, νὰ ἔχη παιδιά, νὰ πρέπη νὰ σηκωθῆ τὸ πρωὶ νὰ πάη στὴν δουλειά, καὶ ἐγὼ οὔτε ἑπτὰ χρόνια δὲν συμπλήρωσα ποὺ ἔχω αἱμορραγίες!»[13]. Ἂν σκέφτωμαι τὸν ἄλλον ποὺ ὑποφέρει τόσο πολύ, δὲν μπορῶ νὰ δικαιολογήσω τὸν ἑαυτό μου. Ἐνῶ, ἂν σκέφτωμαι ὅτι ἐγὼ ὑποφέρω καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι μιὰ χαρά, ὅτι σηκώνομαι τὴν νύχτα κάθε μισὴ ὥρα, ἐπειδὴ ἔχω πρόβλημα μὲ τὸ ἔντερο καὶ δὲν μπορῶ νὰ κοιμηθῶ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι κοιμοῦνται ἥσυχα, δικαιολογῶ τὸν ἑαυτό μου, ἂν γογγύσω. Ἐσύ, ἀδελφή, πόσον καιρὸ ἔχεις τὸν ἕρπητα[14];

– Ὀκτὼ μῆνες, Γέροντα.

– Βλέπεις; Ὁ Θεὸς σὲ ἄλλους τὸν ἀφήνει δύο μῆνες, σὲ ἄλλους δέκα μῆνες, σὲ ἄλλους δεκαπέντε. Καταλαβαίνω, εἶναι μεγάλος ὁ πόνος. Μερικοὶ φθάνουν σὲ ἀπόγνωση. Ἕνας κοσμικὸς ὅμως ποὺ ἔχει ἕρπητα ἕναν-δύο μῆνες καὶ ἀπὸ τὸν πολὺ πόνο ἀπελπίζεται, ἂν μάθη ὅτι ἕνας πνευματικὸς ἄνθρωπος τὸν ἔχει ἕναν χρόνο καὶ κάνει ὑπομονὴ καὶ δὲν γογγύζει, τότε ἀμέσως παρηγοριέται. «Βρέ, λέει, ἐγὼ τὸν ἔχω δύο μῆνες καὶ ἔφθασα στὴν ἀπελπισία· ὁ ἄλλος ὁ καημένος ἕναν χρόνο τὸν ἔχει καὶ δὲν μιλάει! Ἐγὼ κάνω καὶ ἀταξίες, ἐνῶ ἐκεῖνος ζῆ πνευματικά!». Ὁπότε βοηθιέται χωρὶς συμβουλή!

Οἱ θλίψεις ποὺ μᾶς προξενοῦν οἱ ἄνθρωποι

– Γέροντα, ὅταν κάποιος ὑπομένη κατὰ Θεὸν τὶς θλίψεις καὶ τὶς ἀδικίες ποὺ τοῦ προξενοῦν οἱ ἄνθρωποι, αὐτὴ ἡ ὑπομονὴ τὸν καθαρίζει ἀπὸ τὰ πάθη;

– Ἂν τὸν καθαρίζη λέει! Τὸν λαμπικάρει! Μά, ὑπάρχει ἀνώτερο ἀπ᾽ αὐτό; Ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξοφλήση ἁμαρτίες. Βλέπετε, ἕναν ἐγκληματία τὸν δέρνουν, τὸν κλείνουν στὴν φυλακή, κάνει ἐκεῖ τὸν μικρὸ κανόνα του καί, ἐὰν εἰλικρινὰ μετανοήση, γλιτώνει

---

[13] Ὁ Γέροντας ἀπὸ τὸ 1988 εἶχε συνεχεῖς αἱμορραγίες ἀπὸ τὸ ἔντερο.

[14] Ἕρπης ζωστήρ: λοιμῶδες νόσημα ποὺ προκαλεῖ ἀφόρητους πόνους καὶ διάφορες ἐπιπλοκὲς στὸν ὀργανισμό, ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία τοῦ πάσχοντος ἀτόμου.

τὴν αἰώνια φυλακή. Μικρὸ πράγμα εἶναι νὰ ἐξοφλήση μὲ αὐτὴν τὴν ταλαιπωρία ἕναν αἰώνιο λογαριασμό;

Κάθε θλίψη νὰ τὴν ὑπομένετε μὲ χαρά. Οἱ θλίψεις ποὺ μᾶς προκαλοῦν οἱ ἄνθρωποι εἶναι πιὸ γλυκὲς ἀπὸ ὅλα τὰ σιρόπια ποὺ μᾶς προσφέρουν ὅσοι μᾶς ἀγαποῦν. Βλέπεις, στοὺς μακαρισμοὺς ὁ Χριστὸς δὲν λέει: «*μακάριοί ἐστε, ὅταν ἐπαινέσωσιν ὑμᾶς*», ἀλλὰ «*μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς*»[15], καὶ μάλιστα «*ψευδόμενοι*». Ὅταν ὁ ὀνειδισμὸς δὲν εἶναι δίκαιος, ἀποταμιεύει κανείς. Ἐνῶ, ὅταν εἶναι δίκαιος, ξοφλάει. Γι᾽ αὐτό, ὄχι μόνον πρέπει νὰ ὑπομένουμε ἀγόγγυστα αὐτὸν ποὺ μᾶς πειράζει, ἀλλὰ καὶ νὰ νιώθουμε εὐγνωμοσύνη, γιατὶ μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἀγωνισθοῦμε στὴν ἀγάπη, στὴν ταπείνωση, στὴν ὑπομονή.

Οἱ συκοφάντες βέβαια ἐργάζονται συνεργαζόμενοι μὲ τὸ ταγκαλάκι. Ἀλλὰ ὁ δυνατὸς ἀέρας συνήθως σπάζει καὶ ξερριζώνει τὰ εὐαίσθητα δένδρα ποὺ δὲν ἔχουν βαθειὲς ρίζες· ἐνῶ ὅσα ἔχουν βαθειὲς ρίζες, τὰ βοηθάει νὰ προχωρήσουν τὶς ρίζες τους πιὸ βαθιά.

Ἐμεῖς πρέπει νὰ προσευχώμαστε γιὰ ὅλους ποὺ μᾶς κακολογοῦν, καὶ νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τοὺς δίνη μετάνοια, φωτισμὸ καὶ ὑγεία καὶ νὰ μὴν ἀφήνουμε μέσα μας οὔτε ἴχνος μίσους γι᾽ αὐτούς. Νὰ κρατοῦμε μόνον τὴν πεῖρα ἀπὸ τὸν πειρασμό, νὰ πετοῦμε ὅλα τὰ φαρμάκια καὶ νὰ ἔχουμε ὑπ᾽ ὄψιν μας τὰ λόγια τοῦ Ὁσίου Ἐφραίμ: «*Ἐὰν συμβῇ σοι συκοφαντία, καὶ μετὰ ταῦτα φανερωθῇ τὸ καθαρὸν τῆς συνειδήσεώς σου, μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ δούλευε τῷ Κυρίῳ ἐν ταπεινοφροσύνῃ τῷ λυτρουμένῳ σε ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, ἵνα μὴ πέσῃς πτῶμα ἐξαίσιον*»[16].

---

15 *Ματθ*. 5, 11.

16 Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, *Ἔργα*, τόμος Α΄, ἐκδ. «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1988, σ. 253.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ἡ ἀρρώστια

Οἱ ἀρρώστιες βοηθοῦν τοὺς ἀνθρώπους

– Τί θὰ πῆ, Γέροντα, «Καλὸ Παράδεισο»;

– Μὲ τὸ καλὸ νὰ πᾶς στὸν Παράδεισο.

– Μπορεῖ, Γέροντα, νὰ ἐννοῆ: «Νὰ πᾶς στὸν καλὸ Παράδεισο»;

– Ἄκουσες ἐσὺ ποτὲ νὰ μιλοῦν γιὰ κακὸ Παράδεισο; Πάντως, γιὰ νὰ πάη κανεὶς στὸν γλυκὸ Παράδεισο, πρέπει νὰ φάη πολλὰ πικρὰ ἐδῶ, νὰ ἔχη τὸ διαβατήριο τῶν δοκιμασιῶν στὸ χέρι. Τί γίνεται στὰ νοσοκομεῖα! Τί δράματα! Τί πόνο ἔχει ὁ κόσμος! Πόσες μητέρες, οἱ καημένες, κάνουν ἐπεμβάσεις, σκέφτονται τὰ παιδάκια τους καὶ ἔχουν τὴν ἀγωνία ὅλης τῆς οἰκογένειας! Πόσοι οἰκογενειάρχες ἔχουν καρκίνο, κάνουν ἀκτινοβολίες καὶ τί βάσανο ἔχουν! Νὰ μὴν μποροῦν νὰ δουλέψουν, νὰ πρέπη νὰ πληρώσουν νοίκια, νὰ ἔχουν ἕνα σωρὸ ἔξοδα! Ἐδῶ ἄλλοι ἔχουν τὴν ὑγεία τους καὶ πάλι δὲν μποροῦν νὰ τὰ βγάλουν πέρα, πόσο μᾶλλον νὰ μὴν ἔχη κανεὶς τὴν ὑγεία του καὶ νὰ ζορίζεται νὰ δουλέψη, γιὰ νὰ ἀνταποκριθῆ λίγο στὶς ὑποχρεώσεις του! Πολὺ μὲ ἔχουν καταβάλει τὰ προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Πόσα ἀκούω κάθε μέρα! Συνέχεια βάσανα, δυσκολίες!... Πίκρα ὅλη μέρα τὸ στόμα καὶ τὸ βράδυ νὰ πέφτω νηστικὸς λίγο νὰ ξεκουραστῶ. Νιώθω πολλὴ σωματικὴ κούραση, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὴ ξεκούραση.

– Γέροντα, πάντα ὠφελεῖ ἡ ἀρρώστια;

– Ναί, πάντα πολὺ ὠφελεῖ. Οἱ ἀρρώστιες βοηθοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ «ἐξιλεωθοῦν»[1], ὅταν δὲν ἔχουν ἀρετές. Μεγάλο πράγμα ἡ ὑγεία, ἀλλὰ καὶ τὸ καλὸ ποὺ προσφέρει ἡ ἀρρώστια, ἡ ὑγεία δὲν μπορεῖ νὰ τὸ δώση! Πνευματικὸ καλό! Εἶναι πολὺ μεγάλη εὐεργεσία, πολὺ μεγάλη! Καθαρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ μερικὲς φορὲς τοῦ ἐξασφαλίζει καὶ μισθό. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σὰν τὸ χρυσάφι καὶ ἡ ἀρρώστια εἶναι σὰν τὴν φωτιὰ ποὺ τὴν καθαρίζει. Βλέπεις, καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν Ἀπόστολο Παῦλο: «*Ἡ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται*»[2]. Ὅσο περισσότερο ταλαιπωρηθῆ μὲ κάποια ἀρρώστια ὁ ἄνθρωπος, τόσο περισσότερο ἐξαγνίζεται καὶ ἁγιάζεται, ἀρκεῖ νὰ κάνη ὑπομονὴ καὶ νὰ τὴν δέχεται μὲ χαρά.

Μερικὲς ἀρρώστιες θέλουν μόνο λίγη ὑπομονή, καὶ τὶς ἐπιτρέπει ὁ Θεός, γιὰ νὰ πάρη ὁ ἄνθρωπος λίγο μισθὸ καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέση ὁ Θεὸς μερικὰ κουσούρια. Γιατὶ ἡ σωματικὴ ἀρρώστια βοηθάει στὴν θεραπεία τῆς πνευματικῆς ἀρρώστιας. Τὴν ἐξουδετερώνει μὲ τὴν ταπείνωση ποὺ φέρνει. Ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ἀξιοποιεῖ γιὰ τὸ καλό! Ὅ,τι ἐπιτρέπει εἶναι γιὰ τὸ πνευματικό μας συμφέρον. Ξέρει τί χρειάζεται ὁ καθένας μας καὶ μᾶς δίνει κάποια ἀρρώστια, εἴτε γιὰ νὰ ἀνταμειφθοῦμε, εἴτε γιὰ νὰ ἐξοφλήσουμε ἁμαρτίες.

Ὁ οὐράνιος μισθὸς ἀπὸ τὴν ἀρρώστια

---

[1] Ἡ ἔννοια τῆς «ἐξιλεώσεως» στὴν ὀρθόδοξη Θεολογία δὲν ἔχει τὸν νομικὸ χαρακτήρα τῆς δυτικῆς Θεολογίας, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν φιλάνθρωπη παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἁμαρτάνοντα ἄνθρωπο μὲ σκοπὸ τὴν σωτηρία του.

[2] *Β΄ Κορ*. 12, 9.

– Τί κάνει ἡ μητέρα σου;

– Δὲν εἶναι καλά, Γέροντα. Ἀνεβάζει κατὰ διαστήματα ψηλὸ πυρετὸ καὶ τότε χάνεται. Τὸ δέρμα της γεμίζει πληγὲς καὶ τὶς νύχτες πονάει.

– Ξέρεις; Αὐτοὶ εἶναι μάρτυρες· ἂν δὲν εἶναι ὁλόκληροι μάρτυρες, εἶναι μισοί.

– Καὶ ὅλη ἡ ζωή της, Γέροντα, ἦταν μιὰ ταλαιπωρία.

– Ἑπομένως ὁ μισθός της θὰ εἶναι διπλός. Πόσα ἔχει νὰ λάβη! Τὸν Παράδεισο τὸν ἔχει ἐξασφαλισμένο. Ὅταν ὁ Χριστὸς βλέπη ὅτι κάποιος ἀντέχει μιὰ βαρειὰ ἀρρώστια, τοῦ τὴν δίνει, ὥστε μὲ τὴν λίγη ταλαιπωρία στὴν ἐπίγεια ζωὴ νὰ ἀνταμειφθῆ πολὺ στὴν οὐράνια, τὴν αἰώνια, ζωή. Ὑποφέρει ἐδῶ, ἀλλὰ θὰ ἀνταμειφθῆ ἐκεῖ, στὴν ἄλλη ζωή, γιατὶ ὑπάρχει Παράδεισος, ὑπάρχει καὶ ἀνταμοιβή.

Σήμερα μοῦ εἶπε μιὰ νεφροπαθὴς ποὺ χρόνια τώρα κάνει αἱμοκάθαρση: «Παππούλη, σταυρῶστε, σᾶς παρακαλῶ, τὸ χέρι μου. Οἱ φλέβες εἶναι ὅλο πληγὲς καὶ δὲν μπορῶ νὰ κάνω αἱμοκάθαρση». «Αὐτὲς οἱ πληγές, τῆς εἶπα, στὴν ἄλλη ζωὴ θὰ εἶναι διαμάντια μεγαλύτερης ἀξίας ἀπὸ τὰ διαμάντια αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Πόσα χρόνια κάνεις αἱμοκάθαρση;». «Δώδεκα», μοῦ λέει. «Δηλαδὴ δικαιοῦσαι ἕνα "ἐφάπαξ" καὶ μία σύνταξη μειωμένη», τῆς εἶπα. Μετὰ μοῦ δείχνει μιὰ πληγὴ στὸ ἄλλο χέρι καὶ μοῦ λέει: «Παππούλη, αὐτὴ ἡ πληγὴ δὲν κλείνει· φαίνεται τὸ κόκκαλο». «Ναί, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα φαίνεται ὁ Οὐρανός, τῆς λέω. Ἄντε, καλὴ ὑπομονή. Εὔχομαι ὁ Χριστὸς νὰ σοῦ αὐξάνη τὴν ἀγάπη Του, γιὰ νὰ ξεχνιέται ὁ πόνος σου. Φυσικὰ ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη εὐχή, νὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ πόνοι, ἀλλὰ τότε ἐξαλείφεται καὶ ὁ πολὺς μισθός. Ἑπομένως, ἡ προηγούμενη εὐχὴ εἶναι καλύτερη». Παρηγορήθηκε ἡ καημένη.

Ὅταν τὸ σῶμα δοκιμάζεται, τότε ἡ ψυχὴ ἁγιάζεται. Μὲ τὴν ἀρρώστια πονάει τὸ σῶμα μας, τὸ χωματόκτιστο αὐτὸ σπίτι μας, ἀλλὰ ἔτσι θὰ ἀγάλλεται αἰώνια ὁ νοικοκύρης του, ἡ ψυχή μας, στὸ οὐράνιο παλατάκι ποὺ μᾶς ἑτοιμάζει ὁ Χριστός. Μὲ αὐτὴν τὴν πνευματικὴ λογική, ποὺ εἶναι παράλογη γιὰ τοὺς κοσμικούς, χαίρομαι καὶ ἐγὼ καὶ καμαρώνω γιὰ τὶς σωματικὲς βλάβες ποὺ ἔχω. Τὸ μόνο ποὺ δὲν σκέφτομαι εἶναι ὅτι θὰ ἔχω οὐράνια ἀνταμοιβή. Καταλαβαίνω ὅτι ἐξοφλῶ τὴν ἀχαριστία μου στὸν Θεό, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἀνταποκριθῆ στὶς μεγάλες Του δωρεὲς καὶ εὐεργεσίες. Γιατὶ στὴν ζωή μου ὅλα γλέντι εἶναι· καὶ ἡ καλογερικὴ καὶ οἱ ἀρρώστιες ποὺ περνῶ. Ὅλο φιλανθρωπίες μοῦ κάνει ὁ Θεὸς καὶ ὅλο οἰκονομίες. Εὐχηθῆτε ὅμως νὰ μὴ μὲ ξοφλάη μὲ αὐτὰ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, γιατὶ τότε ἀλλοίμονό μου! Μεγάλη τιμὴ θὰ μοῦ ἔκανε ὁ Χριστὸς νὰ ὑπέφερα ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὴν ἀγάπη Του, ἀρκεῖ νὰ μὲ ἐνίσχυε, ὥστε νὰ ἀντέχω, καὶ μισθὸ δὲν θέλω.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι τελείως καλὰ στὴν ὑγεία του, δὲν εἶναι καλά. Καλύτερα νὰ ἔχη κάτι. Ἐγώ, ὅσο ὠφελήθηκα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, δὲν ὠφελήθηκα ἀπὸ ὅλη τὴν ἄσκηση ποὺ εἶχα κάνει μέχρι τότε. Γι᾽ αὐτὸ λέω, ἂν δὲν ἔχη κανεὶς ὑποχρεώσεις, νὰ προτιμᾶ ἀρρώστιες παρὰ ὑγεία. Ἀπὸ τὴν ὑγεία του εἶναι χρεώστης, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, ὅταν τὴν ἀντιμετωπίζη μὲ ὑπομονή, ἔχει νὰ λάβη. Ὅταν ἤμουν στὸ Κοινόβιο[3], εἶχε ἔρθει μιὰ φορὰ ἕνας ἅγιος Ἐπίσκοπος, πολὺ γέρος, ὀνόματι Ἱερόθεος, ποὺ ἀσκήτευε στὴν Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης. Τὴν ὥρα ποὺ ἔφευγε, ὅπως πῆγε νὰ ἀνεβῆ στὸ ζῶο, τραβήχτηκε τὸ παντελόνι του καὶ φάνηκαν τὰ πρησμένα του πόδια. Οἱ Πατέρες ποὺ πῆγαν νὰ τὸν βοηθήσουν, τὰ εἶδαν καὶ τρόμαξαν. Ἐκεῖνος τὸ

[3] Ὁ Γέροντας μόνασε στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἐσφιγμένου τὰ χρόνια 1953-1955.

κατάλαβε καὶ τοὺς εἶπε: «Αὐτὰ εἶναι τὰ καλύτερα δῶρα ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός. Τὸν παρακαλῶ νὰ μὴ μοῦ τὰ πάρῃ».

Ἡ ὑπομονὴ στοὺς πόνους

Ὅταν μᾶς βρίσκῃ μιὰ ἀρρώστια, καλὰ εἶναι νὰ ἀφηνώμαστε στὸν Χριστὸ ἐν λευκῷ. Νὰ σκεφτώμαστε ὅτι ἡ ψυχή μας ἔχει μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπὸ ὑπομονὴ καὶ δοξολογία στοὺς πόνους παρὰ ἀπὸ ἀτσαλένιο σῶμα μὲ τὸ ὁποῖο μποροῦμε νὰ κάνουμε μεγάλους σωματικοὺς ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἴσως μᾶς κάνουν νὰ καυχηθοῦμε, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε, γιατὶ θὰ νομίσουμε ὅτι μὲ τὸ σπαθί μας θὰ κερδίσουμε τὸν Παράδεισο.

Ξέρετε πόσα χρόνια ἔχω ἄλλοτε ὑποφερτὸ πόνο καὶ ἄλλοτε ἀνυπόφορο; Ὁ ὑποφερτὸς εἶναι μιὰ μόνιμη κατάσταση. Πόσα τράβηξα πρῶτα ἀπὸ τὴν βρογχεκτασία καὶ ἔπειτα μὲ τὴν ἐγχείρηση ποὺ ἔκανα! Ἔπειτα ἄρχισαν ἱστορίες μὲ τὰ ἔντερα. Ὕστερα, μισὴ χρονιὰ τὴν πέρασα μὲ τὴν δισκοπάθεια· πονοῦσα πολύ. Δὲν μποροῦσα νὰ κάνω οὔτε τὶς μετάνοιες ποὺ ἔκανα, ἀλλὰ δυσκολευόμουν καὶ νὰ ἐξυπηρετηθῶ, ἐνῶ χρειαζόταν νὰ ὑπηρετήσω καὶ τὸν κόσμο ποὺ ἐρχόταν. Στὴν συνέχεια μοῦ παρουσιάστηκε κάτι σκληρὸ στὴν κοιλιά· μοῦ εἶπαν ὅτι ἦταν κήλη. Ὅταν κουραζόμουν, πονοῦσε καὶ πρηζόταν πολύ. Μιὰ μέρα, παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἦταν πρησμένο καὶ πονοῦσα. Ἔπρεπε ὅμως νὰ πάω στὴν Σκήτη, στὴν ὁλονυκτία. Εἶπα: «θὰ πάω καὶ ὅ,τι θέλει ἂς γίνῃ», γιατὶ ἔπρεπε νὰ πάω. Στὴν διάρκεια τῆς ἀγρυπνίας σκέφθηκα νὰ καθήσω λίγο, ἀλλὰ εἶπα «ἂν κατεβάσω ἐγὼ τὸ στασίδι, γιὰ νὰ καθήσω, θὰ τὸ κατεβάσουν ὅλοι», ὁπότε προτίμησα νὰ μὴν καθήσω καθόλου. Μετὰ ἀπὸ δώδεκα ὧρες ποὺ κράτησε ἡ ἀγρυπνία ὑπέθεσα ὅτι θὰ χειροτερέψῃ πολύ. Ὅταν ἐπέστρεψα στὸ Κελλί μου, δὲν πρόλαβα καλὰ-καλὰ νὰ μπῶ μέσα, χτύπησε τὸ καμπανάκι. «Ἔ, Πάτερ, ἄνοιξε!», ἀκούω κάποιον νὰ φωνάζῃ. Ἔβαλα τὰ γέλια. «Ἐντάξει, εἶπα, τώρα θὰ πᾶμε συνέχεια». Καὶ πράγματι σὲ λίγο ἦρθαν καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλοι. Τὸ βράδυ ποὺ τελείωσα μὲ τὸν κόσμο, εἶδα ὅτι εἶχε ἐξαφανισθῆ τελείως! Τὴν ἄλλη ἡμέρα, ἐνῶ εἶχα ξεκουραστῆ, πάλι παρουσιάστηκε! Ἔπειτα μὲ ἐμπόδιζε καὶ μὲ πονοῦσε, ἀλλὰ καὶ τὸ καμάρωνα κιόλας. Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς τὸ ἤξερε, ἤξερε καὶ ὅτι μὲ βοηθάει, γι᾽ αὐτὸ τὸ ἄφηνε. Πέντε χρόνια κράτησε αὐτό. Ξέρεις τί δυσκολία;

– Καὶ τότε, Γέροντα, ποὺ εἴχατε πρόβλημα μὲ τὰ πόδια σας;

– Ἐκεῖνο ἦταν ἄλλο. Δὲν μποροῦσα νὰ σταθῶ ὄρθιος. Ὅταν ἐρχόταν κόσμος, ζοριζόμουν. Πέρασε ἐκεῖνο, μετὰ ἄρχισε ἡ αἱμορραγία. «Ἑλκώδη κολίτιδα», μοῦ εἶπαν. Ἄλλη ἱστορία... Πᾶνε ἑπτὰ χρόνια μὲ αἱμορραγίες, μὲ πόνους... Ἀλλὰ μὴ στενοχωριέσθε· μόνο νὰ εὔχεσθε γιὰ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς μου. Ἐγὼ χαίρομαι ποὺ μὲ τίμησε ὁ Θεὸς καὶ μοῦ ἔδωσε αὐτὸ τὸ δῶρο καὶ δὲν θέλω νὰ μοῦ τὸ στερήσῃ. Δόξα τῷ Θεῷ· ὁ Θεὸς τὸ ἐπιτρέπει, γιὰ νὰ βοηθηθῶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἔτσι δίνουμε ἐξετάσεις στὴν ὑπομονή. Τώρα αὐτό, ὕστερα τὸ ἄλλο... «*Ὑπομονῆς χρείαν ἔχομεν*»[4]. Γιατί, ἂν ἐμεῖς ποὺ ἔχουμε λίγο φόβο Θεοῦ, δὲν κάνουμε ὑπομονή, τί θὰ κάνουν οἱ κοσμικοί; Ἂν καὶ βλέπω ὅτι πολλοὶ λαϊκοὶ μᾶς ξεπερνοῦν στὴν ἀρετή. Μοῦ ἔλεγαν οἱ γονεῖς μου ὅτι οἱ Φαρασιῶτες, ὅταν ἀρρώσταιναν, δὲν ἔτρεχαν ἀμέσως στὸν

[4] Βλ. *Ἑβρ.* 10, 36.

Χατζεφεντῆ[5] νὰ τοὺς θεραπεύση. Ὑπέμεναν πρῶτα τοὺς πόνους, ὅσο μποροῦσαν, ἀνάλογα μὲ τὸ φιλότιμο καὶ τὴν ὑπομονή τους, διότι θεωροῦσαν εὐλογία νὰ ὑποφέρουν. «Ἂς βασανίσω κι ἐγώ, ἔλεγαν, λίγο τὴν ψυχή μου γιὰ τὸν Χριστό, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς βασανίστηκε πολύ, γιὰ νὰ μὲ σώση». Καί, ὅταν πιὰ ἔβλεπαν ὅτι πήγαιναν πίσω οἱ δουλειές τους καὶ ταλαιπωροῦνταν ἡ οἰκογένειά τους, τότε πήγαιναν στὸν Χατζεφεντῆ νὰ τοὺς θεραπεύση. Βλέπεις τί φιλότιμο εἶχαν! Ὅταν ἐκεῖνοι, ποὺ ἦταν λαϊκοί, σκέφτονταν ἔτσι καὶ ἔκαναν ὑπομονή, ἐγὼ σὰν καλόγερος πῶς πρέπει νὰ σκέφτωμαι; Ὁ Χριστὸς εἶπε: «*Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν*»[6]. Βλέπετε, ὁ Θεὸς δὲν εὐχαριστήθηκε τόσο ἀπὸ τὶς ἐλεημοσύνες τοῦ Ἰώβ, ὅταν εἶχε ὅλα τὰ ἀγαθά, ὅσο ἀπὸ τὴν ὑπομονή του τὸν καιρὸ τῆς δοκιμασίας[7].

– Γέροντα, ὅταν λέτε ὅτι ἕνας ἄρρωστος κάνει ὑπομονὴ στοὺς πόνους, ἐννοεῖτε ὅτι δὲν δείχνει καθόλου ὅτι πονάει;

– Στὴν ἐσχάτη ἀνάγκη μπορεῖ νὰ ἀφήση νὰ γίνη στοὺς ἄλλους λίγο ἀντιληπτό. Μπορεῖ νὰ πῆ ὅτι πονάει, ἀλλὰ ὄχι σὲ τί βαθμό. Γιατί, ἂν δὲν τὸ κάνη καθόλου γνωστὸ στοὺς ἄλλους, οἱ ἄλλοι μπορεῖ νὰ σκανδαλίζωνται ἀπὸ κάποια συμπεριφορά του. Ἂν λ.χ. ἕνας μοναχὸς ὑποφέρη ἀπὸ κάτι καὶ δὲν μπορῆ νὰ πάη στὴν Ἀκολουθία, ἴσως νὰ βλαφτῆ κάποιος ποὺ δὲν ἔχει καλοὺς λογισμούς.

Ἀντιμετώπιση τοῦ πόνου

– Γέροντα, ποιόν πόνο λέτε ἀνυπόφορο;

– Τὸν πόνο ποὺ κάνει νὰ τρέχουν δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια! Αὐτὰ τὰ δάκρυα δὲν εἶναι οὔτε μετανοίας οὔτε ἀγαλλιάσεως· ποῦ ὑπάγονται; τί λέτε;

– Μαρτύριο δὲν εἶναι, Γέροντα;

– Ἔμ, μαρτύριο εἶναι!

– Γέροντα, ὅταν ἔχω δυνατὸ πόνο, δυσκολεύομαι νὰ πῶ «δόξα Σοι ὁ Θεός».

– Γιατί δυσκολεύεσαι; Νὰ σκέφτεσαι τί τράβηξε ὁ Χριστός. Ξύλο, ὀνειδισμούς, φραγγέλωμα, σταύρωση[8]! Καὶ ὅλα τὰ ὑπέμεινε, «*ἀναμάρτητος ὤν*»[9], γιὰ τὴν σωτηρία μας. Καὶ ἐσύ, ὅταν πονᾶς, νὰ λές: «Γιὰ τὴν ἀγάπη Σου, Χριστέ μου, θὰ ὑπομείνω».

– Γέροντα, τί χρειάζεται γιὰ νὰ ξεπεράσης τὸν πόνο;

– Παλληκαριά, βία χρειάζεται.

– Καὶ τὸν ἀνυπόφορο πόνο πῶς τὸν ἀντιμετωπίζει κανείς;

– Ἂν εἶναι κοσμικός, μὲ τὸ τραγούδι, ἂν εἶναι πνευματικὸς ἄνθρωπος, μὲ τὴν ψαλμωδία... Ὁ πατέρας μου μιὰ φορὰ εἶχε πυρετὸ καὶ πολὺ πονοκέφαλο. Τί κάνει λοιπόν; Παίρνει καὶ τρώει μιὰ ἁλμυρὴ σαρδέλα, πίνει καὶ ἕνα ποτήρι κρασὶ καὶ ἄρχισε νὰ τραγουδάη τὸ «Ξύπνα, καημένε μου ραγιᾶ» καὶ ἄλλα τραγούδια τῆς κλεφτουριᾶς καὶ ἔγινε καλά! Ἔτσι καὶ ἐμεῖς νὰ ψέλνουμε, γιὰ νὰ διασκεδάζεται ὁ πόνος! Κι ἐγὼ μιὰ μέρα κρύωσα καὶ εἶχα ἕναν πονοκέφαλο, ποὺ πήγαινε νὰ σπάση τὸ κεφάλι μου. Ἄρχισα λοιπὸν μιὰ πολὺ ὡραία ψαλμωδία καὶ μοῦ ἔφυγε ὁ πονοκέφαλος. Πράγματι ἡ

---

[5] Ἔτσι ἀποκαλοῦσαν οἱ Φαρασιῶτες τὸν Ἅγιο Ἀρσένιο τὸν Καππαδόκη.

[6] *Λουκ*. 21, 19.

[7] Βλ. Παλαιὰ Διαθήκη, Ἰώβ.

[8] Βλ. *Ματθ*. 27, 26-44· *Μάρκ*. 15, 15-32· *Λουκ*. 23, 23-43 καὶ *Ἰω*. 19, 1-23.

[9] Βλ. *Ἡσ*. 53, 9.

ψαλμωδία μαζὶ μὲ τὴν εὐχὴ πολὺ βοηθάει σ᾽ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις· ἁπαλαίνει τὴν ψυχή, τὴν γλυκαίνει, γιατὶ οἱ συνεχεῖς θλίψεις καὶ οἱ πόνοι τὴν καταβάλλουν καὶ τῆς δημιουργοῦν ψύξη. Καὶ χθὲς βράδυ δὲν μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ ἀπὸ τὸν πόνο. Εἶπα πώς, ἂν δὲν ξημερώσω καὶ πεθάνω, τότε θὰ ἔχω ...μεγάλη μέρα. Στὴν ἄλλη ζωὴ δὲν θὰ βραδιάζη ποτέ, οὔτε θὰ ξημερώνη... Ἔπειτα πῆρα ἕνα... χάπι· ἔψαλα «*Τὰς ἀλγηδόνας τῶν Ἁγίων...*»[10]. Αὐτὸ τὸ ...χάπι διαρκεῖ ὅλη τὴν νύχτα! Ἔχουν τέτοιο χάπι ἐδῶ οἱ γιατροί;

– Γέροντα, λένε ὅτι τὴν νύχτα οἱ πόνοι δυναμώνουν.

– Ναί, βαραίνει τὴν νύχτα ὁ ἄνθρωπος. Ὕστερα τὴν ἡμέρα οἱ ἄρρωστοι, ἐπειδὴ ἔχουν συντροφιά, συζητοῦν κ.λπ., ξεχνοῦν τὸν πόνο. Τὸ βράδυ ποὺ εἶναι μόνοι τους, πάει ὁ νοῦς τους στὸν πόνο καὶ νομίζουν ὅτι πονοῦν περισσότερο. Στὴν ἀρρώστια πόνοι θὰ ὑπάρχουν, ἀλλὰ σκοπὸς εἶναι νὰ γυρίζουμε τὸ κουμπὶ σὲ ἄλλη συχνότητα, γιὰ νὰ ξεχνιοῦνται. Γιατί, ἂν δὲν ἀντιμετωπίζης σωστὰ τὸν πόνο, θὰ πονᾶς δυὸ φορές. Ἂν σκέφτεσαι τὸν πόνο, θὰ διπλασιάζεται ὁ πόνος. Ἐνῶ μὲ ἕναν καλὸ λογισμό, ἂν λ.χ. θυμᾶσαι αὐτοὺς ποὺ πονοῦν πιὸ πολὺ ἀπὸ σένα ἢ ἂν ψάλης λίγο, ὁ πόνος ξεχνιέται.

– Γέροντα, ὁ πόνος συνήθως σὲ προειδοποιεῖ ὅτι κάτι συμβαίνει στὸν ὀργανισμό. Στὴν συνέχεια πόση προσοχὴ πρέπει νὰ τοῦ δίνης;

– Πρέπει νὰ δοκιμάζη κανεὶς τὴν ἀντοχή του καὶ ἀνάλογα νὰ προσέχη. Ἰδίως, ὅταν περάση ἡ ἡλικία, χρειάζεται προσοχή, γιατὶ ἕνα παλιὸ αὐτοκίνητο, ἂν συνεχίση νὰ τρέχη μὲ τὴν ἴδια ταχύτητα ποὺ ἔτρεχε, ὅταν ἦταν καινούργιο, θὰ φύγουν οἱ ρόδες ἀπὸ ᾽δῶ, τὸ καρμπιρατὲρ ἀπὸ ᾽κεῖ... Τὸ διάστημα ποὺ μοῦ πονοῦσε ἡ μέση, δὲν μποροῦσα νὰ κάνω κομποσχοίνι ὄρθιος. Ὅταν εἶδα ὅτι λιγάκι βελτιώθηκε, σηκώθηκα καὶ ἔκανα τὰ κομποσχοίνια ὄρθιος καὶ μεγάλες μετάνοιες, ὁπότε μὲ ξαναπόνεσε. Κάθησα λίγο. Μετὰ εἶπα: «Ἄντε νὰ ξαναδοκιμάσω». Πάλι τὰ ἴδια· πονοῦσα. Ὕστερα δὲν συνέχισα, ἀλλὰ εἶχα ἀναπαυμένο τὸν λογισμό μου.

– Ἕνας πόνος, Γέροντα, ποὺ ξέρω ὅτι δὲν ἔχει ἄλλη ἐπίπτωση στὸν ὀργανισμό, δὲν μὲ ἀνησυχεῖ. Ὅταν ὅμως δείχνη ὅτι ὑπάρχει μιὰ σοβαρὴ βλάβη, μὲ ἀνησυχεῖ.

– Κοίταξε, ὁ πόνος λ.χ. τῆς μέσης μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη καμμιὰ ἐπίπτωση στὸν ὀργανισμό, ἀλλὰ καθηλώνει τὸ σῶμα, ἐνῶ τοὺς ἄλλους πόνους τοὺς ὑποφέρει τὸ σῶμα.

– Γέροντα, ὅταν ὑποφέρη τὸ σῶμα, ὑποφέρει συγχρόνως καὶ ἡ ψυχή;

– Ὅταν ὁ ὁδηγὸς εἶναι ἄρρωστος, δὲν μπορεῖ νὰ τρέξη τὸ αὐτοκίνητο. Ἡ ψυχὴ ὑποφέρει, ὅταν πονάη τὸ σῶμα. Κατάλαβες; Τῆς λείπει ἡ διάθεση ποὺ ἔχει, ὅταν τὸ σῶμα εἶναι καλά. Ἀδιαθετεῖ καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ κάποιον τρόπο.

– Γέροντα, ὁ πόνος ἀγριεύει τὸν ἄνθρωπο;

– Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀντιμετωπίση πνευματικὰ τὸν πόνο, μπορεῖ νὰ ἀγριέψη. Ὅταν ὅμως τὸν ἀντιμετωπίση πνευματικά, ἠρεμεῖ καὶ παρηγοριέται θεϊκά. Εἶναι πανηγύρι μετὰ ἡ ἀρρώστια. Χαίρεται, γιατὶ θὰ πάη μὲ τοὺς Ὁμολογητὲς καὶ τοὺς Μάρτυρες. Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ξεχνοῦσαν τὸν πόνο, γιατὶ ἡ ἀγάπη τους πρὸς τὸν Χριστὸ ἦταν μεγαλύτερη ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὸν ἐξουδετέρωνε.

---

[10] Ἀπολυτίκιο τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Ἡ μνήμη τους τιμᾶται στὶς 9 Μαρτίου.

– Αὐτὸς ποὺ πονάει καὶ δὲν ἀντιμετωπίζει πνευματικὰ τὸν πόνο, δὲν ἐξαγνίζεται;

– Ὁ κοσμικὸς ἐξαγνίζεται, ὄχι ὅμως καὶ ὁ μοναχός.

Ἡ συμμετοχὴ στὸν πόνο τῶν ἄλλων

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος πονάη γιὰ τὸν συνάνθρωπό του, ὁ Θεὸς κατὰ κάποιον τρόπο συγκινεῖται, χαίρεται, γιατὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, μὲ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχει, συγγενεύει μαζί Του, καὶ τοῦ δίνει θεία παρηγοριά. Ἀλλιῶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀντέξη τὸν πόνο γιὰ τὸν συνάνθρωπό του.

– Γέροντα, πῶς μπορεῖς νὰ νιώσης τὸν πόνο τῶν ἄλλων;

– Ὅταν ἔχης κι ἐσὺ κάποιον πόνο, σκέφτεσαι τὸν πόνο τοῦ ἄλλου, ἔρχεσαι στὴν θέση του καὶ πονᾶς πιὸ πολὺ γιὰ ᾽κεῖνον. Ὁ πόνος ὁ δικός σου δηλαδὴ σὲ βοηθάει νὰ καταλάβης τὸν πόνο τῶν ἄλλων. Καὶ ὅταν δέχεσαι μὲ χαρὰ τὸν δικό σου πόνο, δίνεις στοὺς πονεμένους παρηγοριά.

Πάντως ἄλλο εἶναι νὰ μαθαίνης ὅτι ἀρρώστησε κάποιος καὶ ἄλλο εἶναι νὰ ἀρρωσταίνης ὁ ἴδιος. Τότε καταλαβαίνεις τὸν ἄρρωστο. Ἄκουγα «χημειοθεραπεῖες» καὶ νόμιζα ὅτι εἶναι «χυμοθεραπεῖες», δηλαδὴ ὅτι κάνουν στοὺς καρκινοπαθεῖς θεραπεία μὲ χυμούς, μὲ φυσικὲς τροφές! Ποῦ νὰ ξέρω; Τώρα ὅμως κατάλαβα τί ταλαιπωρία εἶναι.

– Οἱ χημειοθεραπεῖες, Γέροντα, εἶναι πιὸ δύσκολες ἀπὸ τὶς ἀκτινοβολίες;

– Πιὸ δύσκολες; Ὅλα, καὶ οἱ ἀκτινοβολίες καὶ οἱ χημειοθεραπεῖες εἶναι... Τὸ χειρότερο εἶναι ποὺ σοῦ κόβουν τὴν ὄρεξη· ἐνῶ πρέπει νὰ φᾶς καλά, δὲν μπορεῖς νὰ φᾶς καθόλου. Καὶ οἱ γιατροὶ σοῦ λένε: «Πρέπει νὰ τρῶς». Ἔμ, πῶς νὰ φᾶς, ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ σοῦ κόβουν τὴν ὄρεξη καὶ σὲ κάνουν πτῶμα! Ὅταν ἔκανα ἀκτινοβολίες, ἐνῶ καιγόμουν, δὲν μποροῦσα νὰ πιῶ καθόλου νερό. Μοῦ ἐρχόταν νὰ κάνω ἐμετό, αἰσθανόμουν ἀπέχθεια ἀκόμη καὶ γιὰ τὸ νερό[11].

– Γέροντα, ἂν κάνατε λίγο νωρίτερα τὴν ἐγχείρηση...

– Τί νωρίτερα; Ἐγὼ δὲν κάνω προσευχὴ νὰ περάση, γιατὶ ἔτσι συμπάσχω μὲ τὸν κόσμο ποὺ ὑποφέρει. Καταλαβαίνω πιὸ πολὺ τοὺς πονεμένους καὶ συμμετέχω στὸν πόνο τους. Ἄλλωστε καὶ ἐμένα μὲ ὠφελεῖ πνευματικά. Ζητάω μόνο νὰ μπορῶ λίγο νὰ ἐξυπηρετοῦμαι καὶ νὰ ἐξυπηρετῶ. Ὅ,τι θέλει ὅμως ὁ Θεός.

Ὅταν ἔχης κάποιο πρόβλημα στὴν ὑγεία σου καὶ δὲν σὲ ἀπασχολῆ αὐτό, τότε ἔχεις κατὰ κάποιον τρόπο τὸ δικαίωμα νὰ παρακαλῆς τὸν Θεὸ νὰ βελτιώση τὴν κατάσταση τῆς ὑγείας τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ καὶ ὅποιος δὲν ἔχει δικό του πόνο, ἂς πονάη τοὐλάχιστον γι᾽ αὐτοὺς ποὺ πονοῦν. «Νὰ πάρω τὸν γαταδόκκο σου», ἔλεγαν οἱ Φαρασιῶτες, δηλαδὴ τὸν πόνο σου, τὸ βάσανό σου, τὸ φαρμάκι σου.

– Γέροντα, μὲ τί τρόπο τὸν ἔπαιρναν;

– Μὲ τὴν ἀγάπη. Ὅταν μὲ ἀγάπη λέη κανεὶς «νὰ πάρω τὸν πόνο σου», τὸν παίρνει. Ἀλλά, ἂν τὸν πάρη, μετὰ θέλει πολλὴ ὑπομονή, πολλὴ παλληκαριά, πολλὴ δύναμη, γιὰ νὰ τὸν ἀντιμετωπίση. Ἔρχονται μερικοὶ καὶ μοῦ λένε: «Γέροντα, θέλω νὰ

---

[11] Εἰπώθηκαν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1994, ἕναν μήνα πρὶν ἀπὸ τὴν κοίμηση τοῦ Γέροντα, μετὰ ἀπὸ τὴν ὀκτάμηνη ταλαιπωρία ἀπὸ τὸν καρκίνο.

πάρω τὸν πόνο σου». Μερικοὶ τὸ λένε ἀπὸ παλληκαριά, μερικοὶ ὅμως φοβητσιάρηδες δὲν ξέρουν τί λένε. Αὐτοὶ μὲ τὸ παραμικρὸ τρέχουν στὸν γιατρὸ καὶ εὔκολα ἀπογοητεύονται. Τὸν λίγο πόνο τὸν δικό τους δὲν μποροῦν νὰ σηκώσουν καὶ λένε νὰ πάρουν τὸν δικό μου πόνο! Καλύτερα νὰ κάνουν ὑπομονὴ στὸν δικό τους πόνο, νὰ δέχωνται μὲ χαρὰ ὅ,τι ἐπιτρέπει γι᾽ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ νὰ μὴ ζητοῦν δῆθεν ἀπὸ ἀγάπη νὰ πάρουν τὴν ἀρρώστια τοῦ ἄλλου. Γιατί, ἂν τυχὸν ὁ Θεὸς ἐκπληρώση τὸ αἴτημά τους καὶ ξεχάσουν ὅτι οἱ ἴδιοι τὸ ζήτησαν, θὰ γογγύσουν καὶ μπορεῖ νὰ τὰ βάλουν καὶ μὲ τὸν Θεό.

Διακονία ἀρρώστων

Χθὲς βράδυ, τὴν ὥρα ποὺ πήγαινα στὸν ναὸ γιὰ τὴν ἀγρυπνία, εἶδα σὲ μιὰ ἄκρη ἕναν πατέρα μὲ ἕνα παιδάκι σὲ ἀναπηρικὸ καροτσάκι. Πλησίασα, ἀγκάλιασα τὸν μικρὸ καὶ τὸν φίλησα. «Εἶσαι ἕνας ἄγγελος, τοῦ εἶπα, τὸ ξέρεις;». Καὶ στὸν πατέρα του εἶπα: «Μεγάλη τιμὴ γιὰ σένα νὰ ὑπηρετῆς ἕναν ἄγγελο. Νὰ χαίρεστε, γιατὶ θὰ πᾶτε καὶ οἱ δύο στὸν Παράδεισο». Ἔλαμψαν ἀπὸ χαρὰ τὰ πρόσωπά τους, γιατὶ ἔνιωσαν τὴν θεϊκὴ παρηγοριά.

Αὐτοὶ ποὺ διακονοῦν ἀρρώστους, ἀναπήρους κ.λπ. μὲ ἀγάπη καὶ ὑπομονή, ἂν ἔχουν ἁμαρτίες, σβήνουν τὶς ἁμαρτίες τους μὲ τὴν θυσία ποὺ κάνουν· ἂν δὲν ἔχουν ἁμαρτίες, ἁγιάζονται. Κάποτε μιὰ γυναίκα μοῦ διηγήθηκε μερικὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν ζωή της πολὺ θαυμαστά. Ἀπόρησα, γιατὶ ἦταν καταστάσεις ποὺ συναντοῦμε στοὺς βίους τῶν Ἁγίων καὶ αὐτὴ ἦταν μιὰ ἁπλὴ γυναίκα. Ὅταν μοῦ εἶπε πῶς εἶχε περάσει τὰ περισσότερα χρόνια τῆς ζωῆς της, εἶδα ὅτι ὅλη ἡ ζωή της ἦταν μιὰ θυσία. Ἀπὸ νέα ἀκόμη ὑπηρετοῦσε ἀρρώστους, γιατὶ στὸ πατρικό της σπίτι εἶχαν καὶ τὸν παπποῦ καὶ τὴν γιαγιά, ποὺ ἦταν ἄρρωστοι. Ὅταν παντρεύτηκε, ἔμενε μὲ τὸν πεθερὸ καὶ τὴν πεθερά της, ποὺ ἦταν ἐπίσης ἄρρωστοι. Μετὰ ἀρρώστησε ὁ ἄνδρας της, ἔμεινε κατάκοιτος καὶ τὸν ὑπηρετοῦσε. Ὅλη τὴν ζωή της δηλαδὴ αὐτὴ ἡ γυναίκα τὴν πέρασε διακονώντας ἀρρώστους. Διψοῦσε ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια νὰ μελετήση, νὰ πάη σὲ κάποια ἀγρυπνία, ἀλλὰ δὲν εἶχε χρόνο. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν δικαιολογημένη, ὁ Θεὸς στὸ τέλος τῆς ἔδωσε μαζεμένη τὴν Χάρη Του.

– Γέροντα, μερικοὶ ἄνθρωποι, ὅταν ἀρρωσταίνουν, ἀποκτοῦν πολλὲς παραξενιές.

– Ναί, αὐτὸ συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑγιεῖς πρέπει νὰ δικαιολογοῦν λίγο τὴν ἀνησυχία, τὴν γκρίνια ἢ τὴν ἰδιοτροπία τῶν ἀρρώστων, γιατὶ αὐτὰ εἶναι φυσικὰ στοὺς ἀρρώστους. Εἰδικά, ὅποιος δὲν ἔχει ἀρρωστήσει, δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβη τὸν ἄρρωστο, γιατὶ δὲν ἔχει πονέσει καὶ ἡ καρδιά του εἶναι λίγο σκληρή.

Ὅσοι ὑπηρετοῦν ἕναν ἄρρωστο, ἕναν κατάκοιτο, χρειάζεται πολὺ νὰ προσέξουν νὰ μὴν τὸν κάνουν νὰ γογγύση. Μπορεῖ νὰ τὸν ὑπηρετοῦν γιὰ χρόνια, ἂν ὅμως μιὰ φορὰ στὸ τέλος τὸν κάνουν νὰ γογγύση, τὰ χάνουν ὅλα. Εἶναι βαρὺ νὰ φύγη ἡ ψυχὴ μὲ γογγυσμὸ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμο. Ἀλλὰ καὶ ἐκείνους μετὰ ὁ πονηρὸς θὰ τοὺς βασανίζη, λεπταίνοντας δῆθεν τὴν συνείδησή τους.

– Γέροντα, ὅταν ὑπηρετῆς ἕναν ἄρρωστο, δὲν σὲ καταβάλλει μόνον ἡ κούραση, ἀλλὰ καὶ ἡ στενοχώρια, γιατὶ βλέπεις ἕναν δικό σου ἄνθρωπο σιγὰ-σιγὰ νὰ σβήνη.

– Ναί, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς οἰκονομάει! Βλέπεις, ὅταν ἀρρωσταίνη ἕνα μέλος ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ὅλη ἡ οἰκογένεια πονάει. Καὶ ἂν τυχὸν εἶναι ὁ πατέρας καὶ δὲν μπορῆ νὰ ἐργαστῆ, ὁλόκληρη ἡ οἰκογένεια καὶ πονάει καὶ δυστυχεῖ. Ἔχει τὴν ἀγωνία, «θὰ ζήση ὁ πατέρας, δὲν θὰ ζήση;». Βασανίζεται αὐτός, βασανίζονται καὶ οἱ ἄλλοι. Σβήνει αὐτός, σβήνουν καὶ οἱ γύρω του. Καὶ ἡ μητέρα τότε πρέπει νὰ δουλέψη περισσότερο. Νὰ φροντίση τὰ παιδιά, νὰ πάη καὶ στὸ νοσοκομεῖο, γιὰ νὰ κοιτάξη τὸν ἄρρωστο. Θέλω νὰ πῶ, ὅταν κάποιος ἀρρωστήση ἀπὸ μιὰ βαρειὰ ἀρρώστια, καὶ ὁ ἴδιος ὑποφέρει, κουράζεται καὶ θέλει νὰ πεθάνη, ἀλλὰ καὶ οἱ δικοί του ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν, στενοχωριοῦνται, ταλαιπωροῦνται καὶ κουράζονται. Καὶ ὅσο περισσότερο δεμένοι καὶ ἀγαπημένοι εἶναι, ἐπιτρέπει στὸ τέλος ὁ Θεός, καὶ ὁ ἄρρωστος καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν νὰ ταλαιπωροῦνται πιὸ πολύ, νὰ πονοῦν πιὸ πολύ, μέχρι νὰ φθάσουν νὰ ποῦν: «ἂς τὸν πάρη ὁ Θεός, γιὰ νὰ ξεκουρασθῆ» – ἀλλὰ γιὰ νὰ ξεκουρασθοῦν καὶ αὐτοί. Βλέπετε, ὅταν μιὰ οἰκογένεια εἶναι πολὺ ἀγαπημένη, καὶ οἱ γονεῖς πεθαίνουν στὰ καλὰ καθούμενα, χωρὶς νὰ ἀρρωστήσουν, καὶ δὲν ταλαιπωροῦνται οὔτε αὐτοὶ οὔτε τὰ παιδιά τους, γιατὶ χρειάσθηκε νὰ τοὺς ὑπηρετήσουν, ὁ πόνος τοῦ χωρισμοῦ γιὰ τὰ παιδιὰ εἶναι πολὺ ὀδυνηρός.

– Γέροντα, ὁ ψυχικὸς παράγων πόσο μπορεῖ νὰ ἐπηρεάση τὴν σωματικὴ ὑγεία;

– Ὅταν κανεὶς εἶναι ψυχικὰ καλά, ὁ σωματικὸς πόνος ἐλαφρώνει. Ὅταν δὲν εἶναι καλὰ ψυχικά, ἡ ἄσχημη ψυχικὴ κατάσταση ἐπιδεινώνει τὴν ὑγεία του. Πάρε ἕναν καρκινοπαθῆ ποὺ τὸν ἔχουν ξεγραμμένο οἱ γιατροί. Ἂν πιστεύη στὸν Θεὸ καὶ βρεθῆ σὲ μιὰ χαρούμενη πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα, μπορεῖ νὰ ζήση περισσότερο, ἐνῶ διαφορετικὰ μπορεῖ νὰ λειώση ἀπὸ τὴν στενοχώρια του καὶ νὰ σβήση μέσα σὲ λίγες ἑβδομάδες. Καμμιὰ φορὰ μπορεῖ κάποιος ἀπὸ ἰατρικῆς πλευρᾶς νὰ εἶναι ὑγιής, οἱ ἐξετάσεις νὰ μὴ δείχνουν τίποτε, ἀλλά, ἂν ἔχη κάτι ποὺ τὸν σακατεύει ψυχικά, τότε νὰ μὴν εἶναι πραγματικὰ καλά. Γιατὶ οἱ περισσότερες ἀρρώστιες ἀπὸ τὴν στενοχώρια ξεκινοῦν. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κάποιο εὐαίσθητο σημεῖο. Μιὰ στενοχώρια ἄλλον θὰ τὸν χτυπήση στὸ στομάχι, ἄλλον στὸ κεφάλι.

Τὸ καλύτερο φάρμακο γιὰ μιὰ ἀρρώστια εἶναι ἡ πνευματικὴ χαρά, γιατὶ σκορπάει τὴν θεία Χάρη στὴν ψυχή. Ἡ πνευματικὴ χαρὰ ἔχει τὴν μεγαλύτερη ἰαματικὴ δύναμη γιὰ ὅλες τὶς ἀρρώστιες. Εἶναι ἡ θεϊκὴ ἀλοιφὴ ποὺ ἐπουλώνει τὶς πληγές, ἐνῶ ἡ στενοχώρια τὶς ἐρεθίζει.

Ἡ ταλαιπωρία τοῦ ἀρρώστου καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ

– Γέροντα, ἂν κάποιος ἔχη μιὰ βαρειὰ ἀρρώστια καὶ ἀποφασίση νὰ ἀφεθῆ στὸν Θεό, θὰ κάνη καλά;

– Ἄμα δὲν ἔχη ὑποχρεώσεις, ὅ,τι θέλει κάνει. Ἄμα ὅμως ἔχη ὑποχρεώσεις, αὐτὸ θὰ ἐξαρτηθῆ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ ἐγὼ πῆγα στὸν γιατρὸ «ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος»... Ἂν δὲν πήγαινα γιὰ ἐκείνη τὴν «ἁπλὴ ἐξέταση» ποὺ εἶπε ὁ γιατρός, θὰ ἔκλεινε τελείως τὸ ἔντερο. Ὁπότε θὰ ἔπινα μόνο λίγα ὑγρὰ καὶ μετὰ πάει, θὰ τελείωναν ὅλα. «Μιὰ ἁπλὴ ἐξέταση», μοῦ εἶπε, καὶ μπῆκα σὲ ἕναν τέτοιο κύκλο... Ἀξονικὲς ἀπὸ ἐδῶ, καρδιολόγος ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια κατέβηκαν, τώρα ἀνέβηκαν, κοψίματα, μπαλώματα... Καὶ τελικὰ τί βγῆκε; Ὅπως πάω, θὰ καθήσω ἐδῶ...

Συνήθως λέμε: «Οἱ ἄρρωστοι πρῶτα νὰ φροντίσουν νὰ βοηθηθοῦν ἀνθρωπίνως καὶ σὲ ὅ,τι δὲν μποροῦν νὰ βοηθηθοῦν ἀνθρωπίνως θὰ βοηθήση ὁ Θεός». Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι, γιὰ νὰ βοηθηθοῦν ἀνθρωπίνως οἱ ἄνθρωποι ποὺ πάσχουν ἀπὸ κάποια βαρειὰ ἀρρώστια, περνοῦν μεγάλη ταλαιπωρία, ὁλόκληρο μαρτύριο. Πρέπει νὰ κάνουν ἕνα σωρὸ ἐξετάσεις, ἐγχειρήσεις, μεταγγίσεις, χημειοθεραπεῖες, ἀκτινοβολίες. Τρυπήματα γιὰ τὶς μεταγγίσεις, τρυπήματα γιὰ τοὺς ὀρούς... Νὰ σπάζουν οἱ φλέβες, νὰ τοὺς βάζουν τὴν τροφὴ ἀπὸ τὴν μύτη, νὰ μὴν μποροῦν νὰ κοιμηθοῦν... Καὶ ὅλα αὐτά, γιὰ νὰ γίνη αὐτὸ ποὺ γίνεται ἀνθρωπίνως. Κατάλαβες; Δὲν εἶναι κάτι ἁπλό, πρόκειται λ.χ. γιὰ μιὰ πληγὴ ποὺ μάζεψε πύον καὶ πρέπει νὰ σπάση, γιὰ νὰ βγῆ τὸ πύον, καὶ μετὰ θὰ γίνουν καλά. Ἐδῶ τοῦτα εἶναι ὁλόκληρη διαδικασία. Γι᾽ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαυώμαστε καὶ νὰ λέμε «ἐντάξει, αὐτὸς ὁ ἄρρωστος ἔπεσε σὲ καλοὺς γιατρούς», ἀλλὰ νὰ ἔχουμε ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι, γιὰ νὰ βοηθηθῆ ὁ ἄρρωστος ἰατρικά, πρέπει νὰ περάση μιὰ ὁλόκληρη ταλαιπωρία καὶ νὰ προσευχώμαστε μὲ πόνο νὰ τοῦ δίνη ὁ Χριστὸς ὑπομονή. Νὰ φωτίζη τοὺς γιατρούς, γιατὶ οἱ γιατροὶ μπορεῖ νὰ κάνουν λάθη, ἰδίως ἂν δὲν ἔχουν ταπείνωση.

Βλέπεις, ὅταν χαλάση τὸ σπίτι, ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ. Ἔτσι καὶ ὁ νοικοκύρης τοῦ σώματος, ἡ ψυχή, δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ, ἂν χαλάση τὸ σπίτι της, τὸ σῶμα. Καὶ τώρα προσπαθοῦν νὰ κρατήσουν τὸν νοικοκύρη μέσα στὸ σπίτι μὲ τὸ σίδηρο, μὲ τὸ ...ἀτσάλι, μὲ βιταμίνες A, B, C..., νὰ βοηθήσουν δηλαδὴ τοὺς ἀρρώστους μὲ τὴν ἐπιστήμη, ἀλλὰ δὲν βοηθιοῦνται ὅλοι καί, μὲ τὴν βοήθεια ποὺ τοὺς προσφέρουν, ἁπλῶς παρατείνεται ἡ ζωή τους μὲ πόνο, παρατείνεται μᾶλλον ὁ πόνος. Γιατὶ δὲν φθάνει μόνον ἡ ἐπιστήμη. Χρειάζεται καὶ πίστη καὶ προσευχή. Καμμιὰ φορὰ βλέπω καὶ ἐδῶ στὸ μοναστήρι τὶς ἀδελφὲς ποὺ εἶναι γιατροὶ νὰ θέλουν περισσότερο μὲ τὴν ἐπιστήμη τους νὰ βοηθήσουν τὸν ἄρρωστο παρὰ μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ καὶ μὲ τὴν προσευχή. Ἡ καρδιακὴ ὅμως προσευχὴ θὰ τὶς δώση ἀνώτερο ἰατρικὸ πτυχίο, διότι θὰ σταματοῦν τὴν ἀνθρώπινη ἐπιστήμη. Ὅταν καλλιεργηθῆ ἡ ἀγάπη μὲ τὸν πόνο γενικὰ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τότε ἐνεργοῦν οἱ θεῖες δυνάμεις, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχη βαθειὰ ταπείνωση στὴν ψυχή, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευθῆ καὶ ἀδικήση τὸν Θεὸ νομίζοντας ὅτι εἶναι δικές της αὐτὲς οἱ δυνάμεις.

Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς μπορεῖ ἀκόμη καὶ αὐτὰ ποὺ δὲν θεραπεύονται ἀπὸ γιατροὺς νὰ τὰ θεραπεύση, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχη σοβαρὸς λόγος καὶ ὁ πιστὸς νὰ εἶναι πολὺ πιστὸς καὶ πολὺ δοσμένος στὸν Χριστό.

– Δηλαδή, Γέροντα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν, νὰ μὴ ζητοῦν ἰατρικὴ βοήθεια;

– Δὲν ἐννοῶ αὐτό, βρὲ παιδί! Δὲν λέω «μὴν τοῦ βάζης λ.χ. ὀξυγόνο», γιὰ νὰ σκάση ὁ ἄνθρωπος. Θέλω νὰ πῶ, τί τραβάει ὁ ἄρρωστος, γιὰ νὰ βοηθηθῆ ἀνθρωπίνως, καὶ ὅτι πρέπει νὰ κάνουμε προσευχὴ νὰ βοηθάη ὁ Χριστὸς τοὺς ἀρρώστους, γιὰ νὰ μὴν ταλαιπωροῦνται. Ἂν κάτι εἶναι σοβαρό, νὰ παρακαλοῦμε τὸν Χριστὸ νὰ τὸ πάρη μὲ ἕνα χάδι Του. Γιατὶ ὁ Χριστός, λίγο ἂν χαϊδέψη τοὺς ἀρρώστους στὸ χέρι, φεύγουν ὅλα καὶ γίνονται καλά! Οὔτε φάρμακα χρειάζονται μετὰ οὔτε φαρμάκια. Κι ἂν τοὺς χαϊδέψη στὸ πρόσωπο, εἶναι ἀκόμη καλύτερα. Ἂν τοὺς ἀγκαλιάση κιόλας, θὰ μαλακώση καὶ ἡ καρδιά τους! Καταλάβατε; Χρειάζεται ὅμως μεγάλη πίστη. Ἂν δὲν ἔχη πίστη ὁ ἴδιος ὁ ἄρρωστος, δὲν γίνεται καλά.

Ἄρρωστα παιδάκια

– Γέροντα, αὐτὸ τὸ ἄρρωστο παιδάκι, ποὺ ἔφεραν σήμερα οἱ γονεῖς του, πολὺ ταλαιπωρεῖται.

– Ἔ, σιγὰ-σιγὰ θὰ ξεπεράση τὴν ἀρρώστια του, ἀλλὰ θὰ τοῦ μείνη μιὰ εὐαισθησία, γιὰ νὰ θυμᾶται τὴν ἀρρώστια του, καὶ αὐτὴ ἡ εὐαισθησία θὰ τὸ βοηθάη πνευματικά.

– Καὶ τὰ παιδάκια, Γέροντα, ποὺ ἔχουν λευχαιμία πολὺ ὑποφέρουν.

– Αὐτὰ πολὺ τὰ βοηθάει ἡ Θεία Κοινωνία. Πολλὰ παιδάκια ξεπέρασαν τὴν ἀρρώστια τους μὲ τὴν Θεία Κοινωνία. Ὅταν διαβάζουμε τὸν 145ο Ψαλμό[12], μὲ τὸν ὁποῖο παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ σταματήσουν οἱ αἱμορραγίες, νὰ προσευχώμασε νὰ βοηθήση ὁ Θεὸς τὰ παιδάκια ποὺ ἔχουν λευχαιμία, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπάρχη αἷμα στὰ νοσοκομεῖα γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν μεσογειακὴ ἀναιμία. Τὰ παιδιὰ αὐτὰ περνοῦν μαρτύριο μεγαλύτερο καὶ ἀπὸ τὸ μαρτύριο τῶν παιδιῶν ποὺ ἔσφαξε ὁ Ἡρώδης[13]. Τὰ παιδάκια ἔχουν καθαρὸ μισθὸ ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία τῆς ἀρρώστιας, γιατὶ δὲν ἔχουν ἁμαρτίες. Πόσα μικρούτσικα παιδιὰ θὰ δοῦμε στὴν ἄλλη ζωὴ νὰ εἶναι μὲ τὸ μαρτυρικό, τὸ ἀγγελικό, τάγμα ἐκείνων τῶν νηπίων! Μωρὰ δύο μηνῶν, νὰ τὰ ἐγχειρίζουν, νὰ τοὺς βάζουν ἐνέσεις, ὀρούς! Ποῦ νὰ βροῦν φλέβα στὰ καημένα! Τὰ τρυποῦν ἀπὸ ᾽δῶ-ἀπὸ ᾽κεῖ... Νὰ βλέπης παιδάκι νὰ ἔχη ὄγκο στὸ κεφάλι καὶ νὰ τοῦ κάνουν ἀκτίνες, νὰ βάζουν κάτι καλώδια σὲ ἕνα τόσο δὰ κεφαλάκι. Ἐδῶ ἕνας μεγάλος δὲν μπορεῖ νὰ ἀντέξη, ποῦ νὰ ἀντέξουν τὰ παιδάκια!

– Αὐτὰ τὰ παιδάκια, Γέροντα, τελικὰ θεραπεύονται ἢ πεθαίνουν;

– Ἔ, πολλὰ φυσικὰ πεθαίνουν, ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς πῶς νὰ τὰ ἀφήσουν;

– Γέροντα, ἀξίζει τὸν κόπο οἱ παιδίατροι νὰ προσπαθοῦν νὰ διατηρήσουν στὴν ζωὴ τὰ πρόωρα βρέφη;

– Οἱ γιατροὶ πρέπει νὰ κάνουν ὅ,τι μποροῦν καὶ παράλληλα νὰ προσεύχωνται γι᾽ αὐτά. «Θεέ μου, νὰ λένε, ἂν εἶναι αὐτὸ τὸ παιδὶ νὰ ζήση καὶ νὰ ὑποφέρη σὲ ὅλη του τὴν ζωή, τότε, Σὲ παρακαλῶ, νὰ τὸ πάρης». Νὰ φροντίζουν ὅμως νὰ βαπτίζωνται τὰ βρέφη, καὶ τότε θὰ τοὺς προϋπαντήσουν στὸν Παράδεισο μὲ ἀναμμένη λαμπάδα.

Καὶ ὅταν εἶναι μεγαλύτερα τὰ παιδιά, πρέπει οἱ γιατροὶ πολὺ νὰ προσέξουν πῶς θὰ ποῦν τὴν διάγνωση. Ὀκτὼ χρονῶν παιδάκι τοῦ εἶπε ὁ γιατρός: «Θὰ τυφλωθῆς». Ἔρχεται καὶ μοῦ λέει καὶ ὁ πατέρας μπροστὰ στὸ παιδί: «Τὸ πήγαμε στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ ἐξετάσεις καὶ μᾶς εἶπαν ὅτι θὰ τυφλωθῆ». Καὶ καλὰ νὰ εἶναι τὸ παιδί, ἡ στενοχώρια μπορεῖ νὰ τὸ χτυπήση ὅπου ἔχει εὐαισθησία, πόσο μᾶλλον ἂν εἶναι ἄρρωστο!

Ἡ θυσία γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἀρρώστου

Ἂν ζητοῦμε κάτι ἀπὸ τὸν Θεό, χωρὶς νὰ θυσιάζουμε καὶ κάτι, δὲν ἔχει ἀξία. Ἂν κάθωμαι καὶ λέω: «Θεέ μου, Σὲ παρακαλῶ, κάνε καλὰ τὸν τάδε ἄρρωστο», χωρὶς νὰ κάνω κάποια θυσία, εἶναι σὰν νὰ λέω ἁπλῶς καλὰ λόγια. Ὁ Χριστὸς θὰ δῆ τὴν ἀγάπη μου, τὴν θυσία μου, καὶ τότε θὰ ἐκπληρώση τὸ αἴτημά μου, ἂν βέβαια αὐτὸ εἶναι γιὰ

---

[12] Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης διάβαζε τὸν 145ο Ψαλμὸ γι᾽ αὐτὴν τὴν περίπτωση.

[13] Βλ. *Ματθ.* 2, 16.

τὸ πνευματικὸ καλὸ τοῦ ἄλλου. Γι᾿ αὐτό, ὅταν οἱ ἄνθρωποι σᾶς ζητοῦν νὰ προσευχηθῆτε γιὰ κάποιον ἄρρωστο, νὰ τοὺς λέτε νὰ προσευχηθοῦν καὶ αὐτοὶ ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἀγωνισθοῦν νὰ κόψουν τὰ κουσούρια τους.

Μερικοὶ ἄνθρωποι ἔρχονται καὶ μοῦ λένε: «Κάνε με καλά· ἔμαθα ὅτι μπορεῖς νὰ μὲ βοηθήσης». Θέλουν ὅμως νὰ βοηθηθοῦν, χωρὶς οἱ ἴδιοι νὰ καταβάλουν καθόλου προσπάθεια. Λὲς λ.χ. στὸν ἄλλον: «μὴν τρῶς γλυκά, κάνε αὐτὴν τὴν θυσία, γιὰ νὰ σὲ βοηθήση ὁ Θεός», καὶ σοῦ λένε: «Γιατί; δὲν μπορεῖ νὰ μὲ κάνη καλὰ ὁ Θεός;». Δὲν κάνουν μιὰ θυσία γιὰ τὸν ἑαυτό τους, πόσο μᾶλλον νὰ θυσιασθοῦν γιὰ τὸν ἄλλον. Ἄλλος δὲν τρώει γλυκά, γιὰ νὰ βοηθήση ὁ Χριστὸς ὅσους πάσχουν ἀπὸ ζάχαρο, ἢ δὲν κοιμᾶται, γιὰ νὰ δώση λίγο ὕπνο ὁ Χριστὸς σ᾿ αὐτοὺς ποὺ πάσχουν ἀπὸ ἀϋπνίες. Ἔτσι συγγενεύει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν Θεό. Τότε ὁ Θεὸς δίνει τὴν Χάρη Του.

Ἐγώ, ὅταν μοῦ λέη κάποιος πὼς δὲν μπορεῖ νὰ προσευχηθῆ γιὰ κάποιον δικό του ποὺ εἶναι ἄρρωστος, τοῦ λέω νὰ κάνη καὶ αὐτὸς μιὰ θυσία γιὰ τὸν ἄρρωστο. Συνήθως τοῦ λέω νὰ κάνη κάτι ποὺ θὰ εἶναι καλὸ καὶ γιὰ τὴν δική του ὑγεία.

Ἦρθε κάποτε ἀπὸ τὴν Γερμανία στὸ Καλύβι ἕνας πατέρας, ποὺ τὸ κοριτσάκι του εἶχε ἀρχίσει νὰ παραλύη. Οἱ γιατροὶ τὸ εἶχαν ξεγράψει. Ἦταν ὁ καημένος τελείως ἀπελπισμένος. «Κάνε κι ἐσὺ μιὰ θυσία, τοῦ εἶπα, γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ παιδιοῦ σου. Νὰ κάνης μετάνοιες, δὲν μπορεῖς· νὰ προσευχηθῆς, δὲν μπορεῖς, ἐντάξει. Πόσα τσιγάρα καπνίζεις τὴν ἡμέρα;». «Τεσσεράμισι κουτιά», μοῦ λέει. «Νὰ καπνίζης ἕνα κουτί, τοῦ λέω, καὶ τὰ χρήματα ποὺ θὰ ἔδινες γιὰ τὰ ὑπόλοιπα νὰ τὰ δίνης σὲ κανέναν φτωχό». «Νὰ γίνη, Πάτερ, καλὰ τὸ παιδί, μοῦ λέει, καὶ ἐγὼ θὰ τὸ κόψω τὸ τσιγάρο». «Ἔ, τότε δὲν θὰ ἔχη ἀξία· τώρα πρέπει νὰ τὸ κόψης· πέταξε τὸ τσιγάρο, τοῦ λέω. Δὲν ἀγαπᾶς τὸ παιδί σου;». «Ἐγὼ δὲν ἀγαπῶ τὸ παιδί μου; Ἀπὸ τὸν πέμπτο ὄροφο πετιέμαι κάτω γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ μου», μοῦ λέει. «Ἐγὼ δὲν σοῦ λέω νὰ πεταχτῆς ἀπὸ τὸν πέμπτο ὄροφο κάτω, ἀλλὰ νὰ πετάξης τὸ τσιγάρο. Ἂν κάνης μιὰ παλαβωμάρα καὶ πεταχτῆς ἀπὸ τὸν πέμπτο ὄροφο κάτω, θὰ ἀφήσης τὸ παιδί σου στὸν δρόμο κι ἐσὺ θὰ χάσης τὴν ψυχή σου. Ἐγὼ σοῦ λέω νὰ κάνης κάτι εὔκολο. Νά, πέταξε τώρα τὰ τσιγάρα!». Μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἤθελε νὰ τὰ πετάξη. Καὶ τελικὰ ἔφυγε ἔτσι καὶ ἔκλαιγε! Πῶς νὰ βοηθηθῆ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Ἐνῶ ὅσοι ἀκοῦν βοηθιοῦνται.

Μιὰ ἄλλη μέρα ἦρθε ἕνας ποὺ ἀγκομαχοῦσε ἀπὸ τὴν πεζοπορία. Κατάλαβα ὅτι κάπνιζε πολὺ καὶ τοῦ εἶπα: «Βρὲ εὐλογημένε, γιατί καπνίζεις τόσο; Θὰ πάθης κακό». Μόλις ξελαχάνιασε καὶ μπόρεσε νὰ μιλήση, μοῦ εἶπε: «Ἡ γυναίκα μου εἶναι πολὺ ἄρρωστη καὶ κινδυνεύει νὰ πεθάνη. Σὲ παρακαλῶ, κάνε μιὰ προσευχὴ νὰ γίνη κανένα θαῦμα. Οἱ γιατροὶ σήκωσαν τὰ χέρια». «Τὴν ἀγαπᾶς τὴν γυναίκα σου;», τὸν ρωτάω. «Τὴν ἀγαπῶ», μοῦ λέει. «Τότε γιατί δὲν κάνεις κι ἐσὺ κάτι, γιὰ νὰ τὴν βοηθήσης; Αὐτὴ ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε, οἱ γιατροὶ ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν, καὶ τώρα ἔρχεσαι ἐδῶ, γιὰ νὰ μοῦ πῆς νὰ κάνω κάτι καὶ ἐγώ, νὰ προσευχηθῶ, γιὰ νὰ βοηθήση ὁ Θεός. Ἐσὺ ὅμως τί ἔκανες, γιὰ νὰ βοηθηθῆ ἡ γυναίκα σου;». «Τί μπορῶ νὰ κάνω ἐγώ, Γέροντα;», μὲ ρωτάει. «Ἂν σταματήσης τὸ κάπνισμα, τοῦ λέω, ἡ γυναίκα σου θὰ γίνη καλά». Σκέφθηκα ὅτι, ἂν ὁ Θεὸς δῆ ὅτι δὲν συμφέρει πνευματικὰ στὴν γυναίκα του νὰ γίνη καλά, τοὐλάχιστον θὰ γλιτώση αὐτὸς ἀπὸ τὸ κακὸ ποὺ κάνει τὸ τσιγάρο. Ὕστερα ἀπὸ ἕναν μήνα ἦρθε χαρούμενος νὰ μὲ εὐχαριστήση. «Γέροντα, σταμάτησα τὸ κάπνισμα, μοῦ εἶπε, καὶ ἡ γυναίκα μου ἔγινε καλά». Μετὰ ἀπὸ ἕνα διάστημα ξαναῆρθε ἀναστατωμένος νὰ μοῦ πῆ ὅτι ξανάρχισε κρυφὰ νὰ καπνίζη καὶ ἡ γυναίκα

του ἔπεσε πάλι βαριὰ ἄρρωστη. «Τὸ φάρμακο τώρα τὸ ξέρεις, τοῦ εἶπα. Κόψε τὸ τσιγάρο».

Ἡ προσευχὴ γιὰ τοὺς ἀρρώστους

– Γέροντα, παρακάλεσαν νὰ σᾶς ποῦμε νὰ προσευχηθῆτε γιὰ ἕνα ἄρρωστο παιδάκι καὶ ρωτοῦν ἂν θὰ γίνη καλά. Τί νὰ τοὺς ποῦμε;

– Πέστε τους: «Ὁ Γέροντας θὰ προσευχηθῆ. Ὁ Χριστὸς ἀγαπάει τὸ παιδὶ καὶ θὰ κάνη ὅ,τι εἶναι γιὰ τὸ καλό του. Ἂν δῆ ὅτι τὸ παιδί, ὅταν μεγαλώση, θὰ γίνη καλύτερο, θὰ ἀκούση τὴν προσευχή του. Ἂν δῆ ὅμως ὅτι ἀργότερα δὲν θὰ εἶναι σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση, τότε, ἐπειδὴ τὸ ἀγαπάει, θὰ τὸ πάρη». «Ζήτησε, λέει, καὶ θὰ σοῦ δώσω»[14]. Ἀλλὰ θὰ μοῦ τὸ δώση ὁ Θεός, ἂν ἐγὼ εἶμαι δοσμένος στὸν Θεό· ἀλλιῶς, τί νὰ μοῦ δώση τὴν ζωή, γιὰ νὰ ξεφύγω; Ἐγὼ χαίρομαι, εἴτε γίνη καλὰ εἴτε πεθάνη ἕνας ἄρρωστος γιὰ τὸν ὁποῖο προσεύχομαι.

– Γέροντα, εἶναι καλὸ νὰ προσευχώμαστε γιὰ τὴν ὑγεία μας;

– Καλύτερα εἶναι νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη μας. Νὰ ζητοῦμε δηλαδὴ πρῶτα τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἂν παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ μᾶς κάνη καλά, τρῶμε τὴν οὐράνια περιουσία. Ὅταν ὅμως δὲν ἀντέχουμε τοὺς πόνους τῆς ἀρρώστιας, τότε νὰ παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ μᾶς θεραπεύση, καὶ Ἐκεῖνος θὰ ἐνεργήση ἀνάλογα.

– Γέροντα, τὸ ἂν βοηθηθῆ ἕνας ἄρρωστος ἀπὸ τὴν προσευχὴ ποὺ κάνουμε, ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ τί ζητάει καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν Θεό;

– Ὁ ἄρρωστος, ἂν ζητάη ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ γίνη καλὰ μόνον ἐκεῖνος καὶ δὲν προσεύχεται νὰ γίνουν καλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρρωστοι, δὲν κάνει καλά. Ἐσύ, ἀδελφή, ὅταν ἦσουν στὸν κόσμο καὶ ἐργαζόσουν στὸ νοσοκομεῖο, τί ἔκανες, ὅταν ὁ ἄρρωστος δὲν μποροῦσε νὰ λέη τὴν εὐχή;

– Τὴν ἔλεγα ἐγώ, Γέροντα.

– Καλὰ ἐσύ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄρρωστος ἔπρεπε νὰ λέη κάποια προσευχή.

– Ἔλεγε καὶ ἐκεῖνος «Παναγία μου» ἢ «Παναγία μου, σῶσε με». Ἀλλά, Γέροντα, καὶ ἡ ὑπομονὴ στὸν πόνο δὲν εἶναι προσευχή;

– Ναί, μπράβο! Εἶναι καὶ αὐτό! Ἐσεῖς, ὅταν σᾶς ζητάη κάποιος νὰ κάνετε προσευχή, γιατὶ τὴν τάδε ἡμέρα θὰ μπῆ στὸ χειρουργεῖο, νὰ προσεύχεσθε ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ σᾶς τὸ ζητάει. Νὰ μὴν περιμένετε τὴν ὥρα ποὺ θὰ μπῆ στὸ χειρουργεῖο νὰ προσευχηθῆτε. Καὶ στὶς ἀκολουθίες, ὅταν λέη ὁ ἱερέας «*ὑπὲρ τῶν ἐν ἀσθενείαις κατακειμένων*»[15], νὰ λέτε μὲ πόνο τὸ «*Κύριε, ἐλέησον*». Ἂν κάνετε μὲ τὸ διαπασῶν «βού...», γιὰ νὰ πῆτε «*Κύριε, ἐλέησον*» μουσικό, ὁ νοῦς σας θὰ εἶναι στὸ «βού...» καὶ στὸν χαβᾶ, καὶ οἱ ἄρρωστοι οἱ καημένοι ποὺ ὑποφέρουν θὰ περιμένουν ἀπὸ σᾶς λίγη βοήθεια! Ἐκεῖνοι ἔχουν τὸν πόνο τους. Ἐσύ, ποὺ δὲν ἔχεις πόνο, προσευχήσου γιὰ ἐκείνους, νὰ βοηθηθοῦν. Ἀφοῦ δὲν ἀναστενάζεις στὸ κρεββάτι, ἀναστέναξε τοὐλάχιστον στὴν προσευχὴ γιὰ τοὺς ἀρρώστους. Ἂν οἱ ὑγιεῖς δὲν κάνουν λίγη

---

[14] Βλ. *Ματθ.* 7, 7· *Μάρκ.* 11, 24· *Λουκ.* 11, 10 καὶ *Ἰω.* 16, 24.

[15] Βλ. *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ, Μικρὰν Ἀπόλυσιν, σ. 24.

προσευχὴ γιὰ τοὺς ἀρρώστους, θὰ τοὺς πῆ μεθαύριο ὁ Χριστός: «Εἴχατε τὴν ὑγεία σας καὶ δὲν κάνατε προσευχὴ γι᾽ αὐτοὺς ποὺ ὑπέφεραν; "*Οὐκ οἶδα ὑμᾶς*..."[16]».

Ἂν γιὰ ἕναν ἄρρωστο δὲν κάνουμε προσευχή, ἡ ἀρρώστια θὰ ἀκολουθήση τὴν φυσική της πορεία. Ἐνῶ, ἂν κάνουμε προσευχή, μπορεῖ νὰ ἀλλάξη δρόμο. Γι᾽ αὐτὸ πάντα νὰ κάνετε προσευχὴ γιὰ τοὺς ἀρρώστους.

[16] *Ματθ*. 25, 12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - *Ἡ ἀναπηρία εἶναι εὐλογία ἀπὸ τὸν Θεὸ*

Σωστὴ ἀντιμετώπιση τῆς ἀναπηρίας

– Μιὰ ἀναπηρία, Γέροντα, μπορεῖ νὰ δημιουργήση σύμπλεγμα κατωτερότητος;

– Αὐτά εἶναι μπανταλά[1].

– Στοὺς ἀναπήρους ὅμως, Γέροντα, μερικὲς φορὲς συμβαίνει αὐτό.

– Συμβαίνει, γιατὶ δὲν τοποθετοῦνται σωστά. Ὅταν καταλάβουν ὅτι ἡ ἀναπηρία εἶναι εὐλογία ἀπὸ τὸν Θεό, τοποθετοῦνται σωστὰ καὶ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν μειονεκτικότητα. Ὅταν ἕνα μικρὸ παιδὶ ἔχη κάποια ἀναπηρία καὶ δὲν ἔχη βοηθηθῆ, ὥστε νὰ χαίρεται γιὰ τὴν ἀναπηρία του, τότε ἔχει ἐλαφρυντικά, ἂν αἰσθάνεται μειονεκτικά. Ἀλλά, ἂν μεγαλώση καὶ παραμένη ἡ μειονεκτικότητα, σημαίνει ὅτι δὲν ἔχει συλλάβει τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς. Σὲ ἕνα κοριτσάκι, ὅταν ἦταν ἐννέα χρονῶν, παρουσιάσθηκε ὄγκος στὸ μάτι του καὶ οἱ γιατροὶ τοῦ ἀφήρεσαν τὸ ἕνα μάτι. Τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο τὸ κορόιδευαν καὶ αὐτὸ τὸ καημένο βασανιζόταν. Ὁ πατέρας του ἦρθε στὸ Καλύβι καὶ μοῦ εἶπε τὸ πρόβλημά του. «Σκέφθηκα, Γέροντα, μοῦ εἶπε, πώς, ἂν τοῦ παίρνω ὅ,τι μοῦ ζητάει, θὰ τὸ βοηθήσω, γιατὶ θὰ χαίρεται καὶ θὰ ξεχνάη τὴν στενοχώρια γιὰ τὴν ἀναπηρία του. Ναί, ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ κάνω αὐτό; Ἔχω ἄλλα πέντε μικρὰ παιδιά, ποὺ ζηλεύουν, γιατὶ δὲν καταλαβαίνουν». «Τί εἶναι αὐτά; τοῦ λέω. Αὐτὰ εἶναι μιὰ ψεύτικη παρηγοριά· δὲν εἶναι λύση. Ἂν τοῦ παίρνης τώρα ὅποιο φόρεμα σοῦ ζητάει, μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια θὰ σοῦ ζητήση νὰ τοῦ πάρης καὶ μερσεντές. Πῶς θὰ τὰ βγάλης πέρα; Ὕστερα θὰ μάθη ὅτι μερικοὶ ἔχουν ἀεροπλάνα στὴν ταράτσα τους καὶ θὰ σοῦ ζητάη νὰ τοῦ πάρης ἀεροπλάνο! Τί θὰ κάνης τότε; Προσπάθησε νὰ βοηθήσης τὸ παιδί σου νὰ χαρῆ ποὺ ἔχει ἕνα μάτι. Νὰ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι μάρτυρας. Πολλοὺς Μάρτυρες τοὺς ἔβγαζαν τὰ μάτια, τοὺς ἔκοβαν τὰ αὐτιά, τὴν μύτη, καὶ ὁ κόσμος γελοῦσε μαζί τους. Αὐτοὶ ὅμως, ἐνῶ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸν πόνο καὶ ἀπὸ τὴν κοροϊδία τῶν ἀνθρώπων, δὲν ὑποχωροῦσαν καὶ ὑπέμειναν ἀκλόνητοι τὸ μαρτύριο. Ἂν τὸ παιδὶ καταλάβη καὶ ἀντιμετωπίση μὲ δοξολογία τὴν ἀναπηρία του, ὁ Θεὸς θὰ τὸ κατατάξη μὲ τοὺς Ὁμολογητές. Μικρὸ πράγμα εἶναι νὰ οἰκονομήση ὁ Θεὸς νὰ βγάλουν τὸ μάτι τοῦ παιδιοῦ μὲ τέτοιο τρόπο, ποὺ νὰ μὴν πονέση, καὶ νὰ τὸ κατατάξη μὲ τοὺς Ὁμολογητές; Γιατὶ αὐτὸ δὲν ἔχει ἁμαρτίες νὰ ἐξοφλήση καὶ θὰ ἔχη καθαρὸ μισθὸ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀναπηρία». Μὲ εὐχαρίστησε ὁ καημένος καὶ ἔφυγε ἀναπαυμένος. Πράγματι βοήθησε τὸ κοριτσάκι του νὰ καταλάβη ὅτι ἡ ἀναπηρία του ἦταν εὐλογία ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ δοξολογῆ τὸν Θεό. Ἔτσι μεγάλωσε φυσιολογικά, σπούδασε φιλολογία καὶ τώρα ἐργάζεται ὡς καθηγήτρια καὶ χαίρεται πιὸ πολὺ ἀπὸ ἄλλες κοπέλες ποὺ τὰ ἔχουν ὅλα καὶ βασανίζονται, γιατὶ δὲν ἔχουν συλλάβει τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς.

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι δὲν καταλάβουν τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς, βασανίζονται καὶ μὲ τὶς εὐλογίες καὶ μὲ τὶς εὐκαιρίες ποὺ τοὺς δίνει ὁ Θεὸς γιὰ τὴν σωτηρία τους. Ἐνῶ, ὅποιος τοποθετεῖται σωστά, ὅλα τὰ χαίρεται. Καὶ κουτσὸς νὰ

---

[1] Ὁ Γέροντας χρησιμοποιοῦσε τὴν λέξη «μπανταλὸς» μὲ τὴν σημασία τοῦ «χαζούλικος».

εἶναι, τὸ χαίρεται! Καὶ νὰ μὴν τοῦ κόβη πολύ, τὸ χαίρεται. Καὶ φτωχὸς νὰ εἶναι, τὸ χαίρεται.

Καταλαβαίνω βέβαια πόσο δυσκολεύονται οἱ ἀνάπηροι καὶ προσεύχομαι πολὺ γι᾽ αὐτούς, καὶ πιὸ πολὺ γιὰ τὶς κοπέλες. Γιὰ ἕνα ἀγόρι μιὰ ἀναπηρία δὲν εἶναι καὶ τόσο βαρύ· γιὰ μιὰ κοπέλα ὅμως, ποὺ θέλει νὰ ἀποκατασταθῆ, εἶναι δύσκολο.

Ἰδίως οἱ τυφλοὶ πόσο δυσκολεύονται! Οἱ καημένοι δὲν μποροῦν νὰ ἐξυπηρετηθοῦν· ὅταν περπατοῦν, σκοντάφτουν... Στὴν προσευχή μου ζητῶ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ δώση στοὺς τυφλοὺς τοὐλάχιστον λίγο φῶς, γιὰ νὰ μποροῦν κάπως νὰ αὐτοεξυπηρετοῦνται.

– Γέροντα, κι ἐγὼ στενοχωριέμαι ποὺ δὲν μπορῶ νὰ διαβάσω ἔστω ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο, γιατὶ δὲν βλέπω καλά. Μᾶς ἔχετε πεῖ πώς, ἂν διαβάζη κανεὶς κάθε μέρα ἕνα κεφάλαιο, ἁγιάζεται.

– Γιατί νὰ στενοχωριέσαι γι᾽ αὐτό; Ἂν διαβάσης λίγους στίχους ἢ μόνο μία λέξη ἢ ἁπλῶς ἀσπασθῆς τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν ἁγιάζεσαι; Ἄλλωστε ἐσὺ δὲν γνώρισες τώρα τὸν Χριστό. Γιατί δὲν μελετᾶς νοερὰ ὅσα διάβασες ἢ ὅσα ἄκουσες μέχρι τώρα; Ὅλη ἡ βάση εἶναι ἡ σωστὴ τοποθέτηση. Νὰ πῆς: «Τώρα ὁ Θεὸς μὲ θέλει ἔτσι, πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια μὲ ἤθελε ἀλλιῶς». Ἕνας εὐλαβὴς δικηγόρος στὰ γεράματά του δὲν ἔβλεπε καὶ μοῦ εἶπε μιὰ φορά: «Κάνε, ἅγιε Γέροντα, προσευχὴ νὰ μπορῶ λίγο νὰ διαβάζω καὶ νὰ γνωρίζω τὰ προσφιλῆ μου πρόσωπα». «Τὰ προσφιλῆ πρόσωπα τὰ γνωρίζεις καὶ ἀπὸ τὴν φωνή, τοῦ εἶπα. Ὅσο γιὰ τὸ διάβασμα, τόσα χρόνια διάβαζες. Τώρα νὰ λὲς τὴν εὐχή. Φαίνεται ὅτι τώρα ὁ Θεὸς αὐτὸ θέλει ἀπὸ σένα». Καὶ ἀπὸ τότε ὁ καημένος ἔνιωθε μεγαλύτερη χαρὰ ἀπὸ ὅ,τι ὅταν ἔβλεπε.

Ὁ οὐράνιος μισθὸς γιὰ τὴν ἀναπηρία

Ὅταν ἔχουμε κάποια ἀναπηρία, ἂν κάνουμε ὑπομονὴ καὶ δὲν γκρινιάζουμε, τότε ἔχουμε μεγαλύτερο μισθό. Γιατὶ ὅλοι οἱ ἀνάπηροι ἀποταμιεύουν. Ἕνας κουφὸς ἔχει τσὲκ στὸ Ταμιευτήριο τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ κουφὸ αὐτί, ἕνας τυφλὸς ἀπὸ τὸ τυφλὸ μάτι, ἕνας κουτσὸς ἀπὸ τὸ κουτσὸ πόδι. Εἶναι μεγάλη ὑπόθεση! Ἂν κάνουν καὶ λίγο ἀγώνα κατὰ τῶν ψυχικῶν παθῶν, θὰ ἔχουν νὰ λάβουν καὶ στεφάνια ἀπὸ τὸν Θεό. Βλέπεις, οἱ ἀνάπηροι πολέμου παίρνουν σύνταξη, παίρνουν καὶ παράσημα.

Ὅποιος ἔχει ὀμορφιά, λεβεντιά, ὑγεία, καὶ δὲν ἀγωνίζεται νὰ κόψη τὰ ἐλαττώματά του, θὰ τοῦ πῆ ὁ Θεός: «Ἀπήλαυσες στὴν ζωή σου τὰ ἀγαθά σου, τὴν λεβεντιά σου! Τί σοῦ χρωστῶ τώρα; Τίποτε». Ἐνῶ ὅποιος ἔχει μιὰ ἀναπηρία – εἴτε ἔτσι γεννήθηκε, εἴτε τὴν κληρονόμησε ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, εἴτε τὴν ἀπέκτησε ἀργότερα -, πρέπει νὰ χαίρεται, γιατὶ ἔχει νὰ λάβη στὴν ἄλλη ζωή. Ὅταν μάλιστα δὲν ἔχη φταίξει, θὰ ἔχη καθαρὸ οὐράνιο μισθό, χωρὶς κρατήσεις. Δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα μιὰ ὁλόκληρη ζωὴ νὰ μὴν μπορῆ κάποιος λ.χ. νὰ ἁπλώση τὸ πόδι του, νὰ μὴν μπορῆ νὰ καθήση, νὰ μὴν μπορῆ νὰ κάνη μετάνοιες κ.λπ. Στὴν ἄλλη ζωὴ ὁ Θεὸς θὰ τοῦ πῆ: «Ἔλα, παιδί μου, κάθησε πιὰ αἰώνια ἄνετα σ᾽ αὐτὴν τὴν πολυθρόνα». Γι᾽ αὐτὸ λέω, χίλιες φορὲς νὰ εἶχα γεννηθῆ καθυστερημένος διανοητικά, τυφλός, κουφός, γιατὶ θὰ εἶχα νὰ λάβω τότε ἀπὸ τὸν Θεό.

Οἱ ἀνάπηροι, ἐὰν δὲν γογγύζουν, ἀλλὰ δοξολογοῦν ταπεινὰ τὸν Θεὸ καὶ ζοῦν κοντά Του, θὰ ἔχουν τὴν καλύτερη θέση στὸν Παράδεισο. Ὁ Θεὸς θὰ τοὺς κατατάξη

μὲ τοὺς Ὁμολογητὲς καὶ τοὺς Μάρτυρες, ποὺ ἔδωσαν γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τους, καὶ τώρα στὸν Παράδεισο φιλοῦν μὲ εὐλάβεια συνέχεια τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια τοῦ Χριστοῦ.

– Καὶ ὅταν, Γέροντα, κάποιος εἶναι λ.χ. κουφὸς καὶ γκρινιάρης;

– Καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ γκρινιάζουν. Ὁ Θεὸς σὲ πολλὰ δὲν δίνει σημασία. Βλέπετε, οἱ καλοὶ γονεῖς ἀγαποῦν ὅλα τὰ παιδιά τους ἐξίσου, ἀλλὰ δείχνουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἀδύνατα ἢ τὰ ἀνάπηρα. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ Θεός, ὁ Καλός μας Πατέρας, γιὰ τὰ παιδιά Του ποὺ εἶναι ἀδύνατα σωματικὰ ἢ πνευματικά, ἀρκεῖ αὐτὰ νὰ ἔχουν ἀγαθὴ διάθεση καὶ νὰ Τοῦ δίνουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνῃ στὴν ζωή τους.

Τὰ καθυστερημένα παιδιὰ

Οἱ μάνες ποὺ ἔχουν καθυστερημένα παιδιά, ποὺ κάνουν συνέχεια σκηνές, ποὺ λερώνουν, τί τραβᾶνε οἱ καημένες! Μαρτύριο! Γνώρισα μιὰ μάνα ποὺ ἔχει κοτζὰμ παιδὶ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κουμαντάρῃ, γιατὶ κάνει κάτι ἀταξίες!... Τὸ καημένο παίρνει τὶς ἀκαθαρσίες καὶ πασαλείβει τὰ ντουβάρια, τὰ σεντόνια... Ἡ μάνα νὰ συμμαζεύῃ, νὰ καθαρίζῃ τὸ σπίτι, νὰ κάνῃ ὅλο τὸ νοικοκυριό, καὶ αὐτὸ νὰ τὰ κάνῃ ὅλα ἄνω-κάτω, ὅλα νὰ τὰ λερώνῃ. Νὰ κρύβῃ ἡ φουκαριάρα τὰ ἀπορρυπαντικὰ καὶ αὐτὸ νὰ τὰ βρίσκῃ καὶ νὰ τὰ πίνῃ! Ὁλόκληρα ντουλάπια τὰ πετάει κάτω ἀπὸ τὸ μπαλκόνι. Φύλαξε ὁ Θεὸς καὶ δὲν σκότωσε κανέναν μέχρι τώρα. Καὶ δὲν εἶναι μιὰ μέρα καὶ δυό. Χρόνια ὁλόκληρα εἶναι αὐτὴ ἡ κατάσταση!

– Μπορεῖ, Γέροντα, κάποιος ποὺ εἶναι λειψὸς στὸ μυαλὸ νὰ ἔχῃ ταπείνωση καὶ καλωσύνη;

– Πῶς δὲν μπορεῖ! Νά, αὐτὸ τὸ παιδάκι ποὺ ἔρχεται συχνὰ ἐδῶ στὸ μοναστήρι μπορεῖ νὰ εἶναι διανοητικὰ καθυστερημένο, ἀλλὰ τὴν καλωσύνη ποὺ ἔχει αὐτό, ποιός λογικὸς ἄνθρωπος τὴν ἔχει; Τί προσευχή, τί μετάνοιες κάνει! Ὅταν μὲ τὴν κήλη δυσκολευόμουν νὰ κάνω μετάνοιες, τοῦ εἶπαν οἱ γονεῖς του: «Ὁ Παππούλης εἶναι ἄρρωστος· δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ μετάνοιες». «Κάνω ᾽γώ», εἶπε ἐκεῖνο, καὶ ἔκανε μετὰ μετάνοιες γιὰ μένα καὶ γινόταν μούσκεμα στὸν ἱδρώτα. Πόσο φιλότιμο, πόση ἀρχοντιὰ ἔχει! Μιὰ φορὰ τὸ ἔδειρε ἕνα παιδὶ στὴν γειτονιά, κι ἐκεῖνο, ἀφοῦ ἔφαγε τὸ ξύλο, τοῦ ἔδωσε τὸ χέρι καὶ τοῦ εἶπε: «Γειά, χαρά!». Ἀκοῦς; Ποιός γνωστικὸς τὸ κάνει αὐτό, κι ἂς ἔχῃ διαβάσει Εὐαγγέλιο καὶ ἕνα σωρὸ πνευματικὰ βιβλία. Νά, καὶ πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ποὺ εἶχε ἔρθει ἐδῶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του νὰ μὲ δῆ, αὐτὸ κάθησε δίπλα μου καὶ ἡ ἀδελφούλα του πιὸ πέρα. Μόλις εἶδε τὴν ἀδελφούλα του ποὺ κάθησε μακριά μου, «ἔλα, κοντὰ Παππούλη», τῆς λέει καὶ τὴν ἔβαλε δίπλα μου. Πολὺ μὲ συγκίνησε καὶ τοῦ ἔδωσα εὐλογία ἕναν μεγάλο φιλντισένιο σταυρὸ ποὺ μοῦ εἶχαν φέρει ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα. Μόλις τὸν πῆρε στὰ χέρια του, «γιαγιά», εἶπε καὶ ἔδειξε πῶς θὰ τὸν βάλῃ στὸν τάφο τῆς γιαγιᾶς του! Φοβερό! Τίποτε δὲν θέλει γιὰ τὸν ἑαυτό του· ὅλα γιὰ τοὺς ἄλλους! Αὐτὸ θὰ πάῃ μὲ τὰ τσαρούχια στὸν Παράδεισο, ἀλλὰ θὰ βάλῃ καὶ τοὺς γονεῖς του στὸν Παράδεισο.

Μακάρι νὰ ἤμουν καὶ ἐγὼ στὴν θέση του, καὶ ἂς μὴν καταλάβαινα καὶ ἂς μὴ μιλοῦσα. Ἐνῶ ὁ Θεὸς μοῦ ἔδωσε ὅλα τὰ ἀγαθά, ἐγὼ τὰ ἀχρήστευσα. Στὴν ἄλλη ζωὴ θὰ κρύβωνται μπροστά του ἀκόμη καὶ θεολόγοι. Μοῦ λέει ὁ λογισμὸς ὅτι οἱ θεολόγοι Ἅγιοι στὸν Οὐρανὸ δὲν θὰ εἶναι σὲ καλύτερη θέση ὡς πρὸς τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ ἀπὸ

αὐτὰ τὰ παιδάκια. Ἴσως σ᾽ αὐτὰ νὰ δώση ὁ δίκαιος Θεὸς καὶ κάτι παραπάνω, γιατὶ ἐδῶ ἔζησαν στερημένα.

Ψυχικὲς ἀσθένειες

– Γέροντα, ὅταν μελαγχολῆ κανείς, τί πρέπει νὰ κάνη, γιὰ νὰ τὸ ξεπεράση;

– Χρειάζεται θεία παρηγοριά.

– Καὶ πῶς θὰ τὴν πάρη;

– Νὰ γαντζωθῆ στὸν Χριστὸ καὶ ὁ Χριστὸς θὰ τοῦ τὴν δώση. Πολλὲς φορὲς μπλέκεται τὸ φιλότιμο μὲ τὸν ἐγωισμό. Οἱ περισσότεροι σχιζοφρενεῖς εἶναι εὐαίσθητες ψυχές. Τυχαίνει νὰ συμβῆ ἕνα τιποτένιο πράγμα ἢ κάτι ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν καὶ ὑποφέρουν πολύ. Ἄλλος σκοτώνει ἄνθρωπο καὶ εἶναι σὰν νὰ μὴ συμβαίνη τίποτε, ἐνῶ ἕνας εὐαίσθητος, ἕνα γατάκι ἂν πατήση λίγο στὸ πόδι κατὰ λάθος, ὑποφέρει καὶ δὲν κοιμᾶται ἀπὸ τὴν στενοχώρια του. Καὶ ἅμα δὲν κοιμηθῆ δυὸ-τρία βράδια, μετὰ φυσικὰ θὰ τρέξη στὸν γιατρό.

– Γέροντα, ἡ ψυχολογία λέει ὅτι, γιὰ νὰ βοηθηθῆ ἕνας ψυχοπαθής, πρέπει νὰ λείψη τὸ αἴτιο.

– Ναί, ἀλλὰ ἂν ὑπάρχη αἴτιο. Γιατὶ μερικὲς φορές, ἐνῶ κάποια πράγματα εἶναι φυσιολογικά, δικαιολογοῦνται κατὰ κάποιον τρόπο, οἱ ἄνθρωποι μπαίνουν σὲ λογισμούς, ποὺ πᾶνε νὰ παλαβώσουν. «Μήπως ἔχω κάτι κληρονομικό; μήπως δὲν εἶμαι καλά;», λένε. Γνώρισα ἕνα παλληκάρι ποὺ σπούδαζε, διάβαζε ἕντεκα ὧρες τὸ εἰκοσιτετράωρο καὶ ἔπαιρνε ὑποτροφία. Βοηθοῦσε καὶ τὴν οἰκογένειά του, γιατὶ ὁ πατέρας του ἦταν ἄρρωστος. Στὸ τέλος κουράστηκε, γιατὶ ἦταν εὐαίσθητο· εἶχε συνεχῶς πονοκεφάλους καὶ μὲ πολὺ κόπο πῆρε τὸ πτυχίο. Εἶχε μετὰ λογισμοὺς μήπως ἦταν κληρονομικό. Τί κληρονομικό; Μὰ καὶ μόνον ἂν διαβάζη κανεὶς ἕντεκα ὧρες τὴν ἡμέρα, θὰ πάθη ὑπερκόπωση, πόσο μᾶλλον νὰ βοηθάη καὶ τοὺς γονεῖς καὶ νὰ εἶναι καὶ εὐαίσθητος.

– Γέροντα, ἕνα παιδὶ παρουσίασε κάποια μελαγχολία μετὰ τὴν αὐτοκτονία τοῦ πατέρα του. Μήπως εἶναι κληρονομικό;

– Μπορεῖ νὰ τραυματίσθηκε ψυχικὰ τὸ παιδί. Δὲν εἶναι ἀπόλυτο ὅτι αὐτὸ εἶναι κληρονομικό. Ὕστερα δὲν ξέρουμε καὶ ὁ πατέρας σὲ τί κατάσταση βρέθηκε καὶ αὐτοκτόνησε. Βέβαια, ἕνα παιδὶ ποὺ ὁ πατέρας του εἶναι κλειστὸς ἐκ φύσεως χρειάζεται βοήθεια. Γιατί, ἂν συνεχίση καὶ αὐτὸ νὰ εἶναι κλειστὸ – ἔχει καὶ τὸν λογισμὸ μήπως εἶναι κάτι κληρονομικό –, μπορεῖ νὰ ἀρρωστήση.

Ὁ Θεὸς πάντοτε ἐπιτρέπει νὰ δοκιμασθῆ ὁ ἄνθρωπος ὅσο ἀντέχει, ἀλλὰ προστίθενται καὶ οἱ κοροϊδίες τῶν ἀνθρώπων, ὁπότε κάμπτεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ ἐπιπλέον βάρος καὶ γογγύζει. Τοὺς τρελλοὺς οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἀποτρελλαίνουν. Στὴν ἀρχὴ ἡ τρέλλα οἰκονομιέται. Παλιὰ δὲν ὑπῆρχαν ψυχιατρεῖα καί, ἂν ἦταν κανεὶς τρελλός, τὸν ἔκλειναν σὲ κάποιο δωμάτιο μὲ σιδεριές! Ἦταν μιά, Περιστέρω τὴν ἔλεγαν, ποὺ τὴν εἶχαν κλεισμένη στὸ σπίτι! Τὰ παιδιὰ τὴν πετροβολοῦσαν, τὴν κορόιδευαν. Ἀγρίευε ἡ φουκαριάρα, ἔπιανε τὶς σιδεριές, φώναζε καὶ ὅ,τι ἔβρισκε μπροστά της τὸ πετοῦσε ἔξω! Στὴν ἄλλη ζωὴ ὅμως θὰ δῆς ἡ Περιστέρω νὰ ξεπερνάη πολλὲς γνωστικές.

Θυμᾶμαι καὶ μιὰ ἄλλη περίπτωση. Ἦταν μιὰ οἰκογένεια ποὺ ἡ μεγάλη κόρη τους ἦταν λίγο λειψή, ἀλλὰ εἶχε πολλὴ καλωσύνη. Ἦταν σαράντα ἐτῶν, ἀλλὰ ἦταν σὰν πέντε. Τί σκηνὲς τῆς ἔκαναν μικροὶ-μεγάλοι! Μιὰ φορὰ τὴν ἄφησαν οἱ γονεῖς της νὰ μαγειρέψη κι ἐκεῖνοι πῆγαν στὸ χωράφι. Θὰ ἐρχόταν ὁ ἀδελφός της ἀπὸ τὸ χωράφι, γιὰ νὰ φέρη τὰ καλαμπόκια, καὶ θὰ ἔπαιρνε τὸ φαγητὸ νὰ τὸ πάη στὸ χωράφι νὰ φᾶνε οἱ γονεῖς τους καὶ οἱ ἐργάτες. Μάζεψε ἡ καημένη ἀπὸ τὸν κῆπο κολοκυθάκια, μελιτζάνες, φασολάκια καὶ τὰ εἶχε ἕτοιμα νὰ τὰ μαγειρέψη. Πάει ἡ μικρότερη ἀδελφή της, ποὺ ἦταν σωστὸς πειρασμός, τραβάει τὸν γάιδαρο ἀπὸ τὸ αὐτὶ καὶ τὸν βάζει καὶ τὰ τρώει ὅλα! Ἄντε μετὰ ἡ καημένη νὰ πάη νὰ μαζέψη ἄλλα. Καὶ δὲν εἶπε τίποτε. Μέχρι νὰ τὰ ἑτοιμάση ξανά, ἦρθε ὁ ἀδελφός της, καὶ αὐτὴ μόλις τότε ἔβαζε τὸ φαγητὸ στὴν φωτιά. Ξεφόρτωσε τὰ ζῶα καί, ὅταν εἶδε ὅτι δὲν ἦταν ἕτοιμο τὸ φαγητό, τῆς ἔδωσε ἕνα ξύλο! Τί ταλαιπωρία περνοῦσε κάθε μέρα! Ἡ μάνα της ἡ φουκαριάρα παρακαλοῦσε νὰ πεθάνη πρῶτα ἡ κόρη της καὶ μετὰ αὐτή, γιατὶ σκεφτόταν ποιός θὰ τὴν φρόντιζε. Καὶ πράγματι, πέθανε πρῶτα ἡ κόρη καὶ ὕστερα ἡ μάνα.

Πάντως, αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶναι καλὰ στὸ μυαλό, εἶναι καλύτερα ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους. Ἔχουν τὸ ἀκαταλόγιστο καὶ χωρὶς ἐξετάσεις περνοῦν στὴν ἄλλη ζωή.

Ἡ σωστὴ τοποθέτηση τῶν γονέων γιὰ τὴν ἀναπηρία τῶν παιδιῶν τους

Ὑπάρχουν μητέρες πού, ἂν διαπιστωθῆ κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνη ὅτι τὸ παιδάκι ποὺ θὰ γεννήσουν θὰ εἶναι ἀνάπηρο ἢ διανοητικὰ καθυστερημένο, κάνουν ἔκτρωση καὶ τὸ σκοτώνουν. Δὲν σκέφτονται ὅτι καὶ αὐτὸ ἔχει ψυχή. Πόσοι πατέρες ἔρχονται καὶ μοῦ λένε: «Τὸ δικό μου τὸ παιδὶ νὰ εἶναι σπαστικό; Γιατί νὰ τὸ κάνη ἔτσι ὁ Θεός; Δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἀντέξω». Πόση ἀναίδεια πρὸς τὸν Θεὸ ἔχει αὐτὴ ἡ ἀντιμετώπιση, πόσο πεῖσμα, πόσο ἐγωισμό. Αὐτοί, ἂν τοὺς βοηθήση ὁ Θεός, θὰ γίνουν χειρότεροι. Κάποτε ἦρθε στὸ Καλύβι μὲ τὸν πατέρα του ἕνας φοιτητὴς ποὺ εἶχε πάθει τὸ μυαλό του ἀπὸ λογισμοὺς καὶ τοῦ εἶχαν κάνει ἠλεκτροσόκ. Τὸ καημένο εἶχε στρυμωχθῆ πολὺ ἀπὸ τὸ σπίτι του. Εἶχε καὶ μιὰ εὐλάβεια! Ἔκανε μετάνοιες καὶ χτυποῦσε τὸ κεφάλι του κάτω στὸ χῶμα. «Μήπως λυπηθῆ τὸ χῶμα ὁ Θεός, ἔλεγε, καὶ λυπηθῆ καὶ ἐμένα ποὺ τὸ χτύπησα». Δηλαδὴ μήπως λυπηθῆ ὁ Θεὸς τὸ χῶμα ποὺ πόνεσε ἀπὸ τὸ δικό του χτύπημα καὶ λυπηθῆ κι ἐκεῖνον. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση! Αἰσθανόταν τὸν ἑαυτό του ἀνάξιο. Ὅποτε ζοριζόταν, ἐρχόταν στὸ Ὄρος. Τοῦ τακτοποιοῦσα τοὺς λογισμούς, περνοῦσε ἕναν-δυὸ μῆνες καλὰ καὶ ὕστερα πάλι τὰ ἴδια. Ὁ πατέρας του δὲν ἤθελε νὰ βλέπουν οἱ γνωστοί τους τὸ παιδί, γιατὶ θιγόταν ἡ ὑπόληψή του. Ὑπέφερε ἀπὸ τὸν ἐγωισμό του. «Ἐκτίθεμαι στὸν κόσμο μὲ τὸν γιό μου», μοῦ εἶπε. Μόλις τὸ ἀκούει τὸ παιδί, τοῦ λέει: «Βρέ, νὰ ταπεινωθῆς. Ἐγὼ εἶμαι τρελλὸς καὶ κινοῦμαι ἄνετα. Θὰ μὲ βάλης σὲ καλούπια; Νὰ ξέρης ὅτι ἔχεις ἕνα τρελλὸ παιδὶ καὶ νὰ κινῆσαι ἄνετα. Ὁ μόνος εἶσαι ποὺ ἔχεις τρελλὸ παιδί;». Σκέφθηκα: «Ποιός εἶναι τώρα ἀπὸ τοὺς δυὸ τρελλός;».

Βλέπετε ποῦ ὁδηγεῖ πολλὲς φορὲς ὁ ἐγωισμός; Νὰ θέλη ὁ πατέρας ἀκόμη καὶ τὴν καταστροφὴ τοῦ παιδιοῦ του! Καὶ στὸν κόσμο ὅταν ἤμουν, γνώριζα ἕναν καθυστερημένο διανοητικά, ποὺ οἱ συγγενεῖς του, ὅταν πήγαιναν κάπου μὲ καμμιὰ συντροφιά, δὲν τὸν ἔπαιρναν μαζί τους, γιὰ νὰ μὴ ντροπιασθοῦν! Καὶ ἐμένα μὲ

κορόιδευαν, ἐπειδὴ καταδεχόμουν νὰ συζητάω μαζί του. Ἐγὼ ὅμως τὸν εἶχα σὲ καλύτερη θέση στὴν καρδιά μου ἀπὸ ὅ,τι ἐκείνους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Οἱ πνευματικοὶ νόμοι[1]

Πῶς λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι

– Γέροντα, ποιοί νόμοι λέγονται πνευματικοί;

– Θὰ σοῦ ἐξηγήσω: Ὅπως στὴν φύση ὑπάρχουν οἱ φυσικοὶ νόμοι, ἔτσι καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ ὑπάρχουν οἱ πνευματικοὶ νόμοι. Ἂς ποῦμε, ὅταν πετάη κανεὶς ἕνα βαρὺ ἀντικείμενο ψηλά, μὲ ὅσο περισσότερη ὁρμὴ καὶ ὅσο πιὸ ψηλὰ τὸ πετάξη, μὲ τόσο μεγαλύτερη δύναμη θὰ πέση κάτω καὶ θὰ συντριβῆ. Αὐτὸς εἶναι φυσικὸς νόμος. Στὴν πνευματικὴ ζωή, ὅσο περισσότερο ὑψώνεται κανεὶς μὲ τὴν ὑπερηφάνειά του, τόσο μεγαλύτερη θὰ εἶναι καὶ ἡ πνευματική του πτώση καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ ὕψος τῆς ὑπερηφανείας του θὰ συντριβῆ. Γιατὶ ὁ ὑπερήφανος ἀνεβαίνει, φθάνει σὲ ἕνα σημεῖο καὶ μετὰ πέφτει καὶ σπάζει τὰ μοῦτρα του – «*ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται*»[2]. Αὐτὸς εἶναι πνευματικὸς νόμος.

Ὑπάρχει ὅμως μιὰ σημαντικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς φυσικοὺς καὶ στοὺς πνευματικοὺς νόμους: Ἐνῶ οἱ φυσικοὶ νόμοι δὲν ἔχουν σπλάχνα καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἀλλάξη, οἱ πνευματικοὶ νόμοι ἔχουν σπλάχνα καὶ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τοὺς ἀλλάξη, γιατὶ ἔχει νὰ κάνη μὲ τὸν Δημιουργὸ καὶ Πλάστη του, τὸν Πολυεύσπλαχνο Θεό. Ἂν δηλαδὴ καταλάβη ἀμέσως τὸ ἀνέβασμα τῆς ὑπερηφανείας του καὶ πῆ: «Θεέ μου, ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτε δικό μου καὶ ὑπερηφανεύομαι· συγχώρεσέ με!», ἀμέσως τὰ σπλαχνικὰ χέρια τοῦ Θεοῦ τὸν ἁρπάζουν καὶ τὸν κατεβάζουν ἁπαλὰ κάτω, χωρὶς νὰ γίνη ἀντιληπτὴ ἡ πτώση του. Ἔτσι δὲν συντρίβεται, ἀφοῦ προηγήθηκε ἡ καρδιακὴ συντριβὴ μὲ τὴν μετάνοια ποὺ ἔδειξε.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ «*μάχαιραν ἔδωκας, μάχαιραν θὰ λάβης*»[3], ποὺ λέει τὸ Εὐαγγέλιο. Ἂν δηλαδὴ «ἔδωσα μάχαιρα», κανονικὰ πρέπει νὰ ξοφλήσω μὲ μάχαιρα. Ὅταν ὅμως συναισθάνωμαι τὸ σφάλμα μου, μὲ μαχαιρώνη ἡ συνείδησή μου καὶ ζητάω συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεό, τότε πλέον παύουν νὰ λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι καὶ δέχομαι ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ἀγάπη Του σὰν βάλσαμο.

Μέσα δηλαδὴ στὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἄβυσσος, βλέπουμε νὰ ἀλλάζη ὁ Θεός, ὅταν ἀλλάζουν οἱ ἄνθρωποι. Ὅταν τὸ ἄτακτο παιδὶ συνέρχεται, μετανοῆ καὶ δέρνεται ἀπὸ τὴν συνείδησή του, τότε ὁ Πατέρας του τὸ χαϊδεύει μὲ ἀγάπη καὶ τὸ παρηγορεῖ. Δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα νὰ μπορῆ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀλλάξη τὴν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ! Κάνεις κακό; Ὁ Θεὸς σοῦ δίνει σκαμπιλάκι. Λὲς «*ἥμαρτον*»; Σοῦ δίνει εὐλογίες.

Τὰ ἀρχοντόπουλα τοῦ Θεοῦ

Μερικοὶ ἄνθρωποι, παρόλο ποὺ μετάνοιωσαν γιὰ κάποιο σφάλμα τους καὶ ὁ Θεὸς τοὺς συγχώρεσε, ὁπότε ἔπαψαν νὰ λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι, αὐτοὶ δὲν

---

[1] Ὁ Γέροντας στὶς συζητήσεις του μὲ τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὰ διάφορα προβλήματά τους συχνὰ ἀναφερόταν στοὺς πνευματικοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ἔγραψε γι᾽ αὐτὸ τὸ θέμα στὸ βιβλίο «*Ὁ Γέρων Χατζη-Γεώργης ὁ Ἀθωνίτης*», σ. 70.

[2] *Λουκ*. 18, 14· *βλ*. καὶ *Ματθ*. 23, 12.

[3] Βλ. *Ματθ*. 26, 52.

ξεχνοῦν τὸ σφάλμα τους. Ζητοῦν ἐπίμονα ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τιμωρηθοῦν σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ γιὰ τὸ σφάλμα τους, γιὰ νὰ ἐξοφλήσουν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπιμένουν, ὁ Καλὸς Θεὸς ἐκπληρώνει αὐτὸ τὸ φιλότιμο αἴτημά τους, τοὺς κρατάει ὅμως τοκισμένη τὴν πληρωμὴ στὸ Οὐράνιο Ταμιευτήριό Του, στὸν Παράδεισο. Αὐτοὶ εἶναι τὰ ἀρχοντόπουλα τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὰ πιὸ φιλότιμα παιδιὰ τοῦ Θεοῦ.

Στὸ Λειμωνάριο[4] λ.χ. ἀναφέρεται τὸ ἑξῆς γιὰ τὸν ἀββᾶ Ποιμένα τὸν βοσκό: Μιὰ φορὰ τὸν ἐπισκέφθηκε κάποιος καὶ ζήτησε νὰ τὸν φιλοξενήση στὸ κελλί του. Ἐπειδὴ ὁ ἀββᾶς δὲν εἶχε ἰδιαίτερο χῶρο γιὰ φιλοξενία, τακτοποίησε τὸν ἐπισκέπτη στὸ κελλί του καὶ αὐτὸς πῆγε νὰ διανυκτερεύση σὲ μιὰ σπηλιά. Τὸ πρωὶ ποὺ ἐπέστρεψε, τὸν ρώτησε ὁ ἐπισκέπτης: «Πῶς τὰ πέρασες, ἀββᾶ; Μήπως κρύωσες;». «Ὄχι, πέρασα καλά. Μπῆκα σὲ μιὰ σπηλιὰ καὶ βρῆκα μέσα ἕνα λιοντάρι νὰ κοιμᾶται. Ξάπλωσα κι ἐγὼ καὶ ἀκούμπησα τὴν πλάτη μου στὴν χαίτη του. Ἀπὸ τὰ χνῶτα του ἡ σπηλιὰ ἦταν σὰν φοῦρνος καὶ δὲν κρύωσα». «Καλά, δὲν φοβήθηκες μήπως σὲ φάη τὸ λιοντάρι;», τὸν ρώτησε ὁ ἐπισκέπτης. «Ὄχι, τοῦ λέει ὁ ἀββᾶς, ἀλλά, νὰ ξέρης, ἐμένα θὰ μὲ φᾶνε τὰ θηρία». «Πῶς τὸ ξέρεις αὐτό;». «Ἐγὼ στὸν κόσμο ἤμουν βοσκός, τοῦ λέει ὁ ἀββᾶς, καὶ κάποτε ποὺ βοσκοῦσα τὸ κοπάδι μου οἱ σκύλοι μου καταξέσχισαν κάποιον περαστικὸ καί, ἐνῶ μποροῦσα νὰ τὸν σώσω, ἀδιαφόρησα. Ἀπὸ τότε ζητάω ἀπὸ τὸν Θεὸ συνέχεια νὰ μὲ φᾶνε τὰ θηρία. Πιστεύω νὰ μοῦ κάνη ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ χατίρι». Καὶ πράγματι αὐτὸν τὸν ἀββᾶ τὸν ἔφαγαν τὰ θηρία. Στὴν ἄλλη ὅμως ζωὴ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶναι στὸν πιὸ ἐκλεκτὸ τόπο.

– Γέροντα, διάβασα σὲ σχόλια κάποιου πατερικοῦ βιβλίου ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν κάνη κάποια ἁμαρτία, πρέπει νὰ τιμωρηθῆ, γιὰ νὰ πληρώση γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔκανε.

– Ὄχι, δὲν εἶναι ἔτσι. Ὁ ἄνθρωπος, ἂν μετανοιώση, δὲν τιμωρεῖται· τὸν ἐλεεῖ ὁ Χριστός. Χρειάζεται πολλὴ προσοχὴ στὰ σχόλια, γιατὶ μπορεῖ ἕνας σχολιαστὴς νὰ εἶναι ἀρκετὰ καλός, ἀλλὰ καμμιὰ φορὰ νὰ κάνη λανθασμένες ἑρμηνεῖες. Ἂν κανεὶς δὲν εἶναι σίγουρος ὅτι ὁ σχολιαστὴς εἶναι καλός, καλύτερα ἂς διαβάση μόνον τὸ κείμενο. Καὶ σ᾽ ἐμένα εἶπε κάποιος ὅτι τὸν Προφήτη Ἠσαΐα τὸν πριόνισαν[5], γιατὶ ἔπρεπε νὰ πριονισθῆ γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου. Ἐνῶ ὁ ἴδιος παρακάλεσε τὸν Θεὸ νὰ πριονισθῆ γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου καὶ ὁ Θεὸς ὑπέκυψε στὴν πολλὴ ἀγάπη ποὺ εἶχε γιὰ τὸν λαό. Ἀλλὰ γιὰ κάθε πριονιὰ ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δώση καὶ ἕνα στεφάνι. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ξέρη κανεὶς μερικὰ πράγματα, γιὰ νὰ καταλάβη κάποια ἄλλα. Ὁ ἀββᾶς Ποιμήν, γιὰ τὸν ὁποῖο ἀνέφερα προηγουμένως, μποροῦσε νὰ καταλάβη τὸν Προφήτη Ἠσαΐα – ἂν καὶ ἡ περίπτωση τοῦ ἑνὸς διέφερε ἀπὸ τοῦ ἄλλου, γιατὶ στὴν περίπτωση τοῦ Προφήτη Ἠσαΐα ὑπῆρχε ἡ θυσία γιὰ τὸν κόσμο.

– Ἔχουμε, Γέροντα, καὶ στὴν ἐποχή μας τέτοια περιστατικά;

– Ναί, βέβαια. Θυμᾶμαι κάποιο γεγονὸς ποὺ συνέβη, ὅταν ἤμουν στὴν Μονὴ Φιλοθέου. Κάποιος μοναχός, ὅταν ἦταν στὸν κόσμο, εἶχε κάψει ἕναν Τοῦρκο στὸν φοῦρνο, ἐπειδὴ εἶχε σφάξει τὸν πατέρα του. Μετὰ μετανόησε, ἦρθε στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἔγινε μοναχὸς καὶ εἶχε βάλει μιὰ καλὴ σειρά. Μέρα-νύχτα ὅμως παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ ἐπιτρέψη νὰ καῆ καὶ ὁ ἴδιος. Μιὰ φορὰ ἔπιασε πυρκαγιὰ στὸ Μοναστήρι. Ἐγὼ

---

[4] Βλ. Ἰωάννου Μόσχου, *Λειμωνάριον*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὄρος 1983, σ. 182.

[5] Βλ. Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος 5ος, σ. 218.

τότε ἤμουν δοχειάρης. Ἑτοίμασα δοχεῖα μὲ νερὸ καὶ τρέξαμε ὅλοι καὶ σβήσαμε τὴν φωτιά. Τελικὰ αὐτὸν τὸν μοναχὸ τὸν βρήκαμε καμένο. Θὰ μοῦ μείνη ἀλησμόνητη ἡ σκηνή... Τί εἶχε γίνει; Αὐτὸς τότε ἦταν ὀγδόντα πέντε χρονῶν καὶ τὸν διακονοῦσε ἕνας μοναχὸς ποὺ ἦταν ἑβδομῆντα πέντε. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα, γιὰ νὰ τὸν ἀνακουφίση λίγο ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν ρευματισμῶν, τοῦ ἔτριψε τὰ πόδια του μὲ πετρέλαιο καὶ τὸν κουκούλωσε κοντὰ στὸ τζάκι. Πετάχθηκε ὅμως μιὰ σκανδαλήθρα ἀπὸ τὰ ξύλα τῆς καστανιᾶς, πῆρε φωτιά, κάηκε ἐκεῖνος καὶ ἔπιασε φωτιὰ καὶ ὅλο τὸ μοναστήρι. Ἐγὼ στενοχωρήθηκα πολὺ γιὰ τὸ γεγονός· δὲν μποροῦσα νὰ ἡσυχάσω! Ὕστερα μοῦ εἶπε ὁ Πνευματικός: «Μὴ στενοχωριέσαι· αὐτὸς ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ καῆ, γιὰ νὰ ἐξιλεωθῆ· αὐτὸ ἦταν δῶρο Θεοῦ».

Οἱ πνευματικοὶ νόμοι καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ

– Γέροντα, οἱ πνευματικοὶ νόμοι λειτουργοῦν πάντοτε ἀμέσως;

– Ἀναλόγως. Πολλὲς φορὲς ἀπορεῖ κανείς! Ἐνῶ λίγο ὑπερηφανεύθηκε, ἀμέσως ἔσπασε τὰ μοῦτρα του· λειτούργησαν οἱ πνευματικοὶ νόμοι ἀστραπιαίως. Π.χ. καθαρίζει μία ἀδελφὴ τὰ τζάμια καὶ τῆς ἔρχεται ἕνας ὑπερήφανος λογισμὸς ὅτι τὰ καθαρίζει καλύτερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁπότε κάτι συμβαίνει καί, τσάκ, σπάζει τὸ τζάμι. Ἄλλες φορὲς λειτουργοῦν ἀργότερα.

– Ὅταν, Γέροντα, οἱ πνευματικοὶ νόμοι λειτουργοῦν ἀμέσως, αὐτὸ τί σημαίνει;

– Αὐτὸ εἶναι καλό. Τότε πρέπει νὰ καταλάβη ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τὸν προστατεύει, γιατὶ ξοφλάει καὶ δὲν θὰ τὰ πληρώση ὅλα μαζεμένα. Ὅταν ὅμως δὲν λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι σὲ ἕναν ἄνθρωπο, εἶναι ἐπικίνδυνο, γιατὶ δείχνει ὅτι εἶναι ἀπομακρυσμένο παιδὶ τοῦ Θεοῦ· δὲν εἶναι στὸ σπίτι Του. Ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ ἐνεργοῦν συνέχεια μὲ ὑπερηφάνεια καὶ δὲν παθαίνουν τίποτε. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ὑπερηφάνειά τους ξεπέρασε τὴν ἀνθρώπινη καὶ ἔφθασε στὸν ἀνώτατο βαθμό της, στὴν δαιμονικὴ ὑπερηφάνεια, στὴν ἔπαρση. Ἡ πτώση τότε γίνεται ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς κορυφῆς, ὁπότε πέφτει κατ᾽ εὐθεῖαν στὴν κόλαση. Εἶναι ἑωσφορικὴ πτώση καὶ δὲν τὴν βλέπουν ὅσοι βρίσκονται ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς κορυφῆς. Αὐτοὺς δηλαδὴ δὲν τοὺς πιάνει ὁ πνευματικὸς νόμος σὲ τούτη τὴν ζωή, ἀλλὰ ἰσχύει γι᾽ αὐτοὺς τὸ Ἀποστολικό: «*Πονηροὶ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι*»[6].

– Μπορεῖ, Γέροντα, νὰ θαυμάση κανεὶς ἕνα ἔργο ποὺ ἔκανε καὶ νὰ γίνη κάποια ζημιά;

– Ναί, γιατὶ λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι. Παίρνει τὴν Χάρη Του ὁ Θεὸς ἀπὸ κάποιον καὶ κάνει τὴν ζημιά, γιὰ νὰ συνετισθῆ ὁ ἄλλος ποὺ ὑπερηφανεύτηκε γιὰ τὸ ἔργο του.

– Δηλαδή, Γέροντα, ὅταν γίνεται ζημιά, σημαίνει ὅτι ἔχουν λειτουργήσει οἱ πνευματικοὶ νόμοι;

– Φυσικά.

– Ἀποκλείεται νὰ εἶναι κανεὶς ἀδέξιος καὶ νὰ κάνη ζημιές;

– Σπάνιες εἶναι αὐτὲς οἱ περιπτώσεις. Γι᾽ αὐτό, ὅσο μπορεῖτε, νὰ ζῆτε ταπεινά. Νὰ σκέφτεσθε ὅτι δὲν ἔχουμε τίποτε δικό μας. Ὅλα ὁ Θεὸς μᾶς τὰ ἔχει δώσει. Ὅλα

---

[6] *Β´ Τιμ.* 3, 13.

ὅσα ἔχουμε εἶναι τοῦ Θεοῦ. Μόνον οἱ ἁμαρτίες εἶναι δικές μας. Ἂν δὲν ταπεινωνώμαστε, θὰ λειτουργοῦν σ᾽ ἐμᾶς συνεχῶς οἱ πνευματικοὶ νόμοι, μέχρις ὅτου καμφθῆ ὁ ἐγωισμός μας. Ὁ Θεὸς νὰ δώση νὰ γίνη αὐτό, πρὶν μᾶς βρῆ ὁ θάνατος.

– Μπορεῖ, Γέροντα, ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴν καταλάβη ὅτι ἔχουν λειτουργήσει οἱ πνευματικοὶ νόμοι;

– Ἂν δὲν παρακολουθῆ κανεὶς τὸν ἑαυτό του, τίποτε δὲν καταλαβαίνει καὶ ἀπὸ τίποτε δὲν βοηθιέται, οὔτε ὠφελεῖται.

– Δηλαδή, Γέροντα, οἱ πνευματικοὶ νόμοι παύουν νὰ λειτουργοῦν, μόνον ὅταν ταπεινωθῆ ὁ ἄνθρωπος;

– Ναί, κυρίως μὲ τὴν ταπείνωση ἤ, ὅταν ἔχη κανεὶς τὸ ἀκαταλόγιστο. Νὰ σοῦ πῶ ἕνα παράδειγμα: Μιὰ γυναίκα ἔδερνε συνέχεια τὸν ἄνδρα της καὶ αὐτὸς δὲν μιλοῦσε, γιὰ νὰ μὴ χάση τὴν ἀξιοπρέπειά του, γιατὶ ἦταν καὶ δάσκαλος. Λειτουργοῦσαν ὅμως σ᾽ αὐτὸν οἱ πνευματικοὶ νόμοι. Εἶχε ὀρφανέψει μικρὸς ἀπὸ πατέρα καὶ ἡ χήρα μάνα του μὲ μιὰ σύνταξη προσπαθοῦσε νὰ τὸν σπουδάση, νὰ τὸν κάνη δάσκαλο, καὶ αὐτὸς τὴν ἔδερνε! Τί εἶχε τραβήξει ἡ φουκαριάρα ἡ μάνα του! Ὁπότε ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ τὸν δέρνη ἡ γυναίκα του, γιὰ νὰ ἐξοφλήση. Ὕστερα τί γίνεται; Πεθαίνει αὐτός, καὶ ὁ γιός του ἔδερνε τὴν μάνα του. Ξόφλησε ἔτσι καὶ αὐτή. Παντρεύεται ὁ γιὸς καὶ παίρνει μιὰ ἐλαφρούτσικη, ποὺ τὸν ἔδερνε καὶ ἔψελνε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»! Πῶς οἰκονόμησε ὁ Θεός, γιὰ νὰ ἐξοφλήση καὶ αὐτός! Ἐδῶ ὅμως σταμάτησαν νὰ λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι, γιατὶ αὐτὴ εἶχε τὸ ἀκαταλόγιστο.

– Ὅταν, Γέροντα, κάποιος ἔχη μιὰ πτώση καὶ λυπᾶται, ἔτσι ξεπληρώνει;

– Αἰσθάνεται ὅτι χρωστάει ἢ λυπᾶται ἐγωιστικά; Ἂν αἰσθάνεται ὅτι χρωστάει, δὲν θὰ πληρώση. Ὅταν ὅμως δὲν αἰσθάνεται τὸ χρέος του, ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ πληρώση. Ὁ Χριστιανὸς λ.χ. πρέπει νὰ κάνη ἐλεημοσύνες. Ἂν κάποιος εἶναι σκληρὸς καὶ δὲν δίνη, ἀλλὰ μαζεύη τὰ χρήματα, θὰ πᾶνε οἱ κλέφτες, θὰ τὸν δείρουν, θὰ τοῦ πάρουν καὶ τὰ χρήματα, καὶ ἔτσι θὰ ξοφλήση. Ὅταν ἔχουμε χρέη καὶ δὲν ξοφλοῦμε σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, αὐτὸ εἶναι πολὺ κακὸ σημάδι, εἶναι ἐγκατάλειψη ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅταν πάλι κάποιος δὲν τρώη σκαμπίλια καὶ δέχεται εὐλογίες, τότε φαίνεται ὅτι ἔκανε κάτι καλὸ καὶ ἀνταμείβεται ἐδῶ γι᾽ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Χριστὸ διπλὰ καὶ τριπλά. Δὲν ξοφλάει ὅμως γιὰ τὰ σφάλματά του. Καὶ αὐτὸ πάλι εἶναι κακό. Ἂς ποῦμε ὅτι ἔκανα δέκα τοῖς ἑκατὸ καλωσύνες καὶ ὁ Χριστὸς μὲ ἀνταμείβει γιὰ εἴκοσι τοῖς ἑκατὸ καὶ δὲν ἔχω οὔτε θλίψεις οὔτε στενοχώρια· τότε ὅμως δὲν ξοφλῶ ἁμαρτίες.

Ἡ ταλαιπωρία σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ τρώει τὴν κόλαση, λέει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ[7]. Δηλαδή, ὅταν λειτουργοῦν σὲ κάποιον οἱ πνευματικοὶ νόμοι, ἀφαιρεῖται ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς κολάσεως.

---

[7] Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος ΝΕ΄, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1961, σ. 193.

ΕΚΤΟ ΜΕΡΟΣ - Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΛΛΟΥΣΑ ΖΩΗ

**«Εἶναι πολὺ βαρύ, μετὰ ἀπὸ ὅσα ἔκανε ὁ Θεὸς
γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους, νὰ πᾶμε στὴν κόλαση
καὶ νὰ Τὸν λυπήσουμε. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξη,
ὄχι μόνον ἄνθρωπος ἀλλὰ οὔτε πουλὶ
νὰ μὴν πάη στὴν κόλαση».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ θανάτου

Μνήμη θανάτου

– Γέροντα, τί πρέπει νὰ σκέφτεται κανεὶς τὴν ἡμέρα ποὺ γεννήθηκε;

– Νὰ σκέφτεται τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ πεθάνη καὶ νὰ ἑτοιμάζεται γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι.

– Γέροντα, ὅταν κατὰ τὴν ἐκταφὴ βρεθῆ ἄλειωτο τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ, αὐτὸ ὀφείλεται σὲ κάποια ἁμαρτία γιὰ τὴν ὁποία δὲν μετάνοιωσε ὁ ἄνθρωπος;

– Ὄχι, δὲν εἶναι πάντα αἰτία κάποια ἁμαρτία. Μπορεῖ νὰ ὀφείλεται καὶ σὲ φάρμακα ποὺ ἔπαιρνε ἢ στὸ χῶμα τοῦ νεκροταφείου. Ὅπως καὶ νἆναι ὅμως, ὅταν κάποιος βγῆ ἄλειωτος, ἐξιλεώνεται κάπως μὲ τὸ ρεζίλεμα ποὺ παθαίνει μετὰ τὸν θάνατό του.

– Γέροντα, γιατί, ἐνῶ ὁ θάνατος εἶναι τὸ πιὸ σίγουρο γεγονὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἐμεῖς τὸν ξεχνοῦμε;

– Ξέρεις, παλιὰ στὰ Κοινόβια ὑπῆρχε ἕνας μοναχὸς ποὺ εἶχε ὡς διακονία νὰ θυμίζη στοὺς ἄλλους Πατέρες τὸν θάνατο. Περνοῦσε λοιπὸν τὴν ὥρα τῆς διακονίας ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἔλεγε στὸν καθέναν: «Ἀδελφέ, θὰ πεθάνουμε». Ἡ ζωὴ εἶναι τυλιγμένη μὲ τὴν θνητὴ σάρκα. Τὸ μεγάλο αὐτὸ μυστικὸ δὲν εἶναι εὔκολο νὰ τὸ καταλάβουν ὅσοι ἄνθρωποι εἶναι μόνο «σάρκες», γι᾽ αὐτὸ δὲν θέλουν νὰ πεθάνουν, δὲν θέλουν οὔτε νὰ ἀκούσουν γιὰ θάνατο. Ἔτσι ὁ θάνατος γι᾽ αὐτοὺς εἶναι διπλὸς θάνατος καὶ διπλὴ στενοχώρια.

Εὐτυχῶς ὅμως ὁ Καλὸς Θεὸς οἰκονόμησε, ὥστε νὰ βοηθιοῦνται ἀπὸ μερικὰ πράγματα τοὐλάχιστον οἱ ἡλικιωμένοι, ποὺ φυσιολογικὰ εἶναι πιὸ κοντὰ στὸν θάνατο. Ἀσπρίζουν τὰ μαλλιά, κόβεται τὸ κουράγιο, οἱ δυνάμεις τους σιγὰ-σιγὰ τοὺς ἐγκαταλείπουν, ἀρχίζουν νὰ τρέχουν τὰ σάλια, ὁπότε ταπεινώνονται καὶ ἀναγκάζονται νὰ φιλοσοφοῦν πάνω στὴν ματαιότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Καὶ νὰ θέλουν νὰ κάνουν καμμιὰ ἀταξία, δὲν μποροῦν, γιατὶ ὅλα αὐτὰ τοὺς φρενάρουν. Ἢ ἀκοῦν ὅτι κάποιος στὴν ἡλικία τους ἢ καὶ νεώτερος πέθανε, καὶ θυμοῦνται τὸν θάνατο. Βλέπουμε στὰ χωριά, ὅταν χτυπάη ἡ καμπάνα γιὰ κηδεία, οἱ ἡλικιωμένοι ποὺ κάθονται στὸ καφενεῖο σηκώνονται, κάνουν τὸν σταυρό τους καὶ ρωτοῦν νὰ μάθουν ποιός πέθανε καὶ πότε γεννήθηκε. «Ὤ, τί γίνεται, λένε, φθάνει καὶ ἡ δική μας σειρά· ὅλοι θὰ φύγουμε ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμο!». Καταλαβαίνουν ὅτι τὰ χρόνια πέρασαν, ὅτι τὸ σχοινὶ τῆς ζωῆς τους ἄρχισε νὰ μαζεύεται καὶ ὁ Πολυχρόνης[1] πλησιάζει. Ἔτσι διαρκῶς σκέφτονται τὸν θάνατο. Πὲς σὲ ἕνα μικρὸ παιδὶ «κάνε μνήμη θανάτου», αὐτὸ θὰ πῆ «τραλαλὰ» καὶ θὰ συνεχίση νὰ χτυπάη τὸ τόπι του. Γιατὶ τὸ μικρὸ παιδί, ἂν τὸ βοηθοῦσε ὁ Θεὸς νὰ καταλάβη τὸν θάνατο, θὰ ἀπογοητευόταν τὸ κακόμοιρο καὶ θὰ ἀχρηστευόταν, γιατὶ δὲν θὰ εἶχε ὄρεξη γιὰ τίποτε. Γι᾽ αὐτὸ οἰκονομάει ὁ Θεὸς σὰν καλὸς Πατέρας νὰ μὴν καταλαβαίνη τὸν θάνατο καὶ νὰ παίζη ξένοιαστο καὶ χαρούμενο τὸ τόπι του. Ὅσο περνάει ὅμως ἡ ἡλικία, σιγὰ-σιγὰ καταλαβαίνει καὶ αὐτὸ τὸν θάνατο.

---

[1] Ὁ Χάρος.

Βλέπεις, καὶ ἕνας ἀρχάριος μοναχός, ἰδίως ὅταν εἶναι νέος, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη μνήμη θανάτου. Σκέφτεται ὅτι ἔχει χρόνια μπροστά του καὶ δὲν τὸν ἀπασχολεῖ τὸ ζήτημα αὐτό. Θυμᾶστε καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ποὺ εἶπε: «Φωνάξτε τοὺς νεανίσκους νὰ πάρουν τὸν νεκρὸ Ἀνανία καὶ τὴν Σαπφείρα»[2]; Καὶ στὰ μοναστήρια συνήθως τὰ νέα καλογέρια θάβουν τοὺς νεκρούς. Οἱ μεγάλοι συγκινημένοι ρίχνουν λίγο χῶμα ἐπάνω στὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ μὲ εὐλάβεια καὶ ποτὲ στὸ κεφάλι. Ἔχω μιὰ δυσάρεστη εἰκόνα ἀπὸ ἕνα μοναστήρι ὅπου εἶχε πεθάνει ἕνας ἀδελφός. Τὴν ὥρα τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ὅταν ἔλεγε ὁ ἱερεὺς «*γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει*»[3], ὅλοι οἱ Πατέρες μὲ πολλὴ εὐλάβεια καὶ συστολὴ πῆραν λίγο χῶμα καὶ τὸ ἔρριξαν ἐπάνω στὴν σορὸ τοῦ μοναχοῦ, ὅπως συνηθίζεται νὰ γίνεται. Ἕνας νεαρὸς μοναχὸς μάζεψε τὸ ζωστικό του, πῆρε τὸ φτυάρι καὶ ἀπρόσεκτα καὶ μὲ ὁρμὴ ἔρριχνε πάνω στὸν νεκρὸ ὁτιδήποτε εὕρισκε μπροστά του, χῶμα, πέτρες, ξύλα, πὰφ-πάφ..., γιὰ νὰ δείξη παλληκαριά! Βρῆκε τὴν ὥρα νὰ δείξη τὴν δύναμή του, τὴν ἐργατικότητά του. Δὲν εἶναι ὅτι φύτευαν δένδρα ἢ γέμιζαν κάποιον λάκκο, γιὰ νὰ μπῆ ἡ καλωσύνη, ἡ θυσία, καὶ νὰ πῆ: «Οἱ ἄλλοι εἶναι γεροντάκια. Τί νὰ περιμένω ἀπὸ αὐτούς; Ἂς δουλέψω ἐγώ». Ὁπότε θὰ κουραζόταν λίγο παραπάνω, γιὰ νὰ ξεκουράση τοὺς ἄλλους. Ἐδῶ καὶ ἕνα ζῶο νὰ δῆ κανεὶς νεκρό, λυπᾶται, πόσο μᾶλλον νὰ βλέπη τὸν ἀδελφό του στὸν τάφο καὶ μὲ τὸ φτυάρι νὰ ρίχνη μὲ μιὰ ὁρμὴ καὶ ἀπρόσεκτα πάνω στὸν νεκρὸ χῶμα, πέτρες... Αὐτὸ δείχνει ὅτι δὲν εἶχε καμμιὰ συναίσθηση τοῦ θανάτου.

Ἡ συμφιλίωση μὲ τὸν θάνατο

– Γέροντα, ἔγινε ἡ τελικὴ διάγνωση. Ὁ ὄγκος ποὺ ἔχετε εἶναι καρκίνος, καὶ μάλιστα ἄγριος.

– Φέρε ἕνα μαντήλι νὰ χορέψω τὸ «Ἔχε γειά, καημένε κόσμε»! Ἐγὼ ποτὲ δὲν χόρεψα στὴν ζωή μου, ἀλλὰ τώρα ἀπὸ τὴν χαρά μου ποὺ πλησιάζει ὁ θάνατος θὰ χορέψω.

– Γέροντα, ὁ γιατρὸς εἶπε ὅτι πρέπει νὰ γίνουν πρῶτα ἀκτινοβολίες, γιὰ νὰ συρρικνωθῆ ὁ ὄγκος, καὶ μετὰ νὰ γίνη ἐπέμβαση.

– Κατάλαβα! Πρῶτα θὰ βομβαρδίση ἡ ἀεροπορία καὶ μετὰ θὰ γίνη ἡ ἐπίθεση! Λοιπὸν θὰ πάω ἐπάνω καὶ θὰ σᾶς φέρω νέα!... Μερικοί, ἀκόμη καὶ γέροι, ἂν τοὺς πῆ ὁ γιατρὸς «θὰ πεθάνης» ἢ «πενῆντα τοῖς ἑκατὸ ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ ζήσης», στενοχωριοῦνται. Θέλουν νὰ ζήσουν. Τί θὰ βγάλουν; Ἀπορῶ! Ἂν εἶναι κανεὶς νέος, ἔ, κάπως δικαιολογεῖται, ἀλλὰ ἕνας γέρος νὰ κάνη προσπάθεια νὰ ζήση, αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνω. Ἄλλο εἶναι νὰ κάνη μιὰ θεραπεία, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ἀντέξη κάπως τὸν πόνο. Δὲν θέλει δηλαδὴ νὰ παρατείνη τὴν ζωή του, ἀλλὰ θέλει μόνο νὰ εἶναι λίγο πιὸ ὑποφερτοὶ οἱ πόνοι καὶ νὰ αὐτοεξυπηρετῆται, μέχρι νὰ πεθάνη· αὐτὸ ἔχει νόημα.

– Γέροντα, παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ σᾶς δώση παράταση ζωῆς.

– Γιατί; Ὁ Ψαλμὸς δὲν λέει ὅτι ἑβδομήκοντα εἶναι τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μας[4];

– Προσθέτει ὅμως ὁ Ψαλμωδὸς καὶ «*ἐὰν ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα*»...

---

[2] Βλ. *Πράξ.* 5, 6 καὶ 10.

[3] Βλ. *Μικρὸν Εὐχολόγιον*, Ἀκολουθία Νεκρώσιμος, ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», Ἀθῆναι 1984, σ. 218.

[4] Βλ. *Ψαλμ.* 89, 10.

– Ναί, ἀλλὰ λέει καὶ «*τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος*»[5], ὁπότε καλύτερη ἡ ἀνάπαυση στὴν ἄλλη ζωή!

– Μπορεῖ, Γέροντα, κάποιος ἀπὸ ταπείνωση νὰ μὴν αἰσθάνεται ἕτοιμος πνευματικὰ γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ καὶ νὰ θέλη ἀκόμη νὰ ζήση, γιὰ νὰ ἑτοιμασθῆ;

– Αὐτὸ εἶναι καλό, ἀλλὰ ποῦ ξέρει ὅτι, ἂν ζήση κι ἄλλο, δὲν θὰ γίνη χειρότερος;

– Γέροντα, πότε συμφιλιώνεται κανεὶς μὲ τὸν θάνατο;

– Πότε; Ἅμα ζῆ μέσα του ὁ Χριστός, τότε εἶναι χαρὰ ὁ θάνατος. Ὄχι ὅμως νὰ χαίρεται ποὺ θὰ πεθάνη, γιατὶ βαρέθηκε τὴν ζωή του. Ὅταν χαίρεσαι τὸν θάνατο, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, φεύγει ὁ θάνατος καὶ πάει νὰ βρῆ κανέναν φοβητσιάρη! Ὅταν θέλης νὰ πεθάνης, δὲν πεθαίνεις. Ὅποιος καλοπερνάει, φοβᾶται τὸν θάνατο, γιατὶ εὐχαριστιέται μὲ τὴν κοσμικὴ ζωὴ καὶ δὲν θέλει νὰ πεθάνη. Ἂν τοῦ ποῦν γιὰ θάνατο, λέει: «Κουνήσου ἀπὸ τὴν θέση σου»! Ἐνῶ, ὅποιος ταλαιπωρεῖται, πονάει κ.λπ., θεωρεῖ τὸν θάνατο λύτρωση καὶ λέει: «Κρῖμα, δὲν ἦρθε ἀκόμη ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρη... Κάποιο ἐμπόδιο θὰ τὸν βρῆκε»!

Λίγοι ἄνθρωποι θέλουν τὸν θάνατο. Οἱ πιὸ πολλοὶ κάτι θέλουν νὰ τελειώσουν καὶ δὲν θέλουν νὰ πεθάνουν. Ὁ καλὸς Θεὸς ὅμως οἰκονομάει νὰ πεθάνη ὁ καθένας, ὅταν ὡριμάση. Πάντως ἕνας πνευματικὸς ἄνθρωπος, εἴτε νέος εἶναι εἴτε γέρος, πρέπει νὰ χαίρεται ποὺ ζῆ, νὰ χαίρεται ποὺ θὰ πεθάνη, ἀλλὰ νὰ μὴν ἐπιδιώκη νὰ πεθάνη, γιατὶ αὐτὸ εἶναι αὐτοκτονία.

Γιὰ ἕναν πεθαμένο κοσμικὰ καὶ ἀναστημένο πνευματικὰ δὲν ὑπάρχει ποτὲ καθόλου ἀγωνία, φόβος καὶ ἄγχος, γιατὶ περιμένει τὸν θάνατο μὲ χαρά, ἐπειδὴ θὰ πάη κοντὰ στὸν Χριστὸ καὶ θὰ ἀγάλλεται. Ἀλλὰ χαίρεται καὶ γιατὶ ζῆ, ἐπειδὴ ζῆ πάλι κοντὰ στὸν Χριστὸ καὶ νιώθει ἕνα μέρος τῆς χαρᾶς τοῦ Παραδείσου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διερωτᾶται ἂν ὑπάρχη ἀνώτερη χαρὰ στὸν Παράδεισο ἀπὸ αὐτὴν ποὺ νιώθει στὴν γῆ. Τέτοιοι ἄνθρωποι ἀγωνίζονται μὲ φιλότιμο καὶ αὐταπάρνηση καί, ἐπειδὴ βάζουν μπροστά τους τὸν θάνατο καὶ τὸν σκέφτονται καθημερινά, ἑτοιμάζονται πιὸ πνευματικά, ἀγωνίζονται τολμηρότερα καὶ νικοῦν τὴν ματαιότητα.

Οἱ ἑτοιμοθάνατοι

– Γέροντα, μᾶς ζήτησαν νὰ εὐχηθοῦμε γιὰ κάποιον ποὺ μέρες ψυχορραγοῦσε καὶ δὲν ἔβγαινε ἡ ψυχή του.

– Γιατί δὲν ἔβγαινε ἡ ψυχή του; Ἐξομολογήθηκε;

-Ὄχι, δὲν θέλησε νὰ ἐξομολογηθῆ. Δηλαδή, Γέροντα, ἡ ταλαιπωρία τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν βγαίνη ἡ ψυχή του, ὀφείλεται στὴν ἁμαρτωλότητά του;

– Δὲν εἶναι ἀπόλυτο αὐτό. Οὔτε ὅταν βγαίνη ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἤρεμα, σημαίνει πὼς εἶναι σὲ καλὴ κατάσταση, ἀλλὰ οὔτε καὶ ὅσοι ταλαιπωροῦνται στὰ τελευταῖα τους σημαίνει πὼς ἔχουν πολλὲς ἁμαρτίες. Εἶναι μερικοὶ ποὺ ἀπὸ μεγάλη ταπείνωση ζητοῦν ἐπίμονα ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ ἔχουν ἄσχημο τέλος, γιὰ νὰ μείνουν μετὰ τὸν θάνατό τους στὴν ἀφάνεια. Ἢ μπορεῖ κάποιος νὰ ἔχη ἄσχημο τέλος, γιὰ νὰ ξεχρεώση λίγο χρέος. Ἐπειδὴ λ.χ. τὸν ἐγκωμίαζαν οἱ ἄνθρωποι περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἄξιζε, ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ παρουσιάση παραξενιὲς τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του, γιὰ νὰ ξεπέση στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλες φορὲς πάλι οἰκονομάει ὁ Θεὸς νὰ ἔχουν

[5] *Αὐτόθι.*

μερικοὶ δυσκολία, ὅταν ψυχορραγοῦν, γιὰ νὰ καταλάβουν ὅσοι εἶναι κοντά του πόσο δύσκολα εἶναι ἐκεῖ στὴν κόλαση, ὅταν δὲν τακτοποιηθῇς ἐδῶ. Ἐνῶ, ἐὰν εἶναι τὰ χαρτιὰ καλά, εἶσαι δηλαδὴ τακτοποιημένος, περνᾶς ἀπὸ τὴν μιὰ ζωὴ στὴν ἄλλη, χωρὶς νὰ σὲ πλησιάζουν καθόλου τὰ ταγκαλάκια.

– Γέροντα, σὲ ἕναν ἑτοιμοθάνατο ἢ σὲ κάποιον ποὺ ἔχει μιὰ σοβαρὴ ἀρρώστια εἶναι σωστὸ νὰ μὴν ποῦμε τὴν ἀλήθεια;

– Ἀνάλογα καὶ μὲ τὸ τί ἄνθρωπος εἶναι. Καμμιὰ φορὰ μὲ ρωτάει κανένας καρκινοπαθής: «Τί λές, Γέροντα, θὰ ζήσω ἢ θὰ πεθάνω;». Ἂν τοῦ πῶ «θὰ πεθάνης», θὰ πεθάνη ἐκείνη τὴν ὥρα ἀπὸ τὴν στενοχώρια του. Ἐνῶ, ἂν δὲν τοῦ τὸ πῶ, παίρνει κουράγιο καὶ ἀντιμετωπίζει μὲ θάρρος τὴν ἀρρώστια του. Ὅταν ὡριμάση, σηκώνει μόνος του τὸν σταυρό του καὶ προχωράει. Ἔτσι μπορεῖ νὰ ζήση μερικὰ χρόνια, νὰ συμπαρασταθῆ στὴν οἰκογένειά του καὶ νὰ ἑτοιμασθῆ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δικοί του. Δὲν τοῦ λέω φυσικὰ ὅτι θὰ ζήση χίλια χρόνια ἢ ὅτι αὐτὸ ποὺ ἔχει δὲν εἶναι τίποτε, ἀλλὰ τοῦ λέω: «Ἀνθρωπίνως εἶναι δύσκολο νὰ βοηθηθῆς. Φυσικὰ γιὰ τὸν Θεὸ δὲν εἶναι τίποτε δύσκολο, ἀλλὰ ἐσὺ κοίταξε νὰ τακτοποιηθῆς».

– Μερικὲς φορές, Γέροντα, οἱ δικοί του διστάζουν νὰ τὸν κοινωνήσουν, γιὰ νὰ μὴν τὸν βάλουν σὲ λογισμούς.

– Δηλαδὴ νὰ πάη ἀκοινώνητος, γιὰ νὰ μὴν καταλάβη ὅτι θὰ πεθάνη καὶ στενοχωρεθῆ; Ἂς τοῦ ποῦν οἱ δικοί του: «Ἡ Θεία Κοινωνία εἶναι φάρμακο. Θὰ σὲ βοηθήση. Καλὰ εἶναι νὰ κοινωνήσης». Ὁπότε κοινωνάει, βοηθιέται καὶ συγχρόνως ἑτοιμάζεται γιὰ τὴν ἄλλη ζωή.

– Γέροντα, στοὺς ψυχορραγοῦντας πρέπει νὰ κάνουν Εὐχέλαιο;

– Σὲ ὅσους δυσκολεύονται νὰ ξεψυχήσουν, διαβάζουν τὴν «*Ἀκολουθία εἰς ψυχορραγοῦντα*»[6]. Τὸ Εὐχέλαιο γίνεται γιὰ ὅλους τοὺς ἀρρώστους, δὲν γίνεται μόνο γιὰ ὅσους βρίσκονται στὰ τελευταῖα τους.

– Αὐτὰ ποὺ λέει, Γέροντα, κανείς, ὅταν ψυχορραγῆ, ἔχουν κάποια σχέση μὲ τὴν κατάστασή του;

– Νὰ μὴ βγάζουμε εὔκολα συμπεράσματα. Μπορεῖ κάποιος τὴν ὥρα ποὺ ξεψυχάει νὰ πονάη, νὰ ζορίζεται καὶ τὸ πρόσωπό του νὰ ἔχη τὴν ἔκφραση τοῦ πόνου, ὁπότε οἱ ἄλλοι νομίζουν ὅτι δὲν εἶναι καλὰ ψυχικά. Διαφέρει ὅμως ἡ πονεμένη ἔκφραση ἀπὸ τὴν ἄλλη ποὺ εἶναι ἄγρια καὶ τρομαγμένη. Ἐκεῖνος ὑποφέρει, ἔχει τὸν πόνο του ὁ καημένος, καὶ οἱ ἄλλοι μπορεῖ νὰ λένε ὅτι παλεύει μὲ τὰ δαιμόνια ποὺ ἦρθαν νὰ τοῦ πάρουν τὴν ψυχή!

– Γέροντα, μιὰ ψυχὴ ποὺ φεύγει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴ τακτοποιημένη θὰ περάση ἀπὸ τὰ τελώνια;

– Ὅταν μιὰ ψυχὴ εἶναι τακτοποιημένη καὶ ἀνεβαίνη στὸν Οὐρανό, δὲν μποροῦν τὰ ταγκαλάκια νὰ τὴν πειράξουν. Ἐνῶ, ἂν δὲν εἶναι τακτοποιημένη, βασανίζεται ἀπὸ τὰ ταγκαλάκια. Μερικὲς φορὲς μάλιστα ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ βλέπη τὰ τελώνια ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει χρέη, τὴν ὥρα ποὺ ψυχορραγεῖ, γιὰ νὰ βοηθήση ἐμᾶς ποὺ θὰ ζήσουμε ἀκόμη, ὥστε νὰ ἀγωνισθοῦμε νὰ ἐξοφλήσουμε ἐδῶ τὰ

[6] Βλ. *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα*, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1992, σ. 389.

χρέη μας. Θυμᾶστε τὸ γεγονὸς μὲ τὴν Θεοδώρα[7]; Οἰκονομάει δηλαδὴ νὰ βλέπουν μερικοὶ ὁρισμένα πράγματα, γιὰ νὰ βοηθηθοῦν οἱ ἄλλοι καὶ νὰ μετανοήσουν. Στὸν βίο τοῦ Ὁσίου Εὐφροσύνου[8] λ.χ. διαβάζουμε ὅτι ὁ Ἡγούμενος, μετὰ ἀπὸ τὸ ὅραμα ποὺ εἶδε, βρέθηκε μὲ τὰ μῆλα στὸ χέρι, γιὰ νὰ τὰ δοῦν οἱ ἄλλοι καὶ νὰ βοηθηθοῦν .

Καμμιὰ φορὰ πάλι οἰκονομάει ὁ Θεὸς νὰ ἔχη ἡ ψυχὴ ἕναν διάλογο τὴν ὥρα ποὺ ξεψυχάει, γιὰ νὰ μετανοήση ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ βρίσκεται στὰ τελευταῖα του ἢ αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀκοῦν. Βλέπεις, ὁ Θεὸς ἔχει πολλοὺς τρόπους ποὺ σώζει τὸν ἄνθρωπο. Πότε βοηθάει μὲ Ἀγγέλους, πότε μὲ δοκιμασίες ἢ μὲ διάφορα σημεῖα. Εἶχα γνωρίσει μιὰ γυναίκα ποὺ φερόταν βάρβαρα στὸν ἄνδρα της καὶ στὴν πεθερά της· τοὺς ἔδερνε καὶ τοὺς δύο. Ἐκείνη γύριζε στὶς γειτονιὲς καὶ κουβέντιαζε καὶ τὴν πεθερά της, ποὺ ἦταν γριούλα, τὴν ἔστελνε κάθε μέρα στὸ χωράφι. Πήγαινε ἡ φουκαριάρα ἡ γριὰ κάθε μέρα στὸ χωράφι, δυὸ ὧρες δρόμο, σβαρνίζοντας τὰ πόδια της καὶ δούλευε ἀπὸ τὸ πρωὶ ὣς τὸ βράδυ, χωρὶς νὰ παραπονιέται. Ὥσπου μιὰ μέρα, μόλις γύρισε στὸ σπίτι, πτῶμα ἀπὸ τὴν κούραση, ἔπεσε κάτω καὶ ἔλεγε στὴν νύφη της: «Ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ μοῦ παίρνει τὴν ψυχή. Σκούπισε, παιδάκι μου, τὰ αἵματα». «Ποιά αἵματα, γιαγιά;», τὴν ρωτοῦσε μὲ ἀγωνία ἡ νύφη, γιατὶ δὲν ἔβλεπε νὰ ἔχη αἵματα ἐπάνω της. «Νά, παιδάκι μου, τὰ αἵματα ποὺ τρέχουν! Σκούπισέ τα, σκούπισέ τα!». Γυρίζει ἡ νύφη νὰ κοιτάξη, καὶ ἡ γιαγιὰ εἶχε ξεψυχήσει. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ περιστατικὸ συνετίσθηκε καὶ ἄλλαξε ζωή· ἀπὸ θηρίο ἔγινε ἀρνί. Ἦταν οἰκονομία Θεοῦ νὰ δῆ τὴν πεθερά της νὰ ξεψυχάη μὲ αὐτὰ τὰ λόγια, νὰ πιστέψη ὅτι ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ παίρνει τὶς ψυχὲς δῆθεν μὲ τὸ σπαθί, γιὰ νὰ φοβηθῆ καὶ νὰ μετανοήση. Τῆς μίλησε δηλαδὴ ὁ Θεὸς μὲ τὴν γλῶσσα ποὺ καταλάβαινε, γιὰ νὰ συνέλθη, γιατί, φαίνεται, θὰ εἶχε καλὴ διάθεση.

– Καὶ ὅταν, Γέροντα, ὁ ἑτοιμοθάνατος φωνάζη κεκοιμημένους συγγενεῖς του, τί σημαίνει;

– Πολλὲς φορὲς καὶ αὐτὸ γίνεται, γιὰ νὰ παραδειγματίζωνται οἱ ἄλλοι ποὺ εἶναι κοντὰ στὸν ἑτοιμοθάνατο. Γνώρισα μιὰ πλούσια κυρία, ποὺ ἦταν ἁγία γυναίκα. Δὲν εἶχε παντρευτῆ καὶ ἔμενε μὲ τὴν ἀδελφή της, στὴν ὁποία εἶχε δώσει ὅλη τὴν περιουσία της. Ὁ γαμπρός της, ποὺ πέθανε μετὰ ἀπὸ αὐτήν, ὅταν ξεψυχοῦσε, τὴν φώναζε: «Ἔλα, Δέσποινα, νὰ συγχωρεθοῦμε. Νὰ μὲ συγχωρέσης..., πολὺ σὲ ταλαιπώρησα, νὰ μὲ συγχωρέσης!». «Ποῦ εἶναι ἡ Δέσποινα;», τὸν ρώτησαν. «Νά, δὲν τὴν βλέπετε; νά, ἐκεῖ εἶναι!» τοὺς εἶπε καὶ μετὰ ξεψύχησε.

---

[7] Βλ. Γρηγορίου Μοναχοῦ, μαθητῆ Ἁγ. Βασιλείου τοῦ Νέου, «*Ὁ τελωνισμὸς τῶν ψυχῶν κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου: Τὰ εἴκοσι τρία βασικὰ τελώνια*», Ἱ. Ἡσυχ. Ἁγ. Ἀθανασίου καὶ Ἁγ. Νεομαρτύρων Ἀκυλίνης, Κυράννης καὶ Ἀργυρῆς, Γαλήνη Ὄσσης Λαγκαδᾶ.

[8] Ὁ Ὅσιος Εὐφρόσυνος στὸ Κοινόβιο ὅπου μόναζε εἶχε τὴν διακονία τοῦ μαγείρου. Ἐργαζόταν κρυφὰ τὶς ἀρετὲς καὶ εἶχε φθάσει σὲ πνευματικὰ μέτρα. Ὁ Ἡγούμενός του κάποια νύχτα προσευχόταν στὸν Θεὸ νὰ τοῦ ἀποκαλύψη ποιός ἀδελφὸς ἦταν ὁ πιὸ ἐνάρετος τοῦ Κοινοβίου. Τότε ἔπεσε σὲ ἔκσταση καὶ βρέθηκε σὲ ἕνα περιβόλι γεμάτο ἀπὸ ἐξαίσια ἀγαθά. Ἐνῶ μάταια προσπαθοῦσε νὰ κόψη κάποιους καρποὺς ἀπὸ τὰ δένδρα, εἶδε μπροστά του τὸν Ὅσιο Εὐφρόσυνο νὰ ἀπολαμβάνη ὅλη ἐκείνη τὴν τρυφὴ καὶ τοῦ ζήτησε ἀπὸ ἐκείνους τοὺς καρπούς. Ὁ Ὅσιος ἔκοψε καὶ τοῦ ἔδωσε τρία μῆλα. Ὁ Ἡγούμενος, ὅταν συνῆλθε ἀπὸ τὴν ὀπτασία ἐκείνη, βρέθηκε νὰ κρατάη τὰ μῆλα, ποὺ εἶχαν μία ἐξαίσια εὐωδία. Ἀπὸ δὲ τὸν Ὅσιο Εὐφρόσυνο ἔμαθε ὅτι πράγματι ἐκείνη τὴν νύχτα βρισκόταν ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὰ ἀγαθὰ ποὺ μέλλουν νὰ κληρονομήσουν οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεό. (*Εὐεργετινός*, τόμος Β΄, Ὑπόθεσις Α΄, ἔκδ. Ματθαίου Λαγγῆ, Ἀθῆναι 1980, σ. 37-38).

– Συγχωροῦνται, Γέροντα, ἔτσι οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμη καὶ τὴν τελευταία στιγμὴ τῆς ζωῆς τους μὲ κάποιον ποὺ ἔχει ἤδη πεθάνει;

– Ἐπιτρέπει ὁ Θεός, ἔστω καὶ ἔτσι νὰ συγχωρεθοῦν, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος, τὴν ὥρα ποὺ πεθαίνει, μετανοιώνει καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ζητήση συγγνώμη.

Ἡ αὐτοκτονία

– Γέροντα, μερικοὶ ἄνθρωποι, ἂν συναντήσουν κάποια μεγάλη δυσκολία στὴν ζωή τους, ἀμέσως σκέφτονται νὰ αὐτοκτονήσουν.

– Μπαίνει ὁ ἐγωισμὸς στὴν μέση. Οἱ περισσότεροι ποὺ αὐτοκτονοῦν, ἀκοῦν τὸν διάβολο ποὺ τοὺς λέει πώς, ἂν τερματίσουν τὴν ζωή τους, θὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ βάσανο ποὺ περνοῦν, καὶ ἀπὸ ἐγωισμὸ αὐτοκτονοῦν. Ἂν λ.χ. κάνη κάποιος μιὰ κλεψιὰ καὶ ἀποδειχθῆ ὅτι ἔκλεψε, «πάει, λέει, τώρα ἔγινα ρεζίλι» καί, ἀντὶ νὰ μετανοήση, νὰ ταπεινωθῆ καὶ νὰ ἐξομολογηθῆ, γιὰ νὰ λυτρωθῆ, αὐτοκτονεῖ. Ἄλλος αὐτοκτονεῖ, γιατὶ τὸ παιδί του εἶναι παράλυτο. «Πῶς νὰ ἔχω παράλυτο παιδὶ ἐγώ;», λέει καὶ ἀπελπίζεται. Ἂν εἶναι ὑπεύθυνος γι᾽ αὐτὸ καὶ τὸ ἀναγνωρίζη, ἂς μετανοήση. Πῶς βάζει τέρμα στὴν ζωή του καὶ ἀφήνει τὸ παιδί του στὸν δρόμο; Δὲν εἶναι πιὸ ὑπεύθυνος μετά;

– Γέροντα, συχνὰ ἀκοῦμε γιὰ κάποιον ποὺ αὐτοκτόνησε ὅτι εἶχε ψυχολογικὰ προβλήματα.

– Οἱ ψυχοπαθεῖς, ὅταν αὐτοκτονοῦν, ἔχουν ἐλαφρυντικά, γιατὶ εἶναι σαλεμένο τὸ μυαλό τους. Καὶ συννεφιὰ νὰ δοῦν, νιώθουν ἕνα πλάκωμα. Ἂν ἔχουν καὶ μιὰ στενοχώρια, ἔχουν διπλὴ συννεφιά. Γι᾽ αὐτοὺς ὅμως ποὺ αὐτοκτονοῦν χωρὶς νὰ εἶναι ψυχοπαθεῖς – καθὼς καὶ γιὰ τοὺς αἱρετικούς –, δὲν εὔχεται ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ τοὺς ἀφήνει στὴν κρίση καὶ στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἱερέας δὲν μνημονεύει τὰ ὀνόματά τους στὴν Προσκομιδὴ οὔτε τοὺς βγάζει μερίδα, γιατὶ μὲ τὴν αὐτοκτονία ἀρνοῦνται, περιφρονοῦν τὴν ζωὴ ποὺ εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ. Εἶναι σὰν νὰ τὰ πετοῦν ὅλα στὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ ἐμεῖς πρέπει νὰ κάνουμε πολλὴ προσευχὴ γιὰ ὅσους αὐτοκτονοῦν, γιὰ νὰ κάνη κάτι ὁ Καλὸς Θεὸς καὶ γι᾽ αὐτούς, γιατὶ δὲν ξέρουμε πῶς ἔγινε καὶ αὐτοκτόνησαν, οὔτε σὲ τί κατάσταση βρέθηκαν τὴν τελευταία στιγμή. Μπορεῖ, τὴν ὥρα ποὺ ξεψυχοῦσαν, νὰ μετάνοιωσαν, νὰ ζήτησαν συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἔγινε δεκτὴ ἡ μετάνοιά τους, ὁπότε τὴν ψυχή τους νὰ τὴν παρέλαβε Ἄγγελος Κυρίου.

Εἶχα ἀκούσει ὅτι ἕνα κοριτσάκι σὲ ἕνα χωριὸ πῆγε νὰ βοσκήση τὴν κατσίκα τους. Τὴν ἔδεσε στὸ λιβάδι καὶ πῆγε πιὸ πέρα νὰ παίξη. Ξεχάστηκε ὅμως στὸ παιχνίδι καὶ ἡ κατσίκα λύθηκε καὶ ἔφυγε. Ἔψαξε, ἀλλὰ δὲν τὴν βρῆκε καὶ γύρισε στὸ σπίτι χωρὶς τὴν κατσίκα. Ὁ πατέρας του θύμωσε πολύ, τὸ ἔδειρε καὶ τὸ ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι. «Νὰ πᾶς νὰ βρῆς τὴν κατσίκα, τοῦ εἶπε. Ἂν δὲν τὴν βρῆς, νὰ πᾶς νὰ κρεμασθῆς». Ξεκίνησε τὸ ταλαίπωρο νὰ πάη νὰ ψάξη. Βράδιασε καὶ αὐτὸ ἀκόμη δὲν εἶχε γυρίσει στὸ σπίτι. Οἱ γονεῖς, βλέποντας ὅτι νύχτωσε, βγῆκαν ἀνήσυχοι νὰ βροῦν τὸ παιδί. Ἔψαξαν καὶ τὸ βρῆκαν κρεμασμένο σὲ ἕνα δένδρο. Εἶχε δέσει στὸν λαιμό του τὸ σχοινὶ τῆς κατσίκας καὶ κρεμάστηκε στὸ δένδρο. Τὸ κακόμοιρο εἶχε φιλότιμο καὶ πῆρε κατὰ γράμμα αὐτὸ ποὺ τοῦ εἶπε ὁ πατέρας του. Τὸ ἔθαψαν μετὰ ἔξω ἀπὸ τὸ κοιμητήρι.

Ἡ Ἐκκλησία φυσικὰ καλὰ ἔκανε καὶ τὸ ἔθαψε ἀπ᾽ ἔξω, γιὰ νὰ φρενάρη ὅσους αὐτοκτονοῦν γιὰ τὸ παραμικρό, ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς καλὰ θὰ κάνη, ἂν τὸ βάλη μέσα στὸν Παράδεισο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - «Ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα»[1]

Θάνατος παιδιῶν

– Μιὰ μάνα, Γέροντα, ποὺ τὸ παιδί της πέθανε πρὶν ἀπὸ ἐννέα χρόνια, σᾶς παρακαλεῖ νὰ κάνετε προσευχὴ νὰ τὸ δῆ ἔστω στὸν ὕπνο της, γιὰ νὰ παρηγορηθῆ.

– Πόσων χρονῶν ἦταν τὸ παιδί; ἦταν μικρό; Εἶναι σημαντικὸ αὐτό. Ἅμα τὸ παιδὶ ἦταν μικρὸ καὶ ἡ μητέρα εἶναι σὲ κατάσταση πού, ἂν τῆς παρουσιασθῆ, δὲν θὰ ἀναστατωθῆ, θὰ παρουσιασθῆ. Αἰτία εἶναι ἡ μητέρα ποὺ δὲν παρουσιάζεται τὸ παιδί.

– Μπορεῖ, Γέροντα, ἀντὶ νὰ παρουσιασθῆ τὸ παιδὶ στὴν μητέρα ποὺ τὸ ζητάει, νὰ παρουσιασθῆ σὲ κάποιον ἄλλον;

– Πῶς δὲν μπορεῖ! Κανονίζει ἀνάλογα ὁ Θεός. Ὅταν ἀκούω γιὰ τὸν θάνατο κάποιου νέου, λυπᾶμαι, ἀλλὰ λυπᾶμαι ἀνθρωπίνως. Γιατί, ἂν ἐξετάσουμε τὰ πράγματα πιὸ βαθιά, θὰ δοῦμε ὅτι, ὅσο μεγαλώνει κανείς, καὶ περισσότερο ἀγώνα πρέπει νὰ κάνη, ἀλλὰ καὶ περισσότερες ἁμαρτίες προσθέτει. Ἰδίως ὅταν εἶναι κοσμικός, ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια, ἀντὶ νὰ βελτιώση τὴν πνευματική του κατάσταση, τὴν χειροτερεύει μὲ τὶς μέριμνες, μὲ τὶς ἀδικίες κ.λπ. Γι᾽ αὐτὸ εἶναι πιὸ κερδισμένος, ὅταν τὸν παίρνη ὁ Θεὸς νέο.

– Γέροντα, γιατί ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ πεθαίνουν τόσοι νέοι ἄνθρωποι;

– Κανεὶς δὲν ἔχει κάνει συμφωνία μὲ τὸν Θεὸ πότε θὰ πεθάνη. Ὁ Θεὸς τὸν κάθε ἄνθρωπο τὸν παίρνει στὴν καλύτερη στιγμὴ τῆς ζωῆς του, μὲ ἕναν εἰδικὸ τρόπο, γιὰ νὰ σώση τὴν ψυχή του. Ἐὰν δῆ ὅτι κάποιος θὰ γίνη καλύτερος, τὸν ἀφήνει νὰ ζήση. Ἐὰν δῆ ὅμως ὅτι θὰ γίνη χειρότερος, τὸν παίρνει, γιὰ νὰ τὸν σώση. Μερικοὺς πάλι ποὺ ἔχουν ἁμαρτωλὴ ζωή, ἀλλὰ ἔχουν τὴν διάθεση νὰ κάνουν τὸ καλό, τοὺς παίρνει κοντά Του, πρὶν προλάβουν νὰ τὸ κάνουν, ἐπειδὴ ξέρει ὅτι θὰ ἔκαναν τὸ καλό, μόλις τοὺς δινόταν ἡ εὐκαιρία. Εἶναι δηλαδὴ σὰν νὰ τοὺς λέη: «Μὴν κουράζεσθε· ἀρκεῖ ἡ καλὴ διάθεση ποὺ ἔχετε». Ἄλλον, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ καλός, τὸν διαλέγει καὶ τὸν παίρνει κοντά Του, γιατὶ ὁ Παράδεισος χρειάζεται μπουμπούκια.

Φυσικὰ οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς εἶναι λίγο δύσκολο νὰ τὸ καταλάβουν αὐτό. Βλέπεις, πεθαίνει ἕνα παιδάκι, τὸ παίρνει ἀγγελούδι ὁ Χριστός, καὶ κλαῖνε καὶ ὀδύρονται οἱ γονεῖς, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ χαίρωνται, γιατὶ ποῦ ξέρουν τί θὰ γινόταν, ἂν μεγάλωνε; Θὰ μποροῦσε ἄραγε νὰ σωθῆ; Ὅταν τὸ 1924 φεύγαμε ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία μὲ τὸ καράβι, γιὰ νὰ ἔρθουμε στὴν Ἑλλάδα, ἐγὼ ἤμουν βρέφος. Τὸ καράβι ἦταν γεμάτο πρόσφυγες καί, ὅπως μὲ εἶχε ἡ μητέρα μου μέσα στὶς φασκιές, ἕνας ναύτης πάτησε ἐπάνω μου. Ἡ μάνα μου νόμισε ὅτι πέθανα καὶ ἄρχισε νὰ κλαίη. Μιὰ συγχωριανή μας ἄνοιξε τὶς φασκιὲς καὶ διαπίστωσε ὅτι δὲν εἶχα πάθει τίποτε. Ἂν πέθαινα τότε, σίγουρα θὰ πήγαινα στὸν Παράδεισο. Τώρα ποὺ εἶμαι τόσων χρονῶν καὶ ἔχω κάνει τόση ἄσκηση, δὲν εἶμαι σίγουρος ἂν πάω στὸν Παράδεισο.

Ἀλλὰ καὶ τοὺς γονεῖς βοηθάει ὁ θάνατος τῶν παιδιῶν. Πρέπει νὰ ξέρουν ὅτι ἀπὸ ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἔχουν ἕναν πρεσβευτὴ στὸν Παράδεισο. Ὅταν πεθάνουν, θὰ ᾽ρθοῦν τὰ παιδιά τους μὲ ἑξαπτέρυγα στὴν πόρτα τοῦ Παραδείσου νὰ ὑποδεχθοῦν τὴν

---

[1] *Α΄ Θεσ.* 4, 13.

ψυχή τους. Δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα αὐτό! Στὰ παιδάκια πάλι ποὺ ταλαιπωρήθηκαν ἐδῶ ἀπὸ ἀρρώστιες ἢ ἀπὸ κάποια ἀναπηρία ὁ Χριστὸς θὰ πῆ: «Ἐλᾶτε στὸν Παράδεισο καὶ διαλέξτε τὸ καλύτερο μέρος». Καὶ τότε ἐκεῖνα θὰ Τοῦ ποῦν: «Ὡραῖα εἶναι ἐδῶ, Χριστέ μας, ἀλλὰ θέλουμε καὶ τὴν μανούλα μας κοντά μας». Καὶ ὁ Χριστὸς θὰ τὰ ἀκούση καὶ θὰ σώση μὲ κάποιον τρόπο καὶ τὴν μητέρα.

Βέβαια δὲν πρέπει νὰ φθάνουν οἱ μητέρες καὶ στὸ ἄλλο ἄκρο. Μερικὲς μανάδες πιστεύουν ὅτι τὸ παιδί τους ποὺ πέθανε ἁγίασε καὶ πέφτουν σὲ πλάνη. Μιὰ μητέρα ἤθελε νὰ μοῦ δώση κάτι ἀπὸ τὸν γιό της ποὺ εἶχε πεθάνει, γιὰ εὐλογία, γιατὶ πίστευε ὅτι ἁγίασε. «Ἔχει εὐλογία, μὲ ρώτησε, νὰ δίνω ἀπὸ τὰ πράγματά του;». «Ὄχι, τῆς εἶπα, καλύτερα νὰ μὴ δίνης». Μιὰ ἄλλη εἶχε κολλήσει τὴν Μεγάλη Πέμπτη τὸ βράδυ στὸν Ἐσταυρωμένο τὴν φωτογραφία τοῦ παιδιοῦ της ποὺ τὸ εἶχαν σκοτώσει οἱ Γερμανοὶ καὶ ἔλεγε: «Καὶ τὸ παιδί μου σὰν τὸν Χριστὸ ἔπαθε». Οἱ γυναῖκες ποὺ κάθονταν καὶ ξενυχτοῦσαν στὸν Ἐσταυρωμένο τὴν ἄφησαν, γιὰ νὰ μὴν τὴν πληγώσουν. Τί νὰ ἔλεγαν; Πληγωμένη ἦταν.

Παρηγοριὰ στοὺς πενθοῦντες

– Πόση δύναμη χρειάζονται, Γέροντα, οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν αἰφνίδιο θάνατο!

– Ἅμα ἔχουν συλλάβει τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς, βρίσκουν τὴν δύναμη νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν θάνατο, γιατὶ τὸν ἀντιμετωπίζουν πνευματικά. Μὲ τὰ μηχανάκια πόσα παιδιὰ καταστρέφονται! Πόσα παλληκάρια σκοτώνονται μὲ τὶς μοτοσυκλέτες! Σηκώνουν τὴν μοτοσυκλέτα πίσω στὴν μία ρόδα, ὁπότε εὔκολα τουμπάρουν καὶ σπάζουν τὸ κεφάλι τους. Τὸ θεωροῦν κατόρθωμα ποιός θὰ σηκώση τὴν μοτοσυκλέτα περισσότερο! «Κρατοῦσα, λέει, σούζα τὴν μοτοσυκλέτα στὴν πίσω ρόδα καὶ τουμπάρισα». Ὁ διάβολος, βλέπεις, τί τοὺς βάζει νὰ κάνουν, γιὰ νὰ χτυπήσουν στὸ κεφάλι; Γιατὶ ἀλλιῶς, ἀκόμη κι ἂν εἶχαν κάποιο ἀτύχημα, μπορεῖ νὰ χτυποῦσαν ἀλλοῦ καὶ νὰ μὴ σακατεύονταν. Γιὰ νὰ ἐπιτρέψη ὅμως ὁ Θεὸς τὴν κακία τοῦ διαβόλου ἢ τὴν ἀπροσεξία τοῦ ἄλλου, σημαίνει ὅτι θὰ βγῆ κάτι καλό.

– Τότε, Γέροντα, γιατί ἡ Ἐκκλησία μας εὔχεται «*ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι*» ἀπὸ αἰφνίδιο θάνατο[2];

– Ἐκεῖνο εἶναι ἄλλο. Ζητᾶ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μὴ μᾶς βρῆ ὁ θάνατος ἀνέτοιμους.

– Γέροντα, μιὰ μητέρα εἶναι ἀπαρηγόρητη, γιατὶ τὸ παιδί της πηγαίνοντας στὴν δουλειὰ σκοτώθηκε σὲ τροχαῖο.

– Πές της: «Ἀπὸ κακότητα χτύπησε ὁ ὁδηγὸς τὸ παιδί σου; Ὄχι. Ἐσύ, γιὰ νὰ σκοτωθῆ τὸ ἔστειλες στὴν δουλειά; Ὄχι. Νὰ πῆς λοιπὸν "δόξα Σοι ὁ Θεός", γιατὶ μπορεῖ νὰ γινόταν ἕνα ἀλητάκι καὶ ὁ Θεὸς τὸ πῆρε στὴν κατάλληλη ὥρα. Τώρα εἶναι ἀσφαλισμένο στὸν Οὐρανό. Τί κλαῖς; Ξέρεις ὅτι βασανίζεις τὸ παιδὶ μὲ τὸ κλάμα; Θέλεις νὰ βασανίζεται τὸ παιδί σου ἢ νὰ χαίρεται; Φρόντισε νὰ βοηθήσης τὰ ἄλλα παιδιὰ ποὺ ἔχεις καὶ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό. Γι᾽ αὐτὰ νὰ κλαῖς». Νά, καὶ χθὲς ἦρθε μιὰ μητέρα μὲ κλάματα καὶ μοῦ εἶπε: «Μοῦ πῆρε ὁ Θεὸς τὸ μονάκριβο παιδί μου», καὶ τὰ ἔβαζε μὲ τὸν Θεό. «Ἂν τὸ καλοσκεφθῆς, τῆς εἶπα, σὲ τίμησε ὁ Θεός. Τὸ πῆρε κοντά

---

[2] Βλ. *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ, Ἐκτενὴ Δέησιν, σ. 22.

Του ἀγγελούδι, βαπτισμένο ὅπως ἦταν. Αὐτὸ εἶναι ἀγγελούδι καὶ ἐσὺ τὰ βάζεις μὲ τὸν Θεό; Αὐτὸ θὰ βρῇς μεθαύριο νὰ πρεσβεύῃ στὸν Θεό». Μετὰ ποὺ μοῦ μίλησε γιὰ τὴν ζωή της, εἶπε πὼς μποροῦσε νὰ ἔχῃ πολλὰ παιδιά, ἀλλά, ὅταν ἦταν νέα, δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ παιδιά.

Πόσες μητέρες προσεύχονται καὶ ζητοῦν νὰ εἶναι τὰ παιδιά τους κοντὰ στὸν Θεό! «Δὲν ξέρω, λένε, τί θὰ κάνῃς, Θεέ μου, θέλω νὰ σωθῇ τὸ παιδί μου· νὰ εἶναι κοντά Σου». Ἂν τυχὸν ὅμως ὁ Θεὸς δῇ ὅτι τὸ παιδὶ θὰ παραστρατήσῃ, ὅτι πηγαίνει στὴν καταστροφὴ καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ σωθῇ, τὸ παίρνει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἐπιτρέπει λ.χ. ἕναν μεθυσμένο νὰ τὸ χτυπήσῃ μὲ τὸ αὐτοκίνητο καὶ νὰ τὸ σκοτώσῃ, καὶ ἔτσι τὸ παίρνει κοντά Του. Ἂν ὑπῆρχε περίπτωση νὰ γίνῃ καλύτερο, θὰ ἔφερνε ἕνα ἐμπόδιο νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἀτύχημα. Μετὰ ξεμεθάει καὶ αὐτὸς ποὺ χτύπησε τὸ παιδί, ἔρχεται σὲ συναίσθηση καὶ σὲ ὅλη του τὴν ζωὴ τὸν πειράζει ἡ συνείδησή του. «Ἐγκλημάτησα», λέει, καὶ παρακαλεῖ συνέχεια τὸν Θεὸ νὰ τὸν συγχωρήσῃ. Σώζεται καὶ αὐτός. Ἡ μάνα πάλι μὲ τὸν πόνο της συμμαζεύεται, σκέφτεται τὸν θάνατο καὶ ἑτοιμάζεται γιὰ τὴν ἄλλη ζωή, ὁπότε σώζεται καὶ αὐτή. Βλέπετε πῶς οἰκονομάει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν προσευχὴ τῆς μάνας νὰ σώζωνται ψυχές; Ἂν ὅμως οἱ μητέρες δὲν τὸ καταλαβαίνουν αὐτό, τὰ βάζουν μὲ τὸν Θεό! Τί τραβάει καὶ ὁ Θεὸς μὲ ἐμᾶς!

Ὅταν κανεὶς παύῃ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὰ πράγματα κοσμικά, βρίσκει ἀνάπαυση. Γιατί, πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ παρηγορηθῇ ἀληθινά, ἂν δὲν πιστέψῃ στὸν Θεὸ καὶ στὴν ἀληθινὴ ζωή, τὴν μετὰ θάνατον, τὴν αἰώνια; Τὸν καιρὸ ποὺ ἤμουν στὸ Μοναστήρι τοῦ Στομίου, ζοῦσε στὴν Κόνιτσα μιὰ χήρα γυναίκα, ποὺ πήγαινε συνέχεια στὸ Κοιμητήρι καὶ ἔσκουζε ὧρες ὁλόκληρες. Τοὺς ἀναστάτωνε ὅλους μὲ τὶς φωνές της. Χτυπιόταν, χτυποῦσε τὸ κεφάλι της στὴν πλάκα τοῦ τάφου! Ὅλο τὸν πόνο της τὸν ἔβγαζε ἐκεῖ. Πήγαιναν, τὴν ἔπαιρναν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ αὐτὴ ξαναγύριζε. Αὐτὸ γινόταν γιὰ χρόνια. Ὁ ἄνδρας της εἶχε σκοτωθῇ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἡ κόρη της, λίγα χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα, μόλις ἔγινε δεκαεννιὰ χρονῶν, πέθανε ἀπὸ καρδιὰ καὶ εἶχε μείνει μόνη της ἡ φουκαριάρα. Ἂν τὸ δῇ κανεὶς αὐτὸ ἐξωτερικά, θὰ πῇ: «Γιατί νὰ τὸ ἐπιτρέψῃ ὁ Θεός;». Καὶ αὐτὴ ἔτσι ἐξωτερικὰ τὸ ἀντιμετώπιζε καὶ δὲν μποροῦσε νὰ παρηγορηθῇ. Μιὰ φορὰ ποὺ πῆγα νὰ δῶ τί συμβαίνει, μοῦ ἔλεγε: «Γιατί ὁ Θεὸς τὸ ἔκανε αὐτό; Ὁ ἄνδρας μου σκοτώθηκε στὸν πόλεμο. Εἶχα μιὰ κόρη, μοῦ τὴν πῆρε καὶ αὐτή...». Ἔλεγε-ἔλεγε, τὰ ἔβαζε μὲ τὸν Θεό. Ἀφοῦ τὴν ἄφησα νὰ ξεσπάσῃ λίγο, τῆς εἶπα: «Νὰ σοῦ πῶ κι ἐγὼ κάτι. Τὸν ἄνδρα σου τὸν ἤξερα· ἦταν πολὺ καλός. Σκοτώθηκε στὸν πόλεμο γιὰ τὴν Πατρίδα, πάνω στὸ ἱερὸ καθῆκον. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ. Μετὰ σοῦ ἄφησε τὴν κόρη σου γιὰ λίγα χρόνια κοντά σου, ὁπότε εἶχες μιὰ παρηγοριά. Ἔπειτα ὅμως, ἐπειδὴ ἴσως θὰ ξέφευγε ἡ κοπέλα, τὴν πῆρε ὁ Θεὸς σ᾽ αὐτὴν τὴν καλὴ κατάσταση ποὺ βρισκόταν, γιὰ νὰ τὴν σώσῃ». Αὐτή, ἐνῶ ὁ ἄνδρας της ἦταν πολὺ ἥσυχος, ἦταν λίγο κοσμική. Δὲν τῆς εἶπα φυσικὰ ὅτι «ἐσὺ ἤσουν κοσμική», ἀλλὰ τὴν ρώτησα: «Τώρα, ἐσύ, τί σκέφτεσαι; Ἀγαπᾶς τὸν κόσμο;». «Δὲν θέλω νὰ δῶ τίποτε καὶ κανέναν», μοῦ λέει. «Βλέπεις, τῆς λέω, τώρα καὶ γιὰ σένα ὁ κόσμος πέθανε. Ὁ πόνος σὲ βοηθάει καὶ δὲν σὲ ἐνδιαφέρει τίποτε τὸ κοσμικό. Ἔτσι μεθαύριο θὰ εἶστε ὅλοι μαζὶ στὸν Παράδεισο. Τέτοια τιμὴ ὁ Θεὸς σὲ ποιόν τὴν ἔχει κάνει; Τὸ καταλαβαίνεις;». Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν συζήτηση σταμάτησε νὰ πηγαίνῃ στὸ Κοιμητήρι. Μόλις βοηθήθηκε νὰ συλλάβῃ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς, ἡσύχασε.

– Γέροντα, ἄκουσα ὅτι, ὅταν κάποιος δολοφονῆται, ἐξιλεώνεται, γιατὶ παίρνει τὶς ἁμαρτίες του ὁ δολοφόνος.

– Ἔχει ἐλαφρυντικὰ κατὰ κάποιον τρόπο. Μπορεῖ νὰ πῆ στὸν Θεό: «Ἐγὼ θὰ μετανοοῦσα, ἀλλὰ αὐτὸς μὲ σκότωσε». Ἔτσι θὰ πέση τὸ βάρος στὸν δολοφόνο. Μερικοὶ ποὺ δὲν τοὺς κόβει λένε: «Ἂν ὑπῆρχε Θεός, δὲν θὰ ἄφηνε νὰ γίνωνται συνέχεια ἐγκλήματα· θὰ τιμωροῦσε τοὺς ἐγκληματίες». Δὲν καταλαβαίνουν ὅτι ὁ Θεὸς ἀφήνει τοὺς ἐγκληματίες νὰ ζήσουν, γιὰ νὰ εἶναι ἀναπολόγητοι τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως, ποὺ δὲν μετανόησαν, παρόλο ποὺ τοὺς ἔδωσε χρόνια, γιὰ νὰ μετανοήσουν, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ σκοτώνονται θὰ τοὺς τακτοποιήση.

Ὁ θάνατος εἶναι ἀποχωρισμὸς γιὰ λίγα χρόνια

Πρέπει νὰ καταλάβουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος στὴν πραγματικότητα δὲν πεθαίνει. Ὁ θάνατος εἶναι ἁπλῶς μετάβαση ἀπὸ τὴν μιὰ ζωὴ στὴν ἄλλη. Εἶναι ἕνας ἀποχωρισμὸς γιὰ ἕνα μικρὸ διάστημα. Ὅπως, ὅταν πάη κάποιος, ἂς ὑποθέσουμε, στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ ἕναν χρόνο, οἱ δικοί του στενοχωριοῦνται, γιατὶ θὰ τὸν ἀποχωρισθοῦν γιὰ ἕναν χρόνο, ἢ ἂν λείψη δέκα χρόνια, ἔχουν στενοχώρια γιὰ τὸν ἀποχωρισμὸ τῶν δέκα χρόνων, ἔτσι πρέπει νὰ βλέπουν καὶ τὸν ἀποχωρισμὸ ἀπὸ τὰ ἀγαπημένα τους πρόσωπα μὲ τὸν θάνατο. Ἂν πεθάνη, ἂς ὑποθέσουμε, κάποιος καὶ οἱ δικοί του εἶναι ἡλικιωμένοι, νὰ ποῦν: «Μετὰ ἀπὸ καμμιὰ δεκαπενταριὰ χρόνια θὰ ἀνταμώσουμε». Ἂν εἶναι νεώτεροι, νὰ ποῦν: «Μετὰ ἀπὸ πενῆντα χρόνια θὰ ἀνταμώσουμε». Πονάει φυσικὰ κανεὶς γιὰ τὸν θάνατο κάποιου συγγενικοῦ του προσώπου, ἀλλὰ χρειάζεται πνευματικὴ ἀντιμετώπιση. Τί λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος; «*Ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα*»[3]. Πόσες φορὲς λ.χ. θὰ τὸν ἔβλεπε ἐδῶ στὴν γῆ; Κάθε μήνα; Νὰ σκεφθῆ ὅτι ἐκεῖ θὰ τὸν βλέπη συνέχεια. Μόνον ὅταν δὲν ἔχη καλὴ ζωὴ αὐτὸς ποὺ φεύγει, δικαιολογούμαστε νὰ ἀνησυχοῦμε. Ἂν λ.χ. ἦταν σκληρός, τότε, ἂν πραγματικὰ τὸν ἀγαπᾶμε καὶ θέλουμε νὰ συναντηθοῦμε στὴν ἄλλη ζωή, πρέπει νὰ κάνουμε πολλὴ προσευχὴ γι᾽ αὐτόν.

---

[3] *Α΄ Θεσ.* 4, 13.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ

Οἱ ὑπόδικοι νεκροὶ

– Γέροντα, ὅταν πεθάνη ὁ ἄνθρωπος, συναισθάνεται ἀμέσως σὲ τί κατάσταση βρίσκεται;

– Ναί, συνέρχεται καὶ λέει «τί ἔκανα;», ἀλλὰ «φαϊντὰ γιόκ»[1], δηλαδὴ δὲν ὠφελεῖ αὐτό. Ὅπως ἕνας μεθυσμένος, ἂν σκοτώση λ.χ. τὴν μάνα του, γελάει, τραγουδάει, ἐπειδὴ δὲν καταλαβαίνει τί ἔκανε, καί, ὅταν ξεμεθύση, κλαίει καὶ ὀδύρεται καὶ λέει «τί ἔκανα;», ἔτσι καὶ ὅσοι σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ κάνουν ἀταξίες εἶναι σὰν μεθυσμένοι. Δὲν καταλαβαίνουν τί κάνουν, δὲν αἰσθάνονται τὴν ἐνοχή τους. Ὅταν ὅμως πεθάνουν, τότε φεύγει αὐτὴ ἡ μέθη καὶ συνέρχονται. Ἀνοίγουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους καὶ συναισθάνονται τὴν ἐνοχή τους, γιατὶ ἡ ψυχή, ὅταν βγῆ ἀπὸ τὸ σῶμα, κινεῖται, βλέπει, ἀντιλαμβάνεται μὲ μιὰ ἀσύλληπτη ταχύτητα.

Μερικοὶ ρωτοῦν πότε θὰ γίνη ἡ Δευτέρα Παρουσία. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅμως ποὺ πεθαίνει γίνεται κατὰ κάποιον τρόπο ἡ Δευτέρα Παρουσία, γιατὶ κρίνεται ἀνάλογα μὲ τὴν κατάσταση στὴν ὁποία τὸν βρίσκει ὁ θάνατος.

– Γέροντα, πῶς εἶναι τώρα οἱ κολασμένοι;

– Εἶναι ὑπόδικοι, φυλακισμένοι, ποὺ βασανίζονται ἀνάλογα μὲ τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔκαναν καὶ περιμένουν νὰ γίνη ἡ τελικὴ δίκη, ἡ μέλλουσα Κρίση. Ὑπάρχουν βαρυποινίτες, ὑπάρχουν καὶ ὑπόδικοι μὲ ἐλαφρότερες ποινές.

– Καὶ οἱ Ἅγιοι καὶ ὁ ληστής[2];

– Οἱ Ἅγιοι καὶ ὁ ληστὴς εἶναι στὸν Παράδεισο, ἀλλὰ δὲν ἔχουν λάβει τὴν τέλεια δόξα, ὅπως καὶ οἱ ὑπόδικοι εἶναι στὴν κόλαση, ἀλλὰ δὲν ἔχουν λάβει τὴν τέλεια καταδίκη. Ὁ Θεός, ἐνῶ ἔχει πεῖ ἐδῶ καὶ τόσους αἰῶνες τὸ «*μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν*»[3], παρατείνει-παρατείνει τὸν χρόνο, ἐπειδὴ περιμένει ἐμᾶς[4] νὰ διορθωθοῦμε. Ἀλλὰ ἐμεῖς παραμένοντας στὶς κακομοιριές μας ἀδικοῦμε τοὺς Ἁγίους, γιατὶ δὲν μποροῦν νὰ λάβουν τὴν τέλεια δόξα, τὴν ὁποία θὰ λάβουν μετὰ τὴν μέλλουσα Κρίση.

Ἡ προσευχὴ καὶ τὰ μνημόσυνα γιὰ τοὺς κεκοιμημένους[5]

---

[1] Ἔκφραση τῆς τουρκικῆς γλώσσας ποὺ σημαίνει «δὲν ὑπάρχει ὄφελος, δὲν ὑπάρχει χαΐρι».

[2] *Λουκ.* 23, 32-33 καὶ 39-43.

[3] *Ματθ.* 3, 2 καὶ 4, 17· βλ. καὶ *Ματθ.* 10, 7· *Μάρκ.* 1, 15· *Λουκ.* 10, 9 καὶ 11.

[4] Μὲ τὸ «ἐμᾶς» ὁ Γέροντας ἐννοεῖ τὴν σύνολη ἀνθρωπότητα.

[5] Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος στὸ ἔργο του «*Μελέτη περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ περὶ τῶν ἱερῶν μνημοσύνων*», ἐκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 202, γράφει ὡς συμπέρασμα τῶν ὅσων ἀνέπτυξε βάσει τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων: «*Ἐξ ὅλων δὴ τούτων δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον ἀδυνατεῖ νὰ κάμη τι ἔργον σωτηριῶδες καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν τοῦ Ἅιδου ἀλύτων δεσμῶν, καὶ ὅτι μόνον αἱ θεῖαι λειτουργίαι, αἱ προσευχαὶ τῶν οἰκείων, τῶν δικαίων, αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι καὶ αἱ ἐλεημοσύναι γίνονται πρόξενοι σωτηρίας καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ τῶν δεσμῶν τοῦ Ἅιδου*».

– Γέροντα, οἱ ὑπόδικοι νεκροὶ μποροῦν νὰ προσεύχωνται;

– Ἔρχονται σὲ συναίσθηση καὶ ζητοῦν βοήθεια, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ βοηθήσουν τὸν ἑαυτό τους. Ὅσοι βρίσκονται στὸν Ἅδη μόνον ἕνα πράγμα θὰ ἤθελαν ἀπὸ τὸν Χριστό: νὰ ζήσουν πέντε λεπτά, γιὰ νὰ μετανοήσουν. Ἐμεῖς ποὺ ζοῦμε, ἔχουμε περιθώρια μετανοίας, ἐνῶ οἱ καημένοι οἱ κεκοιμημένοι δὲν μποροῦν πιὰ μόνοι τους νὰ καλυτερεύσουν τὴν θέση τους, ἀλλὰ περιμένουν ἀπὸ μᾶς βοήθεια. Γι᾽ αὐτὸ ἔχουμε χρέος νὰ τοὺς βοηθοῦμε μὲ τὴν προσευχή μας.

Μοῦ λέει ὁ λογισμὸς ὅτι μόνον τὸ δέκα τοῖς ἑκατὸ ἀπὸ τοὺς ὑπόδικους νεκροὺς βρίσκονται σὲ δαιμονικὴ κατάσταση καί, ἐκεῖ ποὺ εἶναι, βρίζουν τὸν Θεό, ὅπως οἱ δαίμονες. Δὲν ζητοῦν βοήθεια, ἀλλὰ καὶ δὲν δέχονται βοήθεια. Γιατί, τί νὰ τοὺς κάνη ὁ Θεός; Σὰν ἕνα παιδὶ ποὺ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν πατέρα του, σπαταλάει ὅλη τὴν περιουσία του καὶ ἀπὸ πάνω βρίζει τὸν πατέρα του. Ἔ, τί νὰ τὸ κάνη αὐτὸ ὁ πατέρας του; Οἱ ἄλλοι ὅμως ὑπόδικοι, ποὺ ἔχουν λίγο φιλότιμο, αἰσθάνονται τὴν ἐνοχή τους, μετανοοῦν καὶ ὑποφέρουν γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους. Ζητοῦν νὰ βοηθηθοῦν καὶ βοηθιοῦνται θετικὰ μὲ τὶς προσευχὲς τῶν πιστῶν. Τοὺς δίνει δηλαδὴ ὁ Θεὸς μιὰ εὐκαιρία, τώρα ποὺ εἶναι ὑπόδικοι, νὰ βοηθηθοῦν μέχρι νὰ γίνη ἡ Δευτέρα Παρουσία. Καὶ ὅπως σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, ἂν κάποιος εἶναι φίλος μὲ τὸν βασιλιά, μπορεῖ νὰ μεσολαβήση καὶ νὰ βοηθήση ἕναν ὑπόδικο, ἔτσι καὶ ἂν εἶναι κανεὶς «φίλος» μὲ τὸν Θεό, μπορεῖ νὰ μεσολαβήση στὸν Θεὸ μὲ τὴν προσευχή του καὶ νὰ μεταφέρη τοὺς ὑπόδικους νεκροὺς ἀπὸ τὴν μιὰ «φυλακὴ» σὲ ἄλλη καλύτερη, ἀπὸ τὸ ἕνα «κρατητήριο» σὲ ἕνα ἄλλο καλύτερο. Ἢ ἀκόμη μπορεῖ νὰ τοὺς μεταφέρη καὶ σὲ «δωμάτιο» ἢ σὲ «διαμέρισμα».

Ὅπως ἀνακουφίζουμε τοὺς φυλακισμένους μὲ ἀναψυκτικὰ κ.λπ. ποὺ τοὺς πηγαίνουμε, ἔτσι καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἀνακουφίζουμε μὲ τὶς προσευχὲς καὶ τὶς ἐλεημοσύνες ποὺ κάνουμε γιὰ τὴν ψυχή τους. Οἱ προσευχὲς τῶν ζώντων γιὰ τοὺς κεκοιμημένους καὶ τὰ μνημόσυνα εἶναι ἡ τελευταία εὐκαιρία ποὺ δίνει ὁ Θεὸς στοὺς κεκοιμημένους νὰ βοηθηθοῦν, μέχρι νὰ γίνη ἡ τελικὴ Κρίση. Μετὰ τὴν δίκη δὲν θὰ ὑπάρχη πλέον δυνατότητα νὰ βοηθηθοῦν.

Ὁ Θεὸς θέλει νὰ βοηθήση τοὺς κεκοιμημένους, γιατὶ πονάει γιὰ τὴν σωτηρία τους, ἀλλὰ δὲν τὸ κάνει, γιατὶ ἔχει ἀρχοντιά. Δὲν θέλει νὰ δώση δικαίωμα στὸν διάβολο νὰ πῆ: «Πῶς τὸν σώζεις αὐτόν, ἐνῶ δὲν κοπίασε;». Ὅταν ὅμως ἐμεῖς προσευχώμαστε γιὰ τοὺς κεκοιμημένους, Τοῦ δίνουμε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνη. Περισσότερο μάλιστα συγκινεῖται ὁ Θεός, ὅταν κάνουμε προσευχὴ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους παρὰ γιὰ τοὺς ζῶντες.

Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει τὰ κόλλυβα, τὰ μνημόσυνα. Τὰ μνημόσυνα εἶναι ὁ καλύτερος δικηγόρος γιὰ τὶς ψυχὲς τῶν κεκοιμημένων. Ἔχουν τὴν δυνατότητα καὶ ἀπὸ τὴν κόλαση νὰ βγάλουν τὴν ψυχή. Κι ἐσεῖς σὲ κάθε Θεία Λειτουργία νὰ διαβάζετε κόλλυβο γιὰ τοὺς κεκοιμημένους. Ἔχει νόημα τὸ σιτάρι. «*Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ*»[6], λέει ἡ Γραφή. Στὸν κόσμο μερικοὶ βαριοῦνται νὰ βράσουν λίγο σιτάρι καὶ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία σταφίδες, κουραμπιέδες, κουλουράκια, γιὰ νὰ τὰ διαβάσουν οἱ ἱερεῖς. Καὶ βλέπεις, ἐκεῖ στὸ Ἅγιον Ὄρος κάτι γεροντάκια τὰ καημένα σὲ κάθε Θεία Λειτουργία κάνουν κόλλυβο καὶ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους καὶ γιὰ τὸν Ἅγιο ποὺ γιορτάζει, γιὰ νὰ ἔχουν τὴν εὐλογία του.

---

[6] *Α´ Κορ*. 15, 42.

– Γέροντα, αὐτοὶ ποὺ ἔχουν πεθάνει πρόσφατα ἔχουν μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπὸ προσευχή;

– Ἔμ, ὅταν μπαίνη κάποιος στὴν φυλακή, στὴν ἀρχὴ δὲν δυσκολεύεται πιὸ πολύ; Νὰ κάνουμε προσευχὴ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους ποὺ δὲν εὐαρέστησαν στὸν Θεό, γιὰ νὰ κάνη κάτι καὶ γι᾽ αὐτοὺς ὁ Θεός. Ἰδίως, ὅταν ξέρουμε ὅτι κάποιος ἦταν σκληρὸς – θέλω νὰ πῶ, ὅτι φαινόταν σκληρός, γιατὶ μπορεῖ νὰ νομίζουμε ὅτι ἦταν σκληρός, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα νὰ μὴν ἦταν – καὶ εἶχε καὶ ἁμαρτωλὴ ζωή, τότε νὰ κάνουμε πολλὴ προσευχή, Θεῖες Λειτουργίες, Σαρανταλείτουργα γιὰ τὴν ψυχή του καὶ νὰ δίνουμε ἐλεημοσύνη[7] σὲ φτωχοὺς γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς του, γιὰ νὰ εὐχηθοῦν οἱ φτωχοὶ «ν᾽ ἁγιάσουν τὰ κόκκαλά του», ὥστε νὰ καμφθῆ ὁ Θεὸς καὶ νὰ τὸν ἐλεήση. Ἔτσι, ὅ,τι δὲν ἔκανε ἐκεῖνος, τὸ κάνουμε ἐμεῖς γι᾽ αὐτόν. Ἐνῶ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ εἶχε καλωσύνη, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ ζωή του δὲν ἦταν καλή, ἐπειδὴ εἶχε καλὴ διάθεση, μὲ λίγη προσευχὴ πολὺ βοηθιέται.

Ἔχω ὑπ ὄψιν μου γεγονότα ποὺ μαρτυροῦν πόσο οἱ κεκοιμημένοι βοηθιοῦνται μὲ τὴν προσευχὴ πνευματικῶν ἀνθρώπων. Κάποιος ἦρθε στὸ Καλύβι καὶ μοῦ εἶπε μὲ κλάματα: «Γέροντα, δὲν ἔκανα προσευχὴ γιὰ κάποιον γνωστό μου κεκοιμημένο καὶ μοῦ παρουσιάσθηκε στὸν ὕπνο μου. "Εἴκοσι μέρες, μοῦ εἶπε, ἔχεις νὰ μὲ βοηθήσῃς· μὲ ξέχασες καὶ ὑποφέρω". Πράγματι, μοῦ λέει, ἐδῶ καὶ εἴκοσι μέρες εἶχα ξεχασθῆ μὲ διάφορες μέριμνες καὶ οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτό μου δὲν προσευχόμουν».

– Ὅταν, Γέροντα, πεθάνη κάποιος καὶ μᾶς ζητήσουν νὰ προσευχηθοῦμε γι᾽ αὐτόν, εἶναι καλὸ νὰ κάνουμε κάθε μέρα ἕνα κομποσχοίνι μέχρι τὰ σαράντα;

– Ἅμα κάνης κομποσχοίνι γι᾽ αὐτόν, βάλε καὶ ἄλλους κεκοιμημένους. Γιατί νὰ πάη μιὰ ἁμαξοστοιχία στὸν προορισμό της μὲ ἕναν μόνον ἐπιβάτη, ἐνῶ χωράει καὶ ἄλλους; Πόσοι κεκοιμημένοι ἔχουν ἀνάγκη οἱ καημένοι καὶ ζητοῦν βοήθεια καὶ δὲν ἔχουν κανέναν νὰ προσευχηθῆ γι᾽ αὐτούς! Μερικοὶ κάθε τόσο κάνουν μνημόσυνο μόνο γιὰ κάποιον δικό τους. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν βοηθιέται οὔτε ὁ δικός τους, γιατὶ ἡ προσευχή τους δὲν εἶναι τόσο εὐάρεστη στὸν Θεό. Ἀφοῦ τόσα μνημόσυνα ἔκαναν γι᾽ αὐτόν, ἂς κάνουν συγχρόνως καὶ γιὰ τοὺς ξένους.

– Γέροντα, μὲ ἀπασχολεῖ μερικὲς φορὲς ἡ σωτηρία τοῦ πατέρα μου, γιατὶ δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τὴν Ἐκκλησία.

– Δὲν ξέρεις τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ τὴν τελευταία στιγμή. Πότε σὲ ἀπασχολεῖ; κάθε Σάββατο;

– Δὲν ἔχω παρακολουθήσει, ἀλλὰ γιατί τὸ Σάββατο;

– Γιατὶ αὐτὴν τὴν ἡμέρα τὴν δικαιοῦνται οἱ κεκοιμημένοι.

– Γέροντα, οἱ νεκροὶ ποὺ δὲν ἔχουν ἀνθρώπους νὰ προσεύχωνται γι᾽ αὐτοὺς βοηθιοῦνται ἀπὸ τὶς προσευχὲς ἐκείνων ποὺ προσεύχονται γενικὰ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους;

– Καὶ βέβαια βοηθιοῦνται. Ἐγώ, ὅταν προσεύχωμαι γιὰ ὅλους τοὺς κεκοιμημένους, βλέπω στὸν ὕπνο μου τοὺς γονεῖς μου, γιατὶ ἀναπαύονται ἀπὸ τὴν προσευχὴ ποὺ κάνω. Κάθε φορὰ ποὺ ἔχω Θεία Λειτουργία, κάνω καὶ γενικὸ μνημόσυνο γιὰ ὅλους τοὺς κεκοιμημένους καὶ εὔχομαι γιὰ τοὺς βασιλεῖς, γιὰ τοὺς ἀρχιερεῖς κ.λπ. καὶ στὸ τέλος λέω «*καὶ ὑπὲρ ὧν τὰ ὀνόματα οὐκ ἐμνημονεύθησαν*». Ἂν

---

[7] Πρβλ. Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, *Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων*, ὅπως αἱ περὶ αὐτῶν γινόμεναι λειτουργίαι καὶ εὐποιΐαι τούτους ὀνίνησιν, *PG* 95, 248.

καμμιὰ φορὰ δὲν κάνω εὐχὴ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους, παρουσιάζονται γνωστοὶ κεκοιμημένοι μπροστά μου. Ἕναν συγγενῆ μου, ποὺ εἶχε σκοτωθῆ στὸν πόλεμο, τὸν εἶδα ὁλόκληρο μπροστά μου μετὰ τὴν Θεία Λειτουργία, τὴν ὥρα τοῦ μνημοσύνου, γιατὶ αὐτὸν δὲν τὸν εἶχα γραμμένο μὲ τὰ ὀνόματα τῶν κεκοιμημένων, ἐπειδὴ μνημονευόταν στὴν Προσκομιδὴ μὲ τοὺς ἡρωικῶς πεσόντες. Κι ἐσεῖς στὴν Ἁγία Πρόθεση νὰ μὴ δίνετε νὰ μνημονευθοῦν μόνον ὀνόματα ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ ὀνόματα κεκοιμημένων, γιατὶ μεγαλύτερη ἀνάγκη ἔχουν οἱ κεκοιμημένοι.

Τὸ καλύτερο μνημόσυνο γιὰ τοὺς κεκοιμημένους

Τὸ καλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ μνημόσυνα ποὺ μποροῦμε νὰ κάνουμε γιὰ τοὺς κεκοιμημένους εἶναι ἡ προσεκτικὴ ζωή μας, ὁ ἀγώνας ποὺ θὰ κάνουμε, γιὰ νὰ κόψουμε τὰ ἐλαττώματά μας καὶ νὰ λαμπικάρουμε τὴν ψυχή μας. Γιατὶ ἡ δική μας ἐλευθερία ἀπὸ τὰ ὑλικὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὰ ψυχικὰ πάθη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δική μας ἀνακούφιση, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἀνακούφιση τῶν κεκοιμημένων προπάππων ὅλης τῆς γενιᾶς μας. Οἱ κεκοιμημένοι νιώθουν χαρά, ὅταν ἕνας ἀπόγονός τους εἶναι κοντὰ στὸν Θεό. Ἂν ἐμεῖς δὲν εἴμαστε σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση, τότε ὑποφέρουν οἱ κεκοιμημένοι γονεῖς μας, ὁ παπποῦς μας, ὁ προπάππος μας, ὅλες οἱ γενεές. «Δὲς τί ἀπογόνους κάναμε!», λένε καὶ στενοχωριοῦνται. Ἂν ὅμως εἴμαστε σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση, εὐφραίνονται, γιατὶ καὶ αὐτοὶ ἔγιναν συνεργοὶ νὰ γεννηθοῦμε καὶ ὁ Θεὸς κατὰ κάποιον τρόπο ὑποχρεώνεται νὰ τοὺς βοηθήση. Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ θὰ δώση χαρὰ στοὺς κεκοιμημένους εἶναι νὰ ἀγωνισθοῦμε νὰ εὐαρεστήσουμε στὸν Θεὸ μὲ τὴν ζωή μας, ὥστε νὰ τοὺς συναντήσουμε στὸν Παράδεισο καὶ νὰ ζήσουμε ὅλοι μαζὶ στὴν αἰώνια ζωή.

Ἑπομένως, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ χτυπήσουμε τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο, γιὰ νὰ γίνη καινὸς καὶ νὰ μὴ βλάπτη πιὰ οὔτε τὸν ἑαυτό του οὔτε ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ νὰ βοηθάη καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους, εἴτε ζῶντες εἶναι εἴτε κεκοιμημένοι.

Ἡ παρρησία τῶν δικαίων πρὸς τὸν Θεὸ

– Γέροντα, στὴν πρὸς Ἀρχαρίους Ἐπιστολή σας γράφετε: «*Παρόλο ποὺ καταλαβαίνουν οἱ ἀληθινοὶ μοναχοὶ ὅτι αὐτὸ ποὺ ἀπολαμβάνουν σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴ εἶναι μέρος τῆς χαρᾶς τοῦ Παραδείσου καὶ ὅτι στὸν Παράδεισο θὰ εἶναι περισσότερη, ἐν τούτοις ἀπὸ πολλὴ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον τους θέλουν νὰ ζήσουν ἐπὶ τῆς γῆς, γιὰ νὰ βοηθοῦν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν προσευχή, νὰ ἐπεμβαίνη ὁ Θεὸς καὶ νὰ βοηθιέται ὁ κόσμος*»[8].

– Γράψε: «Θέλουν νὰ ζήσουν ἐπὶ τῆς γῆς, γιὰ νὰ συμπάσχουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς βοηθοῦν μὲ τὴν προσευχή».

– Στὴν ἄλλη ζωή, Γέροντα, ἕνας σωστὸς μοναχὸς πάλι δὲν θὰ βοηθάη μὲ τὴν προσευχή του τοὺς ἀνθρώπους;

---

[8] Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ἐπιστολές*, Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», ἔκδ. 6η, Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, 2002, σ. 49.

– Καὶ στὴν ἄλλη ζωὴ θὰ βοηθάη μὲ τὴν προσευχή του, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑποφέρῃ, ἐνῶ τώρα συμπάσχει· δὲν περνάει χαρούμενα ἐδῶ, «μὲ χαρούμενη τὴν ὄψη καὶ μὲ βλέμμα λαμπερό»! Ὅσο ὅμως ὑποφέρει γιὰ τὸν πλησίον του, τόσο ἀνταμείβεται μὲ θεία παρηγοριά, καὶ αὐτὸ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἡ πληροφορία ὅτι βοηθιέται ὁ ἄλλος. Αὐτὴ ἡ παραδεισένια χαρὰ εἶναι ἡ θεία ἀνταμοιβὴ γιὰ τὸν πόνο ποὺ νιώθει γιὰ τὸν ἀδελφό του.

– Δηλαδή, Γέροντα, οἱ Ἅγιοι ποὺ ἐπικαλούμαστε νὰ μᾶς βοηθήσουν δὲν συμπάσχουν μαζί μας;

– Ἐκεῖ δὲν ἔχει πόνο, βρὲ παιδάκι μου! Στὸν Παράδεισο ὑποφέρουν; «*Ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος οὐ λύπη οὐ στεναγμὸς*»[9] δὲν λέει; Ὕστερα οἱ Ἅγιοι ἔχουν ὑπ ὄψιν τους τὴν θεία ἀνταμοιβὴ ποὺ θὰ λάβουν ὅσοι ἄνθρωποι βασανίζονται σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ αὐτὸ τοὺς κάνει νὰ χαίρωνται. Μὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ποὺ ἔχει τόση ἀγάπη, τόση εὐσπλαχνία, πῶς ἀντέχει αὐτὸν τὸν μεγάλο πόνο τῶν ἀνθρώπων; Ἀντέχει, γιατὶ ἔχει ὑπ᾽ ὄψιν Του τὴν θεία ἀνταμοιβὴ ποὺ τοὺς περιμένει. Ὅσο δηλαδὴ βασανίζονται ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι, τόσο τοὺς ἀποταμιεύει ἐκεῖ οὐράνιο μισθό. Ἐνῶ ἐμεῖς αὐτὰ δὲν τὰ βλέπουμε καὶ συμπάσχουμε μὲ ὅσους ὑποφέρουν. Γι᾽ αὐτό, ὅταν κάποιος τὰ βλέπῃ λίγο αὐτὰ καὶ ἔχῃ ὑπ᾽ ὄψιν του τὴν ἀνταμοιβὴ ποὺ θὰ λάβουν, δὲν ὑποφέρει τόσο πολύ.

– Ὅταν, Γέροντα, παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ βοηθήσῃ κάποιον κεκοιμημένο ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη, πάει χαμένη αὐτὴ ἡ προσευχή;

– Πῶς νὰ πάῃ χαμένη; Ὅταν λέμε «ἀνάπαυσον τὸν τάδε» καὶ αὐτὸς εἶναι σὲ καλὴ θέση στὴν ἄλλη ζωή, δὲν παρεξηγεῖται· ἴσα-ἴσα συγκινεῖται. «Γιά δές, λέει, ἐγὼ εἶμαι σὲ καλὴ θέση καὶ ἐκεῖνοι ἀγωνιοῦν», ὁπότε φιλοτιμιέται καὶ μᾶς βοηθάει πιὸ πολύ, πρεσβεύοντας στὸν Θεὸ γιὰ μᾶς. Ἀλλὰ ποῦ νὰ ξέρῃς σὲ τί κατάσταση βρίσκεται ὁ ἄλλος; Φυσιολογικὰ κάνεις εὐχὴ πρῶτα γι᾽ αὐτοὺς ποὺ γνωρίζεις ὅτι μὲ τὴν ζωή τους λύπησαν τὸν Θεὸ καὶ εὔχεσαι καὶ γιὰ ἄλλες ἀνάλογες περιπτώσεις καὶ ὕστερα εὔχεσαι καὶ γιὰ ὅλους τοὺς κεκοιμημένους.

Ἡ μέλλουσα Κρίση

– Γέροντα, πῶς ἐξαγνίζεται ἡ ψυχή;

– Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐργασθῇ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, κάνῃ δουλειὰ στὸν ἑαυτό του καὶ καθαρισθῇ ἀπὸ τὰ πάθη, τότε ὁ νοῦς φωτίζεται, φθάνει σὲ ὕψος θεωρίας, καὶ ἡ ψυχὴ λαμπρύνεται καὶ γίνεται ὅπως ἦταν πρὶν ἀπὸ τὴν πτώση τῶν Πρωτοπλάστων. Σὲ τέτοια κατάσταση θὰ βρίσκεται μετὰ τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Μπορεῖ ὅμως ὁ ἄνθρωπος νὰ δῇ τὴν ἀνάσταση τῆς ψυχῆς του πρὶν ἀπὸ τὴν κοινὴ ἀνάσταση, ἂν καθαρισθῇ τελείως ἀπὸ τὰ πάθη. Τὸ σῶμα του τότε θὰ εἶναι ἀγγελικό, ἄυλο, καὶ δὲν θὰ νοιάζεται γιὰ τροφὴ ὑλική.

– Γέροντα, πῶς θὰ γίνῃ ἡ μέλλουσα Κρίση;

---

[9] Βλ. *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀκολουθία Νεκρώσιμος, σ. 411.

– Στὴν μέλλουσα Κρίση θὰ ἀποκαλυφθῆ σὲ μιὰ στιγμὴ ἡ κατάσταση τοῦ κάθε ἀνθρώπου καὶ μόνος του καθένας θὰ τραβήξη γιὰ 'κεῖ ποὺ εἶναι. Καθένας θὰ βλέπη[10] σὰν σὲ τηλεόραση τὰ δικά του χάλια καὶ τὴν πνευματικὴ κατάσταση τοῦ ἄλλου. Θὰ καθρεφτίζη τὸν ἑαυτό του στὸν ἄλλον καὶ θὰ σκύβη τὸ κεφάλι καὶ θὰ πηγαίνη στὴν θέση του. Δὲν θὰ μπορῆ λ.χ. νὰ πῆ μιὰ νύφη ποὺ καθόταν μπροστὰ στὴν πεθερά της σταυροπόδι καὶ ἡ πεθερά της μὲ σπασμένο πόδι φρόντιζε τὸ ἐγγονάκι: «γιατί, Χριστέ μου, βάζεις τὴν πεθερά μου στὸν Παράδεισο κι ἐμένα δὲν μὲ βάζεις;», ἐπειδὴ θὰ ἔρχεται μπροστά της ἐκείνη ἡ σκηνή. Θὰ θυμᾶται τὴν πεθερά της ποὺ στεκόταν ὄρθια μὲ σπασμένο πόδι καὶ φρόντιζε τὸ ἐγγονάκι της καὶ δὲν θὰ ἔχη μοῦτρα νὰ πάη στὸν Παράδεισο, ἀλλὰ οὔτε καὶ θὰ χωράη στὸν Παράδεισο. Ἢ οἱ μοναχοὶ θὰ βλέπουν τί δυσκολίες, τί δοκιμασίες εἶχαν οἱ κοσμικοὶ καὶ πῶς τὶς ἀντιμετώπισαν καί, ἂν δὲν ἔχουν ζήσει σωστά, θὰ σκύψουν τὸ κεφάλι καὶ θὰ τραβήξουν μόνοι τους γιὰ ἐκεῖ ποὺ θὰ εἶναι. Θὰ δοῦν ἐκεῖ οἱ μοναχές, ποὺ δὲν εὐαρέστησαν στὸν Θεό, ἡρωίδες μάνες, ποὺ οὔτε ὑποσχέσεις ἔδωσαν, οὔτε τὶς εὐλογίες καὶ τὶς εὐκαιρίες τὶς δικές τους εἶχαν, πῶς ἀγωνίσθηκαν καὶ σὲ τί κατάσταση πνευματικὴ ἔφθασαν, καὶ ἐκεῖνες, καλόγριες, μὲ τί μικροπρέπειες ἀσχολοῦνταν καὶ βασανίζονταν, καὶ θὰ ντρέπωνται! Ἔτσι μοῦ λέει ὁ λογισμὸς ὅτι θὰ γίνη ἡ Κρίση. Δὲν θὰ πῆ δηλαδὴ ὁ Χριστός: «ἔλα ἐδῶ ἐσύ, τί ἔκανες;» ἢ «ἐσὺ θὰ πᾶς στὴν κόλαση, ἐσὺ στὸν Παράδεισο», ἀλλὰ ὁ καθένας θὰ συγκρίνη τὸν ἑαυτό του μὲ τὸν ἄλλον καὶ θὰ τραβήξη γιὰ ἐκεῖ ποὺ θὰ εἶναι[11].

Ἡ μέλλουσα ζωὴ

– Γέροντα, ἔφερα γλυκὰ νὰ κεράσετε.

– Δὲς πῶς χαίρονται! Στὴν ἄλλη ζωὴ θὰ λέμε: «Μὲ τί χαζὰ χαιρόμασταν! Τί μᾶς συγκινοῦσαν τότε!». Ἐνῶ τώρα σκιρτάει ἡ καρδιὰ γι' αὐτά.

– Γέροντα, πῶς θὰ τὸ καταλάβουμε αὐτὸ ἀπὸ τώρα;

– Ἄμα τὸ καταλάβετε αὐτὸ ἀπὸ τώρα, δὲν θὰ τὸ πῆτε μεθαύριο στὴν ἄλλη ζωή. Πάντως, ὅσοι βρίσκονται ἐκεῖ ἐπάνω, καλὰ περνοῦν. Ξέρεις τί ἐργόχειρο κάνουν ἐκεῖ στὸν Οὐρανό; Συνέχεια δοξολογοῦν τὸν Θεό.

– Γέροντα, γιατί τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ λέγεται «λείψανο»;

– Γιατὶ εἶναι ὅ,τι μένει ἐδῶ στὴν γῆ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο μετὰ τὸν θάνατο. Ὁ κυρίως ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι ἡ ψυχή, φεύγει στὸν Οὐρανό. Στὴν μέλλουσα Κρίση θὰ ἀναστήση ὁ Θεὸς καὶ τὸ σῶμα, γιὰ νὰ κριθῆ μὲ αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος, γιατὶ μὲ αὐτὸ ἔζησε καὶ ἁμάρτησε. Στὴν ἄλλη ζωὴ ὅλοι θὰ ἔχουν τὸ ἴδιο σῶμα – πνευματικὸ σῶμα -, τὸ

---

10 Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς γράφει: «Μὴ γὰρ οἰέσθω τις, ὅτι οὐκ ἀναγνωρισμὸς ἑκάστου πρὸς ἕκαστον ἐπὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης συναγωγῆς γενήσεται. Ναί, ὄντως ἕκαστος ἀναγνωριεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ, οὐ τῷ τοῦ σώματος σχήματι, ἀλλὰ τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι». PG 95, 276A.

11 Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος γράφει: «*Καὶ ἁπλῶς πᾶς ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἀπεναντίας αὐτοῦ εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν καὶ εἰς τὸ ἀνεκλάλητον ἐκεῖνο φῶς ὄψεται τὸν ὅμοιον αὐτοῦ καὶ κριθήσεται παρ' αὐτοῦ*», *Περὶ μετανοίας*, Λόγος Ε΄, *Sources Chrétiennes* 96, 434.

ἴδιο ἀνάστημα, καὶ οἱ κοντοὶ καὶ οἱ ψηλοί, τὴν ἴδια ἡλικία, καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ μωρά, ἀφοῦ ἡ ψυχὴ εἶναι ἴδια. Θὰ ὑπάρχη δηλαδὴ μιὰ ἀγγελικὴ ἡλικία.

– Γέροντα, στὴν ἄλλη ζωὴ ὅσοι θὰ εἶναι στὴν Κόλαση θὰ βλέπουν αὐτοὺς ποὺ θὰ εἶναι στὸν Παράδεισο;

– Κοίταξε, ὅπως αὐτοὶ ποὺ εἶναι τὴν νύχτα ἔξω στὸ σκοτάδι βλέπουν ὅσους εἶναι μέσα σὲ ἕνα δωμάτιο φωτισμένο, ἔτσι καὶ ὅσοι θὰ βρίσκωνται στὴν κόλαση θὰ βλέπουν ὅσους θὰ εἶναι στὸν Παράδεισο. Καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι μεγαλύτερη κόλαση. Ὅπως πάλι ὅσοι τὴν νύχτα εἶναι στὸ φῶς, δὲν βλέπουν αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἔξω στὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ θὰ βρίσκωνται στὸν Παράδεισο δὲν θὰ βλέπουν αὐτοὺς ποὺ θὰ εἶναι στὴν κόλαση. Γιατί, ἂν ἔβλεπαν τοὺς κολασμένους, θὰ πονοῦσαν, θὰ θλίβονταν γιὰ τὴν ταλαιπωρία τους, καὶ δὲν θὰ ἀπολάμβαναν τὸν Παράδεισο, ἀλλὰ ἐκεῖ «*οὐκ ἔστι πόνος*...»[12]. Καὶ ὄχι μόνο δὲν θὰ τοὺς βλέπουν, ἀλλὰ οὔτε θὰ θυμοῦνται ἂν εἶχαν ἀδελφὸ ἢ πατέρα ἢ μητέρα, ἂν δὲν εἶναι καὶ ἐκεῖνοι στὸν Παράδεισο. «*Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ*»[13] λέει ὁ Ψαλμωδός. Γιατί, ἅμα τοὺς θυμοῦνται, πῶς θὰ εἶναι Παράδεισος; Αὐτοὶ μάλιστα ποὺ θὰ εἶναι στὸν Παράδεισο, θὰ νομίζουν ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχουν ἄλλοι ἄνθρωποι, οὔτε θὰ θυμοῦνται τὶς ἁμαρτίες ποὺ εἶχαν κάνει. Γιατί, ἂν θυμοῦνται τὶς ἁμαρτίες τους, δὲν θὰ ἀντέχουν ἀπὸ φιλότιμο στὴν σκέψη ὅτι λύπησαν τὸν Θεό.

Ἡ ποσότητα πάλι τῆς χαρᾶς τοῦ καθενὸς στὸν Παράδεισο θὰ εἶναι διαφορετική. Ἄλλος θὰ ἔχη μιὰ δαχτυλήθρα χαρά, ἄλλος ἕνα ποτήρι, ἄλλος μιὰ ὁλόκληρη δεξαμενή. Ὅλοι ὅμως θὰ αἰσθάνωνται πλήρεις καὶ κανένας δὲν θὰ ξέρη τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς, τῆς ἀγαλλιάσεως, τοῦ ἄλλου. Τὰ κανόνισε ἔτσι ὁ Καλὸς Θεός, γιατί, ἂν γνώριζε ὁ ἕνας ὅτι ὁ ἄλλος ἔχει περισσότερη χαρά, δὲν θὰ ἦταν τότε Παράδεισος, ἐπειδὴ θὰ ὑπῆρχε τὸ «γιατί ἐκεῖνος νὰ ἔχη περισσότερη χαρὰ καὶ ἐγὼ λιγώτερη;». Δηλαδὴ καθένας θὰ βλέπη στὸν Παράδεισο τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ ἀνάλογα μὲ τὴν καθαρότητα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς του. Ἡ ὁρατότητα ὅμως δὲν θὰ καθορισθῆ ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὴν δική του καθαρότητα.

– Γέροντα, μερικοὶ δὲν πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει κόλαση καὶ Παράδεισος.

– Δὲν πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει κόλαση καὶ Παράδεισος; Πῶς εἶναι δυνατὸν οἱ νεκροὶ νὰ μείνουν στὴν ἀνυπαρξία, ἀφοῦ εἶναι ψυχές; Ὁ Θεὸς εἶναι ἀθάνατος καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατὰ χάριν ἀθάνατος. Ἑπομένως ἀθάνατος θὰ εἶναι καὶ στὴν κόλαση. Ὕστερα τὸν Παράδεισο καὶ τὴν κόλαση τὰ ζῆ ἡ ψυχή μας σὲ ἕναν βαθμὸ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωή, ἀνάλογα μὲ τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται. Ὅταν κάποιος ἔχη τύψεις συνειδήσεως καὶ νιώθη φόβο, ταραχή, ἄγχος, ἀπελπισία, ἢ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ μίσος, ἀπὸ φθόνο κ.λπ., τότε ζῆ τὴν κόλαση. Ἐνῶ, ὅταν μέσα του ὑπάρχη ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, πραότητα, καλωσύνη κ.λπ., τότε ζῆ τὸν Παράδεισο. Ὅλη ἡ βάση εἶναι ἡ ψυχή, γιατὶ αὐτὴ εἶναι ποὺ αἰσθάνεται καὶ τὴν χαρὰ καὶ τὸν πόνο. Νά, πήγαινε σὲ ἕναν πεθαμένο καὶ πές του τὰ πιὸ εὐχάριστα πράγματα, λ.χ. «ἦρθε ὁ ἀδελφός σου ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ» κ.λπ., δὲν θὰ καταλάβη τίποτε. Ἂν τοῦ σπάσης τὰ χέρια, τὰ πόδια, πάλι δὲν θὰ καταλάβη. Ἑπομένως ἡ ψυχὴ εἶναι ποὺ αἰσθάνεται. Αὐτὰ ὅλα δὲν τοὺς προβληματίζουν; Ἤ, ἂς ὑποθέσουμε, βλέπεις ἕνα ὡραῖο, ἕνα εὐχάριστο

---

[12] Βλ. *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀκολουθία Νεκρώσιμος, σ. 411.

[13] *Ψαλμ*. 145, 4.

ὄνειρο, χαίρεσαι, χτυπάει γλυκὰ ἡ καρδιά σου καὶ δὲν θέλεις νὰ τελειώση. Ξυπνᾶς καὶ στενοχωριέσαι, γιατὶ ξύπνησες. Ἢ βλέπεις ἕνα ἄσχημο ὄνειρο, ὅτι ἔπεσες λ.χ. καὶ ἔσπασες τὰ πόδια σου, καὶ ὑποφέρεις, κλαῖς. Ἀπὸ τὴν ἀγωνία σου ξυπνᾶς μὲ δάκρυα στὰ μάτια, βλέπεις ὅτι δὲν ἔπαθες τίποτε, καὶ λές: «Εὐτυχῶς ὄνειρο ἦταν!». Δηλαδὴ συμμετέχει ἡ ψυχή. Ἀπὸ ἕνα ἄσχημο ὄνειρο ὑποφέρει κανεὶς περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι στὴν πραγματικότητα, ὅπως καὶ ὁ ἄρρωστος ὑποφέρει πιὸ πολὺ τὴν νύχτα ἀπ᾿ ὅ,τι τὴν ἡμέρα. Ἔτσι καὶ ὅταν πεθάνη ὁ ἄνθρωπος, ἂν πάη στὴν κόλαση, θὰ εἶναι πιὸ ὀδυνηρό. Σκεφθῆτε νὰ ζῆ κανεὶς ἕνα αἰώνιο ἐφιαλτικὸ ὄνειρο καὶ νὰ βασανίζεται αἰώνια! Ἐδῶ δὲν μπορεῖς νὰ ἀντέξης γιὰ λίγα λεπτὰ ἕνα ἄσχημο ὄνειρο, ἄντε τώρα αἰώνια – Θεὸς φυλάξοι – νὰ εἶσαι μέσα στὴν θλίψη. Γι᾿ αὐτὸ καλύτερα νὰ μὴν πᾶμε στὴν κόλαση. Ἐσεῖς τί λέτε;

– Τόσον καιρό, Γέροντα, κάνουμε ἀγώνα νὰ μὴν πᾶμε στὴν κόλαση· λέτε, ἐκεῖ νὰ καταλήξουμε;

– Ἂν δὲν ἔχουμε μυαλό, ἐκεῖ θὰ πᾶμε. Ἐγὼ εὔχομαι ἢ ὅλοι στὸν Παράδεισο ἢ κανένας στὴν κόλαση... Καλὰ δὲν λέω; Εἶναι πολὺ βαρύ, μετὰ ἀπὸ ὅσα ἔκανε ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους, νὰ πᾶμε στὴν κόλαση καὶ νὰ Τὸν λυπήσουμε. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξη, ὄχι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ οὔτε πουλὶ νὰ μὴν πάη στὴν κόλαση.

Ὁ Καλὸς Θεὸς ἂς μᾶς δώση καλὴ μετάνοια, γιὰ νὰ μᾶς βρῆ ὁ θάνατος σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση καὶ νὰ ἀποκατασταθοῦμε στὴν Οὐράνια Βασιλεία Του. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΙΙ. Πατερικῶν χωρίων

Γρηγορίου Μοναχοῦ, μαθητῆ Ἁγ. Βασιλείου τοῦ Νέου, «*Ὁ τελωνισμὸς τῶν ψυχῶν κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου: Τὰ εἴκοσι τρία βασικὰ τελώνια*», Ἱ. Ἡ συχ. Ἁγ. Ἀθανασίου καὶ Ἁγ. Νεομαρτύρων Ἀκυλίνης, Κυράννης καὶ Ἀργυρῆς, Γαλήνη Ὄσσης Λαγκαδᾶ

Εὐεργετινός, τόμος Β΄, Ὑπόθεσις Α΄, ἔκδ. Ματθαίου Λαγγῆ, Ἀθῆναι 1980, σ. 37-38

Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, *Ἔργα*, Τόμος Α΄, ἐκδ. «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1988, σ. 253

Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος ΝΕ΄, ἔκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1961, σ. 193

Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ
Λόγος εἰς τὸ «*Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου*», *PG* 96
667B
669A
Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων ὅπως αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι λειτουργίαι καὶ εὐποιΐαι τούτους ὀνίνησιν, *PG* 95
248A-277C
276A

Ἰωάννου Μόσχου, *Λειμωνάριον*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὄρος 1983, σ. 182

Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
Περὶ παρθενίας ΙΖ΄, *PG* 48, 546
Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολὴν πρώτην, Ὁμιλία Θ΄, *PG* 62, 546

Ὁσίου Νείλου, *Περὶ τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας*, *PG* 79, 1160C

Ἁγίου Νεκταρίου, Ἐπισκόπου Πενταπόλεως
35 Ποιμαντικὲς Ἐπιστολές, Ἐπιστολὴ 26η, ἐκδ. «Ὑπακοή», Ἀθῆναι 1993, σ. 123
«*Μελέτη περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ περὶ τῶν ἱερῶν μνημοσύνων*», ἐκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 202

Παλλαδίου, Ἐπισκόπου Ἑλενοπόλεως
Λαυσαϊκὴ Ἱστορία, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν, Τόμος 6, ἔκδ. «Τὸ Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 1996
σ. 122

σ. 124

Ἁγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, *Περὶ μετανοίας*, Λόγος Ε΄, *Sources Chrétiennes*, 96, 434

Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔκδ. Ματθαίου Λαγγῆ, Ἀθῆναι 1980

Τόμος 1ος, σ. 145-148
Τόμος 5ος, σ. 218
Τόμος 12ος, σ. 243-244

III. Ἐννοιῶν, πραγμάτων καὶ ὀνομάτων